

Suvi Saarinen

KYMENLAAKSON IKÄÄNTYNEEN VÄESTÖN KULTTUURIHYVINVOINTI- SUUNNITELMAN MALLINTAMINEN

Opinnäytetyö

Sosiaali- ja terveysalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Kulttuurihyvinvoinnin koulutus (ylempi amk)

2022

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Sairaanhoitaja YAMK
Tekijä/Tekijät	Suvi Saarinen
Työn nimi	Kymenlaakson ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointi- suunnitelman mallintaminen
Toimeksiantaja	Kymenlaakson sosiaali- ja terveystalvelujen kuntayhtymä Kymsote
Vuosi	2022
Sivut	89 sivua, liitteitä 62 sivua
Työn ohjaaja(t)	Sari Ranta

TIIVISTELMÄ

Kulttuurihyvinvointiin on nykyään alettu sosiaali- ja terveysalalla kiinnittää yhä enemmän huomiota. Paineita sen palveluiden kehittämiseksi ja jalkauttamiseksi osaksi myös sosiaali- ja terveysalan toimintaa antavat muun muassa lakien asettamat vaatimukset ja ministeriöiden laatimat suositukset. Myös alan jatkuvasti kasvava tutkimustieto osoittaa taiteella ja kulttuurilla olevan terveyttä ja hyvinvointia edistäviä vaikutuksia.

Kymenlaaksossa on vuoden 2020 lopussa valmistunut osana alueellista hyvinvointikertomusta kulttuurihyvinvointisuunnitelma, jossa painopisteenä on kulttuurinen vanhustyö. Kymsotessa on lisäksi vuoden 2021 lopulla valmistunut myös alueellinen ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelma, johon ikääntyneiden kulttuurihyvinvoinnin edistäminen on kirjattu toimenpiteisiin.

Näiden suunnitelmien käytännön toteutusta helpottamaan on ollut selkeä tarve tässä kehittämistyössä toteutetulle alueellisen ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelman mallintamiselle. Sen avulla halutaan parantaa ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointipalvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta, edistää osallisuutta sekä yhtenäistää kulttuurihyvinvointityön käytänteitä alueellisesti. Kehittämistyö on toteutettu toiminnallisena opinnäytetyönä, osana Kymsoten Monitoimialaisten yhdyspintojen kehittämishanketta. Yhteistyötä on tehty moniammatillisesti alueen sote- ja kulttuurisektorin kesken, palvelumuotoilun ideologiaa hyödyntäen sekä kohderyhmää osallistaen.

Kehittämistyössä on huomioitu 3-tasoinen asiakassegmentointi: vielä kotona pärjäävät, kotihoidon piirissä olevat sekä asumispalvelujen piirissä olevat ikääntyneet. Taustakartoituksena suunnitelman mallintamiselle on selvitetty alueemme ikääntyneille suunnattujen kulttuurihyvinvointipalvelujen nykytilaa sekä lisätty asiakasymmärrystä ikääntyneille suunnatun taide- ja kulttuurikyselyn avulla sekä haastatteleamalla Kymsoten ikääntyneiden palvelujen henkilökuntaa.

Tämän jälkeen ideointia suunnitelman mallintamisen tueksi on tehty maakunnallisena ja sektorirajat ylittävänä yhteiskehittämisenä, järjestämällä yhteensä kolme yhteiskehittämisen työpajaa. Työpajoissa hyödynnettiin palvelumuotoilun Learning Café -menetelmää. Työpajojen ideoinnin ja taustakartoituksen pohjalta on kehittämistyön tuloksena mallinnettu Kymenlaakson alueellinen ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelma 2021–2025.

Asiasanat: kulttuurihyvinvointi, suunnitelma, mallintaminen, ikääntyneet

Degree	Master of Health Care
Author (authors)	Suvi Saarinen
Thesis title	Modeling the regional cultural wellbeing plan for the elderly population in Kymenlaakso
Commissioned by	Social and Health Services in Kymenlaakso (Kymsote)
Time	2022
Pages	89 pages, 62 pages of appendices
Supervisor	Sari Ranta

ABSTRACT

Increased attention has now been paid to cultural wellbeing in the health and social services sector. The pressure to develop and implement cultural wellbeing services as a part of social and healthcare activities derive from the requirements set by the laws and recommendations drawn up by the ministries. Research data, which is constantly increasing in the field, also shows that art and culture have an impact on health and wellbeing.

In Kymenlaakso, a cultural wellbeing plan was completed at the end of 2020 as a part of the regional wellbeing report, with a focus on cultural work for the elderly population. In addition, at the end of 2021, Kymsote's regional welfare plan for the elderly population was completed, in which the promotion of the cultural wellbeing of the elderly is included in the measures.

To facilitate the practical implementation of these plans, there has been a need for modeling the cultural wellbeing plan for the regional elderly population. It aims to improve accessibility of cultural wellbeing services for the elderly population, to promote inclusion and to harmonize the activities of cultural wellbeing work on a regional level. The development project has been carried out as a functional thesis, as a part of Kymsote's "Multifunctional interface development project". It has been executed as a multi-professional co-operation between the region's healthcare and cultural sectors. This was done by utilizing the ideology of service design and involving the target group.

The development work has applied a three-level customer segmentation: elderly people still living at home, those in home care and the elderly in housing services. As a background survey for modeling the plan, the current state of cultural welfare services for the elderly in the region has been explored. Also, customer understanding has been increased through an art and culture survey for the elderly and by interviewing the staff of Kymsote's elderly services.

The ideation to support the modeling of the plan has been done as a provincial and cross-sectoral co-development. A total of three co-development workshops were organized by utilizing service design's Learning Café method. Based on background survey and the ideas of the workshops, the "Regional cultural wellbeing plan for the elderly population in Kymenlaakso 2021–2025" was modeled.

Keywords: cultural wellbeing, plan, modeling, elderly population

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	KEHITTÄMISTYÖN TAVOITTEET JA MENETELMÄT.....	7
2.1	Toiminnallinen opinnäytetyö.....	7
2.2	Palvelumuotoilu.....	8
2.3	Hankeorganisaation ja hankkeen kuvaus.....	10
2.3.1	Kymsoten ikääntyneiden palvelut.....	10
2.3.2	Kymsoten monitoimialaisten yhdyspintojen kehittämishanke.....	11
2.4	Kehittämistyön sidosryhmien kuvaus.....	12
3	TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT JA KESKEISET KÄSITTEET.....	14
3.1	Kulttuuri ja kulttuurihyvinvointi.....	14
3.1.1	Kulttuurihyvinvointi terveyden ja hyvinvoinnin edistäjänä.....	17
3.1.2	Kulttuurihyvinvoinnin taloudelliset vaikutukset.....	19
3.1.3	Kulttuurihyvinvointi työhyvinvoinnin edistäjänä.....	21
3.2	Kulttuurihyvinvointisuunnitelma.....	22
3.3	Kulttuurihyvinvointipalvelut, saatavuus ja saavutettavuus.....	23
3.4	Kulttuurinen vanhustyö.....	24
3.4.1	Ikääntyneiden kulttuuriset oikeudet.....	26
3.4.2	Ikääntyneet ja ikääntyneiden terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen.....	27
3.4.3	Ikääntyneet Kymenlaaksossa.....	28
3.5	Osallisuus, yhteisöllisyys ja sosiokulttuurinen innostaminen.....	30
3.6	Taide, taidelähtöiset menetelmät ja taiteen soveltava käyttö.....	32
4	KÄSITEKARTTA JA VIITEKEHYS.....	34
5	KEHITTÄMISPROSESSIN KUVAUS.....	36
5.1	Taustakartoitus.....	39
5.1.1	Ikääntyneille suunnattujen kulttuurihyvinvointipalvelujen nykytila Kymenlaaksossa.....	39
5.1.2	Ikääntyneille suunnattu taide- ja kulttuurikysely.....	40

5.1.3	Kymsoten henkilökunnan haastattelut	43
5.2	Yhteiskehittämisen työpajat ja Learning Café -menetelmä	45
5.3	Benchmarking	52
6	KEHITTÄMISTYÖN PRODUKTI	54
6.1	Käyttöönottosuunnitelma	57
6.2	Arviointisuunnitelma tulevaisuudessa	58
7	KEHITTÄMISPROSESSIN JOHTOPÄÄTÖKSET JA REFLEKTOINTI	60
7.1	Itsereflektio	65
7.2	Arviointimittari	68
8	LUOTETTAVUUDEN JA EETTISYYDEN ARVIOINTI	71
9	POHDINTA	77
	LÄHTEET	83

KUVALUETTELO

LIITTEET

Liite 1. Kutsu sidosryhmille yhteiskehittämisen työpajoihin

Liite 2. Kyselylomake ikääntyneiden kulttuurihyvinvoinnin kehittämistä varten

Liite 3. Ikääntyneelle väestölle suunnatun taide- ja kulttuurikyselyn
koosteraportti

Liite 4. Kymsoten henkilökunnan haastattelujen kooste

Liite 5. Yhteiskehittämisen työpajojen muistiot ja opinnäytetyön tekijän
loppuraportti hankkeesta hankevastaavalle

Liite 6. Kymenlaakson alueellinen ikääntyneen väestön
kulttuurihyvinvointisuunnitelma 2021–2025

1 JOHDANTO

Taide ja kulttuuri ovat kulkeneet osana ihmisten elämää läpi historian. Ne ovat olennainen osa sivistystä ja ihmisen perusoikeuksia, joihin meillä kaikilla on oikeus, ja taide ja kulttuuri myös vaikuttavat meihin vahvasti. (YK 1948; Perustuslaki 731/1999; Juurinen 2021, 8–9.) Taiteen ja kulttuurin mukanaan tuomat hyvinvointivaikutukset ovat olleet yhä enenevässä määrin tutkimusten kohteena niin Suomessa kuin maailmallakin. Viime vuosikymmeninä on hiljalleen alettukin puhua kulttuurihyvinvoinnista (Houni ym. 2020, 17).

Kulttuurihyvinvointi on myös sosiaali- ja terveysalalla saanut viime vuosina yhä enemmän huomiota ja paineita sen palveluiden kehittämiseksi ja jalkauttamiseksi osaksi sosiaali- ja terveysalan toimintaa ovat antaneet muun muassa lakien asettamat vaatimukset, ministeriöiden laatimat suositukset sekä alan jatkuvasti kasvava, kansainvälinen tutkimustieto taiteen ja kulttuurin terveyttä ja hyvinvointia edistävästä vaikutuksista.

Asian ajankohtaisuuteen on tartuttu myös työnantajani Kymsoten sisällä. Kymenlaaksossa on vuoden 2020 lopussa valmistunut osana alueellista hyvinvointikertomusta kulttuurihyvinvointisuunnitelma (Kymsote 2020a; Kymsote 2020b), jossa painopisteenä on kulttuurinen vanhustyö. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö (2018) ovat yhdessä laatineet vahvan suosituksen taiteen ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi myös sosiaali- ja terveysalalla. Kymsotessa onkin vuoden 2021 lopulla valmistunut myös alueellinen ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelma (Kymsote 2021), johon ikääntyneiden kulttuurihyvinvoinnin edistäminen on kirjattu toimenpiteisiin.

Näiden Kymsoten suunnitelmien ja strategioiden toimeenpanemisen tueksi ilmeni selkeä tarve ikääntyneille suunnatun kulttuurihyvinvointisuunnitelman luomiselle helpottamaan kulttuurihyvinvointityön käytäntöönpanoa. Opinnäyte-työni on toteutettu osana Kymsoten Monitoimialaisten yhdyspintojen kehittämishanketta, jossa toimeksiantonani on ollut juuri Kymenlaakson ikääntyneelle väestölle suunnatun kulttuurihyvinvointisuunnitelman mallintaminen.

2 KEHITTÄMISTYÖN TAVOITTEET JA MENETELMÄT

Tämän opinnäytetyönä toteutetun kehittämistehtävän tavoitteena on siis mallintaa Kymenlaakson ikääntyneelle väestölle suunnattu kulttuurihyvinvointisuunnitelma. Suunnitelman avulla halutaan parantaa Kymenlaakson alueen ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointia, osallisuutta sekä kulttuurihyvinvointipalvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta. Lisäksi suunnitelman avulla halutaan yhtenäistää kulttuurihyvinvointityön käytänteitä alueellisesti.

Suunnitelmassa huomioidaan 3-tasoinen asiakassegmentointi:

- 1) ikääntyvät tai ikääntyneet kuntalaiset, jotka eivät ole vielä Kymsoten palveluiden piirissä (apuna mm. kuntayhteistyö sekä avoimet kohtaamispaikat tiedon välittämisen apuna)
- 2) kotona asuvat ikääntyneet, jotka ovat jo kotihoidon tai sen tukipalveluiden piirissä
- 3) asumispalvelujen piirissä olevat ikääntyneet

Näiden asiakassegmenttien osalta halutaan tässä kehittämistyössä palvelumuotoilun ideologiaa hyödyntäen selvittää

- 1) millaisia kulttuurihyvinvoinnin palveluja ikääntyneille Kymenlaaksossa on jo tarjolla ja mille olisi vielä tarvetta?
- 2) mitä taide ja kulttuuri alueemme ikääntyneille merkitsee ja millaista toimintaa he asiaan liittyen itse haluaisivat?
- 3) miten kulttuurihyvinvointityö näkyy tällä hetkellä Kymsoten ikääntyneiden palvelujen asiakastyössä?

Taustakartoituksen jälkeen monialaisena ja maakunnallisena yhteiskehittämisenä kokoonnutaan työpajoihin ideoimaan ja suunnittelemaan tulevaa toimintaa ja miettimään, kuinka kulttuurihyvinvointipalvelujen saatavuutta, saavutettavuutta ja osallisuutta voitaisiin alueemme ikääntyneiden osalta parantaa. Lopputuloksena tullaan mallintamaan Kymenlaakson alueellinen ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelma (ks. liite 6).

2.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Tämä opinnäytetyö toteutetaan toiminnallisena opinnäytetyönä, joka on vaihtoehto perinteiselle tutkimukselliselle opinnäytetyölle. Toiminnallinen opinnäytetyö on kehittämistoimintaa, jolle kirjallisuudessa löytyy useita käsitteitä,

kuten kehittämishanke, tutkimuksellinen kehittämistoiminta, kehittämistyö ja projektilla kehittäminen. Toiminnallisella opinnäytetyöllä tavoitellaan ammatillisen kentän ohjeistamista, toiminnan järkeistämistä tai uudistamista esimerkiksi ammatilliseen käyttöön suunnatun ohjeistuksen tai toimintamallin avulla. Kehittämistoiminnan tavoitteena on jonkin konkreettisen asiantilan tai toiminnan muuttaminen, ja se kohdistuu rajattuun, suunniteltuun, vaiheistettuun ja tulosten hyödyntämiseen perustuvaan tehtävään tietyssä ympäristössä. Lisäksi toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyvät käytännön toteutus ja sen raportointi tutkimusviestinnän keinoin. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9; 57; Salonen ym. 2017, 7; 35.)

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarve nousee vahvasti työelämän tarpeista. Näihin pyritään vastaamaan hyödyntämällä palvelumuotoilun menetelmiä kehittämistyön eri vaiheissa. Kehittämistyön produktin, eli alueellisen ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelman (liite 6) mallintamisen tuoksi kuullaan näin ollen myös sen käyttäjien (eri alojen ammattilaiset ja asiakastyön toteuttajat) ja loppukäyttäjien, eli alueemme ikääntyneiden näkemyksiä. Seuraavassa luvussa kerron palvelumuotoilusta tarkemmin.

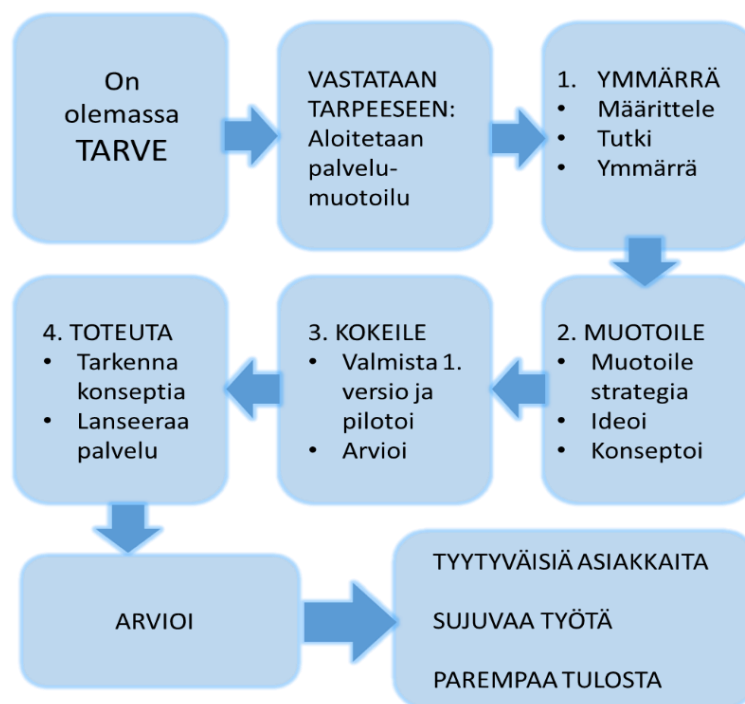
2.2 Palvelumuotoilu

Palvelumuotoilu on suhteellisen uusi tapa kehittää palveluja. Toiminnalle on ominaista kokonaisvaltainen lähestyminen kehitettävään palveluun, ja sen prosessi koostuu useista osaamisaloista kumpuavasta työkalu- ja menetelmävalikoimasta. Palvelumuotoilun keskeisenä tavoitteena on osallistaa prosessiin kaikki palvelussa mukana olevat osapuolet ja sitouttaa heidät yhteistoimintaan jo palvelua suunniteltaessa. Palvelun keskiöön asetetaan ihminen tarpeineen. (Tuulaniemi 2011, 29–55.)

Palvelumuotoilun prosessin avulla organisaatio pystyy havaitsemaan, kuinka se pystyy tekemään palvelunsa arvokkaammaksi sekä asiakkailleen että itselleen. Tavoitteena on suunnitella toimivia palveluja analysoinnin, jäsentämisen, ideoinnin, konseptoinnin, visualisoinnin, prototypioinnin ja yhteissuunnittelun keinoin. Palvelumuotoilu on luovan ongelmanratkaisun periaatteita noudattava ja loogisesti etenevä prosessi, joka koostuu seuraavista osista: määrittely, tutkimus, suunnittelu, palvelutuotanto ja arviointi. (Tuulaniemi 2011, 29–55.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa keskeisiä elementtejä ovat asiakas-keskeisyys, palvelujen saatavuus ja saavutettavuus, oikeudenmukaisuus, valinnanvapaus, potilasturvallisuus, korkeatasoinen osaaminen ja vaikuttavuus. Palvelumuotoilun periaatteet tekevät tuloaan myös sote-sektorille ja nykyisten palvelumallien uudistamisessa on tärkeää huomioida uudenlainen kokeilukulttuuri, jonka avulla voidaan luoda asiakasystävällisiä, eettisiä ja laadukkaita palveluja sektorille, jonka talousnyörit ovat tiukassa. Palvelujen kehittämisen tulisi olla suunnitelmallista, päämäärätietoista ja yhdenmukaista. Tehokkaan työtavan ja tarkoituspohjaisen kehittämisen avulla on mahdollista saada aikaiseksi aivan uudenlaisia ratkaisumalleja. (Ahonen 2017, 14–28.)

Sosiaali- ja terveysalalla palveluista tulisikin saada entistä inhimillisimpiä ja laadukkaampia, ja juuri palvelumuotoilun avulla niistä voidaan luoda sekä toimivia, laadukkaita että aidosti kestäviä (Ahonen 2017, 14–36). Ahonen nimitää erityisesti sosiaali- ja terveysalalle suunnattua palvelumuotoiluprosessia (ks. kuva 1) sote-palveluprosessiksi, joka koostuu viidestä osasta: ymmärrä, muotoile, kokeile, toteuta ja arvioi. Prosessina se on hänen mukaansa osallistava ja yhteisöllinen keino kehittää palveluja.

Kuva 1. Sosiaali- ja terveysalalle soveltuva palvelumuotoiluprosessi (Ahonen 2017, 72)

Tämän opinnäytetyön avulla toteutettavaa kehittämistyötä on haluttu tehdä

juuri tällaista palvelumuotoilun ideologiaa hyödyntäen, monialaisena yhteiskennittämisenä ja myös kohderyhmää kuunnellen ja osallistaen.

2.3 Hankeorganisaation ja hankkeen kuvaus

Kymsote eli Kymenlaakson sosiaali- ja terveystalvelujen kuntayhtymä aloitti toimintansa 1.1.2019. Kymsoten tehtävänä on tuottaa maakunnan n. 163 000 asukkaalle yhdenvertaiset ja helposti saavutettavat sosiaali- ja terveystalvelut. Kymsoten strategisissa linjauksissa korostuvat asiakaskokemus, talveluiden saavutettavuus ja yhdenvertaisuus, talveluiden ennaltaehkäisevä näkökulma sekä laadukkuus ja kustannustehokkuus. Tavoitteena on, että Kymenlaaksolaiset ovat aktiivisia, hyvinvoivia ja toimintakykyisiä eri elämäntilanteissa. Kuntayhtymän jäsenkuntia ovat Kotka, Hamina, Kouvola, Miehikkälä, Pyhtää ja Virolahti. (Kymsote s.a; Kymsote 2021, 15.)

2.3.1 Kymsoten ikääntyneiden talvelut

Kymsoten ikääntyneiden talvelut kuuluvat Koti-, asumis- ja hoivatalvelut -talveluketjuun, jonka talvelut toteutetaan Kymsoten strategisten linjausten ja arvojen pohjalta. Ikääntyneiden talveluiden painopisteenä on valtakunnallisten linjausten mukaisesti tukea kotona asumista sekä vahvistaa kotiin annettavien talvelujen ja ennaltaehkäiseviä toimia. Talveluissa halutaan panostaa ikääntyneen väestön omatoimisuuden tukemisen kautta talvelujen tarpeen ehkäisyyn ja myöhentämiseen. Ikääntyneiden talveluissa asiakas- ja talveluohjauksen Ikäopastin toimii ensikontaktina, josta saa tietoa alueen ikääntyneiden talveluista tai kotona asumisen tukemisesta. Ikäopastin antaa neuvontaa ja ohjausta hyvinvoinnin edistämisestä ja varhaisen tuen talveluista, kotihoidosta sekä asumis- ja hoivatalveluista. (Kymsote 2021, 15–17.)

Koti-, asumis- ja hoivatalveluiden ennaltaehkäisevissä talveluissa korostuu ikääntyneiden parissa tehtävä ennakoiva ja varhainen työ. Gerontologinen sosiaalityö ja sosiaaliohjaus tukevat ikääntyneitä sosiaalisissa ongelmassa ja vaikeissa elämäntilanteissa. (Kymsote 2021, 17.) Esimerkiksi ikääntyneiden avoimet kohtaamispaikat tarjoavat talveluohjausta ja tietoa ikääntyneiden talveluista vielä itsenäisesti kotona pärjääville ikääntyneille. Kohtaamispaikoissa voi juoda vaikkapa kahvit ja lukea päivän lehdet tai opetella tietokoneen

käyttöä. Niissä järjestetään myös muun muassa erilaisia ohjelmahetkiä, tapahtumia, pelituokioita, musiikkiesityksiä tai jumppia. (Kymsote s.a.)

Tarvittaessa ikääntyneen on mahdollisuus saada kotihoidon palveluja tai kotihoidon tukipalveluja, jos hän tarvitsee apua selviytyäkseen kotioloissa oman toimintakykynsä heikennyttyä pysyvästi tai tilapäisesti. Kotipalvelun ja kotisairaanhoidon palvelut perustuvat asiakkaan tarpeisiin. Kotihoidon tukipalveluihin kuuluu ateria-, kylpy- ja turvapalvelu sekä päiväkeskustoiminta. (Kymsote 2021, 17.)

Ikääntyneiden asumispalvelujen kokonaisuus pitää sisällään palveluasumisen, tehostetun palveluasumisen, laitoshoidon sekä lyhytaikaisen asumisen. Palveluasuminen on tarkoitettu niille, jotka eivät tarvitse runsasta hoivaa ympärivuorokautisesti mutta kuitenkin soveltuvan asunnon sekä huolenpitoa. Tehostettua palveluasumista puolestaan järjestetään ikääntyneille, joilla hoidon ja huolenpidon tarve on jo ympärivuorokautista. Lyhytaikaisen asumisen tarkoituksena on tukea kotona selviytymistä järjestämällä esimerkiksi intervallijaksoja tai lyhytaikaista asumista omaishoidon vapaan aikaiseen hoitoon. (Kymsote 2021, 17.)

2.3.2 Kymsoten monitoimialaisten yhdyspintojen kehittämishanke

Palvelujen kehittämistä Kymsotessa tehdään erilaisten hankkeiden avulla. Opinnäytetyöni tilaajana toimii työnantajani Kymsoten Monitoimialaisten yhdyspintojen kehittämishanke, joka on osa laajempaa tulevaisuuden sote-keskus ja rakenneuudistus -hankekokonaisuutta. Hankekokonaisuudessa vuoden 2021 yksi kehittämisen osa-alueista koostuu ikääntyneiden hyvinvointia edistävästä malleista:

- alueellinen ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelma 2021–2025 (ks. Kymsote 2021)
- alueellinen ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelma 2021–2025 (liite 6)
- etäkuntoutuksen KotiTV-konseptin pilotti aikavälillä 1.7.–31.12.2021 (KotiTV s.a.)

Oma toimeksiantoni hankkeessa on siis edellä mainitun Kymenlaakson alueellisen ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelman mallintaminen (liite

6). Hankekokonaisuudelle myönnetyn valtionavustuksen myötä osa työaikaani on ollut mahdollista siirtää hanketyöhön, mutta se asetti kehittämistyölle varsin tiiviin aikataulun, sillä kaiken kustannuksia aiheuttavan suunnittelutyön olisi valmistuttava ennen vuoden 2021 loppua. Näin ollen hankkeen käytännön toteutus on tapahtunut aikavälillä 10.5.–31.12.2021.

Opinnäytetyöni tueksi hankkeeseen perustettiin Kymsotella moniammatillinen ohjausryhmä, johon kuuluivat opinnäytetyön tekijän lisäksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kehittämispäällikkö, ikääntyneiden palvelujen asiakkuuspäällikkö sekä vastaava johtava sosiaalityöntekijä (ks. liite 6). Lisäksi yhteistyötä hankkeessa tehtiin Elo ja Iloa Kaakkois-Suomeen -kehittämistehtävän (s.a) kanssa, jonka projektipäällikkö kuului ohjausryhmään kulttuurisektorin asiantuntijajäsenenä. Elo ja Iloa Kaakkois-Suomeen -kehittämistehtävässä toteutetuista taidepiloteista noin puolet on suunnattu ikääntyneelle väestölle, joten se koettiin oivalliseksi yhteistyökumppaniksi omalle hankkeellemme.

Näitä taidepilotteja ovat muun muassa

- Lue minulle -toimintamalli, jonka tavoitteena on kannustaa yhteisiin lukuhetkiin esimerkiksi hoivakodeissa.
- postilaatikkohaaste (taiteilijan kanssa tehty kirje, runo tai piirros ystävälle, joka viedään postilaatikkoon).
- palvelukoti Artoteek, taidelainaamo sairaalan tai palvelukodin sisällä
- elämäni räsymatto, kuvataiteilija toteuttaa ikääntyneen kanssa hänen elämäkokemuksistaan ”räsymaton”.
- Elämän vene -taidejuliste, ikääntyneen elämänkaarta hyödyntävä taidejuliste kaakkoissuomalaisittain.
- virtuaaliset tanssin tai kuvataiteen ohjausvideot.
- virtuaaliset päivätanssit.

2.4 Kehittämistyön sidosryhmien kuvaus

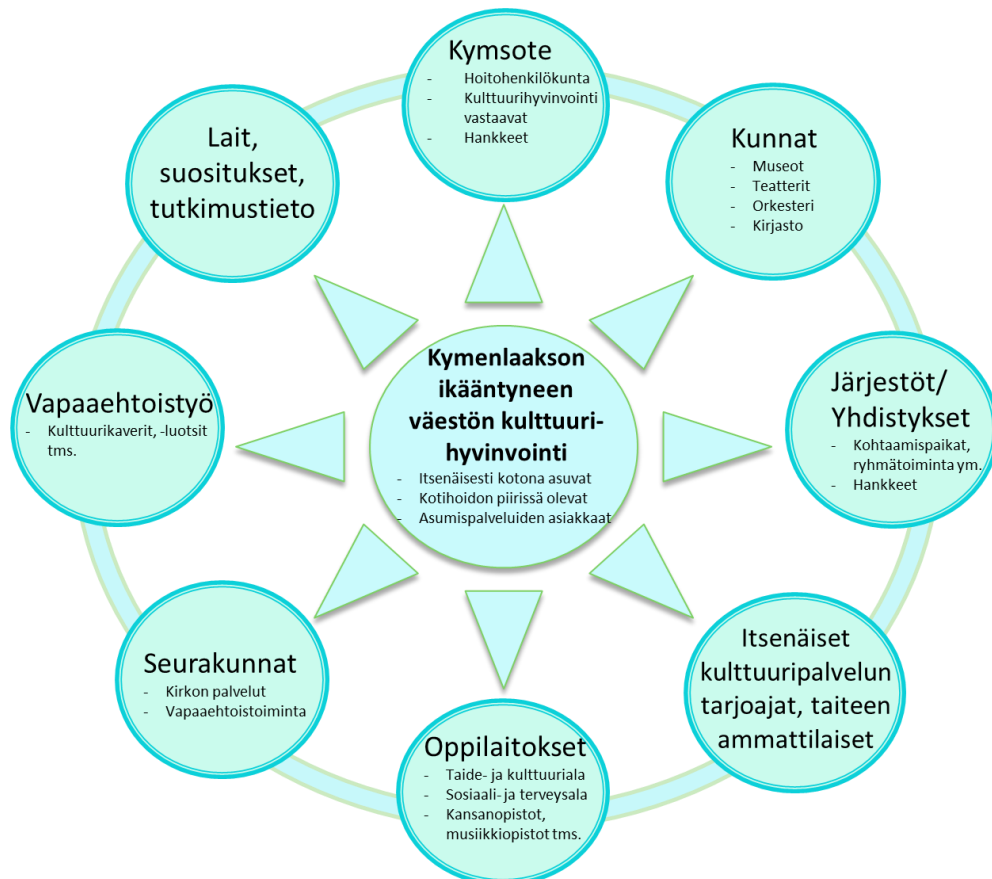
Perhe- ja peruspalveluministeri Krista Kiuru (2021) sanoo valtioneuvoston uutisartikkelissa kulttuurihyvinvoinnin kuuluvan osaksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen poikkihallinnollista kokonaisuutta. Kulttuurihyvinvoinnin saaminen osaksi sote-palveluja vaatiikin siis yhteistyötä kuntien, kuntayhtymän ja alueemme kulttuurikentän eri toimijoiden kesken.

Tässä kehittämistyössä työprosessiin on osallistunut moniammatillisia asiantuntijoita kaikista Kymenlaakson kunnista, Kymsotesta, Kymenlaakson alueen

yhdistyksistä sekä itsenäisistä kulttuuripalvelun tarjoajista. Sidosryhmien edustajat koostuivat muun muassa kuntien hyvinvointi- ja osallisuuskoordinaattoreista, kulttuurijohtajista tai kulttuurikasvatuskoordinaattoreista, vapaa-aikapalvelupäälliköistä, kuntien kulttuuri- tai harrastuslaitosten edustajista, itsenäisistä taiteen ammattilaisista, yhdistystoimijoista sekä Kymsoten ikääntyneiden palvelujen edustajista. Lisäksi kehittämistyöhön on osallistunut ikääntyneen väestön edustajia harrastustoiminnan ja vapaaehtoisten alueelta sekä kahdesta alueen vanhusneuvostosta. (ks. liite 6)

Kuvan 2 avulla on pyritty hahmottamaan asiaan vaikuttavat eri tahot ja heidän keskinäisen yhteistyönsä merkitystä ikääntyneiden kulttuurihyvinvoinnin toteuttamisessa Kymenlaakson alueella. Kehittämistyötä varten pyrittiin siis kutsumaan mukaan mahdollisimman laajasti soveltuvia asiantuntijoita sekä osallistamaan myös ikääntyneitä kohderyhmänä edustavia henkilöitä palvelumuotoilun ideologiaan nojaavaan yhteiskehittämiseen, jotta se palvelisi parhaiten koko maakuntaa ja tulevaisuudessa sote-uudistuksen myötä aloitettavaa hyvinvointialuetta.

Kuva 2. Kymenlaakson ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointiin vaikuttavat eri tahot

Kehittämistyön produktin, eli Kymenlaakson ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelman lopussa (ks. liite 6) on tarkempi lista kehittämistyössä mukana olleista tahoista.

3 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT JA KESKEISET KÄSITTEET

Tässä luvussa käyn läpi käsitteitä, tutkimustietoa, lainsäädäntöä ja ohjeistuksia, jotka keskeisesti liittyvät opinnäytetyöhöni. Nämä muodostavat teoreettiset lähtökohdat opinnäytetyössäni toteutetulle kehittämistyölle ja sen lopputuloksena mallinnetulle produktille (ks. luku 6 ja liite 6).

3.1 Kulttuuri ja kulttuurihyvinvointi

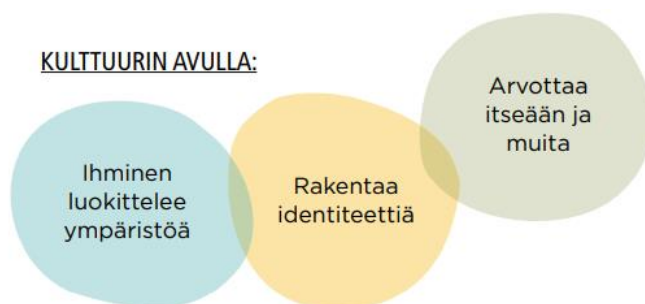
Yhdistyneiden kansakuntien kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö Unescon määritelmän mukaan kulttuuri muodostuu yhteiskunnan tai ihmisryhmän henkisten, aineellisten, älyllisten ja emotionaalisten ominaisuuksien koostumuksesta. Se sisältää taiteiden ja kirjallisuuden lisäksi elintavat, arvojärjestelmät, yhteiselämän, traditiot ja uskomukset. Kulttuurilla tarkoitetaan yhteisössä vallitsevaa elämäntapaa, ei pelkästään korkeakulttuuria. (Hyyppä 2021.)

Kulttuuri liitetään vahvasti osaksi sivistystä. YK:n ihmisoikeusjulistuksen (1948) mukaan jokaisella on oikeus vapaasti osallistua yhteiskunnan sivistyselämään ja nauttia taiteista. Myös Suomen perustuslain (Perustuslaki 731/1999) §. 17 oikeudesta omaan kieleen ja kulttuuriin takaa meille jokaiselle oikeuden kulttuuriin. Kulttuurista moninaisuutta koskevan yleismaallisen julistuksen (Unesco 2001) mukaan vuorovaikutuksen, uudistusten ja luovuuden lähteenä kulttuurinen moninaisuus on yhtä välttämätön ihmiskunnalle kuin luonnon moninaisuus luonnolle. Unescon mukaan kyseessä on ihmiskunnan yhteinen perintö, joka tulee tunnistaa ja jota tulee vahvistaa nykypolven ja tulevien sukupolvien parhaaksi.

Taiteen ja kulttuurin vaikutus ihmiseen on monikanavaista, eri aistien, tunteiden ja kognitiivisen stimulaation yhdistelmä, jossa fyysinen aktiivisuus yhdistyy sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Tämä tulisi nähdä osana terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyötä. (Rosenlöf 2021.) Taide koskettaa, vaikuttaa ja puhuttelee ihmistä kokonaisvaltaisesti, sillä se ylettyy niihin kerroksiin ihmisen

kokemusmaailmassa, mihin usein voi olla vaikea löytää reittejä (Houni ym. 2020, 44).

Eloa ja Iloa Kaakkois-Suomeen -kehittämistehtävä on koonnut alueen päätöksentekijöille suunnatun Kulttuuri10-tietoiskun (2021), jossa kulttuurin vaikutuksia esitetään kuvan 3 avulla.

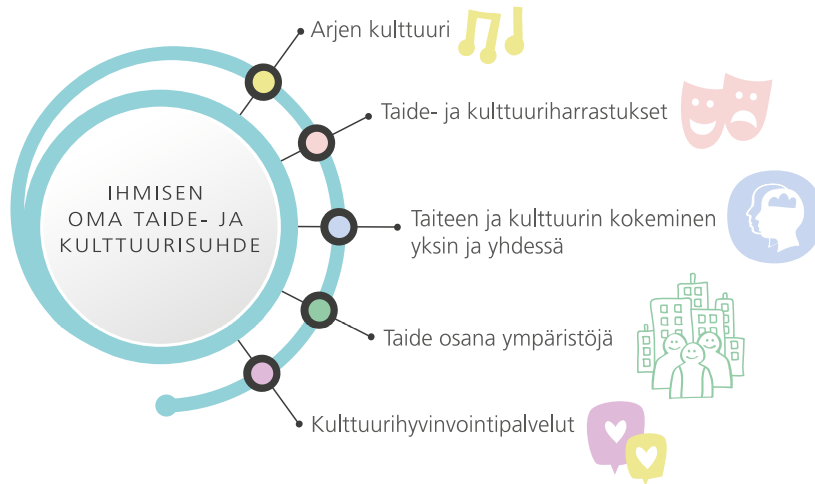

Kuva 3. Kulttuurin merkitys ihmiselle (Eloa ja Iloa Kaakkois-Suomeen -kehittämistehtävän Kulttuuri10-tietoiskulehtinen 2021)

Kulttuurihyvinvointi on 2010-luvulla vakiintunut suomenkieliseksi kattokäsitteeksi, kun puhutaan taiteen ja kulttuurin hyvinvointi- ja terveysvaikutuksista sekä ihmisten kulttuurisista oikeuksista. Termillä viitataan ymmärrykseen siitä, että kulttuuri ja taide lisäävät hyvinvointia ja ovat yhteydessä terveyteen. (Houni ym. 2020, 17.) Valtakunnallisen kulttuurihyvinvoinnin yhteyspisteen Taikusydämen (s.a.) mukaan ihminen tulee nähdä kulttuurin kokijana ja toimijana riippumatta iästään, voinnistaan ja elinolosuhteistaan. Taikusydän muistuttaa, että jokaisella ihmisellä on kulttuurisia oikeuksia ja niiden toteutuminen tarkoittaa kulttuurihyvinvointia.

Etelä-Savon kulttuurihyvinvointisuunnitelman (2019) mukaan kulttuurihyvinvoinnilla tarkoitetaan kulttuurin ja taiteen tarjoamia mahdollisuuksia edistää terveyttä ja hyvinvointia läpi koko elämän. Lilja-Viherlammen ja Rosenlöfin (2019, 22) mukaan kulttuurihyvinvointiin liittyykin monta ulottuvuutta (kuva 4).

KULTTUURIHYVINVOINNIN ULOTTUVUUKSIA

Kuva 4. Kulttuurihyvinvoinnin ulottuvuuksia (Lilja-Viherlampi & Rosenlöf 2019, 22)

Lilja-Viherlammen ja Rosenlöfin (2019, 22) mukaan kulttuurihyvinvointi perustuu jokaisen omaan kulttuurisuuteen, taidesuhteeseen ja kulttuuriosallisuuteen eli siihen, millaisia merkityksiä ihminen kokemuksilleen näistä monista eri ulottuvuuksista antaa. Näin ollen eletty ja koettu kulttuurihyvinvointi kytkeytyy heidän mukaansa jokaisen henkilökohtaisiin kulttuurisiin tarpeisiin.

Kymenlaaksoon on perustettu vuonna 2017 Kymenlaakson hyvinvointia kulttuurista -verkosto (KyHy), joka on osa jo edellä mainittua valtakunnallisen kulttuurihyvinvoinnin yhteyspisteen Taikusydämen alueverkostoa. KyHy-verkoston kuuluu Kymenlaaksossa toimivia taide-, kulttuuri-, sosiaali-, terveys- ja hyvinvointialan ammattilaisia sekä yrityksiä, yhdistyksiä ja organisaatioita, jotka haluavat edistää kulttuurihyvinvointiin liittyviä asioita alueellamme. Verkosto muun muassa kehittää alojen ja toimijoiden välistä yhteistyötä sekä jakaa tietoa, kokemuksia ja osaamista keskenään. (KyHy s.a.) KyHy-verkosto on ollut aktiivisesti mukana muun muassa Kymenlaakson alueellisen hyvinvointikertomuksen (Kymsote 2020a) ja alueellisen kulttuurihyvinvointisuunnitelman (Kymsote 2020b) laatimisessa. Kymenlaaksossa onkin hyvät lähtökohdat tehdä monialaista yhteistyötä opinnäytetyössäni vaadittavaan ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvoinnin kehittämiseen, jossa hyödynnetään sekä sote-että kulttuurisektorin asiantuntijuutta.

3.1.1 Kulttuurihyvinvointi terveyden ja hyvinvoinnin edistäjänä

Sosiaalisesti kestävä yhteiskunnan saavuttamiseksi tulee kansalaisten hyvinvointi- ja terveyserojen kaventua ja heikoimmassa asemassa olevien tilanteen parantua. Painopistettä on siirrettävä enemmän terveyden ja toimintakyvyn tukemiseen, sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien ehkäisyyn sekä sairauden hoidosta kohti aktiivista hyvinvoinnin edistämistä. (STM 2013, 7.)

Markku T. Hyypän (2013, 20) mukaan kulttuuri pidentää ikää, sillä erilaisissa kulttuuritapahtumissa käyvät ihmiset, etenkin yhdessä muiden kanssa kulttuuria harrastavat, elävät kauemmin kuin ne, joilla on vain vähän tai ei ollenkaan kulttuuriharrastuksia. Terveyden ja hyvän toimintakyvyn edistämiseksi suositellaan liikuntaa ja kuntoilua, mutta Hyypän mukaan ”kulttuurikuntoilu” edistää terveyttä vähintään yhtä hyvin, sillä kulttuuria harrastavat elävät terveempinä ja keskimäärin kahdesta kolmeen vuotta pidempään kuin muut. Se on hänen mukaansa enemmän, kuin mitä laihduttaminen tai terveystoiminta saavat aikaan ja melkein yhtä paljon, kuin tupakoimattomuus voi tuoda vuosia elämän loppupäähän.

Maailman terveysjärjestön WHO:n What is the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review -raportin (Fancourt ja Finn 2019) mukaan taide voi tarjota innovatiivisia ratkaisuja monimutkaisiin terveyshaasteisiin. Sen mukaan taidetoimintaan osallistuminen sekä taiteen kokijana että tekijänä voi ehkäistä lukuisia psyykkisiä ja fyysisiä sairauksia sekä auttaa selviytymään useiden akuuttien ja kroonisten sairauksien kanssa (mm. dementia, diabetes, keuhko-, sydän- ja verisuonisairaudet). Raportin mukaan taiteen katsotaan voivan tarjota ratkaisuja erityisesti sellaisiin monimutkaisiin terveyshaasteisiin, joihin lääketieteellä ei yksin ole tehokkaita ratkaisuja.

Aholainen ym. (2021) käyvät läpi WHO:n yli 3000 eri tutkimusta sisältäneen katsauksen mukaan todettuja taiteen kliinisiä vaikutuksia: taidetoimintaan osallistuminen ja esimerkiksi musiikki- tai teatteri- tai klovneriaesitykset ovat vähentäneet paitsi potilaan ahdistusta myös kipua sekä alentaneet verenpainetta. Aholaisen ym. (2021) mukaan syöpäpotilailla musiikin kuuntelu on puolestaan vähentänyt hoitojen sivuvaikutuksia, kuten hengenahdistusta, ruokahalun puutetta ja pahoinvointia. Edelleen artikkelissa mainitaan tanssin ja

musiikin kuuntelun auttaneen veren glukoositasojen kontrolloinnissa diabeetikoilla ja verenpaineen sekä sydämen sykkeen alenemisesta sydän- ja verisuonitauteja sairastavilla potilailla.

Taikusydämen (s.a) mukaan eri tutkimusten valossa taiteen ja taiteellisen toiminnan on havaittu voivan muun muassa

- parantaa hoitotuloksia sekä vähentää psykologisia tai fyysisiä oireita.
- vähentää rauhoittavien lääkkeiden sekä kipu- ja unilääkkeiden tarvetta.
- auttaa vähentämään yksinäisyyttä tai sosiaalista eristäytyneisyyttä.
- vähentää ahdistuneisuutta, masentuneisuutta ja surullisuutta.
- tukea mielenterveyttä.

Myös opetus- ja kulttuuriministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön (2018, 6) mukaan kansainvälisiin tutkimuksiin perustuen on olemassa näyttöä taiteen ja taiteellisen toiminnan merkityksestä ihmisen fyysisen ja psyykkisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi sekä osana hoitoa ja paranemista. Näin ollen osallistuminen taide- ja kulttuuritoimintaan tarjoaa mahdollisuuksia edistää terveyttä ja hyvinvointia kokonaisvaltaisella tavalla jokapäiväisessä elämässä. Ministeriöt suosittelivatkin näiden asioiden parempaa huomioimista maakunnissa myös sote-palvelujen osalta tulevaisuudessa.

Taideyliopiston koordinoiman taidetutkimushankkeen ArtsEqual (2020, 2–3) katsaukseen on koottu taiteen hyvinvointivaikutuksia tarkastelevia tutkimuksia vuosien 2010 ja 2017 väliltä ja tehty niiden pohjalta toimenpidesuositus, jossa annetaan esimerkkejä kulttuurihyvinvoinnin mahdollistamisesta terveystalouksissa. Näitä ovat esimerkiksi seuraavat:

- potilaan ja asiakkaan toimijuuden tukeminen taiteen ja kulttuurin keinoin: vierailuesitykset, avoimet harjoitukset, työpajat tai näyttelyt terveystalouksien tiloissa
- kulttuuri- ja taidetoiminnan integroiminen organisaation päiväohjelmaan ja viikkorytmiin
- terveystalouksien ja taidepalveluorganisaation sopimus vuotuisesta yhteistyöstä
- holistisen ihmiskäsityksen huomioiminen hoidossa, esimerkiksi tutustumalla asiakkaan kulttuuriseen taustaan ja kulttuurisiin tarpeisiin soveltamalla elämänpuuta tai muuta oman elämänkaaren esittelevää menetelmää

Kunnilta myös kerätään tietoa terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyöstä TEAvisari-kyselyiden perusteella kahden vuoden välein, ja kulttuuri on kyselyn yksi osa-alueista. TEAvisarin tiedot kuvaavat terveydenedistämistä ja niiden avulla kunnat voivat seurata omia tuloksiaan valtakunnallisessa vertailussa sekä käyttää tietoa hyväkseen tiedolla johtamisen apuvälineenä. Tietojen ratkaisukeskeisellä hyödyntämisellä ja konkreettisista toimenpiteistä päättämällä kuntalaisten hyvinvointiin voidaan vaikuttaa vahvistamalla organisaation toimintaedellytyksiä eri toimialoilla. (TEAvisari s.a.)

3.1.2 Kulttuurihyvinvoinnin taloudelliset vaikutukset

Terveyden ja hyvinvoinnin kulttuuriset ulottuvuudet ja kulttuurihyvinvointi jäävät helposti sivuun terveystaloudellisten tuottavien organisaatioiden ympäristöissä, joiden painopiste kohdistuu enemmän lääketieteellisiin hoitoihin ja toiminnan tehokkuuteen. Kansainvälisen Lancet-komission mukaan kulttuurin huomiotta jättäminen terveydenhoidossa muodostaa kuitenkin yhden suurimmista terveyden edistämisen esteistä. (Napier ym. 2014, 1607; ArtsEqual 2020, 2)

Sosiaali- ja terveydenhuoltomenot ovat merkittävä osa valtion taloutta ja on tärkeää kiinnittää huomiota yksittäisiin riskikohtiin, joista yhdessä kasvaa merkittävä talousmeno. Tällaisia riskikohtia ovat esimerkiksi mielenterveys ja yksinäisyys. Pitkällä aikavälillä tarkasteltuna ennaltaehkäisevä toiminta on talouden kannalta parhain investointi, ja huomion arvoista on, että valtion tasolla tarkasteltuna sote-menoista lähes viidennes muodostuu vanhusten ympärivuorokautisesta hoidosta. (Houni 2019, 4–23.) On siis tärkeää yrittää vaikuttaa näihin yksittäisiin riskikohtiin riittävän ajoissa ja tukea ikääntyneen väestömme hyvinvointia ja toimintakykyä, jotta välttyttäisiin mahdollisimman pitkään raskaampien sote-palvelujen tarpeelta.

Investointeja taidetoimintaan kannattaa siis tutkia pitkäaikaisen vaikutuksen ja kestävä talouden näkökulmasta. Esimerkiksi panostus ikääntyneiden hyvinvointiin ja mielenterveyden tunnistamiseen palautuu 1–5 vuoden sisällä viisi kertaa suurempina sekä terveydenhuollon että muiden sektoreiden investointeja tarkasteltaessa (toiminnan aikaraami alle 10 vuotta). (Houni ym. 2020, 204–205.) Myös Kulttuurihyvinvointipoolin puheenjohtaja Mäkisalo-Ropponen (2022) näkee tärkeäksi kulttuurihyvinvoinnin saamisen osaksi

hyvinvointitalousajattelua, sillä hänen mukaansa tämä auttaisi alentamaan sote-kustannusten nousupaineita tulevaisuudessa.

Yksi nykypäivänä huolestuttavasti yleistyvä ilmiö on ikääntyneiden kokema yksinäisyys, jolla on heijastuksia koettuun terveyteen ja hyvinvointiin. Pitkälän ym. (2005, 43–60) tutkimuksen mukaan ikääntyneiden yksinäisyyden vähentämiseen tähtäävällä ryhmämuotoisella toiminnalla todettiin olevan vaikutuksia ikääntyneiden terveyteen, omatoimisuuteen sekä palveluiden käyttöön. Tutkimuksessa järjestetyllä Ystäväpiiri-toiminnalla todettiin pystyttävän vähentämään palveluiden kokonaiskustannuksia henkeä kohti jopa n. 750 euroa vuodessa. Tutkimuksessa Ystäväpiiri-toimintaan osallistui 117 ikääntynyttä ammattilaisten ohjaamaan ryhmäkuntoutukseen 8 hengen ryhmissä 12 kertaa 3 kuukauden aikana. Tapaamisten sisältöinä olivat liikunta, taide tai omasta elämästä kirjoittaminen sekä iäkkäiden osallistujien omat toiveet tai tavoitteet. Toiminnan havaittiin parantaneen terveyttä, psyykkistä hyvinvointia ja kognitiota, jolloin tulokset näkyivät varsinkin sairaalahoitojen ja kotisairaanhoidon vähenemisenä. Tutkimuksessa sosiaali- ja terveystalouden käyttö oli ystäväpiiriläisillä keskimäärin 3122 euroa/hlö/vuosi ja muilla 4752 euroa/hlö/vuosi. Säästönä saatu 1630 euroa siis kompensoi ryhmäkuntoutuksen aiheuttamat kustannukset 881 euroa/ kuntoutusjakso. (THL 2021; Pitkälä ym. 2005, 43–60.)

Ikääntyneiden yksinäisyyttä ehkäisevänä toimintana monissa kunnissa on nykyään käytössä Etsivän vanhustyön toimintamalli, joka pyrkii löytämään juuri haavoittuvassa asemassa tai vaikeassa elämäntilanteessa olevia yksinäisiä ikääntyneitä. Etsivän työn keinoin pystytään tukemaan niitä, jotka tarvitsevat rinnalla kulkijaa löytääkseen keinoja toteuttaa oman näköistään ja mielekästä elämää omaa toimijuuttaan ja osallisuuttaan tukemalla. Etsivään työhön panostaminen on myös järkevää resurssien kohdentamista, sillä on tärkeää löytää ja tunnistaa avuntarvitsijat mahdollisimman varhain ja oikea-aikaisesti. (Helsingin diakonissalaitos 2020, 3.)

Iso-Britanniassa Gloucester Clinical Commissioning Group ylläpitää Artlift-ohjelmaa, jossa ohjataan kroonisista kivuista tai lievistä mielenterveysongelmista kärsiviä tai syövän kanssa kamppailevia potilaita yleislääkärin vastaanotolta ”reseptillä” osallistavan taiteen ryhmiin. Artlift-ohjelmassa potilaat osallistuvat

10 viikon ajan taidetoimintaan, pari tuntia kerrallaan. (Artlift s.a; Laitinen 2017.) Artlift-ohjelman arvioinnin mukaan taidetoimintaan osallistuneet raportoivat terveydentilansa parantumisesta ja tämän lisäksi havaittiin lääkäri- ja sairaalakäyntien vähentyneen. Arvioinnin osana tehdyssä kustannushyötyanalyysissä osoitettiin vuoden aikana potilaiden lääkäri- ja sairaalakäyntien vähentymisen tuoneen säästöinä 216 £/potilas. Taidetta reseptillä -projektin havaittiin vähentäneen yleislääkärikäyntejä 37 % ja sairaalakäyntejä 27 %. (Laitinen 2017; All-Party Parliamentary Group of Arts 2017, 8; Houni ym. 2020, 146.)

Suomessa tällaista kulttuurilähetetoimintaa ei vielä ole saatu vakiintuneeksi käytännöksi, mutta sillä olisi suuri potentiaali kansalaistemme hyvinvoinnin, terveyden ja osallisuuden tukemisessa, esimerkiksi kulttuurireseptin tai kulttuuripassin (vapaalippu taide- ja kulttuuriesityksiin, kuten Kaikukortti) muodossa (Houni ym. 2020, 145–149).

Myös Aholainen ym. (2021) pohtivat, tulisiko lääkäreiden osata kirjoittaa reseptejä esimerkiksi museo- tai konserttavierailuihin. Heidän mukaansa aiheesta vitsailtiin lääkäreiden keskuudessa vielä 2000-luvun alkupuolella, mutta nykyään lääkäritkin ovat havahtuneet taiteen potentiaaliin ja artikkelissaan he kysyvätkin, onko taiteesta ja kulttuurista tullut myös lääketieteellisen hyvinvoinnin näkökulmasta sosiaalinen ja ennaltaehkäisevä lääke, jota olisi dosetissa oltava tietty viikkoannos.

3.1.3 Kulttuurihyvinvointi työhyvinvoinnin edistäjänä

Kulttuurihyvinvointiin liittyy asiakkaiden tai potilaiden terveys- ja hyvinvointihyötyjen lisäksi myös työhyvinvoinnin näkökulma. Suomen Kulttuurirahaston Etelä-Savon rahasto toteutti vuosina 2011–2013 KULTA-hankkeen, jonka tavoitteena oli vanhusten kulttuuritoiminnan lisääminen hoitoyhteisöissä, mikä edellyttää henkilökunnan kouluttamista sekä myönteistä suhtautumista taide-toiminnan integroimiseksi osaksi hoitotyötä. Hankkeen rinnalla toteutettiin tutkimus, jonka kiinnostuksen kohteena oli selvittää, voiko taiteen ja kulttuuritoiminnan lisäämisen avulla vahvistaa myös henkistä työhyvinvointia sekä työn voimavaroja. Tutkimuksen tulosten mukaan taidetoiminta lisäsi myös työhyvinvointia ja kyseessä onkin taiteen ja hoivatyön yhdistämisen vaikutukset

työhyvinvointiin, kun taidetta sovelletaan palvelutalon arkeen sopivaksi. Tutkimuksen mukaan taide osana työtä on sekä henkilökunnan että asukkaiden kokonaisvaltainen elämys ja yhteinen kokemus. (Liikkanen 2013, 5–9, 70.)

Työyhteisöissä tapahtuva taidetoiminta voi tuottaa myös talouden näkökulmasta hyödyksi luettavia asioita, esimerkiksi työntekijöiden kasvaneen luovuuden ja vuorovaikutuksen positiiviset heijastukset työn tuloksiin. Vähentyneet sairauspoissaolot parantavat kuitenkin työntekijöiden tuottavuutta eniten, joten kestävän talouden näkökulmasta ennaltaehkäisevää taidetoimintaa on kannattavaa investoida työssäkäyviin. (Houni 2019, 28–29.)

3.2 Kulttuurihyvinvointisuunnitelma

Kulttuurihyvinvointisuunnitelmalla tarkoitetaan vapaaehtoista mutta suositeltavaa strategista asiakirjaa, joka ohjaa kunnan ja maakunnan toimijoita kehittämään alueen asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä edistävää toimintaa kulttuurin ja taiteen keinoin. Suunnitelman tavoitteena on vahvistaa kulttuuristen oikeuksien toteutumista kaikille ja kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja. (Houni ym. 2020, 24.) Kulttuurihyvinvointisuunnitelma tuokin näkyviin sote-organisaatioiden hyvinvointia ja osallisuutta edistävän kulttuuritoiminnan ja juurruttaa sitä organisaatioiden pysyväksi käytänteeksi (Kulttuurihyvinvointi edistää hyvinvointia ja osallisuutta s.a.).

Sosiaali- ja terveysministeriön (2019, 22) mukaan kulttuurihyvinvoinnin parantamiseen pyrkineet toimet jäivät monesti määräaikaisten hankkeiden varaan, jolloin toiminta ei pääse juurtumaan. Ministeriön näkemyksen mukaan toiminnan juurruttaminen paremmin osaksi sote- ja kulttuurisektorin vakituista toimintaa mahdollistaisi myös sen strategisen ja pitkäjänteisemmän kehittämisen.

Tähän pyrkiviä kulttuurihyvinvointisuunnitelmia onkin alkanut ilmaantua viime vuosina valtakunnallisesti eri puolilla Suomea. Esimerkiksi Etelä-Savossa (2019, 2) kulttuurihyvinvointisuunnitelma

- nähdään strategisena asiakirjana, joka ohjaa kulttuurin ja hyvinvoinnin yhdyspinnoilla olevan toiminnan kehittämistä.
- toimeenpanee Etelä-Savon maakuntaohjelman hyvinvointiteemaa.

- ilmaisee tahtotilaa ollen innostava ratkaisujen tarjoaja.
- tuo konkreettisemmaksi kulttuurin merkitystä hyvinvoinnin ja terveyden edistäjänä.

Myös Kymenlaaksossa on valmistunut vuonna 2020 alueellinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma (Kymsote 2020b), jonka yhdeksi painopisteeksi valittiin kulttuurillinen vanhustyö. Tämän kehittämistehtävän tarkoituksena on tehdä maakunnallisen ja monialaisen yhteiskehittämisen tuotoksena selkeä toimintamalli, jonka avulla eri toimijat voivat jatkossa ottaa asiakastyössään paremmin huomioon nimenomaan alueemme ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvoinnin.

Tällainen juuri ikääntyneelle väestölle suunnattu kulttuurihyvinvoinnin suunnitelma on Suomessa tehty jo ainakin Seinäjoella, jossa valmistui kesällä 2020 K65-kulttuurihyvinvointisuunnitelma (Kokkoniemi 2020). Tämän opinnäytetyön produktina laadittua ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelmaa onkin peilattu benchmarkingin ajatusta hyödyntäen tähän Seinäjoen suunnitelmaan, josta kerron lisää opinnäytetyöni myöhemmässä vaiheessa (ks. luku 5.3).

3.3 Kulttuurihyvinvointipalvelut, saatavuus ja saavutettavuus

Kulttuurihyvinvointipalvelut ovat toimintaa, tekoja ja palveluja, jotka tarjoavat kulttuurin ja taiteen mahdollisuuksia yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvoinnin sekä hyvän elämän elementeiksi. Osallistujan oman toimijuuden ja osallisuuden mahdollistaminen on palveluissa keskeisessä roolissa. Palvelujen tavoitteena voi olla esimerkiksi lisätä toimintakykyä, elämönhallinnan tunnetta ja koettua terveyttä sekä ehkäistä yksinäisyyttä ja sosiaalista eriytymistä. Kulttuurihyvinvointipalvelujen avulla voidaan myös lisätä osallisuutta ja oikeutta itseilmaisuuksiin, parantaa työhyvinvointia tai tukea mielenterveyttä. (Lilja-Viherlampi & Rosenlöf 2019, 21–28.) Etelä-Savon kulttuurihyvinvointisuunnitelman (2019, 26) mukaan kulttuurihyvinvointipalveluissa taidetta ja kulttuuria käytetään tavoitteellisesti edistämään hyvinvointia luomalla asiakas- ja tarvelähtöisesti räätälöityjä taide- ja kulttuuripalveluja.

Hounin ym. (2020, 18) mukaan kulttuurihyvinvointipalvelujen *saatavuus* merkitsee sitä, kuinka paljon erilaisia kulttuuripalveluja esimerkiksi kunnan alueella on saatavissa. *Saavutettavuudella* puolestaan tarkoitetaan, kuinka hyvin

kulttuuripalvelut ovat erilaisten ihmisten käytettävissä riippumatta käyttäjien ominaisuuksista tai elinolosuhteista. Kulttuuripalveluihin osallistumisen esteiksi heidän mukaansa voi muodostua muun muassa erilaiset fyysiset, sosiaaliset tai taloudelliset tekijät. Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö (2018) ovatkin laatineet vahvan suosituksen taiteen ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi myös sote-alalla.

3.4 Kulttuurinen vanhustyö

Kulttuurisella vanhustyöllä tarkoitetaan toimintaa, jonka avulla pyritään vahvistamaan ikäihmisten osallisuutta ja toimijuutta taiteessa ja kulttuurissa, eli taide ja kulttuuri tuodaan eri tavoin osaksi vanhustyötä ja sen kehittämistä. Kulttuurinen vanhustyö voidaan nähdä kulttuuria ja luovuutta arvostavana näkökulmana, joka tulee esiin arvoina ja asenteina suunnittelun, johtamisen, käytänteiden sekä konkreettisen arjen toiminnan taustalla. (Huhtinen-Hildén ym. 2017, 21.)

Taide- ja kulttuuritoiminta kulkevat toistaiseksi ikääntyneiden hoivalaitoksissa vielä lapsenkengissä siitäkkin huolimatta, että systemaattisen kulttuuri- ja taide-toiminnan on todettu olevan vaikuttavaa vanhustyössä sekä sairauksien hoidossa ja pitkäaikaishoidossa että kuntoutuksen tukena. Taide- ja kulttuurityön osaamista ei hoitotyön koulutuksessa kuitenkaan anneta vieläkään riittävästi, jolloin sen merkityksen ymmärtäminen hoitotyön kontekstissa jää usein puutteelliseksi ja irralliseksi. Juuri irrallisuus tekee siitä vähemmän arvostettua kuin sairaanhoito. (Räsänen 2018, 142–147.)

Hoitotyön arjessa taidetoiminnan hyötyjä on usein vaikea mitata toiminnan satunnaisuuden vuoksi ja silloin toiminnan arvoa voi olla hankalaa nähdä. Toiminnan satunnaisuutta perustellaan usein resurssipulalla, mutta iso merkitys on myös asenteella. Johdon tuleekin huolehtia, että luovien työmenetelmien käyttö on mahdollista ja osa jokaisen tehtäväkuvaa, jolloin niiden käyttöä myös edellytetään. Tämä vaatii hoitotyön resurssien organisointia niin asenteellisesti kuin konkreettisesti, jotta taiteelle hoitotyössä on tilaa. Työyhteisön on tärkeää yhdessä miettiä, mitkä luovat työmenetelmät sopivat juuri omaan yksikköön ja miten niitä voidaan kehittää. Osa näistä menetelmistä ei tarvitse suuria lisäresursseja tai edes runsaasti aikaa, sillä esimerkiksi laulu, runo,

hartioiden hieronta tai ”käsien tanssi” onnistuvat yleensä spontaanisti työn lomassa. (Räsänen 2018, 142–147.)

Hyvällä johtamisella työyhteisöstä voidaan saada taidetoiminnalle sitoutunut ja kannustava, jolloin hoitajat uskaltavat jakaa perushoidosta poikkeavia, taide-toimintaan liittyviä hyviä kokemuksiaan ja pyrkiä yhdessä sovituin keinoin hyvään ja laadukkaaseen hoitoon myös taiteen avulla. Onkin mahdollista olla kannustava, vaikka ei itse kokisikaan kykenevänsä tai haluavansa ensisijaisesti käyttää taidelähtöisiä menetelmiä hoitotyössä. (Räsänen 2018, 142–147.)

Elinikäisen oppimisen näkökulma sopii kulttuuriseen vanhustyöhön ja sillä tarkoitetaan valmiuksia, joita jatkuva oppiminen, tulevaisuuden ja uusien tilanteiden haltuunotto sekä vanhustyön muuttuvat olosuhteet edellyttävät. Hoitohenkilöstöllä on monenlaista osaamista luovien menetelmien käyttöön, taide- ja virkistystoimintaan sekä sen tukemiseen ja tekemiseen. Tärkeintä olisi uskaltaa kokeilla ja antaa oman luovuutensa virrata. Myös eri toimijoiden välinen yhteistyö on tärkeää vanhustyöhön soveltuvien taide- ja kulttuurimenetelmien löytämiseksi. Hoitajien, taiteilijoiden ja asukkaiden kokeileva yhteistoiminnan aloittaminen synnyttäisi luottamusta toimijoiden välillä ja edistäisi soveltuvien taide- ja kulttuurisisältöjen löytymistä vanhusten hoivatyöhön. Erilaisia menetelmiä on kokeiltu jo paljon, ja esimerkiksi taiteilijoiden toteuttamien taidetyöpajojen käytöstä hoivalaitoksissa on saatu hyviä kokemuksia. Sisältöjen suunnittelussa tarvitaan aitoa ja arvostavaa yhteistyötä eri toimijoiden kesken sekä vanhusten omien tarpeiden ja toiveiden kohtaamista. (Räsänen 2018, 143–144.)

Kulttuuriselle vanhustyölle on vähitellen alkanut ilmaantua erilaisia ”työkaluja”, joiden avulla sitä olisi helpompi toteuttaa myös sote-palveluissa. Tällaisia ovat esimerkiksi Taiteen edistämiskeskuksen (2019) toteuttaman kampanjan myötä koottu 100 minuuttia taidetta -toimintamalli, joka on vapaasti käytettävissä ja sovellettavissa edistämään jokaisen kulttuuristen oikeuksien toteutumista. Kampanjalla on haluttu vähentää eriarvoistumista, jotta myös erityistä tukea tai ohjausta osallistumiseensa tarvitsevat saisivat mahdollisuuden olla taiteen ja kulttuurin äärellä vähintään 100 minuuttia viikossa. Toimintamallissa annetaan muun muassa sote-toimijoille käytännön esimerkkejä taide- ja

kulttuurituokioiden järjestämisestä. Mallin mukana tulee myös ”taidepassi”, jonka avulla on helpompi seurata, että tavoite 100 minuuttia taidetta viikossa myös toteutuu, ja havaitaan, kuinka sen havaittiin osallistujiin vaikuttavan.

Toinen jo valtakunnallisesti levinnyt ”työkalu” on Tampereella suunniteltu Elämän puu -juliste, joka on myös muiden kuntien käytettävissä. Julisteeseen kirjataan esimerkiksi kotihoidon piiriin tulevan ikääntyneen haaveet ja toiveet tai tärkeät asiat elämän varrelta. Siihen kirjataan myös mieltymykset ja asiat, joista hän ei pidä. Hoitajien on helpompi ymmärtää asiakasta ja suunnitella hoitoa, kun julisteen avulla ikääntyneen toiveet ja tarpeet tehdään näkyviksi. (Tampere 2015.)

Kymenlaaksossa on tämän opinnäytetyön kanssa samaan aikaan käynnissä Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama ja uudistuneeseen kulttuurilakiin (Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019) perustuva alueellinen Eloa ja Iloa Kaakkois-Suomeen -kehittämistehtävä (s.a.), jonka tavoite on kehittää luovan alan, taiteen ja kulttuurin yhteistoimintaa ja toimintamalleja. Yhtenä näistä taidepiloteista on kehitteillä kymenlaaksolainen näkemys ikääntyneen ihmisen elämänkaarta hyödyntävästä toimintamallista. Elämän vene -nimisen taidejulisteen toteuttaa kymenlaaksolainen taiteilija Markku Metso, ja juliste tullaan ottamaan käyttöön sekä Kymsoten että Eksoten ikääntyneiden palveluissa.

3.4.1 Ikääntyneiden kulttuuriset oikeudet

Suomen perustuslain (731/1999) 17. § oikeudesta omaan kieleen ja kulttuuriin takaa meille jokaiselle oikeuden kulttuuriin. Ikääntyneiden kulttuurisilla oikeuksilla tarkoitetaan YK:n ihmisoikeuksien julistuksessa sekä Suomen perustuslaissa määritellyjä perusoikeuksia, joita ovat muun muassa oikeus osallistua taiteisiin ja kulttuuriin, kehittää itseään ja yhteisöään niiden avulla sekä mahdollisuus ilmaista itseään vapaasti. Myös ikääntyneillä tulee olla halutessaan mahdollisuus osallisuuteen, oppimiseen ja itseilmaisuuksiin taiteen ja kulttuurin parissa sekä niiden avulla. (AILI-verkosto s.a.)

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019) uudistui pari vuotta sitten. Se velvoittaa kuntia järjestämään kulttuuritoimintaa ja edistämään kulttuurin ja taiteen yhdenvertaista saatavuutta ja monipuolista käyttöä. Lain tavoitteena on

- tukea ihmisten mahdollisuuksia luovaan ilmaisuun ja toimintaan sekä kulttuurin ja taiteen tekemiseen että kokemiseen.
- edistää kaikkien väestöryhmien yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua kulttuuriin ja taiteeseen.
- vahvistaa väestön hyvinvointia ja terveyttä, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä kulttuurin ja taiteen avulla.
- luoda edellytyksiä paikallisen ja alueellisen elinvoiman kehittymiselle sekä sitä tukevalle luovalle toiminnalle taiteen ja kulttuurin keinoin.

Uusi kuntien kulttuuritoimintalaki mahdollistaa kulttuurihyvinvointityön vakiinnuttamisen ja taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden sekä yhdenvertaisuuden edistämisen kuntien toiminnassa. Terveyttä ja hyvinvointia edistävässä taide- ja kulttuuritoiminnassa on lisäksi huolehdittava alueellisen tason toimijoiden, eli kuntien, palveluntuottajien, yritysten ja järjestöjen välisestä yhteistyöstä ja koordinaatiosta. Jotta jokaisen kulttuuriset oikeudet toteutuisivat, on kulttuurihyvinvoinnin osaaminen siis tarpeen myös terveydenhuollon ammattilaisille. Tämä edellyttää henkilöresurssia ja rahoitusta sekä toimintakulttuurin muutosta. (STM 2019, 12–36.)

3.4.2 Ikääntyneet ja ikääntyneiden terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen

Sitran (2014) mukaan ikääntyvälle väestölle on monia nimiä, kuten vanhukset, ikäihmiset, seniorit tai eläkeläiset, mutta on vaikeaa löytää yhtä termiä, joka kuvastaisi tätä nopeasti kasvavaa väestönosaa. Joka kolmas eurooppalainen on yli 65-vuotias vuonna 2060, mutta Sitra (2014) kysyy, sopiiko ikä numeroina enää aikuisen elämän ja ikääntymisen mittariksi?

Kymenlaakson sosiaali- ja terveystalvueluissa ja tässä kehittämistyössä käytetään termiä *ikääntynyt* ja *ikääntyneiden palvelut*, ilman että niillä viitataan tiettyyn ikään numeroina.

Sosiaali- ja terveysministeriö on tehnyt laatusuosituksen hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2020–2023 sekä kansallisen ikäohjelman vuoteen 2030, joiden tavoitteina ovat ikäystävällinen ja ikäkyvykäs Suomi. Ikäystävällisen Suomen laatusuosituksen (STM 2020a) keskeisiä tavoitteita ovat

- iäkkäiden toimintakyvyn edistäminen
- vapaaehtoistyön lisääminen
- digitalisaation hyödyntäminen
- asumisen ja asuinympäristöjen kehittäminen sekä palveluiden tuottaminen ja järjestäminen
- asiakas- ja palveluohjaus
- osaava ja hyvinvoiva henkilöstö sekä laadun varmistaminen.

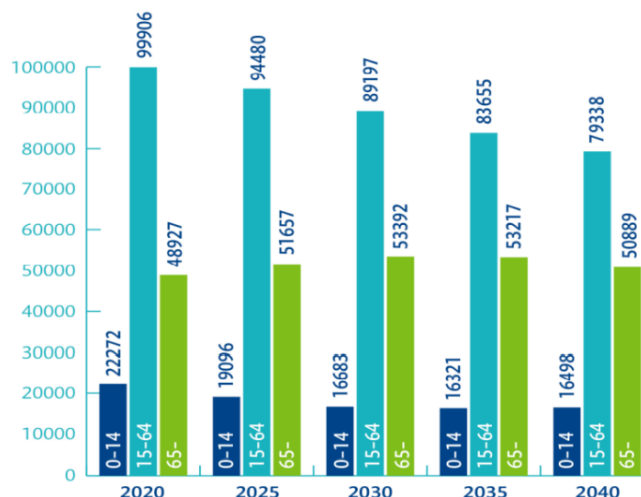
Ikävykykäs Suomi -ikäohjelman 2030 (STM 2020b) keskeisinä vaikuttavuustavoitteina on suunnata ennaltaehkäiseviä ja toimintakykyä parantavia toimia iäkkäälle väestölle, pidentää ikääntyvien työikäisten toimintakykyä ja työuria sekä lisätä ja mahdollistaa vapaaehtoistyötä. Lisäksi ohjelman avulla halutaan varmistaa iäkkäiden palvelujen yhdenvertaisuus, tehokkaampi koordinaatio ja taloudellinen kestävyys. Sen avulla halutaan myös lisätä asumisen ja asuinympäristöjen ikäystävällisyyttä sekä nostaa esiin suomalaista ikäteknologian kehittämistä ja hyödyntämistä.

Molempien ohjelmien laatusuositukset pohjaavat ns. vanhuspalvelulakiin (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvueluista 980/2012). Taustalla vaikuttaa myös pitkään valmisteilla ollut sote-uudistus. Sote-uudistusta koskeva lainsäädäntö (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021) astui voimaan 1.7.2021, ja siinä vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä siirtyy uusille hyvinvointialueille 1.1.2023. Myös hyvinvointia ja terveyttä edistävä toiminta on jatkossa niiden alaista toimintaa.

3.4.3 Ikääntyneet Kymenlaaksossa

Kymenlaakson väestörakenteen kehityssuunta on varsin haastava, sillä ikääntyneiden määrä koko maakuntamme alueella kasvaa voimakkaasti ja samanaikaisesti väestömäärä vähenee (ks. kuva 5).

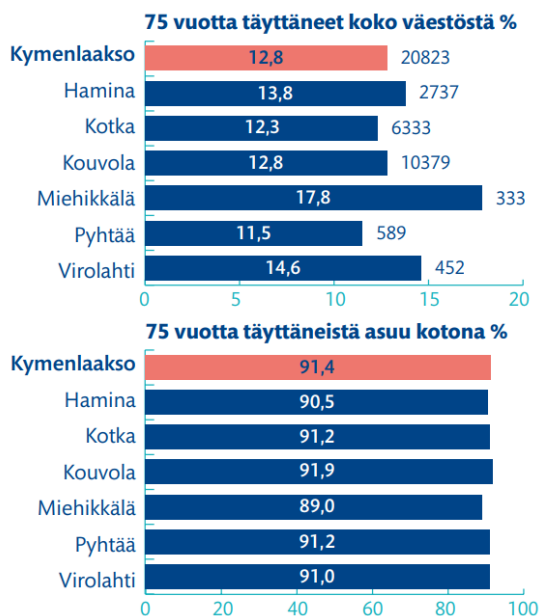
Kuva 5. Kymenlaakson ikärakenne-ennuste 2020–2040 (Tilastokeskus 31.12.2020)

Väestön ikärakenteessa tapahtuvat muutokset vaikuttavat koko alueen toimintaan ja palveluiden tarpeeseen. Siksi ikääntyvän väestön hyvinvoinnin tukemiseksi tulee kiinnittää huomiota varhaiseen tukeen ja ennaltaehkäisevään työhön. Vahvistamalla kuntien, järjestöjen, seurakuntien ja Kymsoten välistä yhteistyötä voimme parantaa alueemme ikääntyvän väestön osallisuutta sekä itsenäistä toimintakykyä. (Kymsote 2021, 13.)

Kymenlaakso on maantieteellisesti hyvin vaihtelevaa aluetta, sillä alueella on suurempia väestökeskittymiä ja harvaan asuttuja alueita sekä saaristoaluetta. Ikääntyneitä asuu paljon kuntakeskuksissa mutta myös maaseudulla tai saaristossa, mistä välimatkat palveluiden pariin voivat olla pitkiä. Tämä tulee huomioida palveluiden saatavuuden näkökulmasta. (Kymsote 2021, 13.)

Tilastokeskuksen (1.1.2021) mukaan Kymenlaakson väkiluku on 162 840. Kymenlaakson väestömäärä on ollut pitkään laskusuunnassa, ja tämä johtuu väestön ikärakenteesta sekä muuttotappiosta. Väestökehitys on samansuuntaista kaikkien sidoskuntien alueella: ikääntyneen väestön määrä kasvaa. Kymenlaakson väestöstä oli 65 vuotta täyttäneiden osuus vuoden 2020 lopussa 28,6 % ja 75 vuotta täyttäneiden 12,8 %. Eläkeikäisten osuus väestöstä kasvaa voimakkaasti tulevina vuosina työikäisten väestön alueella samaan aikaan vähentyessä. Tilastokeskuksen väestömäärän kehityksestä laskettuna 65 vuotta täyttäneiden osuus Kymenlaaksossa on vuonna 2025 jo 31 % koko väestömäärästä. (Kymsote 2021, 14.)

Kymenlaakson yli 75-vuotiaista 91,4 % asuu kuitenkin edelleen omassa kodissaan. Yli 75-vuotiaista yksinasuvia on maakunnan alueella paljon, 48 % koko väestöstä (ks. kuva 6), kun valtakunnan tasolla vastaava luku on 46,7 %. (Kymsote 2021, 13–14.)

Kuva 6. 75 vuotta täyttäneet kunnittain (Tilastokeskus 31.12.2020)

Haasteita palvelujen järjestämiselle ei aiheuta yksin asuminen sinänsä vaan sen seurauksena kehittyvä ikääntyneen kokemus yksinäisyys (Kymsote 2021, 13–14).

3.5 Osallisuus, yhteisöllisyys ja sosiokulttuurinen innostaminen

Osallisuus tarkoittaa yhteisöön kuulumista, siinä toimimista, sekä kokemusta yhteisöön kuulumisesta ja omasta merkityksestä sen jäsenenä. Osallisuuden lisäämisen katsotaan kasvattavan yksilön hyvinvointia. (Taikusydän s.a.) Isola ym. (2017, 23) näkee osallisuuden koostuvan kolmesta osa-alueesta:

- osallisuudesta omaan elämään
- osallisuudesta erilaisiin palvelujen, lähipiirin, elinympäristön tai yhteiskunnan vaikuttamisprosesseihin
- paikallisesta osallisuudesta, jossa pystyy liittymään erilaisiin hyvinvoinnin lähteisiin.

Osallisuuden edistäminen on osa Suomen hallituksen ja Euroopan unionin tavoitteita, ja se on nostettu yhdeksi keskeiseksi keinoksi torjua köyhyyttä ja

ehkäistä syrjäytymistä. Osallisuutta edistämällä vähennetään siis eriarvoisuutta. (THL 2019.)

Osallisuuden tukeminen on Kymenlaakson alueella nostettu vahvasti keskiöön, sillä osallistuminen ja osallisuus tuovat merkitystä ja sisältöä asukkaiden elämään ja luovat hyvinvointia. Ikääntyneiden toimintakyky, yhteenkuulumisen tunne ja hyvinvointi vahvistuvat heille mieluisissa yhteisöissä. Osallisuuden tunne syntyy yhteisöön kuulumisesta ja mahdollisuudesta vaikuttaa palveluihin, omaan ympäristöön ja yhteiskuntaan. Tiedon välityksen parantaminen ja avointen kohtaamispaikkojen kehittäminen yhdessä ikääntyneiden, kuntien, järjestöjen ja Kymsoten kesken tukee osaltaan ikääntyneiden osallisuuden vahvistamista. (Kymsote 2021, 7.)

Osallisuuden rinnalla kulkee myös yhteisöllisyyden tunne. Sitra (2015) näkee yksilön ja yhteiskunnan välisen suhteen pohjautuvan yhteisyyden tunteelle ja yhteisöllisyyden pitävän yhteiskunnat koossa. Yhteisöt ja yhteisöllinen elämä ovat Sitran mukaan välttämättömiä ihmisen olemassaololle sekä toiminnalle. Lisäksi Sitra näkee yksilöiden, yhteisöjen ja instituutioiden suhteen olevan muutoksessa tavalla, joka haastaa instituutiot eli yhteiskunnan perusrakenteen, sillä yksilöiden ja yhteisöjen merkitys ja valta näyttäisivät kasvavan. Kalliokoski (2020, 4) määrittelee yhteisöllisyyden yhteisöilmioiden muodostumisena erilaisista toimisen tavoista ja näiden vaikutusten kokemisesta. Haasion (2019, 2) mukaan yhteisöllisyys kuvaa samanhenkisyttä, sillä ihmisellä on tarve samaistua ja kuulua hänelle merkityksellisiin yhteisöihin. Haasiosta yhteisöllisyyteen kuuluu sitoutuminen, luottamus ja osallisuus sekä tunne siitä, että on omiensa joukossa. Yhteisöllisyys luo hänen mukaansa tunnetta turvallisuudesta.

Osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisäksi tärkeä näkökulma on myös sosiokulttuurinen innostaminen, varsinkin kulttuuristen oikeuksien toteutumisen kannalta. Sosiokulttuuriseen innostamiseen sisältyykin kaksi näkökulmaa: *kulttuurinen demokratisaatio* sekä *kulttuurinen demokratia*. Ensimmäisellä tavoitteellaan ”perinteisten” kulttuurituotteiden, kuten kuvataiteen, kirjallisuuden ja musiikin saavutettavuutta mahdollisimman suurelle osalle kansasta. Kulttuurinen demokratia menee vielä tätäkin syvemmälle, ja sillä tavoitteellaan sellaisen osallistumisen lisäämistä, jossa ihmiset ovat itse todellisia toimijoita ja oman

kulttuurinsa tuottajia. Sosiokulttuurisen innostamisen käsite on syntynyt Ranskassa toisen maailmansodan jälkeen. (Kurki 2000, 11–14.)

Sosiokulttuurisessa innostamisessa tuetaan yksilöä hänen jokapäiväisten voimavarojensa avulla. Yksilön sosiaalista ja kulttuurista kyvykkyyttä vahvistetaan, jotta hän pystyisi olemaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa aktiivisena toimijana omassa ympäristössään. Taide eri muodoissaan on sosiokulttuurisen innostamisen keskeisimpiä menetelmiä. (Karkkulainen ym. 2015, 14.) Hohenhal-Antin (2006, 43) puolestaan kuvaa sosiokulttuurista innostamista kansalaisen tarpeista lähtevänä kulttuurityönä, joka on saanut eri maissa erilaisia soveltamisen tapoja. Jossakin se on osa julkista sosiaali- ja terveydenhuoltoa, jossakin se nojaa vapaisiin ammattinharjoittajiin, työyhteisöliittymiin tai vapaaehtoiseihin ihmisiin.

3.6 Taide, taidelähtöiset menetelmät ja taiteen soveltava käyttö

Kulttuurihyvinvoinnin käsitteeseen liittyvät oleellisesti kulttuurin lisäksi myös termit *taide*, *taidelähtöiset menetelmät* ja *taiteen soveltava käyttö*. Juurisen (2021, 8–9) mukaan *taide* on vuorovaikutusta ihmisen sisäisen ja ulkoisen maailman välillä ja taide-elämys puhuttelee meitä monilla ihmisyyden tasoilla, antaen tunteen siitä, että olemme elossa. Elämänkaaren eri vaiheissa ja kriisien keskellä taiteen avulla voidaan kohdata erilaisia tunteita ja auttaa kriisien läpielämisessä. Luovuus avaa mahdollisuuden elää juuri oman tuntuista elämää. Taiteen mahdollisuus avautuukin sellaisissa tilanteissa, joissa on läsnä uusia yhteyksiä luova vuorovaikutus joko ihmisen sisäisten kerrosten kesken tai ihmisen sisäisen ja ulkoisen maailman välillä. Taide voidaan nähdä tapana olla yhdessä, itsensä ja maailman kanssa. (Juurinen 2021, 8–9.)

Taidelähtöisillä menetelmillä tai taiteen soveltavalla käytöllä viitataan yhteisöllisen taidetoiminnan mahdollistamiseen ja luovan toiminnan tuomiseen eri tavoin ihmisten ulottuville tai esityksen laajentamiseen yleisöä osallistavaksi. Olennaista on tekemisen ja osallistumisen synnyttämät prosessit ja jokaisen osallistujan mahdollisuus saada kosketus omaan luovuuteensa. (Huhtinen-Hilden & Karjalainen 2019, 9–10.) Tällaisia taidelähtöisiä menetelmiä ovat esimerkiksi *osallistava taide* ja *yhteisötaide*, jotka ovat käsitteinä hyvin lähellä toisiaan.

Taikusydän (s.a.) kuvaa *osallistavaa taidetta* osallistujalähtöiseksi, toimijuteen ja aktiiviseen taidetoimintaan perustuvaksi vuorovaikutustilanteeksi, jossa taiteellinen prosessi luo dialogisen suhteen ympäröivään maailmaan. Helander ym. (2018, 10) näkevät osallistavalla taiteella tarkoitettavan yhteisöjen kanssa tehtävää toimintaa, jossa asioita käsitellään taiteen keinoin ja sen lopputuloksena syntyy jokin teos, johon jokainen mukana ollut henkilö on saanut vaikuttaa.

Vahvaselän (2021, 25) määritelmän mukaan *yhteisötaiteessa* taiteen ammattilaiset toimivat yhdessä esimerkiksi sosiaali-, terveys- ja kasvatusalojen ammattilaisten kanssa. Yhteisötaide on osallistujalähtöistä ja siinä on ennen kaikkea kyse taiteen saavutettavuudesta, eli jokaisen oikeudesta taiteeseen. Keskeisenä ajatuksena on, että jokainen voi ja osaa tehdä taidetta.

Osallistavan taiteen ja yhteisötaiteen elementtejä hyödynnetään, kun taiteen ammattilainen tekee työtään jossakin hoitolaitoksessa. Lehtosen (2015, 30) mukaan ammattitaiteilija tekeekin rajanylityksen mennessään työskentelemään terveydenhuollon tai sosiaalitoimen yksikössä, mikä tekona on hänen mielestään radikaali. Taiteilija tulee silloin taiteen maailmasta ja menee hoidon maailmaan, ja rajanylittäjältä vaaditaan hänen mukaansa kykyä kommunikoida näiden kahden maailman välillä.

Myös Känkäsen (2021) mukaan taiteen erityisyydestä siirrytään kohti arkipäivää, kun taiteesta puhutaan hyvinvoinnin ulottuvuutena. Taidetoiminnan puitteissa niin työntekijöiden kuin asiakkaidenkin näkökulmasta on keskeistä saada esiin, mikä kullekin ihmisryhmälle on merkityksellistä ja itsetuntemusta tai itseilmaisua rikastavaa. Yhteiset kokemukset ovat hänen mukaansa parhaimmillaan vastavuoroisia oppimisen lähteitä. Nuutinen ym. (2021, 243) näkevät ammattitaitelijoiden toimijuuden hoivayhteisöissä uudenlaisten ja luovien kokeiluiden tekemisenä, joka kehittää toimintaympäristöä luovuutta tukevaksi sekä uudistaa yhteisöjen ja organisaatioiden työkäytäntöjä.

Taiteen edistämiskeskus (Karhunen ym. 2021) on tehnyt mielenkiintoisen taiteilijuutta monialaisissa ympäristöissä kartoittavan kyselyn, jonka vastaajista osa työskenteli juuri sote-alan parissa. Kyselyn perusteella toiminnan esteiksi

koettiin vielä tällä hetkellä muun muassa heikkoudet ostajaosaamisessa, alan tuntemuksessa ja markkinoinnissa sekä asenneilmapiirissä. Vastaajien mukaan tilannetta parantaisi näihin vaikuttaminen sekä rahoitusta että rakenteita kehittämällä. Kyselyä onkin tarkoitus toistaa säännöllisesti, jolloin voidaan saada tietoa kulttuurihyvinvointikentän koon, koostumuksen ja toimintatapojen kehityksestä.

4 KÄSITEKARTTA JA VIITEKEHYS

Teoriataustan pohjalta olen kerännyt käsitekarttani alueelliseen ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelmaan olennaisesti liittyviä käsitteitä (ks. kuva 7). Sanallisesti olen siis avannut käsitteitä edellisessä luvussa 3, joka käsittelee teoreettisia lähtökohtia ja keskeisiä käsitteitä, sekä luvussa 2.3, jossa on kuvattu tämän kehittämistyön tilannutta hanketta ja hankeorganisaatiota.

Kuva 7. Käsitekartta

Käsitekartan ja teoriataustan pohjalta olen laatinut opinnäytetyössäni toteutettavalle kehittämistyölle kuvassa 8 näkyvän viitekehysten.

Kuva 8. Kehittämistyön viitekehys

Viitekehyksessä on pyritty havainnollistamaan kaaviona Kymenlaakson ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelmaan vaikuttavat tärkeimmät taustatekijät, eli uudistunut laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019), WHO:n kattava raportti kulttuurin ja taiteen terveysvaikutuksista (Fancourt & Finn 2019), opetus- ja kulttuuriministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön (2018) yhdessä laatima suositus taiteen ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden parantamisesta sote-alalla, TEAViisari-kyselyt (s.a) sekä sote-uudistusta koskeva lainsäädäntö (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021).

Paikallisesti merkittäviä taustavaikuttajia tälle kehittämistyölle ovat lisäksi Kymenlaakson alueellinen hyvinvointikertomus (Kymsote 2020a) ja kulttuurihyvinvointisuunnitelma (Kymsote 2020b) sekä ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelma (Kymsote 2021), joiden tavoitteiden saavuttamista tällä kehittämistyöllä pyritään käytännössä helpottamaan. Kehittämistyötä on tehty palvelumuotoilun ideologiaa hyödyntäen maakunnallisena yhteiskehittämisenä ja sektorirajat ylittäen ja myös kohderyhmää kuunnellen. Lopputuloksena on mallinnettu Kymenlaakson alueellinen ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelma 2021–2025 (liite 6).

5 KEHITTÄMISPROSESSIN KUVAUS

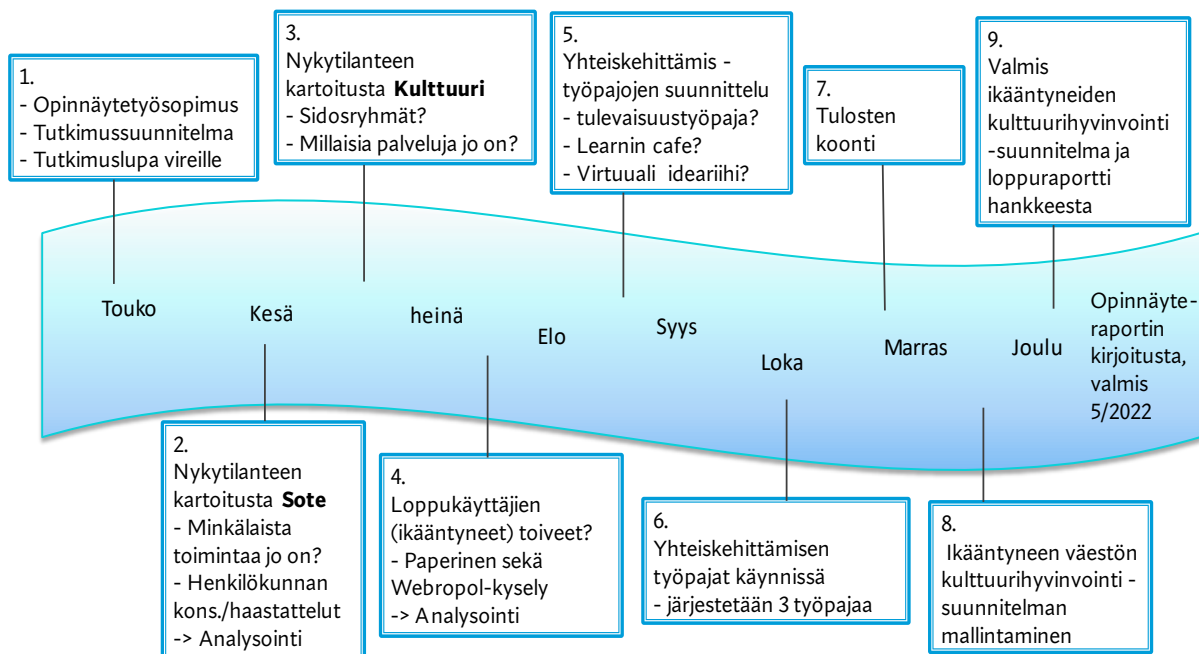
Opinnäytetyöni on siis toteutettu osana Kymsoten Monitoimialaisten yhdyspintojen kehittämishanketta. Salosen ym. (2017, 51) mukaan kehittämistyö muodostuu nykykäytännön kehittämistarpeiden tunnistamisesta, ideointivaiheesta, suunnittelusta, toteutuksesta, tuotoksesta, arvioinnista sekä päätöksestä ja tulosten käyttöönotosta (ks. kuva 9). Ahosen (2017, 72–73) sote-palvelumuotoiluprosessia mukaillen kehittämistyötä on tehty koko maakunnan kattavana monialaisena yhteistyönä sekä sote- että kulttuurisektorin asiantuntijoiden kesken. Lisäksi kehittämistyöhön on osallistunut myös kohderyhmää, eli alueen ikääntynyttä väestöä, jotta heidän omat toiveensa tulisivat kohdatuiksi.

Kehittämistyötä tässä hankkeessa on toteutettu lineaarisesti etenevänä projektiluonteisena toteutuksena aikavälillä 10.5.–31.12.2021 (ks. kuvat 9 ja 10).

Kuva 9. Kehittämisen vaiheet

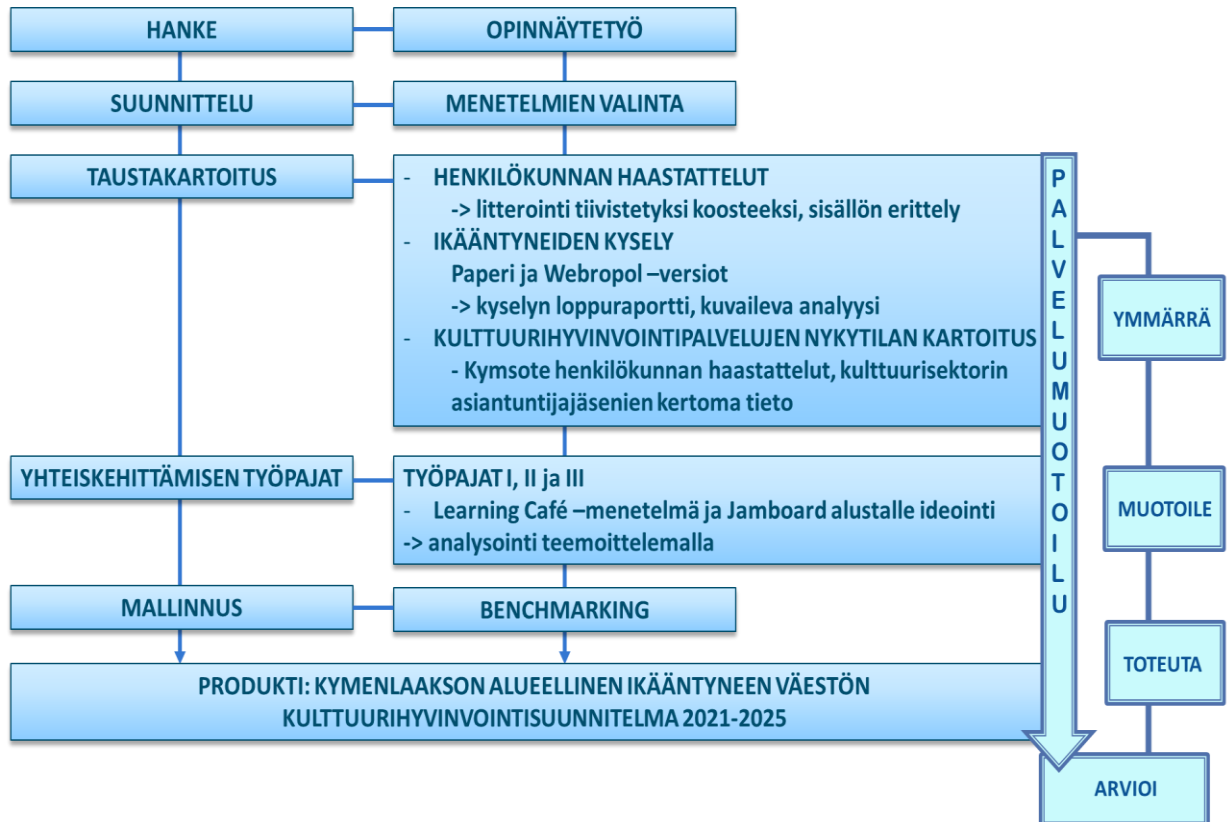

Kuva 10. Hankkeen etenemisen tiekartta

Toukokuussa 2021 hanke käynnistettiin aloittamalla maakunnallisesti sidosryhmien kontaktoiminen (ks. kuva 2, s. 13) lähettämällä kutsu (liite 1) syksyllä toteutettaviin yhteiskehittämisen työpajoihin. Ilahduttavan moni yhteistyötaho ilmoittautui mukaan työpajoihin. Tämän jälkeen kehittämistyötä varten aloitettiin taustakartoituksen tekeminen, josta kerron tarkemmin luvuissa 5.1.1–5.1.3.

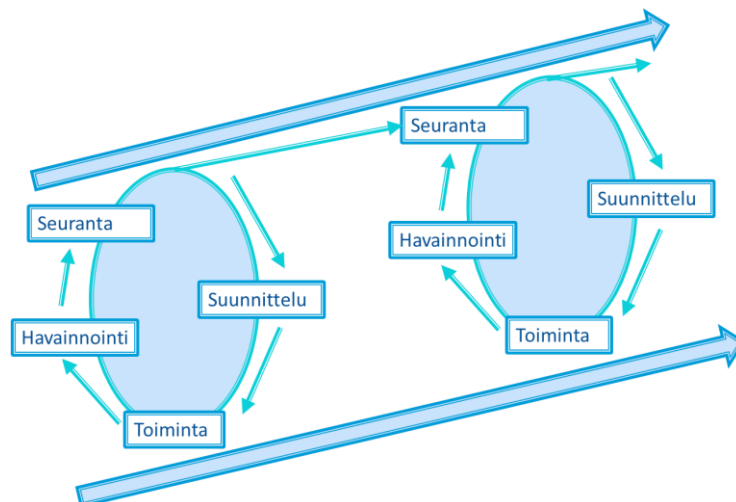
Yhteiskehittämisen työpajat toteutettiin 5.10.–8.12.2021 (ks. luku 5.2), ja niitä pidettiin yhteensä kolme. Tämän jälkeen on toteutettu ikkäntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelman mallintaminen (ks. luku 6), joka saatiin valmiiksi joulukuun 2021 alussa. Mallinnusvaiheessa hyödynnettiin benchmarking-tyypistä kehittämistapaa, josta kerron enemmän luvussa 5.3.

Olen pyrkinyt havainnollistamaan hankkeen ja opinnäytetyön kulkemista rinnakkain tässä kehittämistyössä vielä kuvassa 11 esitetyn kaavion avulla.

Kuva 11. Hankkeen ja opinnäytetyön kulku rinnakkain Ahosen (2017, 72–73) sosiaali- ja terveysalalle soveltuvaa palvelumuotoiluprosessia mukailien

Vaikka kehittämisprosessi hankkeessa ja opinnäytetyössä noudattaakin varsin lineaarista etenemismallia (kuva 9), tulee sen lopputuloksena mallinnetun alueellisen ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelman arviointi ja päivittäminen kuulumaan tulevaisuuteen. Näin ollen kehittämisprossiin voidaan katsoa liittyvän myös Kanasen (2015, 43) kuvaama syklisen kehittämisen eteneminen (kuva 12).

Kuva 12. Kehittämistutkimuksen syklit ja yksittäisten syklien vaiheet (Kananen 2015, 41)

Kun tämän opinnäytetyönä toteutetun kehittämistyön tuloksena syntyneen alueellisen ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelman (liite 6) käyttöönotto on saatu toteutettua ja toiminta vakiintunutta, tullaan suunnitelmaa aika ajoin päivittämään ja muokkaamaan silloisten tarpeiden mukaisesti.

5.1 Taustakartoitus

Taustakartoituksena kehittämistyötä varten haluttiin

- 1) selvittää ikääntyneille suunnattujen kulttuurihyvinvointipalvelujen nykytilaa Kymenlaaksossa.
- 2) selvittää alueemme ikääntyneiden omia toiveita ja ajatuksia taiteesta ja kulttuurista.
- 3) selvittää kulttuurihyvinvointityön nykytilaa Kymsoten ikääntyneiden palvelujen asiakastyössä.

Seuraavissa luvuissa 5.1.1–5.1.3 on kerrottu näistä kolmesta taustakartoituksen osuudesta tarkemmin.

5.1.1 Ikääntyneille suunnattujen kulttuurihyvinvointipalvelujen nykytila Kymenlaaksossa

Sidosryhmät kontaktoitiin sähköpostitse tai järjestämällä Teams-tapaamisia, ja samassa yhteydessä he kertoivat, minkälaisia ikääntyneille suunnattuja kulttuurihyvinvoinnin palveluja heidän osaltaan Kymenlaaksossa on jo olemassa. Sidosryhmien edustajissa oli muun muassa kuntien hyvinvointi- ja osallisuuskoordinaattoreita, kulttuurijohtajia tai kulttuurikasvatuskoordinaattoreita, vapaa-aikapalvelupäälliköitä, kuntien kulttuuri- tai harrastuslaitosten edustajia, itsenäisiä taiteen ammattilaisia, yhdistystoimijoita sekä Kymsoten ikääntyneiden palvelujen edustajia. Lisäksi kehittämistyöhön osallistui ikääntyneen väestön edustajia harrastustoiminnan ja vapaaehtoisten alueelta sekä kahdesta alueen vanhusneuvostosta. (Ks. liite 6.)

Kunnat toki järjestävät asukkailleen kulttuuripalveluja, joita ovat esimerkiksi museot, teatterit, orkesterit ja kirjastopalvelut. Sidosryhmien edustajat kertoivat, että näiden lisäksi eri kulttuuritoimijoiden, yhdistysten sekä alueen itsenäisten kulttuuripalveluiden tarjoajien ikääntyneille suunnattua toimintaa ovat muun muassa

- erilaiset tilattavat esitykset, työpajat ja ohjatut ryhmätoiminnot.
- muistelupiirit, museoiden lainalaukku- sekä kirjastojen kirjallisuuslaukkutoiminta.
- keskustelutilaisuudet.
- museokaverien vetämät näyttelykierrokset.
- kansalaisopistojen ikääntyneille suunnatut eri taidelajien ryhmät.
- yhdistysten järjestämät ryhmätoiminnot, tapahtumat ja kesäkiertueet.
- Kouvolan kulttuurivirran (s.a.) virkistystä ikääntyneille tapahtumat ja kulttuurivetureiden vetämät ryhmät.
- myös erilaiset hankkeet ovat edistäneet taide- ja kulttuuritoiminnan saatavuutta ja saavutettavuutta ikääntyneille asukkaillemme.

Kartoituksessa kävi myös ilmi, että Kymsoten palveluissa ikääntyneiden avoimilla kohtaamispaikoilla on jo vuosia tehty yhteistyötä edellä mainitun Kouvolan kulttuurivirran kanssa, jonka kautta kohtaamispaikoille on saatu tilattua erilaista toimintaa ja esityksiä. Myös asumispalveluissa henkilökunta on järjestänyt asukkailleen suunnattua taide- ja kulttuuritoimintaa sekä ulkopuolisia esiintyjä. Toimintaa on siellä osin suunniteltu yhdessä asukkaiden kanssa ja heidän toiveitaan kuunnellen. Kotihoidon puolella taide- ja kulttuuritoimintaa ei sen sijaan juurikaan ole ollut (ks. luku 5.1.3).

Taustakartoituksen perusteella vaikuttaakin siltä, että monenlaista toimintaa olisi siis jo saatavilla, mutta tiedonkulku eri toimijoiden välillä ei ole systemaattista ja siten tieto saatavilla olevista kulttuurihyvinvointipalveluista ei saavuta riittävästi kaikkia kolmea kehittämistyömme asiakassegmenttiä. Kulttuurisektorin näkökulmasta varsinkin Kymsoten palvelujen piirissä olevat ikääntyneet koetaan haastavaksi väestöryhmäksi saavuttaa.

5.1.2 Ikääntyneille suunnattu taide- ja kulttuurikysely

Kehittämistyön tueksi järjestimme Kymenlaakson ikääntyneille mahdollisuuden osallistua kyselyyn taide- ja kulttuuritoiminnasta (liite 2). Kysely järjestettiin 28.6.–15.8.2021, ja siihen pystyi vastaamaan joko paperi- tai digiversioon. Digiversio toteutettiin Webropol-ohjelman avulla, ja sen sisältö oli paperikyselyn kanssa identtinen. Paperiversioita kyselystä jaettiin alueemme ikääntyneiden avoimien kohtaamispaikkojen, korttelikotien, kumppanuustalojen tai soveltuvien yhdistysten kautta. Kyselyn nettilinkki oli saatavilla Kymsoten ja

sidoskuntien www-sivuilla, ja osa kunnista tai muista kumppaneista jakoi sitä myös Facebook-sivuillaan.

Vallitseva koronapandemia heikensi mahdollisuuksia jakaa kyselyn paperiversiota, sillä vaikka koronatilanteen hieman hellittäessä määrättyjä kokoontumisrajoituksia oli Kymenlaaksossa kyselyn ajankohtaan juuri alettu höllentää, toiminta kohtaamispaikoilla ja kumppanuustaloilla oli vielä varsin hiljaista. Kyselyyn saatiin kuitenkin yhteensä 110 vastausta. Paperiversioita toimitettiin jaettavaksi 140 kpl ja vastauksia niistä saatiin 56 kpl (40 %). Kyselyn digiversioon vastauksia saatiin 54 kpl. Kyselyn päätyttyä myös paperiversion vastaukset syötettiin Webropol-järjestelmään, jotta vastauksista saatiin ohjelman valmiiksi kokoama raportti (liite 3).

Valtaosa vastaajista (82 %) oli naisia ja vastaajien keski-ikä oli 73,3 vuotta. Kyselyn digiversioon vastasi yksi 36- ja yksi 44-vuotias, muutoin vastaajat edustivat hyvin kohderyhmäämme ollen pääasiassa yli 60-vuotiaita. Iäkkäimmät vastaajat (3 kpl) olivat 96-vuotiaita. Vastauksia saatiin kaikkien Kymenlaakson sidoskuntien alueelta. Valtaosa vastaajista asuu joko taajamassa tai kaupungin keskusta läheisyydessä, ja vain 10 % vastaajista kertoi asuvansa haja-asutusalueella.

Kyselyn perusteella alueemme ikääntyneet ovat tottuneet käyttämään kulttuuripalveluja varsin paljon ja kokivat yhtä vastaajaa lukuun ottamatta taide- ja kulttuuritoiminnan hyvinvoinnilleen erittäin tärkeäksi toivoen sen harrastamisen olevan mahdollista jatkossakin. Käytetyimpiä kulttuurimuotoja olivat kirjasto (85 %), teatteri (76 %), museot (74 %) ja konsertit (73 %). Kulttuuriin liittyvistä harrastuksista suosituimpia olivat TV:n ja elokuvien katsominen (88 %), musiikin kuuntelu (81 %) sekä lukeminen tai äänikirjojen kuuntelu (78 %).

Ikääntyneille suunnatuiksi taide- ja kulttuuritoiminnoiksi toivottiin eniten erilaista ohjattua ryhmätoimintaa (62 %), muistelu- ja keskustelupiirejä (49 %) ja kulttuurikaveri -toimintaa (36 %). Myös sukupolvityötä ja jotakin ihan uudenlaista toimintaa kaivattiin monessa vastauksessa (ks. liite 3).

Suurin osa vastaajista koki pystyvänsä osallistumaan kulttuuritoimintaan riittävästi, mutta kieltäviäkin vastauksia oli 36 %. Syiksi mainittiin mm. taloudelliset

tekijät, korkea ikä, tarjonnan puute, liikkumisen tai kulkemisen vaikeudet ja yksin lähtemisen hankaluus. Digipalveluita käyttää tai käyttäisi mielellään 62 % vastaajista, mutta vastustajakin löytyi 38 %. Vastustajat mainitsivat syiksi muun muassa sen, etteivät ole tai ei halua käyttää digilaitteita, taide pitää kokea livenä tai haluavat kokea taidetta ja kulttuuria yhdessä toisten kanssa (ks. liite 3).

Lisäksi kyselyssä pyydettiin kertomaan taiteen ja kulttuurin merkityksestä kyselyyn vastanneille, joista tässä muutamia poimintoja:

”Tällä iällä taide ja kulttuuri on henkireikä, hyvin tärkeä”

”Auttaa jaksamaan arjen keskellä, vie ajatukset pois kivuista ja pitkistä päivistä”

”Se piristää ja antaa voimaa”

”Mukavia keidashetkiä arkeen!”

”Keinoa pysyä yhteiskunnan toimivana jäsenenä ja mahdollisuutta kokea elämää suht virkeänä vielä näilläkin vuosikymmenillä.”

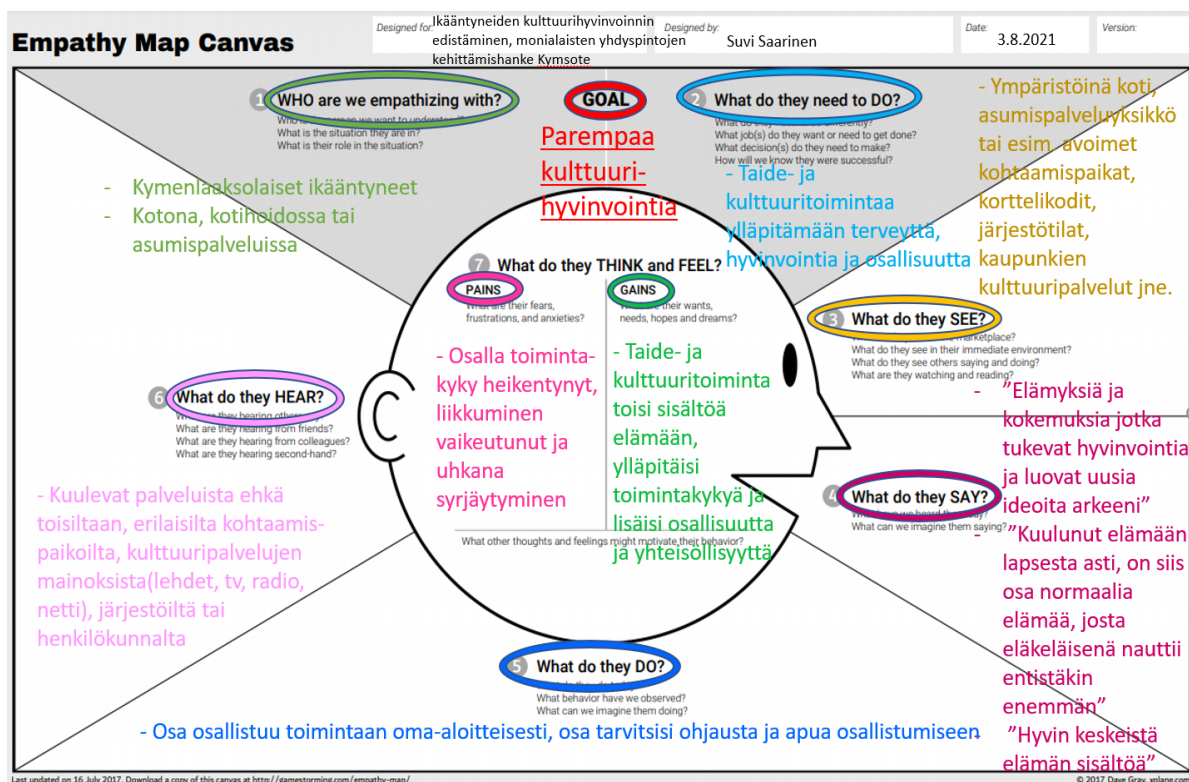
”Kulttuuri parhaimmillaan liikuttaa, niin kehoa kuin mieltä. Ajattelu saattaa laajeta, opin mahdollisesti uutta. Kulttuuri myös ravistaa ajattelumallejani. Kulttuuririennot ovat myös yhteisöllisiä tapahtumia, koetaan yhdessä. Laadukasta ajanvietettä.”

”Virkistystä, elämyksiä, yhdessä oloa, hyvää mieltä, ahdistuksen karkoitusta ja uusien ajatusten herättelyä. Avartaa maailmankuvaa. Lohduttaa. Ilahduttaa.”

”No sehän antaa elämään sisältöä ja täten myös ihmiselle virtaa jaksaa elämässä eteenpäin.”

”Kuulunut elämään lapsesta asti, on siis osa normaalia elämää. Eläkeläisenä näistä nauttii entistä enemmän.”

Kyselyn vastauksia hyödynnettiin kehittämistyön ja tulevan toiminnan suunnittelun tukena, suuntaa antavana tietona ikääntyneiden omista toiveista taide- ja kulttuuritoimintaan liittyen. Lisäksi kohderyhmästä laadittiin asiakasymmärryksen lisäämiseksi empatiakartta (kuva 13).

Kuva 13. Asiakasymmärryksen lisäämiseksi laadittu empatiakartta, johon on käytetty Grayn (2017) valmista pohjaa

Empatiakartta on yksi palvelumuotoilun menetelmä, jota voidaan käyttää kohderyhmään liittyvän tiedon jäsentämiseen. Sen avulla on helpompi hahmottaa asiakkaiden tarpeita, tunteita ja toiveita, jotka liittyvät palvelujen kehittämiseen. Kartan avulla voidaan löytää syvempi ymmärrys kehitettävään palveluun ja siihen vaikuttaviin seikkoihin. (Innokylä s.a.; Gamestorming 2017.) Myös empatiakarttaa käytettiin tulevan toiminnan suunnittelun tukena.

5.1.3 Kymsoten henkilökunnan haastattelut

Taustakartoituksena kehittämistyölle haastateltiin myös Kymsoten henkilökunnan edustajia jokaisen kolmen asiakassegmentin alueelta, eli gerontologisesta sosiaalityöstä ja ennalta ehkäisevistä palveluista, kotihoidosta sekä asumispalveluista. Haastatteluja tehtiin yhteensä kolme: asumispalveluista samaan haastatteluun osallistui kaksi henkilökunnan edustajaa, muissa haastatteltavana oli yksi henkilökunnan edustaja. Haastattelut toteutettiin aikavälillä 17.6.–9.8.2021. Haastattelut nauhoitettiin ja niistä laadittiin tiivistetty kooste (liite 4), jota hyödynnettiin kehittämis- ja suunnittelutyössä. Haastattelut tehtiin enemmänkin konsultoivassa kuin tutkimuksellisessa tarkoituksessa ja niissä haastatteltavia pyydettiin vapaasti kuvailemaan seuraavia asioita:

- 1) kuvaile palveluyksikkösi toimintaa ja asiakkaan/asukkaan kohtaamis-
pisteitä siinä.
- 2) kuinka kulttuurihyvinvointia on mielestäsi huomioitu/toteutettu yksikös-
säsi?
- 3) minkälaisia haasteita kulttuurihyvinvoinnin huomioimiseen ja toteuttami-
seen on mielestäsi liittynyt?
- 4) miten taide- ja kulttuuritoimintaa saisi mielestäsi konkreettisesti jal-
kautettua paremmin palveluihin?
- 5) miten kulttuurihyvinvointi näkyy asiakastietoihin kirjaamisessa?
- 6) mitä kulttuurihyvinvointitoiminta voisi mielestäsi parhaimmillaan tarjota
asiakkaiden hoidossa?

Haastatteluista nousi esiin, että kulttuurihyvinvointityötä on jonkin verran jo toteutettu monessa yksikössä, mutta pääsääntöisesti toiminta ei vielä ole kovin systemaattista ja alueelliset erot toiminnan järjestämisessä ovat suuria. Esimerkiksi kotihoidon haastateltava kertoi kulttuurihyvinvoinnin olevan heidän alueellaan vielä varsin tuntematon käsite ja osa henkilökunnasta on saattanut toteuttaa sitä asiakastyössä lähinnä tiedostamattaan, esimerkiksi laulaen työskennellessään. Toisaalta Gerontologisen sosiaalityön ja ennaltaehkäisevien palvelujen haastateltava kertoi ikääntyneiden avoimilla kohtaamispaikoilla taide- ja kulttuuritoimintaa järjestetyn jo pitkään. Myös asumispalvelujen haastateltavat kertoivat taide- ja kulttuuritoimintaa järjestetyn yksiköissään jo pidemmän aikaa ja toimintaa suunniteltavan osin yhdessä asukkaiden kanssa, mutta he totesivat alueellisten ja yksikkökohtaisten erojen olevan toiminnan järjestämisessä suuria.

Kaikki haastateltavat kokivat kulttuurihyvinvoinnin positiivisena tulokkaana sote-kentälle. Kotihoidon ja asumispalvelujen haastateltavat kokivat, että tarvitaan asenne- ja hoitokulttuurin muutosta hoitopainotteisesta työskentelystä enemmän sosiaaliseen ja yhteisölliseen suuntaan, jossa on toimintakykyä edistävä ja kuntouttava työote. Kaikki haastateltavat kaipasivat henkilökunnalle koulutusta asian tiimoilta ja ”selkeitä työkaluja” sekä riittävää budjettia toiminnan toteuttamiseksi käytännössä.

Kaikki haastateltavat tiedostivat kulttuurihyvinvointityön potentiaalin myös työhyvinvointia edistävänä tekijänä. Kotihoidon ja asumispalvelujen haastateltavat pitivät kuitenkin tärkeänä, että kulttuurihyvinvoinnin lanseeraaminen kentälle onnistuisi ”ilon kautta” ettei asiaa koettaisi pakollisena lisätyönä.

Gerontologisen sosiaalityön ja ennaltaehkäisevien palvelujen puolelta haastateltava kertoi sote-henkilöstön olevan jo nyt hyvin motivoituneita ja innostuneita kulttuurihyvinvoinnista asiakastyössä, mutta sosiaalityön henkilökunnalle asia ei ole vielä kovin tuttu.

Poimintoja haastateltavien kommentteista kulttuurihyvinvoinnista asiakastyössä:

”Oma työ mielletään voimakkaasti terveydenhuollon palvelutehtäväksi, jolloin työstä on jäänyt sosiaalinen ja yhteisöllinen elementti pois.”

”Kulttuuri koetaan ehkä vielä vähän erilliseksi asiaksi.”

”Täytetään viikko elämällä!”

”Win-win –tilanne, asiakkaan hyvinvointityö kulttuurin kautta tuo myös henkilökunnalle työhyvinvointia.”

”Asiakas kokisi tulleen kokonaisvaltaisemmin huomioituksi.”

Kaikki haastateltavat toivat esiin, että kulttuurihyvinvoinnin kirjaaminen asiakastietoihin ei tällä hetkellä ole systemaattista, joten taide- ja kulttuuritoiminnan vaikuttavuuden seuraaminen kirjaamisen kautta ei vielä onnistu. Kaikki haastateltavat näkivät digitaalisuuden tulevaisuudessa tarjoavan enemmän mahdollisuuksia hyvinvointityöhön, mutta toistaiseksi sen käyttöön nähtiin liittyvän paljon haasteita muun muassa laitteiden saatavuuden, käytön osaamisen ja osin vanhentuneen tekniikan vuoksi. Lisäksi kaikki haastateltavat nostivat esiin koronarajoitusten mukanaan tuomat haasteet toiminnan järjestämisessä ja pohtivat sen negatiivisia vaikutuksia asiakkaiden hyvinvointiin.

5.2 Yhteiskehittämisen työpajat ja Learning Café -menetelmä

Taustakartoituksen jälkeen tulevaa toimintaa kokoonnuttiin sidosryhmien kesken suunnittelemaan yhteiskehittämisen työpajoihin. Työpajoihin osallistui asiantuntijoita sekä sote- että kulttuurisektorilta varsin laajasti ja kaikkien sidoskuntien alueelta (ks. luku 2.4 ja liite 6). Myös Kouvolan ja Haminan vanhusneuvostoista saatiin edustajat ja kohderyhmää edusti lisäksi muutama harrastus- ja vapaaehtoistoiminnan edustaja.

Työpajoja järjestettiin kolme ja ne pidettiin vallitsevasta koronatilanteesta

johtuen etänä Teamsin välityksellä. Kaikki työpajat olivat kestoaltaan kahden tunnin mittaisia. Osallistujien luvalla työpajatyöskentely tallennettiin. Kahdessa ensimmäisessä työpajassa tehtiin varsinaista ideointia tulevasta toiminnasta ja ne järjestettiin 5.10. ja 12.10.2021. Ensimmäiseen työpajaan osallistui 31 henkilöä ja toiseen työpajaan 36 henkilöä eri sidosryhmistä ja niissä hyödynnettiin kehittämisen välineenä Learning Café-menetelmää.

Learning café, eli oppimiskahvila, on tapa ideoida ja oppia. Se on keskusteluun, tiedon luomiseen ja sen siirtämiseen tarkoitettu yhteistoimintamenetelmä, jossa jakaannutaan pienryhmiin pöytäkunnittain. Prosessin edetessä pöytäryhmien jäsenet vaihtavat pöydästä toiseen, jolloin uusi pöytäryhmä pohdii aiempia tuotoksia ja ideoi edelleen eteenpäin. Menetelmässä tärkeää on keskustelu: omien näkemysten selittäminen, toisten näkemysten kommentointi ja lopulta yhteisen ymmärryksen löytäminen. (Työkaluja kehittämisen eri vaiheisiin s.a.)

Ensimmäinen työpaja järjestettiin 5.10.2021 ja kutsukirjeen mukana osallistujille oli lähetetty taustakartoituksesta kerätystä materiaalista kooste. Työpajaan osallistui 31 sidosryhmän edustajaa. He olivat muun muassa kuntien hyvinvointi-, osallisuus-, kulttuurikasvatuskoordinaattoreita ja vapaa-aikapääälliköitä, kuntien kulttuuri- ja harrastustoimintalaitosten edustajia, yhdistystoimijoita, itsenäisiä taiteen ammattilaisia ja Kymsoten ikääntyneiden palvelujen henkilökuntaa, sekä 2 ikääntyneiden kohderyhmän edustajaa vanhusneuvostosta ja vapaaehtoistoiminnasta (ks. liite 6). Työpajan aluksi osallistujille annettiin vielä kulttuurihyvinvointiin ja kehittämistyön tarkoitukseen liittyvä alkuinfo sekä ohjeistettiin työpajassa käytettävät menetelmät ja niiden tarkoitus. Tämän jälkeen jakaannuttiin 3–5 henkilön virtuaalisiin pöytäryhmiin Teamsin Break out rooms -toiminnon avulla.

Pienryhmissä ideoitiin Itä-Suomen Hyvinvointivoimalan (2020) kulttuurihyvinvoinnin portaiden (kuva 14) avulla erilaista toimintaa kullekin portaalle, jokaisen asiakassegmentin näkökulmasta sekä eri sidosryhmien välisen yhteistyön kannalta.

Kuva 14. Kulttuurihyvinvoinnin portaat (Itä-Suomen Hyvinvointivoimala 2020)

Itä-Suomen Hyvinvointivoimalan (2020) vision mukaan taiteen ja kulttuurin hyödyntäminen työelämän kehittämisessä on toistaiseksi varsin sirpaleista, joten tällaisten kulttuurihyvinvoinnin portaiden avulla palvelujen tuottajat ja niiden ostajat tai sisältö- ja laatuksiteereistä vastaavat ymmärtävät paremmin toisiaan. Tätä halusimme hyödyntää yhteiskehittämisen työpajoissa, jotta saamme alueemme ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointiin liittyvien eri tahojen kesken yhteisen ymmärryksen ja näkemyksen yhteistyöstä ja toiminnan sisällöstä tulevaisuudessa.

Jokaisella portaalla ideointiin oli varattu n. 8 minuuttia työaika ja ideat kirjoitettiin Jamboard -alustalle virtuaalisten muistilappujen avulla (ks. esimerkki portaan 3 ideoinnista, kuva 15), joita työpajoihin osallistujat pystyivät vapaasti itse kirjoittamaan. Työpajan lopuksi käytiin vielä yhdessä läpi esiin tulleita ideoita ja keskusteltiin niistä. Lisäksi jokainen sai käydä äänestämässä kolmea tärkeimmiksi asioiksi kokemaansa ideaa piirtämällä ”tukkimiehen kirjanpitoon” perustuen äänestysviivan kyseisen muistilapun kohdalle, joka auttoi hahmottamaan erityisen tärkeiksi koettuja asioita tulevan suunnitelman pohjaksi.

Kuva 15. Kuvakaappaus yhteiskehittämisen työpajassa I toteutetusta ideoinnista Jamboard -alustalla, Itä-Suomen Hyvinvointivoimalan (2020) kulttuurihyvinvoinnin portaita hyödyntäen

Toisessa yhteiskehittämisen työpajassa 12.10.2021 oli 36 osallistujaa, muun muassa kuntien hyvinvointi-, osallisuus-, kulttuurikasvatuskoordinaattoreita tai vapaa-aikapäälliköitä, kuntien kulttuuri- ja harrastustoimintalaitosten edustajia, yhdistystoimijoita, itsenäisiä taiteen ammattilaisia ja Kymsoten ikääntyneiden palvelujen henkilökuntaa, sekä 5 ikääntyneitä kohderyhmänä edustavaa henkilöä vanhusneuvostosta ja harrastus- tai vapaaehtoistoiminnasta.

Tässä työpajassa keskityttiin ideoimaan tulevaa toimintaa edellisen työpajan ideoiden pohjalta vielä erikseen jokaisen asiakassegmentin osalta, eli edelleen kotona pärjäävien, kotihoiton piirissä olevien tai asumispalvelujen piirissä olevien ikääntyneiden näkökulmasta (ks. esimerkki kotihoitoon liittyvästä ideoinnista, kuva 16). Työpajassa Learning Café -menetelmää jalostettiin kuitenkin niin, että ei enää jakaannuttu virtuaalisiin pienempiin pöytäkuntiin, vaan tehtiin ideointia tällä kertaa yhteisenä isona pöytäkuntana kaikkien 36 osallistujan kesken. Edelleen ideoita kirjattiin virtuaalisten muistilappujen avulla Jamboard -alustalle ja lopuksi niistä yhdessä vielä keskusteltiin. Lopuksi toisessa työpajassa mietittiin vielä eri sidosryhmien välistä työnjakoa ja yhteistyötä toiminnan pysyväksi saamisen näkökulmasta (kuva 17).

- osallistuminen: esimerkiksi esitykset ja näyttelyt
- aktiivinen toiminta: omaehtoinen harrastustoiminta
- osallistavat taiteilijavierailut: esimerkiksi yhteisömuusikot ja -taiteilijat sekä taiteen soveltava käyttö
- eri alojen (sote- ja kulttuurisektori) välinen yhteistyö
- pysyvä toiminta: kulttuuri osana sosiaali- ja terveysalan toimintaa.

Näiden teemojen sisällä Jamboard -alustalle muistilapuilla kertynyttä aineistoa ryhmiteltiin vielä alateemoiksi, kuten digitalisaation hyödyntäminen, resursointi, saavutettavuus tai viestinnän parantaminen. Ryhmittelyä tehtiin myös toiminnan toteuttajaan (Kymsote, kunta, muut toimijat) liittyen, kuten kuvasta 17 on nähtävissä. Näin toteutettu aineiston analysointi helpotti esiin tulleiden ideoiden huomioimista osana produktin (liite 6) mallinnusvaihetta. Työpajojen jälkeen ideoita ja työpajamuistioita (liite 5) käsiteltiin vielä ohjausryhmän kesken.

Taustakartoituksen ja kahden yhteiskehittämisen työpajan jälkeen alettiin mallintaa Kymenlaakson ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelmaa (ks. luku 6 ja liite 6). Kolmas työpaja järjestettiin suunnitelman jo valmistuttua, koronarajoitusten vuoksi edelleen Teamsin välityksellä 8.12.2021. Siihen osallistui 34 jo edellä mainittujen sidosryhmien edustajaa. Tässä työpajassa käytiin läpi jo valmiiksi saatua suunnitelmaa, sovittiin tulevasta yhteistyöstä sidosryhmien kesken tulevaisuudessa sekä perustettiin neljä työryhmää muutamien sovittujen asioiden eteenpäin viemisen varmistamiseksi (ks. luku 6.1).

Lopuksi olen koonnut hankkeessa ja opinnäytetyössäni toteutetusta kehittämistyöstä vielä visuaalisen kokonaiskuvauksen (ks. kuva 18). Salonen ym. (2017, 67) näkee suositeltavana ja havainnoivana esittämistapana laatia kehittämistyöstä kokonaiskuvausta ilmentävä taulukko, josta on helpommin hahmotettavissa prosessin eri vaiheet ja ajankohdat, osallistujat sekä käytetyt menetelmät ja niistä saadut tuotokset.

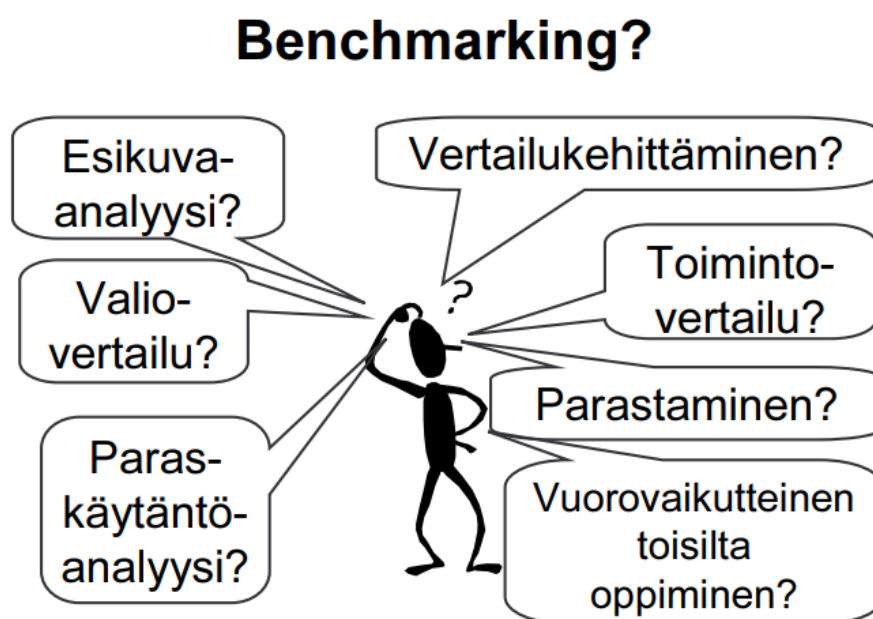

Aika	Menetelmä	Osallistujat	Tuotos	
5/ 2021	- Opinnäytetyösopimus, tutkimus-suunnitelma, tutkimuslupa - Hanketyöstä sopiminen ja ohjausryhmän perustaminen	Opinnäytetyön tekijä; Xamk ohjaava opettaja; Kymsote ja hankkeen ohjausryhmä	- Kehittämishankkeen aiheen valinta ja rajaaminen - Sidosryhmien kontaktoiminen aloitettu	Suunnittelu
6/ 2021	- Ohjausryhmän kokoukset, sähköpostit	Opinnäytetyön tekijä; hankkeen ohjausryhmä	- Kehittämismenetelmien valinta ja suunnittelu, hankeraportointi	
	- 1. Henkilökunnan haastattelu 17.6.2021	Opinnäytetyön tekijä, kotihoidon henkilökunnan edustaja	- Haastattelun nauhoite	
	- Ikääntyneen väestön kyselyn paperiversiot liikkeelle 21.6.2021	Opinnäytetyön tekijä; Ikääntyneiden avoimet kohtaamispaikat (Ikäasema, Väentupa, Sarastus); Rateva ry kesäkiertue; Kumppanuustalo Hilma; Kotkan korttelikodit ry		
	- Ikääntyneen väestön kyselyn Webropol-versio avautuu 29.6.2021	Opinnäytetyön tekijä; Kymsoten, Kotkan, Kouvolan, Haminan, Pyhtään, Virolahden ja Miehkälän nettisivut; Pyhtään, Virolahden ja Kumppanuus-talo Viikarin & Hilman Facebook-sivut		
7/ 2021	- 2. Henkilökunnan haastattelu 28.7.2021	Opinnäytetyön tekijä, gerontologisen sosiaalityön ja ennaltaehkäisevien palvelujen henkilökunnan edustaja	- Haastattelun nauhoite	
	- Ohjausryhmän kokoukset, sähköpostit	Opinnäytetyön tekijä; hankkeen ohjausryhmä	- Hankeraportointi, opinnäytetyö päiväkirja	
8/ 2021	- 3. Henkilökunnan haastattelu 9.8.2021	Opinnäytetyön tekijä, asumispalveluiden (2 hlö) henkilökunnan edustajat	- Haastattelun nauhoite	
	- Haastatteluiden litterointi	Opinnäytetyön tekijä	- Haastatteluaineistosta tiivistetty kooste	
	- Ikääntyneen väestön kyselyn vastausaika päättyy 15.8.2021	Opinnäytetyön tekijä	- Myös paperiversioiden vastauksen syöttäminen Webropol- järjestelmään -> loppuraportti, yhteensä 110 vastausta	
	- Ohjausryhmän kokoukset, sähköpostit	Opinnäytetyön tekijä; hankkeen ohjausryhmä	- Hankeraportointi, opinnäytetyö päiväkirja	
9/ 2021	- Ohjausryhmän kokoukset, sähköpostit - Yhteiskehittämisen työpajojen suunnittelu	Opinnäytetyön tekijä; hankkeen ohjausryhmä	- Kyselyn & haastattelujen analysoinnin käsittely ohjausryhmässä - Hankeraportointi, opinnäytetyö päiväkirja	
10/2021	- Yhteiskehittämisen työpaja I Learning Café-menetelmä	Opinnäytetyön tekijä, osittain hankkeen ohjausryhmä, sidosryhmien edustajat (31 hlö)	- Työpajojen tallenteet, muistiot työpajoista - Jamboard-alustan ideointi -> analysointi teemoittelemalla	
	- Yhteiskehittämisen työpaja II Learning Café-menetelmä	Opinnäytetyön tekijä, osittain hankkeen ohjausryhmä, sidosryhmien edustajat (36 hlö)		
	- Ohjausryhmän kokoukset, sähköpostit	Opinnäytetyön tekijä, hankkeen ohjausryhmä	- Hankeraportointi, opinnäytetyö päiväkirja	
	- Produktin mallintaminen	Opinnäytetyön tekijä	- Ohjausryhmän kanssa muokkaus, Benchmarking	
11/2021	- Ohjausryhmän kokoukset, sähköpostit	Opinnäytetyön tekijä, hankkeen ohjausryhmä	- Hankeraportointi, opinnäytetyö päiväkirja	
	- Produktin mallintaminen	Opinnäytetyön tekijä	- Ohjausryhmän ja sidoskuntien edustajien muutosehdotukset	
12/2021	- Yhteiskehittämisen työpaja III 8.12.2021 (valmiin produktin esittely sidosryhmille)	- Opinnäytetyön tekijä, osittain hankkeen ohjausryhmä, sidosryhmien edustajat (34 hlö)	- Valmis Kymenlaakson ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelma 2021-2025	Päättyminen
	- Produktin esittely: Kymsote Koti-, Asumis- ja Hoivapalvelut ohjausryhmä sekä Kymsote johtoryhmä	- Opinnäytetyön tekijä, KAH-palvelujen esimiehet, Kymsoten johtoryhmä		
	- Hanketyön päättäminen	Opinnäytetyön tekijä	- Loppuraportti hankevastaavalle	

Kuva 18. Kehittämisen prosessin kokonaiskuvaus

5.3 Benchmarking

Benchmarking, eli suomenkielisenä terminä vertailukehittäminen, tarkoittaa menetelmää, jossa opitaan parhailta esikuvilta ja käytetään opittua oman toiminnan kehittämisen tukena (ks. kuva 19). Vertailukehittämisessä toteutuu oivaltavuus, jonka avulla on mahdollista nähdä oma tulevaisuudenkuva jonkun toisen nykykäytännössä. Menetelmä sisältää ajatuksen toisen toiminnan ”parastamisesta”, eli haetaan juuri omalle organisaatiolle vielä paremmin toimivaa ratkaisua. (Niva ja Tuominen 2011, 5; Strömmer 2005, 55–58.) Benchmarkingissa osallistuvilla organisaatioilla on yhteiset kehityskohteet ja niiden on prosessin avulla mahdollista saada pitkäaikaisia tuloksia toiminnastaan kehittämisen päätöksenteon tueksi, saaden mahdollisuuden vertailla tuloksiaan muiden kanssa. Toiminnassa on yleensä kannattavaa olla mukana useamman vuoden ajan, jotta kehitystä pystytään seuraamaan riittävän pitkällä ajanjaksolla. (Nordic Healthcare Group 2021.)

Kuva 19. Benchmarking (Strömmer 2005, 55)

Opinnäytetyöhöni liittyvän kehittämishankkeen aikaan julkaistiin Seinäjoella K65-kulttuurihyvinvointisuunnitelma - Ikääntyvien kulttuurihyvinvointisuunnitelma vuosille 2021–2025 (Kokkonieniemi 2021). Tämä tietysti kiinnosti kehittämistyömme ohjausryhmää kovasti, koska olimme juuri tekemässä samalle

kohderyhmälle vastaavaa suunnitelmaa. Peilasimmekin omaa kehittämistyötämme hieman Benchmarkingin hengessä Seinäjoen suunnitelmaan, vaikka hanketyömme tiiviin aikataulun vuoksi ei ollutkaan mahdollista lähteä sopimaan Seinäjoen kanssa virallisesta Benchmark-prosessista.

Seinäjoen mallissa ohjausryhmämme koki hyvänä, että siinä annettiin paljon taustatietoa kulttuurihyvinvoinnista, sen merkityksestä, sekä Seinäjoen ikään-tyneistä ja heidän parissaan jo aiemmin toteutetuista toimista kulttuurihyvinvoinnin parissa. Tämän tyyppistä taustatietoa haluttiin sisällyttää myös Kymenlaakson vastaavaan suunnitelmaan.

Itse suunnitelmaosuus Seinäjoen mallissa oli toteutettu taulukkona, jossa oli eriteltynä tavoitteet, toimenpiteet, toteutuskokeilut ja asiaa edistävät tahot (ks. Kokkonieniemi 2021). Ohjausryhmämme koki sen hyvin havainnollistavana tapana esittää tämän kaltaista kokonaisuutta, joten päädyimme myös taulukko-
muotoiseen toteutustapaan.

Seinäjoen suunnitelmaa ohjausryhmämme piti siis erittäin hyvänä ja kattavana tietopakettina, joskin koimme, että sen lukemiseen piti keskittyä huolellisesti. Omasta suunnitelmasta halusimme ehkä tietopakettina toteuttaa hieman eri tavoin jäsennellyn kokonaisuuden ja pidimme tärkeänä liittää suunnitelmamme tieto-osuuteen myös TEAviisari-
taulukoita alueemme kuntien tilanteesta kulttuurin saralla, sillä ne olivat yksi vahva kehittämistyötämme ohjaava tietolähde. Näin ollen oma suunnitelmamme toteutti seuraavaa runkoa: tietoa kulttuurihyvinvoinnista-osio -> ikääntyneet Kymenlaaksossa-osio -> taulukko-osio -> tuotososio.

Seinäjoen suunnitelma koettiin ohjausryhmässämme väriykseltään ja ulkoasultaan selkeäksi ja harmoniseksi (ks. Kokkonieniemi 2021), mutta Kymenlaakson ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelmasta halusimme tehdä värikkäämmän ja enemmän kuvia sisältävän, jotta se ilmentäisi paremmin kulttuurihyvinvoinnin positiivisia hyvinvointivaikutuksia. Tätä varten ohjausryhmämme katsoi parhaaksi hyödyntää graafikon ammattitaitoa suunnitelman ulkonäön toteutuksessa.

6 KEHITTÄMISTYÖN PRODUKTI

Kehittämistyön produktina eli tuotoksena syntyneen Kymenlaakson alueelliseen ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelman 2021–2025 (liite 6) sisältö on:

- 1) Uusi toimintamalli, s. 2.
- 2) Kymenlaaksolaisten kulttuurihyvinvoinnin edistämisen visio, s. 3.
- 3) Johdanto, s. 4.
- 4) Tietoa kulttuurihyvinvoinnista ja sen merkityksestä, s. 5.
  - Mitä kulttuurihyvinvointi on? s. 6.
  - Kulttuurihyvinvointi terveyden ja hyvinvoinnin edistäjänä, s. 7.
  - Kulttuurihyvinvointi työhyvinvoinnin edistäjänä, s. 8.
  - Kulttuurihyvinvoinnin taloudelliset vaikutukset, s. 9.
  - Kulttuurihyvinvointia edistäneet tapahtumat Kymenlaaksossa, s. 10.
- 5) Ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvoinnin kehittäminen Kymenlaaksossa, s. 11.
  - Tarve Kymenlaakson ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvoinnin kehittämiseksi, s. 12.
  - Monialainen yhteiskehittäminen, s. 13–14.
  - Ikääntyneiden omat kokemukset, s. 15.
  - Henkilökunnan haastattelut, s. 16.
  - Minkälaista toimintaa Kymenlaaksossa on jo olemassa, s. 17.
  - Kymenlaakso, nykytilan vahvuudet ja haasteet, s. 18.
- 6) Taulukoita (ikä rakenne ennuste, TEAViisarit), s. 19–26.
- 7) Tuotos, eli Kymenlaakson ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelma 2021–2025, s. 27–31.
- 8) Kymnsoten yksikkökohtaisen ikääntyneiden kulttuurihyvinvointisuunnitelman pohja, s. 32.
- 9) Yhteistyö on avain hyvinvointiin, s.33.
- 10) Suunnitelmaa tarkastellaan vuosittain, s. 34.
- 11) Ohjausryhmä ja yhteistyötahot, s. 36–37.
- 12) Lähteet ja liite, s. 38–41.

Suunnitelmaan haluttiin saada mukaan *tieto-osio*, jossa kerrotaan kulttuurihyvinvoinnista ja sen vaikutuksista terveydelle ja hyvinvoinnille, asiaan liittyvistä

taustavaikuttajista (esimerkiksi tutkimuksista, suosituksista ja lakisääteisistä velvoitteista) sekä Kymenlaakson alueellisesta hyvinvointikertomuksesta, kulttuurihyvinvointisuunnitelmasta ja ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelmasta (Kymsote 2020a ja b, Kymsote 2021), joiden strategioiden toimeenpanemisen tukena tuleva suunnitelma tulee toimimaan. Myös kulttuurihyvinvoinnin kustannusvaikutusten ja työhyvinvoinnin näkökulmat haluttiin tuoda esiin sekä sisällyttää tietoa Kymenlaakson kulttuurihyvinvointityöhön liittyvistä aiemmista tapahtumista (ks. liite 6).

*Ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvoinnin kehittäminen Kymenlaaksossa-osi*ossa annettiin tietoa tätä kehittämistyötä varten tehdystä taustakartoituksesta (ikäntyneiden taide- ja kulttuurikysely, henkilökunnan haastattelut ja kulttuurihyvinvointipalvelujen nykytila Kymenlaaksossa). Myös maakunnallisen yhteiskehittämisen ja ikääntyneiden kulttuurihyvinvointiin liittyvien eri tahojen välisen yhteistyön merkitystä haluttiin ilmentää, sekä kuvata alueemme vahvuuksia ja haasteita ikääntyneiden kulttuurihyvinvoinnin näkökulmasta (ks. liite 6).

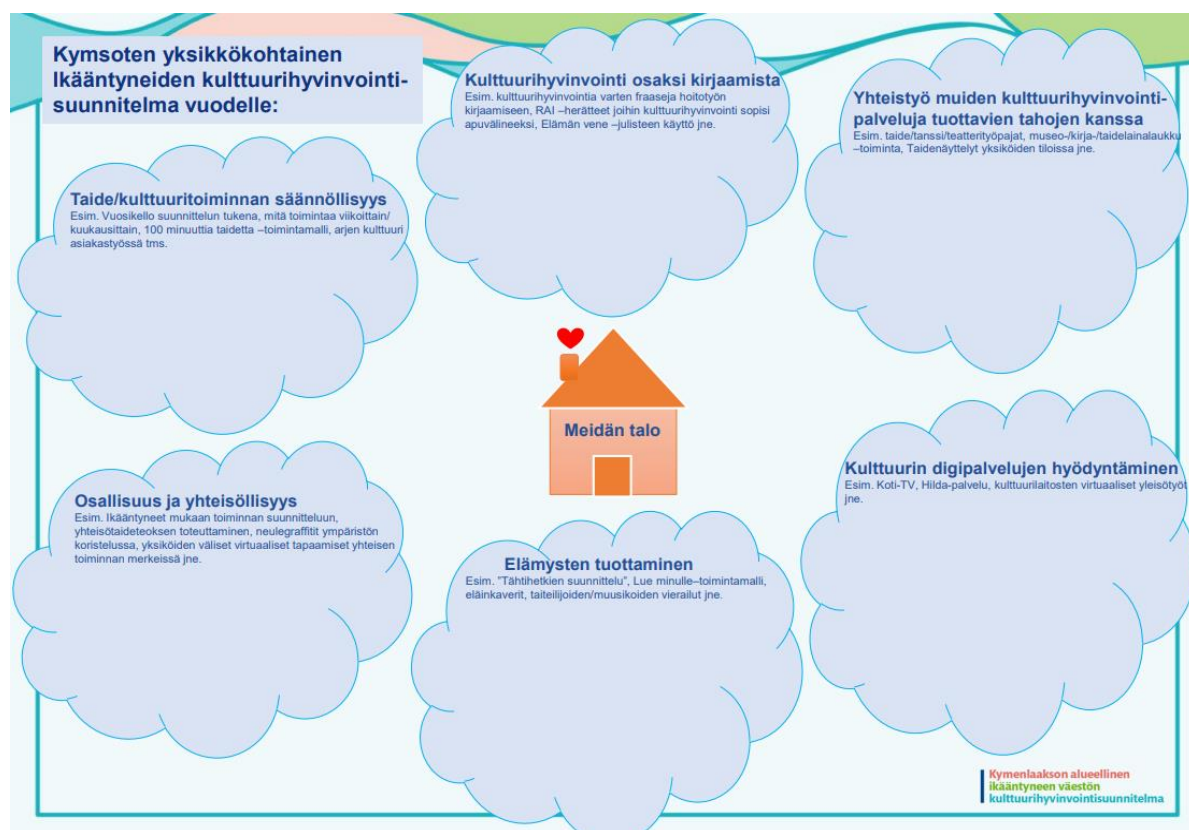
Taulukko-osiossa puolestaan annetaan tietoa alueemme ikärakenteen ennusteesta sekä sidoskuntiemme pärjäämistä TEAviisari-vertailussa kulttuurin osalta (ks. liite 6). Varsinainen alueellinen ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelma vuosille 2021–2025 haluttiin esittää omassa *tuotososiossa* (ks. liite 6). Se päädyttiin mallintamaan taulukko -muodossa, koska siitä olisi helpompi hahmottaa toiminnalle asetetut tavoitteet, suunnitellut toimenpiteet ja menetelmät niiden saavuttamiseksi sekä tavoitteiden edistämisen työnjako sidosryhmien kesken. Suunnitelman sisältö muodostettiin pohjautuen taustakartoitukseen, yhteiskehittämisen työpajoihin sekä teoriataustaa käsittelevässä luvussa 3 kuvattuihin lakeihin/suosituksiin ja alan tutkimustietoon. Suunnitelmaan katsottiin tarpeelliseksi sisällyttää seuraavat tavoitteet:

- 1) alueellisten erojen vähentäminen kulttuurihyvinvointityön toteuttamisessa
- 2) alueen kulttuurihyvinvointityön eri toimijoiden yhteistyön vahvistaminen
- 3) kulttuurihyvinvointipalvelujen saatavuuden ja saavutettavuuden lisääminen
- 4) resurssien ja kulttuuriosaamisen vahvistaminen ikääntyneiden kulttuurihyvinvointityöhön
- 5) yhteisöllisyyden ja osallisuuden lisääminen sekä yksinäisyyden vähentäminen

- 6) itsenäisesti kotona asuvien ikääntyneiden kulttuurihyvinvoinnin parantaminen
- 7) kotihoidon tai sen tukipalvelujen piirissä olevien ikääntyneiden kulttuurihyvinvoinnin parantaminen
- 8) asumispalvelujen ikääntyneiden asiakkaiden kulttuurihyvinvoinnin parantaminen
- 9) kulttuurihyvinvointi osaksi asiakastyön kirjaamista.

Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi suunnitelmassa on listattuna paljon erilaisia kehittämisprosessin aikana ideoituja toimenpiteitä ja menetelmiä sekä hyödynnetty benchmarking-menetelmää Seinäjoen K65-kulttuurihyvinvointisuunnitelmasta (Kokkonieniemi 2021). Osassa menetelmistä on pystytty hyödyntämään myös oman kehittämisestävämme kanssa samaan aikaan toteutetun Elo ja Iloa Kaakkois-Suomeen -kehittämisestävän (s.a.) ikääntyneille suunnattuja taide- ja kulttuuripilotteja. (ks. liite 6)

Taulukkomuotoisen tuotoksen lisäksi katsottiin tarpeelliseksi laatia vielä Kymsojen ikääntyneiden palvelujen eri yksiköille oma *visuaalisempi pohja* (ks. kuva 20 ja liite 6) juuri omaa yksikköä koskevan vuosittaisen taide- ja kulttuuri-toiminnan suunnittelun tueksi.

Kuva 20. Kymsojen yksikkökohtaisen kulttuurihyvinvointisuunnitelman pohja

Käytännössä suunnitelman mallinnus päädyttiin toteuttamaan Powerpoint-di-
oina, joihin pyydettiin graafikolta ikääntyneen väestön taide- ja kulttuuritoimin-
taa ilmentävä ulkoasu. Diojen avulla suunnitelmaan saataisiin loogisesti ete-
nevä tieto-osio, ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvoinnin kehittäminen Ky-
menlaaksossa-osio, taulukko-osio ja tuotososio. Lopuksi suunnitelman valmis-
tuttua siitä olisi helppo tehdä lopullinen pdf tiedosto.

Mallinnus aloitettiin 5. ja 12.10.2021 järjestettyjen yhteiskehittämisen työpajo-
jen jälkeen ja opinnäytetyön tekijä esitteli työn alla olevaa suunnitelmaa aina
aika ajoin ohjausryhmälle, jonka kanssa suunnitelmaa yhdessä muokattiin.
Yhteen kokoukseen kutsuttiin myös osa sidosryhmien asiantuntijoista (kuntien
edustajia) mukaan, jotta hekin pääsivät vaikuttamaan suunnitelman sisältöön.
Mallinnus saatiin valmiiksi marras-joulukuun vaihteessa 2021. Tämän jälkeen
Kymenlaakson alueellinen ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunni-
telma (liite 6) hyväksyttiin vielä Kymsoten johtoryhmässä joulukuun alussa.

6.1 Käyttöönottosuunnitelma

Kymenlaakson alueellista ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitel-
maa 2021–2025 (liite 6) aletaan toteuttaa eri sidosryhmien kesken mahdolli-
simman pikaisesti. Opinnäytetyön tekijä on käynyt esittelemässä suunnitelmaa
sekä Kymsoten koti-, asumis- ja hoivapalvelujen ohjausryhmän kokouksessa
esihenkilöille, että Kymsoten johtoryhmälle. Suunnitelma on jaettu käyttöön
myös eri sidosryhmille sekä Kymenlaakson hyvinvointia kulttuurista (KyHy) -
verkostolle ja se löytyy myös Kymsoten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen
nettisivulta.

Eri sidosryhmistä valitaan *kulttuuriyhdyshenkilöt* sujuvan viestinnän varmista-
miseksi sidosryhmien kesken ja he tulevat vuosittain kokoontumaan ja seura-
maan suunnitelman käytännön toteutusta. Kymsoten Ikääntyneiden palvelujen
yksiköihin tullaan valitsemaan myös *kulttuurihyvinvointivastaavat*, joille järjes-
tetään kulttuurihyvinvoinnin koulutusta asian jalkauttamiseksi käytännön ken-
tälle esimiesten ja kehittämiskoordinaattorien tukemana. Kouluttaminen käyn-
nistyy portaittain, keväälle 2022 on valittu 10 asumispalveluiden palvelutaloa
ja 2 kotihoidon rinkiä pilottiyksiköiksi, joille opinnäytetyöntekijä ja ohjausryh-
mämme kulttuuripuolen asiantuntija järjestävät kulttuurihyvinvoinnin

koulutusta. Lisäksi ikääntyneiden avoimilta kohtaamispaikoilta on ollut henkilökunnan edustajia mukana tässä kehittämistyössä, ja he aloittavat toiminnan jalkauttamisen omissa toimipisteissään. Laajempi henkilökunnan kouluttaminen pyritään aloittamaan keväällä 2023.

Eloa ja Iloa Kaakkois-Suomeen -kehittämistehtävän (s.a.) myötä valmistuvista ikääntyneitä koskevista taidepiloteista (Elämän vene -taidejulistete, virtuaaliset tanssiteokset/tanssiohjaus, virtuaalinen kuvataideohjaus, postilaatikko haaste, Artoteekki taidelainaamotoiminta ja Lue minulle -toimintamalli, ks. luku 2.3.2, s. 12) tullaan informoimaan Kymsoten ikääntyneiden palvelujen eri yksiköitä, jotta yksiköt pystyvät hyödyntämään niitä pilottien valmistuttua.

Yhteiskehittämisen kolmannessa työpajassa 8.12.2021 perustettiin myös neljä työryhmää edistämään tulevaisuudessa seuraavia suunnitelmaan kirjattuja asioita:

1. *Maakunnallisen kulttuurihyvinvointipalvelujen tuotetarjotin –työryhmä*
Tarkoituksena saada aikaan maakunnallinen kulttuurihyvinvointipalvelujen tuotetarjotin, josta asiaan liittyvät palvelut olisivat helposti nähtävillä/saatavilla.
2. *Kaikukortti tai kulttuuriseteli –työryhmä*
Joku Kymenlaakson kunnista lähtee pilotoimaan Kaikukorttia tai jonkinlaista kulttuuriseteliä.
3. *Kulttuurikaveri -työryhmä*
Tarkoituksena maakunnallisen kulttuurikaveriverkoston käynnistäminen.
4. *Yhteisötaideteos –työryhmä*
Tavoitteena eri sukupolvien yhteistyönä toteutettava yhteisötaideteos neulegraffitien avulla, johon osallistetaan myös Kymsoten ikääntyneiden palvelujen asiakkaita.

6.2 Arviointisuunnitelma tulevaisuudessa

Kymenlaakson alueellista ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelmaa 2021–2025 (liite 6) toteutetaan ja arvioidaan vuosittain osana alueellista hyvinvointikertomusta- ja suunnitelmaa 2020–2025 (Kymsote 2020a), kulttuurihyvinvointisuunnitelmaa (Kymsote 2020b) sekä alueellista ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelmaa 2021–2025 (Kymsote 2021).

Eri sidosryhmistä on siis valittu kulttuuriyhdyshenkilöt, jotka huolehtivat keskinäisestä viestinnästä ja jotka kokoontuvat vuosittain, jolloin käydään läpi siihenastista edistymistä tavoitteiden saavuttamiseksi. Kokoontumisiin voidaan tarpeen tullen sisällyttää kulttuurihyvinvoinnin lisäkoulutusta. Myös Kymsoten ikääntyneiden palveluihin valitaan kulttuurihyvinvointivastaavat, joiden on yksiköiden esimiesten ja kehittämiskoordinaattorien kanssa tarkoitus kokoontua alueellisesti vuosittain toiminnan arvioimisen ja tarpeen mukaan lisäkoulutuksen merkeissä.

Lisäksi tulevaisuudessa tullaan selvittämään mahdollisuutta hyödyntää RAI-kirjaamista (Resident Assessment Instrument) osana kulttuurihyvinvoinnin huomioimista ja vaikuttavuuden seurantaasiakastyössä, sillä RAI-kirjaaminen on Kymsotessa käytössä asumispalveluissa ja kotihoidossa. Terveystieteen ja hyvinvoinninlaitoksen (Palvelutarpeiden arviointi RAI-järjestelmällä s.a.) mukaan RAI-järjestelmän tuottamaa tietoa on tarkoitus hyödyntää muun muassa vanhuspalveluja tuottavan organisaation johtamisessa ja kehittämisessä. Sen avulla pyritään vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin oikeaan aikaan ja oikeassa paikassa. THL:n mukaan palvelujen kehittämiseen ja tiedolla johtamiseen tarvitaan monipuolista ja luotettavaa arviointia ja seurantaasiakastyötä, johon RAI-järjestelmä soveltuu. Siponkosken (2017, s. 70–72) mukaan kulttuurista vanhustyötä ei vielä kehitetä hoivakodeissa systemaattisesti ja laaja-alaisesti käytävissä oleviin tietojärjestelmiin perustuen. Siponkosken tutkimuksen mukaan RAI-LTC tietojärjestelmästä olisi mahdollista löytää tietoja kulttuurisen vanhustyön suunnittelun tueksi, joiden avulla vaikkapa ryhmäkodeille voitaisiin RAI-LTC järjestelmästä poimittujen tietojen perusteella muodostaa alustava kulttuurisen vanhustyön profiili, jota voitaisiin tarkastella ja täydentää moniammatillisena yhteistyönä.

Valmistunutta Kymenlaakson ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelmaa tullaan toteuttamaan vuosina 2021–2025, jonka jälkeen sitä on tarpeen päivittää. Sidosryhmien sovitut kulttuuriyhdyshenkilöt arvioivat silloin, kuinka hyvin suunnitelmaan kirjattuja asioita on siihen mennessä saatu toteutettua, ja kuinka suunnitelman tavoitteita ja toimenpiteitä on siinä vaiheessa tarpeen muuttaa vastaamaan silloisia tarpeita.

7 KEHITTÄMISPROSESSIN JOHTOPÄÄTÖKSET JA REFLEKTOINTI

Kehittämistyöhön liittyvän hankkeen tavoitteena on ollut alueellisen ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelman mallintaminen, joten hankkeen ja opinnäytetyön osalta tämä *tavoite voidaan katsoa saavutetuksi*. Laajempaan kehittämistyön tavoitteena on lisätä Kymenlaakson alueen ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointia, osallisuutta sekä kulttuurihyvinvointipalvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta, sekä yhtenäistää kulttuurihyvinvointityön käytänteitä alueellisesti. Nämä pidempiaikaiset tavoitteet tulevat toteutumaan vasta hankkeen ja opinnäytetyön jälkeen.

Kehittämistyötä varten oli tarpeen tehdä taustakartoitusta ja asiakasymmärryksen lisäämistä, kuten palvelumuotoiluun kuuluu. Tuulaniemen (2011, 29–55) mukaan palvelumuotoilussa kehittämisen keskiöön onkin ehdottomasti laitettava ihminen tarpeineen. Tämän kehittämistyön kyseessä ollessa keskiöön laitettiin siis alueemme ikääntyneet kulttuurisine tarpeineen. Pohtiessamme eri menetelmiä asiakasymmärryksen lisäämiseksi, päädyimme järjestämään alueemme ikääntyneille mahdollisuuden osallistua heille suunnattuun kyselyyn taide- ja kulttuuri-toiminnasta (liite 2). Myös haastattelun mahdollisuutta harkittiin, mutta kyselyyn olisi mahdollista saada haastattelua laajempi otos, joka kertoisi kattavammin alueemme ikääntyneiden omista ajatuksista ja toiveista asian suhteen.

Vallitsevan koronatilanteen osattiin odottaa vähentävän kyselyyn saatavia vastauksia, sillä pandemian aiheuttamia kokoontumisrajoituksia oli Kymenlaaksossa kyselyn ajankohdan aikaan vasta hiljalleen alettu höllentää. Kymso-ten ikääntyneiden avoimista kohtaamispaikoista muutama oli juuri kuitenkin avautunut uudelleen, vaikka toiminta olikin vielä varsin hiljaista. Kyselystä päätettiin lopulta tehdä sekä paperi- että digiversio, vaikka paperiversio sinänsä koettiin ikääntyneiden kyseessä ollen luontevammaksi vaihtoehdoksi. Digiversion avulla ajateltiin kuitenkin olevan mahdollista saada laajempi kattavuus kyselyyn koko Kymenlaakson alueella ja siihen saattaisi vastata myös ikääntyneitä, jotka eivät vielä vallitsevasta koronatilanteesta johtuen joko uskalla olla liikkeellä tai eivät muutenkaan liikkuisi kyselyn paperiversiota jaettavissa paikoissa.

Digiversio päätettiin toteuttaa Webropol-kyselynä, jonka avulla kyselystä saataisiin kätevästi myös ohjelman koostama raportti tuloksista. Vastauslinkki kyselyyn saatiin Kymsoten ja kaikkien sidoskuntien nettisivuille, ja osa kunnista tai muista kumppaneista jakoi sitä myös Facebook-sivuillaan. Paperiversiota päätettiin jakaa ikääntyneiden avoimien kohtaamispaikkojen lisäksi myös alueen kumppanuustalojen, korttelikotien ja soveltuvien yhdistysten toiminnan kautta. Kyselyn paperiversiota olisi haluttu jakaa myös alueen vanhusneuvostolle, mutta koska valtuusto oli kyselyn ajankohtaan juuri vaihtumassa, ei uusia vanhusneuvostoja ollut vielä valittu, joten tätä ei voitu toteuttaa.

Kyselyyn saatiin lopulta yhteensä 110 vastausta ja hankkeen ohjausryhmä oli vallitsevien olosuhteiden valossa tähän määrään varsin tyytyväinen. Myös kyselyn paperiversioon vastaukset syötettiin Webropol-ohjelmaan, jotta kyselystä saatiin kätevästi ohjelman koostama loppuraportti (liite 3). Sen avulla tuloksista on keskusteltu ohjausryhmän kuukausikokouksissa ja tehty päätelmiä produktin mallintamisen tueksi. Kyselyn vastauksista on siis tehty kuvailevaa analyysia (ks. luku 5.1.2). Kyselyn avulla kerrytettyä asiakasymmärrystä hyödynnettiin tulevan suunnitelman mallinnuksessa pyrkien kunnioittamaan loppukäyttäjien, eli ikääntyneiden omia toiveita tulevasta toiminnasta, kuten Ahonen (2017) ja Tuulaniemi (2011) pitävät palvelumuotoilussa tärkeänä.

Kyselyn paperiversioita päädyttiin toimittamaan jaettavaksi 140 kpl, mikä vallitsevan koronatilanteen huomioiden oli etukäteen ajateltuna jo kohtuu paljon, siksi saatujen vastausten määrä 56 kpl (40 %) koettiin ohjausryhmässä siis ylittäväksi hyväksi. Tästä osakiitos kuuluu kyselyä aktiivisesti sen jakopaikoilla markkinoinneille sidosryhmien jäsenille, mutta ohjausryhmämme mielestä se kertoi myös siitä, että ikääntyneet kokivat kyselyn aiheen itselleen tärkeänä. Paperi- ja digiversioihin molempiin saatiin lopulta aika saman verran vastauksia, joten myös digiversioon järjestämisen koettiin olleen hyvä ratkaisu. Itse asiassa myös digiversioon vastausmäärä jopa yllätti ohjausryhmämme positiivisesti, sillä ennakko-oletuksena emme uskoneet ikääntyneiden löytävän digiversioon pariin näin hienosti. Osaltaan vastausmäärään vaikuttaa mahdollisesti eri sidosryhmien aktiivinen ”puskaradiona” toimiminen, jolloin kyselyä saatiin ehkä markkinoitua myös suusanallisesti kohderyhmälle. Toisaalta hyvän vastausmäärän pohjalta voitaneen tehdä myös päätelmä, että ikääntyneenkin

väestön keskuudessa digitaidot alkavat koko ajan parantua ja aktiivisesti ”nettiä” käyttäviä alkaa myös heidän joukossaan olla enenevässä määrin.

Haastattelu koettiin puolestaan kyselyä paremmaksi työvälineeksi tiedon keruussa Kymsoten henkilökuntaa koskien, sillä sen avulla olisi mahdollista saada aikaan monipuolista keskustelua heidän näkemyksistään kulttuurihyvinvointityön nykytilasta asiakastyössä. Haastatteluja päädyttiin toteuttamaan kolme, jotta jokaisen kolmen asiakassegmentin alueelta saataisiin tietoa myös henkilökunnan näkökulmasta. Haastattelut nauhoitettiin ja niistä tehtiin myöhemmin kooste (liite 4), jossa esiin tulleita asioita käytiin läpi sisältöä erittelemällä (ks. luku 5.1.3) ja ohjausryhmän kuukausikokouksessa. Saatua tietoa käytettiin suunnitelman mallinnuksen apuna suuntaa antavana tietona tulevan suunnitelman käyttäjien tarpeista.

Kehittämistyötä haluttiin toteuttaa edelleen palvelumuotoilun hengessä maakunnallisena yhteiskehittämisenä, sote- ja kulttuurisektorin yhteistyönä. Ahosen (2017, 24) mukaan palvelumuotoiluun sisältyvä asiakasymmärrys, monipuoliset työmenetelmät sekä yhteiskehittäminen tarjoavat hyvät lähtökohdat aivan uudenlaisten palvelujen kehittämiseksi, joille olisi tarvetta esimerkiksi juuri vanhustyössä. Jussi Lehtonen (2015, 220) sanoo väitöskirjassaan näin: ”Hoidon ja sivistyksen tarkoitusperiä ajavat tässä yhteiskunnassa perinteisesti eri hallintokunnat. Hoitolaitoksissa asuvien henkilöiden kulttuuristen tarpeiden huomioiminen on sekä taiteilijoiden että hoitoalan työntekijöiden, ja varsinkin molempien edustamien instituutioiden vastuulla. Siinäpä vasta hyvä syy yhteistyön tekemiselle”.

Tällaista yhteistyötä varten päätimme järjestää syksyllä 2021 kolme yhteiskehittämisen työpajaa, joihin kutsuttiin mukaan asiantuntijoita koko Kymenlaakson alueelta, sekä sote- että kulttuurisektorilta, kohderyhmää eli ikääntyneitä tai järjestö ja yhdistystoimijoita unohtamatta. Ilahduttavan moni sidosryhmien edustaja lähtikin mukaan kehittämistyöhön ja halusi osallistua työpajoihin. Onneksi vanhusneuvostoistakin saatiin tässä vaiheessa edustajat Haminan sekä Kouvolan osalta, ja harrastus- ja vapaaehtoistoiminnasta mukaan ilmoittautui myös pari kohderyhmän edustajaa.

Vallitsevan koronatilanteen vuoksi työpajat täytyi järjestää etänä Teamsin välityksellä. Sopivan työmenetelmän valinnassa täytyi ottaa huomioon, että alun perin työpajoihin oli ilmoittautunut n. 50 osallistujaa. Tämä rajasi aika lailla ulos tulevaisuustaaajuustyöpaja-menetelmän, joka oli yksi pohdittu vaihtoehto työpajojen toteutuksessa. Tulevaisuustaaajuustyöpaja on menetelmä, joka yhdistää tulevaisuusajattelun muutoksen tekemiseen. Siinä osallistujat pohtivat ja kuvittelevat tulevaisuutta, joka on tavoittelemisen arvoinen, mutta sen ideaalijoukko on n. 20 osallistujaa, muutoin lopussa toteutettavat purkukeskustelut saattavat viedä liian paljon aikaa. (Sitra 2021; Työkaluja kehittämisen eri vaiheisiin s.a.)

Virtuaalinen ideariihi oli toinen mahdolliseksi koettu yhteiskehittämisen menetelmä, jonka tarkoituksena on tuottaa ennakkoluulottomasti mahdollisimman paljon ideoita joko tietyssä ajassa tai tietty määrä. (Työkaluja kehittämisen eri vaiheisiin s.a.) Tämänkin menetelmän ideaalikoko olisi 5–12 osallistujaa, joten sekään ei tuntunut ihan parhaalta vaihtoehdolta.

Lopulta menetelmäksi valikoitui Learning Café (Työkaluja kehittämisen eri vaiheisiin s.a.), koska siinä etänäkin olisi Teamsin Break out rooms -toiminnon avulla mahdollista jakaa osallistujat sopivan kokoihin ”pöytäryhmiin”. Hyväksittäessä menetelmässä koettiin myös se, että pöytäkuntien vaihtaessa paikkaa, uutta ideointia pääsee tekemään jo edellisen pöytäkunnan ideoiden pohjalta. Ryhmä pystyisi myös keskustelemaan keskenään ehkä paremmin, kun ryhmässä olisi vain muutama (3–5) osallistujaa. Menetelmää päädyttiin hieman kuitenkin soveltamaan, sillä Teamsin ominaisuuksien vuoksi jokaisella virtuaalisella pöytäkunnalla oli käytännössä mahdotonta olla oma puheenjohtajansa koko ajan, pöytäkuntien muuten vaihtaessa paikkaa keskenään. Näin ollen fasilitaattori (opinnäytetyön tekijä) pyrki vierailemaan jokaisen pöytäryhmän luona työskentelyn aikana, heidän muutoin työskennellessään itsenäisesti Jamboard -alustalle muistilappuja laitellen (ks. luku 5.2).

Kokonaisuutena työskentely onnistuikin varsin hyvin sekä teknisesti että saatujen ideoiden määrän näkökulmasta. Teknisiä ongelmia kohdattiin etätyöskentelyssä kyllä jonkin verran, välillä Teams esimerkiksi heitti osallistujia ulos työpajasta. Yleensä he kuitenkin pääsivät liittymään sinne takaisin. Lisäksi yksi ikäänntyneen kohderyhmän edustaja oli liittynyt ensimmäiseen työpajaan

mobiililaitteen kautta eikä päässyt siirtymään Break out roomsiin. Tällainen tilanne oli ennakkoon huomioitu kyllä työpajoja suunniteltaessa ja ratkaisuna olisi ollut mahdollista siirtää yhden Break out roomin muut jäsenet myös takaisin ”pääkokoukseen”. Kyseinen osallistuja kuitenkin koki tämän tyyppisen työskentelyn Jamboard -alustaa hyödyntäen muutenkin itselleen liian haastavana puhelimitse, joten hän halusi jättäytyä tässä vaiheessa pois työpajasta.

Seuraava työpaja päädyttiinkin toteuttamaan ilman Break out rooms -toimintoa, jolloin hänkin pystyi olemaan mukana ideoinnissa ja hän liittyi muutenkin kokoukseen sillä kertaa tietokoneella. Toinen syy pienryhmistä luopumiseen toisessa työpajassa oli havainto, ettei Teams pysty nauhoittamaan kuin ”pääkokousta”, eli nauhoitus ei toimi Break out rooms -toiminnossa. Lisäksi toisessa työpajassa hyödynnettiin jo ensimmäisen työpajan aikana esiin tulleita ideoita, joten tässä vaiheessa yhdessä isommalla joukolla tehtävä ideointi koettiin jo paremmin mahdolliseksi. Muut työpajan osallistujat pystyivät myös kirjaamaan Jamboard -alustalle muistilappuja niiden osallistujien puolesta, jotka kokivat sen itselleen liian haastavaksi. Käytäntö oli myös jo osoittanut, etteivät kaikki ilmoittautuneet kuitenkaan pääse yhtä aikaa paikalle, sillä ensimmäisessä työpajassa oli 31 osallistujaa, toisessa 36 osallistujaa ja kolmannessa työpajassa 34 osallistujaa. Eli kokonaisuosallistujien määrä ei ollut ihan niin suuri kuin alun perin oletettu 50 osallistujaa.

Työpajojen avulla saatiin siis hyvin ideoita ja kaiken kaikkiaan hyvää keskustelua ja tulevan toiminnan suunnittelua Kymenlaakson ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelman mallintamisen tueksi, kuten palvelumuotoilun yhteiskehittämiseen kuuluu (Ahonen 2017, Tuulaniemi 2011) ja tämä tukee myös toiminnallisen opinnäytetyön etenemistä (Vilkka & Airaksinen, 2003; Salonen ym. 2017). Benchmarkingia käsittelevässä luvussa 5.3 kävinkin jo läpi perusteita siihen, kuinka kehittämistyömme produktina tuotettu suunnitelma päädyttiin lopulta käytännössä mallintamaan.

Ohjausryhmämme kokoontui suunnitelman valmistumisen jälkeen vielä kerran, jolloin tehtiin keskustelemalla ryhmäreflektointia kehittämisprossista ja sen tuotoksesta. Lopputuloksena aikaansaatuun suunnitelmaan oltiin ohjausryhmässä tyytyväisiä, sen koettiin sekä rakenteeltaan että sisällöltään vastanneen sille asetettuja ennako-odotuksia. Salosen ym. (2017, 38) mukaan

tutkimuspainotteisessa kehittämistoiminnassa saatu hyöty ja toimivuus ovat kehittämistä ohjaavia periaatteita ja toiminnassa korostuu siis pragmaattisuus, eli käytännönläheisyys. *Suunnitelman avulla koetaan pystyttävän nyt paremmin* vastaamaan kuntien kulttuuritoimintalain (166/2019) vaatimukseen ja sosi-aali- ja terveystieteiden sekä opetus- ja kulttuuriministeriön (2018) suosituksien taiteen ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi myös sote-alalla, toki tässä tapauksessa vain alueemme ikääntyneen kohde-ryhmän osalta. Lisäksi valmistuneen suunnitelman avulla koettiin pystyttävän tuomaan uudenlaista ajattelua eri toimijoille ikääntyneen väestön toimintaky-vyn tukemisessa ja sen avulla pystytään yhtenäistämään kulttuurihyvinvointi-yön toimintakäytänteitä ikääntyneen väestön parissa alueellamme.

Ohjausryhmässä käytiin jonkin verran keskustelua suunnitelman mallinnusvai-heessa graafikon tekemästä diapohjien ulkoasusta, sillä niissä koettiin olevan varsin kansainvälinen tunnelma. Lopulta tätä asiaa ei kuitenkaan nähty huo-nona asiana, sillä Kymenlaaksokin alkaa olla varsin monikulttuurista aluetta ja tulevaisuudessa myös ikääntyneidenkin osalta yhä enemmän. Muutoin diapohjien värikäs ja iloinen tunnelma koettiin erittäin onnistuneeksi ja kulttuu-rihyvinvointia hyvin ilmentäväksi. Lisäksi ohjausryhmän sisällä kehittämistyön etenemiseen ja yhteistyön sujuvuuteen oltiin tyytyväisiä eikä jälkikäteen mi-tään kehittämisen vaihetta olisi katsottu tarpeelliseksi toteuttaa jotenkin toisin.

Kolmannessa työpajassa myös sidosryhmien edustajilta kysyttiin palautetta ai-kaansaadusta suunnitelmasta. He kertoivat olevansa tyytyväisiä suunnitel-maan ja kokivat, että siihen oli saatu koottua paljon käytännönläheisiä mene-telmiä asetettujen tavoitteiden saavuttamisen tueksi. Työpajoihin osallistuneet kertoivat myös kokeneensa työpajatyöskentelyn antoisana ja odottivat yhteis-työn jatkumista myös tulevaisuudessa hyvillä mielin, sillä sidosryhmistä sovitut kulttuuriyhdyshenkilöt koettiin keskinäisen tiedonkulun kannalta tärkeänä muu-toksena.

7.1 Itsereflektio

Opinnäytetyöni on ollut monin paikoin haastava ja työteliäs kokonaisuus, mutta sitäkin antoisampi. Minulla ei ollut aiempaa kokemusta hanketyöskente-lystä, joten on ollut mielenkiintoista päästä tutustumaan oman organisaationi

hanketyöskentelyn maailmaan. Ilman osittaista työpanokseni siirtoa hankkeeseen näin laajan kehittämistehtävän toteuttaminen ei olisikaan ollut oman päivytyöni ohella mahdollista toteuttaa, sen verran laaja kokonaisuudesta lopulta muodostui. Olisi ehkä ollut hyödyllistä tehdä opinnäytteeni sen laajuuden vuoksi yhdessä toisen opiskelijan kanssa, jolloin olisi ollut mahdollista jakaa sen työvaiheiden työstöä toisen kanssa ja vähentää omaa henkistä kuormaa. Tuekseni muodostetun ohjausryhmän avustuksella se onnistui kyllä yksinkin, mutta ohjausryhmän kanssa toteutuneet kuukausittaiset kokoukset olivat opinnäytetyön tekijälle erittäin tärkeitä. Ne loivat turvallisuuden tunnetta siitä, että hanke- ja opinnäytetyöni varmasti johtaa tavoiteltuun lopputulokseen.

Jollakin tapaa koen, että minulle oli hankkeen toteutuksen osalta jo alusta asti hyvin selkeä näkemys siitä, kuinka prosessin tulee siinä edetä ja eri vaiheiden toteutuksen suunnittelu tuntuikin yllättävän loogiselta ja vaivattomalta. Taustakartoituksessa käytettävien menetelmien valinta sujui ohjausryhmän kesken mutkattomasti ja kysymysten muokkaaminen kyselyyn ja haastatteluihin kävi tehokkaasti kokouksissa ja sähköpostitse. Taustakartoituksen analysoinnista olen vastannut pitkälti itse, toki ikääntyneiden kyselyn raporttia, henkilökunnan haastattelujen koostetta sekä yhteiskehittämisen työpajojen ideoita on käsitelty yhdessä myös ohjausryhmän kesken. Sain varsin vapaat kädet produktin toteutuksen osalta, joka aluksi tuntui vähän abstraktilta hahmottaa omassa mielessäni. Tutustuttuani oman organisaationi aiemmin tuottamiin suunnitelmiin sekä Seinäjoen K65-suunnitelmaan (Kokkoniemi 2021), alkoi idea myös sen toteuttamisesta pian jäsenyksi paremmin omassa mielessäni. Graafikolta saatujen diaporojien avulla suunnitelman mallintaminen kävi kätevästi ja se oli lopuksi helppoa siirtää valmiiseen pdf-muotoon.

Sidosryhmien kontaktoiminen yhteiskehittämisen työpajoihin osoittautui yllättävän pitkäkestoiseksi ja työlääksi vaiheeksi, mutta innostunut vastaanotto sidosryhmiltä tuntui motivoivalta. Myös vallitseva koronapandemia aiheutti opinnäytetyöntekijälle ylimääräistä stressiä, varsinkin ikääntyneiden taide ja kulttuurikyselyn toteuttamisen aikoihin, siksi hyvät vastausmäärät sekä paperi- että digiversioon tuntuivat huojentavilta. Henkilökunnan haastattelujen toteuttaminen sujui suunnitellusti ja ne tuottivat mielestäni riittävästi tietoa kulttuurihyvinvointityön nykytilanteesta kehittämistyön tueksi. Oli ilahduttavaa havaita, että taide ja kulttuuritoiminta koettiin lähtökohtaisesti haastateltavien taholta

tärkeänä asiana, jota kannattaa edistää. Tämä loi uskoa siihen, että valmistuvan suunnitelman avulla toimintaa tullaan kyllä juurruttamaan käytännön kentälle.

Ikääntyneille suunnattu kysely antoi mielestäni suuntaa kohderyhmän omista toiveista asiaan liittyen, ja vastauksissaan he toivoivat erityisesti ohjattuja ryhmätoimintoja, muistelu tai keskustelupiirejä, kulttuurikaveritoimintaa ja sukupolvityötä. Näihin kaikkiin on valmistuneen suunnitelman avulla mielestäni pystytty vastaamaan. Webropol-ohjelman automaattisesti koostama raportti oli sopiva työkalu tulosten analysointiin perustasolla, joka katsottiin riittäväksi tässä kehittämistehtävässä. Yhteiskehittämisen työpajoissa Learning Café -menetelmä (Innokylä s.a.) osoittautui käytännössä toimivaksi yhteiskehittämisen työkaluksi, vaikka sitä olikin tarpeen hieman muokata työpajoja varten. Tällainen kuitenkin kuuluu kehittämistyön luonteeseen, ratkaisuja tehdään aina vallitsevien olosuhteiden ja tarpeiden mukaan. Toki jälkeinpäin ajateltuna esimerkiksi virtuaalinen ideariihi olisi saattanut toimia työpajamenetelmänä ihan yhtä hyvin. Teknisiä ongelmia esiintyi etätöskentelyn aikana jonkin verran, mutta muutoin työpajat onnistuivat hyvin ja jopa niihin osallistuneilla ikääntyneillä kohderyhmän edustajilla vaikutti itseasiassa olevan kohtalaisen hyvät digitaidot. Tämä havainto tukee taustakartoituksessa toteutetussa ikääntyneiden kyselyssäkin esiin tullutta kahtiajakoa digitaitojen osalta tämän väestöryhmän keskuudessa.

Lopullinen produkti vastaa mielestäni sille asetettuja tavoitteita. Sen tieto-osio antaa perustietoa kulttuurihyvinvoinnista ja Kymenlaakson ikääntyneiden kulttuurihyvinvoinnista, sekä siitä, miksi tällainen suunnitelma on ollut tarpeen tehdä. Varsinainen suunnitelmaosuus on taulukkona toimiva keino visualisoida toiminnalle asetetut tavoitteet, toimenpiteet, suunnitellut menetelmät ja niiden edistämisen työnjako. Menetelmiin on mielestäni saatu hyvin konkreettisia esimerkkejä toimenpiteiden saavuttamisen tueksi, juuri niitä ”selkeitä työkaluja”, joita henkilökunnan haastatteluissa kaivattiinkin, esimerkiksi 100 minuuttia taidetta -toimintamalli (Taiteen edistämiskeskus 2019) sekä kulttuurista elämänkaarta hyödyntävä Elämän vene -taidejuliste (Eloa ja Iloa Kaakkois-Suomeen -kehittämistehtävä s.a.). Lisäksi kehittämistyössä koin tärkeänä, että teemme Kymsoten ikääntyneiden palveluihin vielä oman, hieman helpommin lähestyttävän ja visuaalisemman suunnitelmapohjan, jonka avulla eri yksiköt

voivat paremmin hahmotella ja suunnitella juuri heidän yksikössään tapahtuvaa kulttuurihyvinvointityötä (ks. kuva 20, s 56).

Hanketyön tiiviin aikataulun vuoksi oli käytännössä välttämätöntä keskittyä viemään ensin hankkeen toteutus loppuun, ja vasta sitten aloittaa opinnäytetyöraportin kirjoittaminen. Tästä syystä kehittämissprossin hyvä dokumentaatio oli oleellisen tärkeää, ja onnistui mielestäni hyvin opinnäytetyöpäiväkirjan ja hankeraportoinnin avulla (ks. kuvat 30–33, s.73–74). Hankkeen päättymisen jälkeen teksti opinnäytetyöraporttiin ”pyrki ulos” varsin rajusti, eli parin viikon aikana tein kirjoitustyötä lähes tauotta, mikä kokemuksena oli varsin rankka. Tämän jälkeen piti hetken ottaa etäisyyttä koko kirjoitusprosessiin ja alkaa jäsenellä tuotettua tekstiä loogisemmaksi ja jäsennellymmäksi kokonaisuudeksi, sillä toiminnallisen opinnäytetyön koostaminen opinnäytetyöraportiksi yllätti tekijänsä haastavuudellaan.

7.2 Arviointimittari

Kehittämissprossin ja sen tavoitteiden seuraamisessa olen hyödyntänyt lisäksi Innokylän (s.a.) arviointimittaria (kuvat 21–29). Työkalun ideana on toimia liikennevalomallina: jos kriteeristä saa punaisen valon, on syytä pysähtyä miettimään kyseistä kohtaa. Keltainen valo kehottaa kiinnittämään asiaan huomiota ja vihreällä valolla voi jatkaa eteenpäin.

Tarpeet	
Kehittämisen tulisi perustua tarpeisiin: ne kertovat miksi kehittämistä tehdään. Tarpeet ovat usein moninaisia ja ne voivat muuntua tilanteiden mukaan. Siksi on tärkeää tunnistaa haasteen kannalta merkitykselliset toimijaryhmät, toimintaympäristöt ja erilaiset tarpeet.	
	Tarpeita ei ole määritelty.
	Tarpeet on määritelty yksipuolisesti, epämääräisesti tai liian yleisiksi.
	Tarpeet on määritelty selkeästi, riittävän moninäkökulmaisesti ja niistä ilmenee miksi kehittämistä tehdään.

Perustelut:

[Kehittämistyölle on selkeä tarve: auttaa toimeenpanemaan alueellisen hyvinvointikertomuksen, kulttuurihyvinvointisuunnitelman ja ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelman strategioita ja toimenpiteitä käytännössä.](#)

Kuva 21. Kehittämistyön tarpeet. Käytetty Innokylän (s.a.) arviointimittaria

Tavoitteet	
Tarpeet ohjaavat tavoitteiden muotoilua. Tavoitteet kertovat mihin kehittämisellä pyritään. Hyvä tavoite on konkreettinen, täsmällinen, realistinen ja arvioitava. Tavoitteet voivat koskea mm. kehitettävän ratkaisun toteutustapaa, ominaisuuksia tai tuloksia, joita ratkaisulla halutaan saavuttaa. Tavoite voi vastata seuraaviin kysymyksiin: <i>kuka tai ketkä (saavuttaa), kuinka paljon, mitä ja mihin mennessä?</i>	
	Tavoitteita ei ole määritelty tai tavoitteet eivät ole yhdistettävissä tarpeisiin.
	Tavoitteet ovat yhdistettävissä tarpeisiin. Tavoitteet ovat yleisiä eikä niitä voi kaikilta osin arvioida.
	Tavoitteet ovat yhdistettävissä tarpeisiin. Tavoitteet ovat konkreettisia, niistä ilmenee mitä tuloksia (<i>muutoksia</i>) halutaan saavuttaa ja niiden saavuttamista voi arvioida.

Perustelut:

Tavoitteena on saada aikaan alueellinen ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelma, jonka avulla voidaan lisätä Kymenlaakson alueen ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointia, osallisuutta sekä kulttuurihyvinvointipalvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta. Lisäksi tavoitteena on yhtenäistää kulttuurihyvinvointityön käytänteitä alueellisesti.

Kuva 22. Kehittämistyön tavoitteet. Käytetty Innokylän (s.a.) arviointimittaria

Osallisuus	
On tärkeää, että asiakkaat ja loppukäyttäjät sekä muut keskeiset toimijat (ammattilaiset, organisaatio, päättäjät, johto) osallistuvat kehittämisen eri vaiheisiin tarkoituksenmukaisella tavalla. Kumppanuudet tarjoavat yhteistä hyötyä asiantuntijuuden, tietojen, taitojen ja resurssien jakamisen myötä ja vahvistavat onnistumisen edellytyksiä, kun tarpeista, tavoitteista, kehitettävästä ratkaisusta, arvioinnista ja vakiinnuttamisesta on sovittu yhdessä.	
	Asiakkaat/loppukäyttäjät ja muut keskeiset toimijat eivät juurikaan ole osallistuneet kehittämistoimintaan.
	Asiakkaat/loppukäyttäjät ja muut keskeiset toimijat ovat osallistuneet kehittämistoimintaan satunnaisesti tai jossain määrin.
	Asiakkaat/loppukäyttäjät ja muut keskeiset toimijat ovat osallistuneet kehittämistoimintaan riittävästi sen eri vaiheissa.

Perustelut:

Kymsotella kehittämistyötä varten on perustettu moniammatillinen ohjausryhmä. Lisäksi kehittämistyötä on tehty maakunnallisena sote - ja kulttuurisektorin yhteiskehittämisenä ja myös kohderyhmää osallistaen.

Kuva 23. Kehittämistyön osallisuus. Käytetty Innokylän (s.a.) arviointimittaria

Ratkaisun kuvaus	
Kehitettävä ratkaisu on hyvä jäsentää kehittämisprosessin kuluessa sanalliseksi kuvaukseksi, kaavioksi, kuvioksi tms., jonka avulla kokeilu ja toteuttaminen tehdään. Jäsennyksen ei tarvitse olla valmis kokeiluvaiheessa, vaan sitä voidaan jäsentää kokeilun tulosten perusteella ja koko prosessin ajan.	
	Kehitettävä ratkaisu on vasta ideatasolla.
	Kehitettävästä ratkaisusta on olemassa alustava kuvaus, kuvio, kaavio tms.
	Kehitettävästä ratkaisusta on olemassa pitkälle viety tai valmis kuvaus, kuvio, kaavio tms. tai ratkaisussa hyödynnetään valmista ratkaisua, jota sovelletaan omaan toimintaan.

Perustelut:

Kehittämisprossista on tehty lineaarinen kaavio sen vaiheista sekä hankkeen etenemisestä suunniteltujen toimenpiteiden edistymisen tiekartta.

Kuva 24. Kehittämistyön ratkaisun kuvaus. Käytetty Innokylän (s.a.) arviointimittaria

Vastaako ratkaisu tavoitteisiin	
Kehitettävällä ratkaisulla vastataan tarpeisiin ja tavoitteisiin: miten haaste ratkaistaan? Onko kehitettävä ratkaisu perusteltu tai riittävä tavoitteisiin nähden?	
	Kehitettävä ratkaisu ja tavoitteet eivät liity toisiinsa.
	Kehitettävä ratkaisu ja tavoitteet liittyvät toisiinsa vain osittain.
	Kehitettävä ratkaisu ja tavoitteet liittyvät selkeästi toisiinsa.

Perustelut:

Alueellinen ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelma pitää sisällään sote - ja kulttuurisektorin yhdessä laatimat toiminnan tavoitteet, toimenpiteet ja niiden saavuttamiseksi suunnitellut käytännön menetelmät sekä sidosryhmien keskinäisen työnjaon menetelmien toteuttamisessa. Suunnitellut toimenpiteet pystyvät auttamaan ikääntyneiden osallisuuden ja kulttuurihyvinvointipalvelujen saatavuuden sekä saavutettavuuden parantamisessa ja luovat kulttuurihyvinvointiyölle yhteiset raamit, jolloin myös alueelliset erot toiminnan järjestämisessä vähenevät.

Kuva 25. Kehittämistyön ratkaisu suhteessa tavoitteisiin. Käytetty Innokylän (s.a.) arviointimittaria

Kokeilu	
Kokeilu on hyvä tapa suunnitella ja jalostaa ratkaisua. Toimiiko vai eikö toimi, jäikö jotain olennaista huomioimatta? Ketterä arviointi on olennainen osa kokeilua ja mahdollistaa ratkaisun korjaamisen. Riippuu kuitenkin ratkaisun luonteesta missä vaiheessa ja kuinka nopeasti sitä on mahdollista kokeilla. Myös muualla kehitettyjen ratkaisujen soveltamista kannattaa kokeilla.	
	Ratkaisua ei ole vielä kokeiltu käytännössä tai kokeilu on keskeytetty.
	Ratkaisua on kokeiltu käytännössä, mutta kokeilu on kesken.
	Ratkaisua on kokeiltu käytännössä ja kokeilu on päättynyt.

Perustelut:

Toimintamalli on juuri otettu käyttöön jo sovitussa pilottiyksiköissä, mutta laajempi käyttöönotto Kymsotessa on suunniteltu vuodelle 2023.

Kuva 26. Kehittämistyön ratkaisun kokeilu. Käytetty Innokylän (s.a.) arviointimittaria

Arviointi	
Arviointi kertoo saavutettiin se mitä tavoiteltiin. Tavoitteiden perusteella määritellään arviointikysymykset, joihin arvioinnilla yritetään vastata, sekä arviointikriteerit tai indikaattorit, joiden avulla seuranta tai arviointi tehdään. Arviointi voi kohdistua tavoitteista riippuen ratkaisun toteutukseen tai tuloksiin ja sitä voidaan tehdä ennen, aikana ja jälkeen toteutuksen. Lisäksi on hyvä seurata mahdollisia tahattomia muutoksia.	
	Tavoitteiden saavuttamista ei ole arvioitu.
	Tavoitteiden saavuttamista on arvioitu, mutta tavoitteita ei ole (vielä) saavutettu tai ne on saavutettu vain osittain.
	Tavoitteiden saavuttamista on arvioitu ja ne on pääosin tai kokonaan saavutettu.

Perustelut:

Kehittämissprossin hankevaiheesta on arviointi suoritettu ja sen osalta tavoite katsotaan saavutetuksi, sillä sen tuloksena on saatu mallinnettua alueellinen ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelma. Pidempiaikaisten kehittämistyön vaikutusten arviointi tapahtuu vasta hankkeen päättymisen jälkeen.

Kuva 27. Kehittämistyön arviointi. Käytetty Innokylän (s.a.) arviointimittaria

Resurssit	
Ratkaisun toteuttaminen ja vakiinnuttaminen vaativat onnistuakseen resursseja. Resursseja ovat esimerkiksi aika, raha, henkilöstö sekä riittävät tiedot, taidot ja välineet.	
	Ratkaisun toteuttamisen tai vakiinnuttamisen resursseja (aika, henkilöstö, raha, osaaminen) ei ole olemassa.
✓	Ratkaisun toteuttamisen tai vakiinnuttamisen resurssit ovat puutteellisesti olemassa.
	Ratkaisun toteuttamisen tai vakiinnuttamisen resurssit ovat riittävästi olemassa.

Perustelut:

Ikääntyneiden palveluissa henkilökunnan työn organisoinnissa ja kohdentumisessa sekä koulutuksessa tullaan jatkossa huomioimaan kulttuurihyvinvoinnin toteuttaminen. Rahallista resurssia toiminnalle on jo jonkin verran, tulevaisuudessa selvitetään mahdollisuutta saada kuntien budjettiin pysyvä osuus ikääntyneiden kulttuurihyvinvointityölle, josta eri toimijat voisivat hakea rahaa kulttuurihyvinvointityön toimintoihin ja tapahtumiin. Lisäksi Kymsoten vuoden 2023 budjettiin pyritään saamaan rahoitus henkilökunnan laajempaa koulutusta varten.

Kuva 28. Kehittämistyön resurssit. Käytetty Innokylän (s.a.) arviointimittaria

Toteuttaminen	
Onnistunut kokeilu kannattaa vakiinnuttaa arkipäivän pysyväksi käytännöksi. Vakiinnuttaminen on sitä helpompaa, mitä vahvemmin ratkaisun kannalta keskeiset toimijat ovat osallistuneet yhteiseen kehittämistoimintaan. Toisinaan ratkaisu voi olla kertaluontoisesti toteutettava, jota ei tarvitse vakiinnuttaa osaksi arkipäivän toimintaa.	
	Ratkaisun toteuttamista osana arkipäivän toimintaa ei ole vielä aloitettu tai se on keskeytetty.
✓	Ratkaisun toteuttaminen osana arkipäivän toimintaa on käynnissä.
	Ratkaisu on vakiinnutettu osaksi arkipäivän toimintaa tai toteutus oli kertaluontoinen.

Perustelut:

Eri sidosryhmät ovat alkaneet toteuttaa toimintamallia. Kymsoten osalta toimintamalli on tällä hetkellä juuri otettu käyttöön sovitussa pilottiyksiköissä ja ensi vuodelle on suunniteltu laajempi käyttöönotto.

Kuva 29. Kehittämistyön toteuttaminen. Käytetty Innokylän (s.a.) arviointimittaria

Osa arviointikriteereistä on hankkeessa toteutetun kehittämistyön päätyttyä edelleen ”keltaisella”, eli vain osittain toteutuneena. Tämä johtuu siitä, että kehittämisprosessi jatkuu vielä hankkeen ja opinnäytetyön päätyttyä, ja toimintamallin käytännön toimivuutta ja vaikutusten arviointia voidaan tehdä vasta pidemmän ajan kuluessa.

8 LUOTETTAVUUDEN JA EETTISYYDEN ARVIOINTI

Tämän opinnäytetyönä toteutetun kehittämistehtävän eri vaiheissa ja raportoinnissa on noudatettu hyvää tieteellistä käytäntöä. Kehittämistyölle on

asianmukaisesti haettu ja saatu tutkimuslupa. Kehittämistyössä hyödynne-
tyssä teoriataustassa on viitattu niiden alkuperäisiin lähteisiin.

Heti hankkeen alussa opinnäytetyön tekijän tueksi perustettiin kehittämistyötä varten oma ohjausryhmä (ks. liite 6), joka kokoontui kerran kuukaudessa. Kokouksissa käytiin läpi siihenastista edistymistä ja sovittiin yhdessä tulevista toimenpiteistä ja tapaamisten välillä oltiin paljon yhteydessä myös sähköpostin avulla. Opinnäytetyön tekijä sai aina tarvittaessa ohjausta ja tukea ohjausryhmän muilta jäseniltä, jonka voidaan katsoa lisänneen luotettavuutta siitä, että kehittämistyö etenee toivottuun suuntaan. Myös opinnäytetyön ohjaava opettaja Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulusta pystyi usein osallistumaan näihin ohjausryhmän tapaamisiin.

Työn kehittämisessä on oleellista, että siihen osallistuvat ne henkilöt, jotka työtä tekevät tai jotka palveluita käyttävät tai toimivat yhteistyökumppaneina. Kukaan ei voi yksin kehittää, vaan toimintaan osallistuvilla on oikeus ja velvollisuus osallistua muutoksen toteutukseen. Kehittämisen lopputulosta ei muuten voida pitää luotettavana. (Salonen ym. 2017, 39.) Tästä syystä tähän kehittämistyöhön osallistettiin sekä Kymsoten ikääntyneiden palvelujen henkilökuntaa, kulttuurisektorin toimijoita, että kohderyhmää. Lisäksi kehittämistoiminta pohjautui Ahosen (2017) sote-palvelumuotoiluprosessin ideologiaan, jossa yhteiskehittämisellä on vahva rooli.

Kehittämistyön aikana opinnäytetyön tekijä on myös hyödyntänyt Innokylän (s.a) arviointimittaria. Sen voidaan katsoa lisänneen kehittämistyön luotettavuutta, sillä mittarin avulla voidaan kehittämisprosessin edetessä seurata, että kehittämistyön tarkoitus, tavoitteet ja toteutus vastaavat toisiaan.

Kehittämistyötä on myös dokumentoitu prosessin jokaisessa vaiheessa. Taus-
takartoituksena ja asiakasymmärryksen lisäämiseksi tehdyissä kyselyissä ja haastatteluissa osallistujille on tiedotettu osallistumisen olevan vapaaehtoista ja osa opinnäytetyötä, jonka aineistona vastauksia tullaan käyttämään. Henkilökunnan haastatteluissa niiden nauhoittamiseen on pyydetty haastateltavien lupa. Kyselyjen vastauskaavakkeet ja haastattelujen tallenteet tuhoetaan opinnäytetyön valmistuttua. Myös yhteiskehittämisen työpajoissa osallistujilta on pyydetty lupa työpajojen tallentamiseen, ja tallenteet tuhoetaan opinnäytetyön

valmistuttua. Opinnäytetyön ja hankkeen raportoinnissa on huolehdittu osallistujien anonymiteetistä.

Opinnäytetyön tekijä on raportoinut kuukausittain hankkeen etenemisestä hankevastaavana toimineelle terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen kehittämisspäällikölle, josta esimerkki kuvassa 30, ja laatinut muistiot yhteiskehittämisen työpajoista (ks. liite 5).

Rakenneuudistushanke
Monitoimialaisten yhdyspintojen kehittämishankkeen raportointi

Elokuu 2021

Ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvoinnin edistäminen on hankkeessa edennyt suunnitellusti. Ohjausryhmä kokoontui asian tiimoilta elokuussa kerran, jolloin käytiin läpi tilannekatsaus juuri päättyneen ikääntyneiden kulttuurihyvinvoinnin kyselyn osalta. Kyselylomakkeita paperiversiona toimitettiin Kymenlaakson alueella lopulta yhteensä 140 kpl, ja vastauksia niistä saatiin 56 kpl (vastausprosentti 40). Kyselyn digiversioon vastauksia saatiin 54 kpl, eli yhteensä vastauksia saatiin 110 kpl.

Henkilökunnan haastattelut taustakartoitusta varten saatiin päätökseen ja niitä tehtiin 3, eli yhtä työntekijää haastateltiin Gerontologisen sosiaalityön ja ennalta ehkäisevien palvelujen alueelta, yhtä Kotihoidosta ja kaksi osallistui haastatteluun Asumispalveluista.

Kyselyn ja haastattelun tuloksista on tehty koosteet ohjausryhmän käyttöön ikääntyvän väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelman mallintamisen tueksi

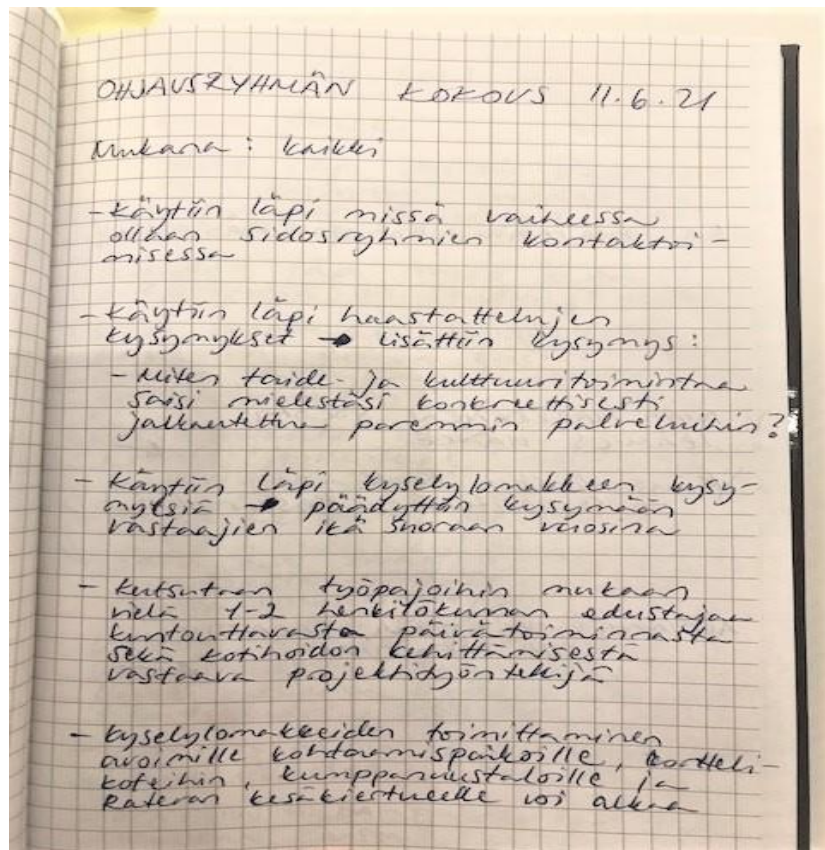
Sidosryhmien kontaktoimien syksyn yhteiskehittämisen työpajoja varten jatkuu edelleen ja työpajojen suunnittelu on aloitettu.

26.8.2021
Suvi Saarinen
Hanketyöntekijä

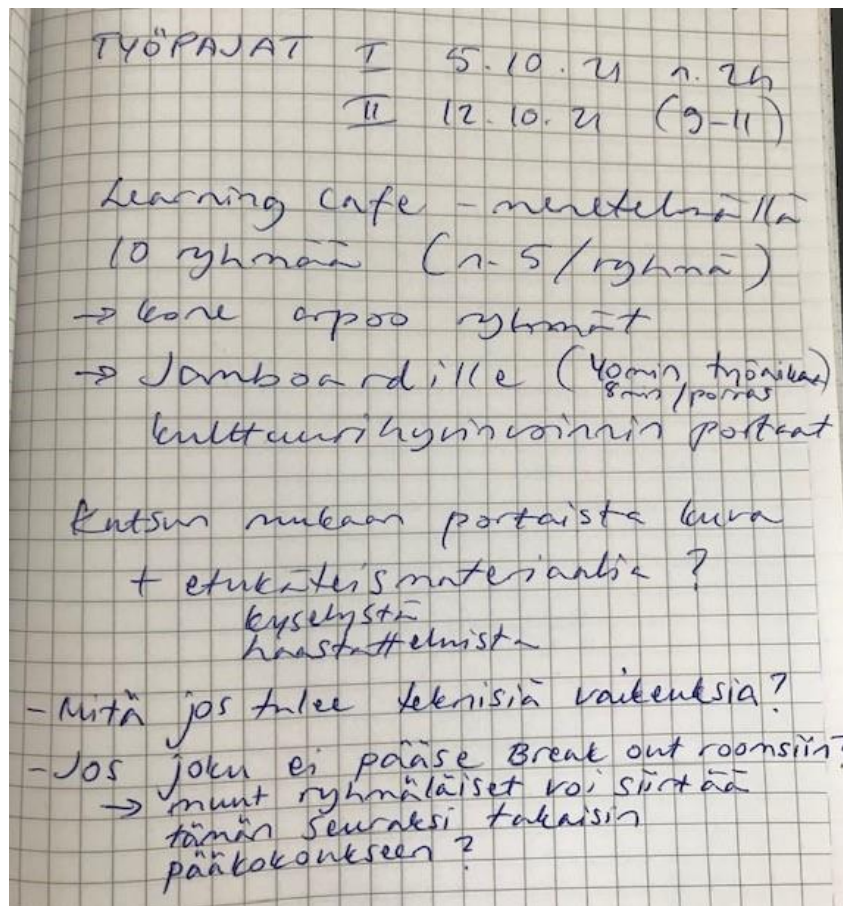
Kuva 30. Ote opinnäytetyön tekijän raportoinnista hankkeen etenemisestä hankevastaavalle

Ajatusten vaihtoa ohjausryhmän kesken on käyty aktiivisesti myös sähköpostin välityksellä. Edellä mainittujen dokumentointien lisäksi opinnäytetyön tekijä on pitänyt kehittämisprossista vielä opinnäytetyöpäiväkirjaa (ks. esimerkkikuvat 31, 32 ja 33), joka Vilkan ja Airaksisen (2003, 19–22) mukaan on suositeltava osa opinnäytetyöprosessin dokumentointia toimien opinnäytetyön tekijän ”muistina” opinnäytetyön edistymisestä ja tehdyistä ratkaisuista.

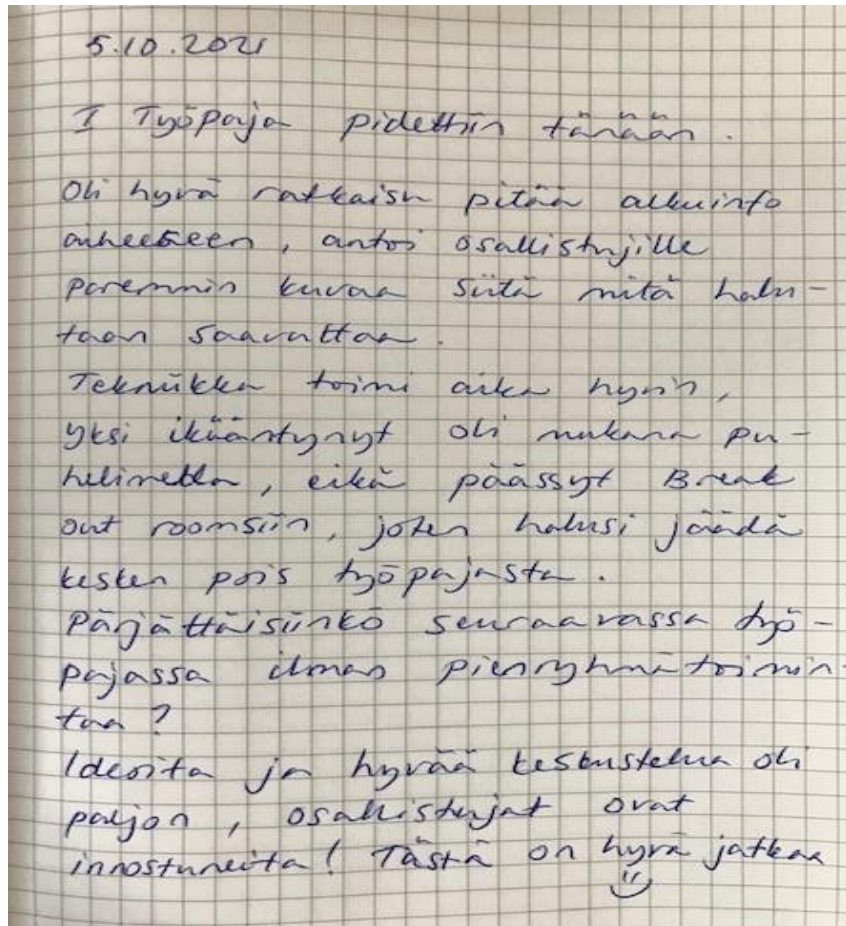

Kuva 31. Ote opinnäytepäiväkirjan muistiinpanoista ohjausryhmän kuukausikokouksesta

Kuva 32. Ote opinnäyetyöpäiväkirjasta työpajan I suunnittelusta

Kuva 33. Ote opinnäytepäiväkirjan muistiinpanoista I työpajan jälkeen

Dokumentoinnin avulla on huolehdittu, että kehittämisprosessi saadaan kuvattua luotettavasti opinnäytepäiväkirjaan, mitään sen vaiheita unohtamatta. Tehdyt ratkaisut on pyritty perustelemaan ja kuvaamaan huolellisesti. Lisäksi opinnäytetyön tekijä on lopulta laatinut koosteen hankkeen loppuraportointia varten (liite 5) hankevastaavana toimineelle hyvinvoinnin ja terveydenedistämisen kehittämispäällikölle, joka on huolehtinut opinnäytetyöntekijän toimittamien kuukausiraporttien ja loppuraportin perusteella virallisesta hankeraportoinnista organisaation sisäisesti.

Kehittämistyötä on siis toteutettu Ahosen (2017, 72) sosiaali- ja terveystieteiden kehittämiseen nojaavan palvelumuotoilun prosessiin nojaten, joskin jo opinnäytetyöni alusta lähtien oli selvää, että prosessiin kuuluvaa kokeiluvaihetta ennen lopullisen tuotteen valmistumista, ja siitä seuraavaa iterointia eli vaiheiden tarpeen mukaista toistamista, ei opinnäytetyön aikana ehditä mitenkään tekemään. Opinnäytetyöni rajoittuu siis vain uuden toimintamallin konseptointiin: alueellisen ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelman mallintamiseen. Suunnitelman käytännön toteutuksen arviointi, päivittäminen

ja uudelleen muokkaaminen tulee tapahtumaan vasta myöhemmin, opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

Kehittämistyötä varten taustakartoitusta on tehty monimenetelmäisesti, jotta taustakartoituksesta saataisiin riittävän kattava kuva asioiden nykytilasta. Monimenetelmäisyyden voidaan katsoa lisäävän taustakartoituksen luotettavuutta. Taustakartoituksessa on käytetty sekä laadulliseen (henkilökunnan haastattelut) että määrälliseen (ikäntyneiden kysely) tutkimukseen nojaavia menetelmiä. Niitä ei kuitenkaan ole tehty varsinaisessa tutkimustarkoituksessa, joten niitä on myös analysoitu normaalia tieteellistä käytäntöä selvästi löyhemmin.

Vilkan ja Airaksisen (2003, 56–63) mukaan toiminnallisessa opinnäytetyössä *laadullisia* tutkimusmenetelmiä käytettäessä aineistoa ei ole tarpeen analysoida yhtä tarkasti kuin tutkimuksellisessa opinnäytetyössä, sillä selvityksen tavoitteena on niin sanottu suuntaa antava tieto. Salosen ym. (2017, 88) mukaan pieniä aineistomääriä voidaan analysoida lukemalla tai katselemalla niitä useita kertoja (aineistot voivat olla mitä tahansa ihmisten aikaansaannoksia, kuten kuvia tai tekstiä), yrittäen löytää mitä aineistot viestivät. Henkilökunnan haastatteluja onkin käyty tässä kehittämistehtävässä läpi lähinnä sisältöä erittelemällä (ks. luku 5.1.3), eli määrällisesti kuvailtu, kuinka moni haastateltava nosti mitäkin asiaa esille. Haastatteluista kirjoitettiin kyllä kooste (liite 4), mutta varsinaista sanasta sanaan puhtaaksi kirjoittamista niistä ei ole tehty, ja aineisto on litteroitu tiivistämällä haastattelujen keskeiset sisällöt koosteeseen.

Vilkan ja Airaksisen (2003, 57) mukaan laadullista aineistoa voidaan toiminnallisessa opinnäytetyössä analysoida myös teemoittelun tai tyypittelyn kaltaiseen menetelmään nojaten. Yhteiskehittämisen työpajoissa syntyneitä ideoita onkin analysoitu ryhmittelemällä Itä-Suomen Hyvinvointivoimalan (2020) kulttuurihyvinvoinnin portaiden antamien teemojen sisällä samaan aihepiiriin tai toiminnan toteuttajaan liittyviä Jamboard -alustan muistilappuja vielä helpommin hahmotettaviksi alateemoiksi. Yhteiskehittämisen työpajoihin osallistuneet saivat lisäksi äänestää tärkeimmiksi kokemiaan ideoita, jonka voidaan katsoa lisäävän luotettavuutta siitä, etteivät produktiin (liite 6) kootut toimenpiteet ja menetelmät edusta vain opinnäytetyön tekijän tai ohjausryhmän mielipiteitä. Tästä syystä myös suunnitelman mallinnusvaiheessa osa kuntapuolen

sidosryhmien edustajista kutsuttiin yhteen kokoukseen mukaan kertomaan mielipiteitään suunnitellusta tavoitteista, toimenpiteistä ja menetelmistä.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä *määrällisen* tutkimusmenetelmän tavoitteena on saada suuntaa sisällöllisiin päätöksentekoihin produktissa, jolloin myös niiden analysointi riittää perustasolla, sillä saatu aineisto ei ole tilastollisesti merkittävää. Toiminnallisessakin opinnäytetyössä tulee kuitenkin selvittää, kuinka aineisto on analysoitu, joten aineisto on muutettava havainnoitavaan muotoon. Perustason analyysi toteutetaan esimerkiksi prosentteina ja esitetään taulukoina tai kuvioina. (Vilka & Airaksinen 2003, 58–62.) Tässä kehittämistyössä ikääntyneille järjestetystä kyselystä on Webropol-ohjelma koostanut loppuraportin, jossa vastaukset näkyvät sekä prosentteina että taulukoina (liite 3). Loppuraportin avulla aineistosta saatiin muodostettua kokonaiskuva, jonka perusteella on ohjausryhmän kesken tehty päätelmiä ikääntyneiden omista toiveista taiteeseen ja kulttuuriin liittyvistä toiminnoista suunnitelman mallintamisen tueksi. Lisäksi opinnäytetyöraportissa vastauksia on käsitelty kuvailevaan analyysiin pohjaten (ks. luku 5.1.2).

Koska toiminnallisessa opinnäytetyössä tavoitellaan ammatillisessa kentässä esimerkiksi käytännön toiminnan järjestämistä tai uudistamista tietyssä ympäristössä (Vilka & Airaksinen 2003, 9; Salonen ym. 2017, 35), tämän kehittämistyön tuloksena mallinnettu suunnitelma onkin tarkoitettu palvelemaan juuri Kymenlaakson alueen ikääntyntä väestöä. Sinänsä kehittämistyössä käytetyt palvelumuotoilun menetelmät ovat kenen tahansa muun tutkijan käytettävissä ja hyödynnettävissä oman vastaavan kehittämistyönsä työkaluina.

9 POHDINTA

Taiteen ja kulttuurin hyvinvointia ja terveyttä edistävät vaikutukset aletaan pikkuhiljaa paremmin tunnistaa myös sosiaali- ja terveysalalla, sillä aiheesta on saatavilla jo paljon hyvää tutkimustietoa. Kulttuurihyvinvoinnin käsite on sote-kentällä ehkä edelleen uudehko, mutta enenevässä määrin jo tunnistettu, kiitos Suomessa aihetta aktiivisesti edistäneille tahoille kuten Taiteen edistämiskeskuselle, Kulttuurihyvinvoinnin valtakunnalliselle yhteyspiste Taikusydämelle ja monille asiaan vihkiytyneille alueverkostoille.

Sosiaali- ja terveysalan kyseessä olleessa toiminta pohjaa vahvasti erilaisiin lakeihin ja ministeriöiden laatimiin suosituksiin, joiden vaatimuksiin tulee toiminnan järjestämisessä vastata. Tämän kehittämistyön taustalla vaikuttaakin muun muassa pari vuotta sitten uudistunut laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019), jonka mukaan kuntien tulee edistää kulttuurin ja taiteen yhdenvertaista saatavuutta ja monipuolista käyttöä sekä vahvistaa väestön hyvinvointia ja terveyttä, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä kulttuurin ja taiteen avulla. Myös Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Sosiaali- ja terveysministeriön yhdessä laatima vahva suositus taiteen ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi myös sosiaali- ja terveysalalla (2018) sekä Maailman terveysjärjestö WHO:n antama suositus (Fancourt & Finn 2019) hyödyntää taiteen ja kulttuurin hyvinvointia ja terveyttä edistäviä vaikutuksia nykyistä paremmin toimivat vahvoina taustavaikuttajina tälle kehittämistyölle.

Suomessa eletään tällä hetkellä murrosvaihetta, jossa kulttuurihyvinvointi tekee toden teolla tuloaan sosiaali- ja terveysalalle, sillä valtakunnallisesti erilaisia kulttuurihyvinvointisuunnitelmia tehdään nyt aktiivisesti monessa maakunnassa. Opinnäytetyöprosessini aikana olen oppinut, kuinka tärkeässä roolissa kulttuurihyvinvointisuunnitelmat ovat, sillä niiden avulla toimintaa pystytään viemään kunnolla sote-kentän rakenteisiin ja strategioihin. Tällä tavoin toiminnasta tulee paremmin johdettua, suunniteltua ja vaikuttavaa, ja toiminnasta saadaan pysyvää sekä riittävän usein toistuvaa. Se myös juurtuu osaksi normaalia sote-kentän toimintaa, kuten sosiaali- ja terveysministeriö (2019, 22) ja Taikusydän (s.a) pitävät tärkeänä. Hounin ym. (2020, 24) mukaan kulttuurihyvinvointisuunnitelma onkin strateginen asiakirja, joka ohjaa kunnan ja maakunnan toimijoita kehittämään kulttuurin ja taiteen keinoin alueensa asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä edistävää toimintaa, jonka avulla vahvistetaan kulttuuristen oikeuksien toteutumista kaikille ja kavennetaan hyvinvointi- ja terveyseroja. Kulttuurisen seniori- ja vanhustyön AILI-verkosto (s.a.) myös muistuttaa, että ikääntyneilläkin tulee olla käytännössä mahdollisuus osallisuuteen, oppimiseen ja itseilmaisuun taiteen ja kulttuurin parissa sekä niiden avulla. Taide ja kulttuuri kuuluvat jokaisen oikeuksiin (Perustuslaki 731/1999 § 17; YK 1948; Unesco 2001), ja tämän kehittämistyön tuotoksena mallinnetun suunnitelman avulla pyritään edistämään Kymenlaakson alueen ikääntyneen väestön kulttuuristen oikeuksien toteutumista.

Kymenlaaksossa kulttuurihyvinvointi on jo pari vuotta sitten sidottu mukaan alueellisen hyvinvointikertomuksen- ja suunnitelman 2020–2025 strategioihin sen täydentävänä liitteenä laaditun alueellisen kulttuurihyvinvointisuunnitelman avulla. Valtakunnallisesti ajateltuna kulttuurihyvinvoinnin huomioimissa sote-sektorilla onkin käynnistymässä kehityksen seuraava vaihe: on aika tehdä alueellisten kulttuurihyvinvointisuunnitelmien pohjalta eri asiakasryhmille suunnattuja tarkempia kulttuurihyvinvoinnin suunnitelmia, joiden avulla toiminnan järjestämistä voidaan suunnitella paremmin jo käytännön tasolla. Tästä hyvänä esimerkkinä toimii Seinäjoen ikääntyneille suunnattu K65-kulttuurihyvinvointisuunnitelma (Kokkonieniemi 2021). Myös Kymenlaaksossa ensimmäiseksi kohderyhmäksi on valikoitunut alueemme ikääntynyt väestö. Viime vuonna laadittuun alueelliseen ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelmaan kulttuurisen vanhustyön kehittäminen on kirjattu toimenpiteisiin, joten tämän opinnäytetyönä toteutetun kehittämistehtävän avulla on nyt mallinnettu ensimmäistä kertaa Kymenlaakson ikääntyneelle väestölle suunnattu kulttuurihyvinvointisuunnitelma, joka on merkittävä askel alueemme ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvoinnin huomioimisen ja käytännön toteutumisen edistäjänä.

Kehittämistyötä tässä opinnäytetyössä tehtiin Kymsoten hankkeessa palvelumuotoilun ideologiaa hyödyntäen, joka nykyään on suositeltava tapa kehittää toimintaa ja palveluja myös sote-alalla. Prosessina se on osallistava ja yhteisöllinen keino kehittää palveluja. (Ahonen 2017, 14–36.) Sosiaali- ja terveysministeriön (2019, 14) mukaan terveyttä ja hyvinvointia edistävässä taide- ja kulttuuritoiminnassa on huolehdittava alueellisen tason toimijoiden eli kuntien, palveluntuottajien, järjestöjen ja yritysten välisestä yhteistyöstä ja koordinaatiosta. Tämän opinnäytetyön aikaista kehittämistyötä onkin toteutettu monialaisena ja sektorirajat ylittävänä yhteiskehittämisenä ja myös kohderyhmää osallistaen. Kehittämistyössä on kuunneltu sekä suunnitelman käyttäjiä (eri alojen ammattilaiset ja asiakastyön toteuttajat), että loppukäyttäjiä eli alueemme ikääntyneitä.

Sidosryhmien kontaktoimisen yhteydessä tuli esiin, että tämän tyyppistä yhteistyötä sotesektorin kanssa oli varsinkin kulttuurisektorin puolella jo odotettu ja kaivattu. Tätä havaintoa tukee myös Taiteen edistämiskeskuksen (Karhunen ym. 2021) toteuttaman kyselyn tulokset, jossa kartoitettiin taiteilijuutta monialaisissa ympäristöissä, muun muassa juuri sote-alalla. Kyselyn perusteella

taiteilijat kokivat nykyisellään toiminnan esteinä olevan usein heikkoudet ostopaikkajoukossa, alan tuntemuksessa ja markkinoinnissa sekä asenneilmapiirissä. Kyselyn mukaan näihin voitaisiin vaikuttaa sekä rahoitusta että rakenteita kehittämällä. Tässä kehittämistyössä pyrittiinkin parantamaan yhteistyöedellytyksiä alueemme sote- ja kulttuurisektorin kesken suunnittelemalla tulevaa toimintamallia yhdessä ja kirjaamalla kulttuurihyvinvointityön resurssien parantaminen yhdeksi sen tavoitteista.

Kehittämistyössä toteutettiin taustaselvityksenä jo alueellamme olemassa olevien ikääntyneelle väestölle suunnattujen kulttuurihyvinvointipalvelujen kartoittamista. Selvityksen perusteella monenlaista toimintaa olisi jo saatavilla, mutta tiedonkulku alueemme ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointiin liittyvien eri sidosryhmien kesken ei nykyisellään ole ollut riittävää, jolloin palvelut eivät välttämättä saavuta kohderyhmäänsä. Tämäkin tulee tulevaisuudessa toivottavasti parantumaan nyt sovitun yhteisen toimintamallin ansiosta ja eri sidosryhmistä sovittujen kulttuuriyhdyshenkilöiden avulla, jotka tulevat tulevaisuudessa kokoontumaan asian tiimoilta vuosittain.

Taustakartoituksessa haastateltiin myös Kymsoten ikääntyneiden palvelujen henkilökuntaa kulttuurihyvinvointityön nykytilasta asiakastyössä, jonka perusteella ikääntyneiden avoimilla kohtaamispaikoilla sekä asumispalveluissa monenlaista taide- ja kulttuuritoimintaa jo järjestetään, mutta ei vielä riittävän systemaattisesti, ja alueelliset erot toiminnan järjestämisessä ovat olleet suuria. Kotihoidossa kulttuurihyvinvointi vaikuttaisi lisäksi olevan vielä varsin vähällä huomiolla. Tässä kehittämistyössä mallinnetun yhteisen toimintamallin uskotaan tuovan muutosta parempaan myös näiden asioiden osalta.

Lisäksi järjestimme taustakartoituksena alueemme ikääntyneelle väestölle avoimen kyselyn, johon pystyi vastamaan joko paperi- tai digiversioon. Kyselyyn saatiin vallitsevasta koronatilanteesta huolimatta yhteensä 110 vastausta. Ikääntyneet itse toivoivat kyselyn perusteella heille suunnatuksi toiminnaksi erityisesti ohjattuja ryhmiä, muistelu tai keskustelupiirejä, kulttuurikaveritoimintaa ja sukupolvityötä. Näihin on valmistuneen suunnitelman avulla pyritty vastaamaan ja esimerkiksi kulttuurikaveritoiminnan edistämiseksi tulevaisuudessa on perustettu ihan oma työryhmänsä.

Oma työryhmänsä perustettiin myös Hounin ym. (2020, 145–149) suosittelemien Kaikukortin tai kulttuurisetelin saamiseksi käyttöön Kymenlaakson alueella. Opinnäytetyöraportin kirjoittamisen aikaan Kotka onkin jo sopinut Kaikukortin pilotoinnista, ja jos pilotointi nähdään onnistuneeksi, Kaikukortin käyttö on suunniteltu laajenevaksi myös muualle Kymenlaaksoon. Lisäksi valmistuneen suunnitelman toteuttamisen tueksi perustettu yhteisötaideteos -työryhmä on jo käynnistänyt maakunnallisen ja eri sukupolvien (myös Kymsoten ikäänntyneiden palvelut osallistavan) yhteisen neulegraffiti -tempuksen. Neulegraffiteista tullaan kokoamaan elokuussa 2022 yksi tai useampi yhteisötaideteos Kymenlaaksoon. Näillä kaikilla edellä mainituilla toimenpiteillä pyritään vahvistamaan alueemme ikäänntyneen väestön osallisuutta ja yhteisöllisyyttä, joiden katsotaan lisäävän yksilön hyvinvointia vahvistamalla tunnetta kuulumisesta yhteisöön sen merkityksellisenä jäsenenä (Taikusydän s.a; Haasio 2019, 2; Isola ym. 2017, 23; Kalliokoski 2020, 4).

Opinnäytetyössäni toteutettu kehittämistyö nojautui siis vahvasti palvelumuotoilun ideologiaan. Siihen kuuluu oleellisena osana myös konseptoidun toiminnan kokeileminen ja sen jälkeen arviointi, ja tarvittaessa uudelleen muokkaaminen toimivammaksi (Tuulaniemi 2011, 29–55; Ahonen 2017, 72). Tämän opinnäytetyön aikana emme ajallisista resursseista johtuen tule saamaan vielä tietoa suunnitelman arviointivaiheesta sen käyttöönoton jälkeen, vaan tämä jää opinnäytetyön jälkeiseen aikaan. Tästä nouseekin hyviä jatkotutkimusaiheita tulevaisuutta varten, olisi mielenkiintoista tietää esimerkiksi viiden vuoden kuluttua olemmeko saavuttaneet toiminnalle asetettuja tavoitteita. Onko kulttuurihyvinvointipalvelujen saatavuus ja saavutettavuus alueemme ikäänntyneille parantunut? Onko osallisuus lisääntynyt? Onko kulttuurihyvinvointiyötä saatu yhtenäistettyä alueellamme ja onko toiminta juurtunut? Entä onko yhteistyö taiteen ammattilaisten ja sote-kentän kesken helpottunut ja onko siitä saatu pysyvää?

Kehittämistyön produktina mallinnetun suunnitelman yhtenä tavoitteena on myös kulttuurisen kirjaamisen edistäminen hoitotyössä. Suunnitelman mallintamisen aikaan kirjaamisen käytännöt vaihtelivat Kymsoten koti-, asumis- ja hoivapalveluiden palveluketjun sisällä kovasti. Kulttuuriseen kirjaamiseen ohjaavien valmiiden fraasien käyttöönotto kirjattiin toimenpiteisiin ja RAI-kirjaamisen hyödyntämistä kulttuurisesta näkökulmasta suositeltiin suunnitelmassa

selvittämään. Tämä olisikin oiva opinnäytetyön aihe jollekin toiselle, sillä Si-ponkosken (2017) mukaan RAI-LTC tietojärjestelmästä olisi mahdollista löytää tietoja kulttuurisen vanhustyön suunnittelun tueksi.

On ollut hienoa päästä tekemään työni aiheesta, jolla on näin merkittävä rooli paitsi Kymenlaakson alueella, myös osana valtakunnallista kulttuurihyvinvoinnin kehittämisen trendiä. Olen oppinut paljon sekä strategisesti johdetun suunnittelutyön, että moniammatillisen ja eri sektorirajat ylittävän yhteistyön merkityksestä. Haluankin kiittää kaikkia kehittämistyöhön osallistuneita sidosryhmiä antoisasta yhteistyötä, ilman teitä valmistuneesta suunnitelmasta ei olisi saatu näin monipuolista ja kattavaa. On myös hienoa todeta, että kehittämistyön aikana tapahtunut verkostoituminen alueemme sote- ja kulttuurisektorin kesken tulee jatkumaan säännöllisenä yhteistyönä myös tulevaisuudessa.

Lopuksi haluan kiittää opinnäytetyöni mahtavaa ohjausryhmää Kymsofelta, Sanna Koste, Tuula Jaakkola ja Tommi Reiman olivat opinnäytetyön tekijän mielestä varsinainen "dream team" tarjoten opinnäytetyöni tueksi vankkaa asiantuntijuutta, kokemusta ja näkemystä. Kiitokset myös opinnäytetyöni ohjaajalle Sari Rannalle, joka aktiivisesti osallistui ohjausryhmämme kokouksiin ja antoi minulle kullan arvoisen neuvon pitää muistivihkoa yöpöydällä, johon voin kirjata yöllä alitajunnan esiin nostamia ideoita heti ylös, sillä aamullahan niitä ei tahdo enää millään muistaa. Erityiskiitoksen ansaitsee vielä ohjausryhmämme kulttuuripuolen asiantuntijajäsen Piia Kleimola, joka on toiminut opinnäytetyön tekijän mentorina läpi koko prosessin, ja jonka Kymenlaakson alueella tekemän kulttuurihyvinvointiin liittyvän urauurtavan työn jalanjäljissä on meidän uudempien alan vaikuttajien jo huomattavasti helpompi askeltaa.

LÄHTEET

AILI-verkosto s.a. Ikääntyneiden kulttuurioikeudet. WWW-dokumentti. Saatavissa: [IKÄÄNTYNEIDEN KULTTUURIOIKEUDET \(ailiverkosto.fi\)](http://ailiverkosto.fi) [viitattu 4.1.2022].

Aholainen, M., Jäntti, S., Tammela, A. & Tanskanen, J. 2021. *Lääkärilehti* 9/2021 vsk 76. Verkkolehden katsausartikkeli 5.3.2021. Saatavissa: [Lääkäri-lehti - Miten taide vaikuttaa?Kulttuurisia näkökulmia hyvinvointiin ja terveyteen \(laakarilehti.fi\)](http://laakarilehti.fi) [viitattu 26.1.2022].

Ahonen, T. 2017. *Palvelumuotoilu sotessa – palvelumuotoilun käsikirja sosi-aali- ja terveystalouden palvelujen kehittämiseen*. Espoo: Tarja Ahonen.

Artlift s.a. Arts to help you feel better. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Artlift | Arts to help you feel better.](http://artlift.org) [viitattu 4.1.2022].

All-Party Parliamentary Group on Arts 2017. Health and Wellbeing Inquiry Report. Creative Health: The Arts for Health and Wellbeing. PDF-dokumentti. Saatavissa: [Creative Health Inquiry Report 2017.pdf \(artlift.org\)](http://artlift.org) [viitattu 4.1.2022].

ArtsEqual 2020. Toimenpidesuositus: Kulttuuri ja taide sairaalassa ja muissa terveystalouksissa. WWW-dokumentti. Saatavissa: [ArtsEqualin toimenpidesuositus: Kulttuuri ja taide sairaalassa ja muissa terveystalouksissa \(uniarts.fi\)](http://uniarts.fi) [viitattu 4.1.2022].

Eloa ja Iloa Kaakkois-Suomeen kehittämistehtävä s.a. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Xamk ja Lab University of Applied Sciences. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Eloa ja Iloa Kaakkois-Suomeen. Kulttuuritoiminnan kehittäminen Kymenlaaksossa ja Etelä-Karjalassa - Xamk](http://xamk.fi) [viitattu 6.1.2022].

Eloa ja Iloa Kaakkois-Suomeen kehittämistehtävä 2021. Kulttuuri 10-tietoisuuskortti. PDF-dokumentti. Saatavissa: [kulttuuri10-eloja-ja-iloa-kaakkois-suomeen-sahkoinen-esite-2021.pdf \(xamk.fi\)](http://xamk.fi) [viitattu 28.1.2022].

Etelä-Savo. 2019. Saimaan maakunta. Etelä-Savon kulttuurihyvinvointisuunnitelma 2019–2021. PDF-dokumentti. Saatavissa: [pp kulttuurihyvinvointisuunnitelma.indd \(esavo.fi\)](http://esavo.fi) [viitattu 6.1.2022].

Fancourt, D. & Finn, S. 2019. What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being – a scoping review. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe (Health Evidence Network (HEN) synthesis report 67). PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/329834/9789289054553-eng.pdf> [viitattu 22.4.2021].

Gamestorming. 2017. Empathy map. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Empathy Map - Gamestorming](http://gamestorming.com) [viitattu 8.3.2021].

Haasio, A. 2019. Yhteisöllisyys luo turvallisuutta. Lapuan joulu 2019, 40. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019112544174> [viitattu 5.1.2022].

Helander, S., Linnossuo, O. & Tikkaaja, O. 2018. Tatu ja Sote sukupolvityössä – ideoita eri-ikäisten toimintaan osallistavan taiteen keinoin. Humanistisen ammattikorkeakoulun julkaisuja 43. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-456-281-2> [viitattu 11.4.2021].

Helsingin diakonissalaitoksen säätiö 2020. Etsivän vanhustyön toimintamalli vaikuttavaan verkostotyöhön. PDF-dokumentti. Saatavissa: [Esityksen otsikko \(evermade-hdl.s3.eu-central-1.amazonaws.com\)](https://evermade-hdl.s3.eu-central-1.amazonaws.com) [viitattu 10.1.2022].

Hohenthal-Antin, L. 2006. Kutkuttavaa taidetta – Taidetoiminta seniori- ja vanhustyössä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Houni, P. 2019. Taidetoiminta talouden tukijana sosiaali- ja terveyssektorilla. Taiteen edistämiskeskus, Helsinki. PDF-dokumentti. Saatavissa: [taide talous pia houni taie raportti web.pdf \(turkuamk.fi\)](https://www.taiteen-edistamiskeskus.fi/taide-talous-pia-houni-taie-raportti-web.pdf) [viitattu 7.1.2022].

Houni, P., Turpeinen, I. & Vuolasto, J. 2020. Taidetta! Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja. Helsinki: Taiteen edistämiskeskus (TAIKE).

Huhtinen-Hildén, L., Puustelli-Pitkänen, A., Strandman, P. & Ala-Nikkola, E. 2017. Kohti luovaa arkea – kulttuurisen vanhustyön mahdollisuuksista ja haasteista. Metropolia ammattikoulun julkaisusarja, Metropolian digipaino. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-328-012-0> [viitattu 19.3.2021].

Huhtinen-Hilden, L. & Karjalainen, A. 2019. Teoksessa Karjalainen A. (toim.) Luovan toiminnan työtavat – Käsikirja sosiaali- ja terveysalalle. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hyypä, M. T. 2013. Kulttuuri pidentää ikää. Porvoo: Bookwell Oy.

Hyypä, M. T. 2021. Kulttuuri ja terveys. Lääkärikirja Duodecim. Duodecim terveyskirjasto. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Kulttuuri ja terveys - Terveyskirjasto](https://www.duodecim.fi/kulttuuri-ja-terveys-terveyskirjasto) [viitattu 4.1.2022].

Innokylä s.a. Arviointimittari. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Arviointimittari | Innokylä \(innokyla.fi\)](https://www.innokyla.fi/arviointimittari) [viitattu 10.2.2022].

Isola, A.-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-917-0> [viitattu 15.3.2022].

Itä-Suomen Hyvinvointivoimama 2020. Kulttuurihyvinvoinnin portaat. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Visio ja strategia - Itä-Suomen Hyvinvointivoimama \(savonia.fi\)](https://www.ita-suomen-hyvinvointivoimama.fi/visio-ja-strategia) [viitattu 13.1.2022].

Juurinen, H. 2021. Taide on tapa olla yhdessä. Teoksessa Aschan, T. & Juholahola, J. (toim.) 2021. Ihmisen huoltokirja – hyvinvointia taiteesta, kulttuurista ja luonnosta. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Mikkeli: XAMK inspiroi 29, 8–12. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-320-4> [viitattu 11.1.2022].

Kalliokoski, T. 2020. Yhteisöllisyyden rajat yhteistoiminnan ja ihmisen perus-
hyvien näkökulmasta. Väitöstutkimus. Helsingin yliopisto. PDF-dokumentti.
Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-6077-5> [viitattu 15.3.2022].

Kananen, J. 2015. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas – Mi-
ten kirjoitan kehittämistutkimuksen vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän am-
mattikorkeakoulu.

Karhunen, P., Petäjäjärvi, K. & Turpeinen, I. 2021. Taiteilijuus monialaisissa
ympäristöissä. Katsaus taiteilija osana organisaatiota (TOO) -kyselyn tuloksiin.
WWW-dokumentti. Saatavissa: [Taiteilijuus monialaisissa ympäristöissä. Kat-
saus taiteilija osana organisaatiota \(TOO\) -kyselyn tuloksiin. | www.taike.fi](http://www.taike.fi) [vii-
tattu 10.2.2022].

Karkkulainen, M., Ala-Vannesluoma, T., Pirhonen, P., Kastu, R. & Airaksinen,
R. 2015. Toimii! Hoitajan opas luoviin menetelmiin. Helsinki: Edita.

Kiuru, K. 2021. Valtioneuvoston uutisartikkelissa 1.1.2020: Kulttuurihyvinvoin-
nin yhteistyöryhmä on aloittanut työnsä. Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä so-
siaali- ja terveystieteiden ministeriö. Saatavissa: [Kulttuurihyvinvoinnin yhteistyöryhmä
on aloittanut työnsä \(valtioneuvosto.fi\)](https://www.valtioneuvosto.fi) [viitattu 26.1.2022].

Kokkonen, S. (toim.) 2021. K65 kulttuurihyvinvointisuunnitelma - Ikääntyvien
kulttuurihyvinvointisuunnitelma vuosille 2021–2025. Seinäjoki. PDF-doku-
mentti. Saatavissa: [K65-Kulttuurihyvinvointisuunnitelma-DIGI.pdf \(seinajoki.fi\)](https://www.seinajoki.fi)
[viitattu 6.1.2022].

KotiTV s.a. WWW-sivusto. Saatavissa: [Koti TV - KotiTV](https://www.kotitv.fi) [viitattu 10.3.2022].

Kouvolan kulttuurivirta s.a. Kulttuurisen seniorityön ohjelma. WWW-doku-
mentti. Saatavissa: [Kulttuurivirta - Kouvolan kaupunki](https://www.kouvolan.fi) [viitattu 12.1.2022].

Kulttuurihyvinvointi edistää hyvinvointia ja osallisuutta s.a. Innokylä. WWW-
dokumentti. Saatavissa: [Kulttuurihyvinvointisuunnitelma edistää hyvinvointia ja
osallisuutta | Innokylä \(innokyla.fi\)](https://www.innokyla.fi) [viitattu 6.1.2022].

Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen: muutoksen pedagogia. Vasta-
paino: Tampere. E-kirja. Saatavissa: [Sosiokulttuurinen innostaminen : muu-
toksen pedagogiikka | Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu | Xamk Kaak-
kuri \(finna.fi\)](https://www.finna.fi) [viitattu 18.2.2022].

KyHy s.a. Kymenlaakson hyvinvointia kulttuurista -verkosto. WWW-sivut. Saa-
tavissa: [Kymenlaakso hyvinvointia kulttuurista \(kyhy.fi\)](https://www.kyhy.fi) [viitattu 4.1.2022].

Kymsote s.a. Tietoa Kymsotesta. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Tietoa
Kymsotesta | Kymsote](https://www.kymsote.fi) [viitattu 14.3.2021].

Kymsote 2020a. Kymenlaakson alueellinen hyvinvointikertomus ja -suunni-
telma 2020–2025. PDF-dokumentti. Saatavissa: [https://www.kymsote.fi/alu-
eellinen-hyvinvointikertomus](https://www.kymsote.fi/alueellinen-hyvinvointikertomus) [viitattu 4.1.2022].

Kymsote 2020b. Kymenlaakson kulttuurihyvinvointisuunnitelma. PDF-dokumentti. Saatavissa: [Kymenlaakson-kulttuurihyvinvointisuunnitelma-2020-pdf.pdf \(kymsote.fi\)](https://www.kymsote.fi/kymenlaakson-kulttuurihyvinvointisuunnitelma-2020-pdf.pdf) [viitattu 4.1.2022].

Kymsote 2021. Kymenlaakson ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelma. PDF-dokumentti. Saatavissa: [lk-ntyneen-v-est-n-hyvinvointisuunnitelma.pdf \(kymsote.fi\)](https://www.kymsote.fi/ik-ntyneen-v-est-n-hyvinvointisuunnitelma.pdf) [viitattu 4.1.2022].

Känkänen, P. 2021. THL:n artikkelissa Kulttuurihyvinvointi ja taidelähtöiset menetelmät. WWW-dokumentti. saatavissa: [Kulttuurihyvinvointi ja taidelähtöiset menetelmät - THL](https://www.thl.fi/julkaisut/kulttuurihyvinvointi-ja-taidelahetoiset-menetelmat) [viitattu 31.1.2022].

Laitinen, L. 2017. Näkökulmia taiteen ja kulttuurin terveysvaikutuksista. Sitra. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Näkökulmia taiteen ja kulttuurin terveysvaikutuksista - Sitra](https://www.sitra.fi/julkaisut/nakokulmia-taiteen-ja-kulttuurin-terveysvaikutuksista) [viitattu 4.1.2022].

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvueluista 28.12.2012/980. Finlex. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn... 980/2012 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX ®](https://www.finlex.fi/ajantasainen-lainsaadanto/980/2012) [viitattu 7.1.2022].

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019. Finlex. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2019/20190166> [viitattu 22.4.2021].

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021. Finlex. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon... 612/2021 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX ®](https://www.finlex.fi/ajantasainen-lainsaadanto/612/2021) [viitattu 11.1.2022].

Lehtonen, J. 2015. Elämänhuuto – Näyttelijä kohtaa hoitolaitosyhteisön. Väitöstudium. Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu, esittävien taiteiden tutkimuslaitos, Helsinki. PDF-tiedosto. Saatavissa: [Acta Acenica 42.pdf \(helsinki.fi\)](https://www.helsinki.fi/julkaisut/acta-acenica-42.pdf) [viitattu 17.1.2022].

Liikkanen, H-L. 2013. Taidetta ja työn iloa! KULTA-tutkimus 2012–2013. PDF-dokumentti. Saatavissa: [Taidetta-ja-tyon-iloa-tutkimus.pdf \(vahvike.fi\)](https://www.vahvike.fi/taidetta-ja-tyon-iloa-tutkimus.pdf) [viitattu 4.1.2022].

Lilja-Viherlampi, L-M. & Rosenlöf, A-M. 2019. Moninäkökulmainen kulttuurihyvinvointi. Teoksessa I. Tanskanen. (toim.) Taide töissä – Näkökulmia taiteen opetukseen sekä taiteilijan rooliin yhteisöissä. Turun ammattikorkeakoulun raportteja 256. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 20–39. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019082124994> [viitattu 14.3.2021].

Mäkisalo-Ropponen, M. 2022. Kulttuurihyvinvointipooli. Kulttuurihyvinvointi osaksi hyvinvointitaloutta ja -politiikkaa. WWW-dokumentti. Saatavissa: [KULTTUURIHYVINVOINTIPOOLI](https://www.kulttuurihyvinvointipooli.fi/) [viitattu 22.3.2022].

Napier, A D., Ancarno, C., Butler, B., ym. 2014. Culture and health. *The Lancet*, 384: 1607–39, 1618–1630. PDF-dokumentti. Saatavissa: [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(14\)61603-2](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(14)61603-2) [viitattu 14.3.2021].

Niva, M. & Tuominen, K. 2011. Benchmarking käytännössä. E-kirja. Saatavissa: <https://ezproxy.xamk.fi/login?url=https://ebookcentral.proquest.com/lib/xamk-ebooks/detail.action?docID=3384349> [viitattu 14.3.2021].

Nordic Healthcare Group 2021. Mitä on benchmarking ja mitä vertaiskehittämisellä voidaan saavuttaa sosiaali- ja terveydenhuollossa? WWW-dokumentti. Saatavissa: [Mitä on benchmarking ja mitä vertaiskehittämisellä voidaan saavuttaa sosiaali- ja terveydenhuollossa? - NHG](#) [viitattu 14.3.2021].

Nuutinen, T., Laulainen, S. & Salonen, A. O. 2021. Taiteilija-ammattilaiset kulttuurihyvinvoinnin toimijoina ikääntyneiden hoivayhteisöissä: kuvaileva kirjallisuuskatsaus. *Gerontologia-lehti* vol. 35, nro 3. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://doi.org/10.23989/gerontologia.102736> [viitattu 22.2.2022].

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö 2018. Suositus taiteen- ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-599-0> [viitattu 22.4.2021].

Palvelutarpeiden arviointi RAI-järjestelmällä s.a. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. [Palvelutarpeiden arviointi RAI-järjestelmällä - THL](#) [viitattu 18.2.2022].

Pitkälä, K., Routsalo, P., Kautiainen, H. ym. 2005. Ikääntyneiden yksinäisyys – psykososiaalisen ryhmäkuntoutuksen vaikuttavuus. Tutkimusraportti 11. Vanhustyön keskusliitto. Vaajakoski: Gummerus.

Perustuslaki 1999. Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. Finlex. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Suomen perustuslaki 731/1999 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#) [viitattu 7.1.2022].

Rosenlöf, A-M. 2021. Ohjelmassa Suomi Areena 12.7.2021 – Taide ja kulttuuri mielen hyvinvoinnin edistäjänä. Livestriimaus. Saatavissa: [SuomiAreena – katso maksutta mtv-palvelussa](#) [viitattu 17.1.2022].

Räsänen, R. 2018. Hyvää elämänlaatua ikääntyneille. Käytännönläheistä tietoa vanhusten hoito- ja palvelutyöhön. Jyväskylä: Riitta Räsänen.

Salonen, K., Eloranta, S., Hautala, T. & Kinos, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 108. PDF-dokumentti. Saatavissa: [isbn9789522166494.pdf \(turkuamk.fi\)](isbn9789522166494.pdf) [viitattu 3.2.2022].

Siponkoski, S. 2017. Toimijuutta ja persoonaa tuetaan tiedolla, ei sattumalla - RAI-LTC tietokannan hyödyntäminen kulttuurisen vanhustyön suunnittelussa. YAMK opinnäytetyö. Hämeen ammattikorkeakoulu. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2017102816371> [viitattu 13.1.2022].

Sitra 2014. Sitran trendit: Superseniorit. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Sitran trendit: Superseniorit - Sitra](#) [viitattu 4.1.2022].

Sitra 2015. Sitran trendit: Voimaantuvat yhteisöt haastavat vanhat instituutiot. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Sitran trendit: Voimaantuvat yhteisöt haastavat vanhat instituutiot - Sitra](#) [viitattu 5.1.2022].

Sitra 2021. Tulevaisuustaaajuustyöpaja. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/julkaisut/tulevaisuustaaajuus-kasikirja-tyopajan-vetajalle/> [viitattu 20.4.2021].

Sosiaali- ja terveysministeriö 2013. Terveystieteiden tutkimuskeskus Suomessa. Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2 (2013). PDF-dokumentti. Saatavissa: [URN ISBN 978-952-00-3389-7.pdf](URN_ISBN_978-952-00-3389-7.pdf) (valtioneuvosto.fi) [viitattu 6.1.2022].

Sosiaali- ja terveysministeriö 2019. Kulttuuri ja taide hyvinvoinnin edistäjinä sosiaali- ja terveydenhuollossa, työelämässä ja koulutuksessa. Terveyttä ja hyvinvointia edistävän taide- ja kulttuuritoiminnan yhteistyöryhmän raportti ja jatkotoimenpide-ehdotukset. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:34. PDF-dokumentti. Saatavissa: [Kulttuuri ja taide hyvinvoinnin edistäjinä sosiaali- ja terveydenhuollossa, työelämässä ja koulutuksessa \(valtioneuvosto.fi\)](#) [viitattu 6.1.2022].

Sosiaali- ja terveysministeriö 2020a. Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2020–2023: Tavoitteena ikäystävällinen Suomi. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:29. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5457-1> [viitattu 7.1.2022].

Sosiaali- ja terveysministeriö 2020b. Kansallinen ikäohjelma vuoteen 2030: Tavoitteena ikävyväkäs Suomi. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:31. PDF-tiedosto. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-6865-3> [viitattu 7.1.2022].

Strömmer, P. 2005. Benchmarking. Teoksessa Seppänen-Järvelä, R. (toim.) Vertaismenetelmät kehittävän arvioinnin välineinä. Hyvät käytännöt menetelmäkirja. STAKES. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201204194291> [viitattu 23.3.2022].

Taiteen edistämiskeskus 2019. 100 minuuttia taidetta-kampanja. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Tietoa kampanjasta — 100 minuuttia taidetta \(taike.fi\)](#) [viitattu 6.1.2022].

Taikusydän s.a. Taiteen, kulttuurin ja hyvinvoinnin valtakunnallinen yhteyspiste. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://taikusydan.turkuamk.fi/> [viitattu 13.3.2021].

Tampere 2016. Elämän puu on nyt kaikkien kuntien käytettävissä. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Elämän puu on nyt kaikkien kuntien käytettävissä \[Tampereen kaupunki - Tampereen kaupunki - Ajankohtaista - Tiedotteet - 2016 - Lokakuu\]](#) [viitattu 6.1.2022].

TEAvisari 2021. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/index> [viitattu 4.1.2022].

THL 2019. Osallisuus. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Osallisuus - THL](#) [viitattu 6.1.2022].

THL 2021. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kustannusesimerkit. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kustannusesimerkit - THL](#) [viitattu 4.1.2022].

THL s.a. Kulttuuri hyvinvointikertomuksessa. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Kulttuuri hyvinvointikertomuksessa - THL](#) [viitattu 18.3.2022].

Tilastokeskus 1.1.2021. StatFin. Tunnuslukuja väestöstä alueittain, Kymenlaakso. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Tunnuslukuja väestöstä muuttujina Alue, Tiedot ja Vuosi. PxWeb \(stat.fi\)](#) [viitattu 4.10.2021].

Tuulaniemi, J. 2011. Palvelumuotoilu. E-kirja. Talentum media. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 19.3.2021].

Työkaluja kehittämisen eri vaiheisiin s.a. Innokylä. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://innokyla.fi/fi/tyokalut/> [viitattu 20.4.2021].

Unesco 2001. Kulttuurista moninaisuutta koskeva yleismaailmallinen julistus. PDF-dokumentti. Saatavissa: [declaration cultural diversity fi.pdf \(unesco.org\)](#) [viitattu 4.1.2022].

Vahvaselkä, H. 2021. Taide ja aktivismi – kilttiä kapinointia työpajoissa. Teoksessa Aschan, T. & Juhola, J. (toim.) 2021. Ihmisen huoltokirja – hyvinvointia taiteesta, kulttuurista ja luonnosta. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Mikkeli: XAMK inspiroi 29, 22–25. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-320-4> [viitattu 11.1.2022].

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus.

Yhdistyneet kansakunnat 1948. Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus - YK:n alueellinen tiedotuskeskus - Finnish \(unric.org\)](#) [viitattu 17.1.2022].

KUALUETTELO

Kuva 1. Sosiaali- ja terveysalalle soveltuva palvelumuotoiluprosessi. Kirjassa *Palvelumuotoilu sotessa – palvelumuotoilun käsikirja sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämiseen*. Ahonen, T. 2017. Espoo: Tarja Ahonen

Kuva 2. Kymenlaakson ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointiin vaikuttavat eri tahot. Saarinen, S. 2021.

Kuva 3. Kulttuurin merkitys ihmiselle. Elo ja Iloa Kaakkois-Suomeen kehittämistehtävän Kulttuuri 10-tietoiskulehtinen 2021. Verkkosieppaus. Saatavissa: kulttuuri10-eloa-ja-iloa-kaakkois-suomeen-sahkoinen-esite-2021.pdf (xamk.fi) [viitattu 28.1.2022].

Kuva 4. Kulttuurihyvinvoinnin ulottuvuuksia. Lilja-Viherlampi & Rosenlöf 2019. Teoksessa I. Tanskanen. (toim.) *Taide töissä – Näkökulmia taiteen opetukseen sekä taiteilijan rooliin yhteisöissä*. Turun ammattikorkeakoulun raportteja 256. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 20–39. Verkkosieppaus. Saatavissa: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522167170.pdf> [viitattu 14.3.2021].

Kuva 5. Kymenlaakson ikärakenne-ennuste 2020–2040 (Tilastokeskus 31.12.2020). Kuvakaappaus Kymenlaakson alueellisesta hyvinvointikertomus- ja suunnitelmasta 2020–2025. Saatavissa: <https://www.kymsote.fi/alueellinen-hyvinvointikertomus> [viitattu 4.1.2022].

Kuva 6. 75 vuotta täyttäneet kunnittain (Tilastokeskus 31.12.2020). Kuvakaappaus Kymenlaakson alueellisesta ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelmasta 2021–2025. Saatavissa: [lk-ntyneen-v-est-n-hyvinvointisuunnitelma.pdf](http://k-ntyneen-v-est-n-hyvinvointisuunnitelma.pdf) (kymsote.fi) [viitattu 4.1.2022].

Kuva 7. Käsitekartta. Saarinen, S. 2021.

Kuva 8. Viitekehys. Saarinen, S. 2021

Kuva 9. Kehittämisprosessin vaiheet. Saarinen, S. 2021.

Kuva 10. Hankkeen etenemisen tiekartta. Saarinen, S. 2021.

Kuva 11. Hankkeen ja opinnäytetyön kulku rinnakkain (Saarinen 2022) Ahosen (2017, 72–73) sosiaali- ja terveysalalle soveltuva palvelumuotoiluprosessia mukaillen. Kirjassa Ahonen, T. 2017. *Palvelumuotoilu sotessa – palvelumuotoilun käsikirja sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämiseen*. Espoo: Tarja Ahonen.

Kuva 12. Kehittämistutkimuksen syklit ja yksittäisten syklien vaiheet. Kananen, J. 2015. *Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas – Miten kirjoitan kehittämistutkimuksen vaihe vaiheelta*. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kuva 13. Asiakasymmärryksen lisäämiseksi laadittu empatiakartta, Saarinen, S. 2021. Käytetty Grayn (2017) laatimaa valmista pohjaa. Saatavissa: Em-pathy Map - Gamestorming [viitattu 8.3.2021].

Kuva 14. Kulttuurihyvinvoinnin portaat. Itä-Suomen Hyvinvointivoimala 2020. Verkkosieppaus. Saatavissa: [Visio ja strategia - Itä-Suomen Hyvinvointivoimala \(savonia.fi\)](https://www.visiojastrategia.fi) [viitattu 13.1.2022].

Kuva 15. Kuvakaappaus yhteiskehittämisen työpajassa I toteutetusta ideoinnista Jamboard -alustalla, Itä-Suomen Hyvinvointivoimalan (2020) kulttuurihyvinvoinnin portaita hyödyntäen. Saarinen, S. 2021.

Kuva 16. Kuvakaappaus yhteiskehittämisen työpajassa II toteutetusta ideoinnista kotihoidon piirissä olevien ikääntyneiden näkökulmasta Jamboard -alustalla. Saarinen, S. 2021.

Kuva 17. Kuvakaappaus yhteiskehittämisen työpajassa II toteutetusta ideoinnista toiminnan pysyväksi saamisesta Jamboard -alustalla. Saarinen, S. 2021.

Kuva 18. Kehittämisen kokonaiskuvaus. Saarinen, S. 2022.

Kuva 19. Benchmarking. Strömmer, P. 2005. Verkkosieppaus. Vertaismenetelmät kehittävän arvioinnin välineinä. Riitta Seppänen-Järvelä (toim.) Hyvät käytännöt menetelmäkirja. STAKES. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201204194291> [viitattu 23.3.2022].

Kuva20. Kymsojen yksikkökohtaisen kulttuurihyvinvointisuunnitelman pohja. Saarinen, S. 2021.

Kuvat 21–29. Kehittämistyön arviointimittarit. Käytetty Innokylän (s.a) valmista arviointimittaristoa. Saatavissa: [Arviointimittari tulostusversio.pdf \(innokyla.fi\)](https://www.innokyla.fi) [viitattu 10.2.2022].

Kuva 30. Ote opinnäytetyön tekijän raportoinnista hankkeen etenemisestä hankevastaavalle. Saarinen, S. 2021.

Kuva 31. Ote opinnäytetyöpäiväkirjan muistiinpanoista ohjausryhmän kuukausikokouksesta. Saarinen, S. 2021.

Kuva 32. Ote opinnäytetyöpäiväkirjasta työpajan I suunnittelusta. Saarinen, S. 2021.

Kuva 33. Ote opinnäytetyöpäiväkirjan muistiinpanoista I työpajan jälkeen. Saarinen, S. 2021.

Kutsu yhteiskehittämisen työpajoihin

Hei!

Taiteen ja kulttuurin merkitys ihmisen hyvinvoinnille on jo pitkään ollut tiedossa ja sen saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi on alettu tehdä töitä myös sote-alalla. Kymenlaaksossa valmistui syksyllä v. 2020 kulttuurihyvinvointisuunnitelma osana Alueellista hyvinvointikertomusta. Sen painopisteeksi valittiin kulttuurinen vanhustyö ja tänä vuonna onkin valmistumassa Ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelma. Näiden suunnitelmien strategian toteuttamiseksi työ jatkuu nyt kehittämissuunnitelmassa, jossa yhtenä tavoitteenamme on saada aikaan Kymenlaaksoon **ikäntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelma**, jonka avulla taide- ja kulttuuritoiminta saataisiin paremmin osaksi ikääntyneiden elämää myös ikääntyneiden palveluissa.

Tätä kehittämistyötä olisi tarkoitus tehdä mahdollisimman laaja-alaisena yhteistyönä sote- ja kulttuurikentän kesken. Tarkoituksena olisi kokoontua syksyllä ideoimaan, kartoittamaan ja suunnittelemaan tulevaa toimintaa **yhteisissä suunnittelutyöpajoissa**. Mitä kulttuurihyvinvointi ikääntyneille tarkoittaa? Mitä kulttuurihyvinvoinnin palveluja tai toimintaa heille nyt jo on tarjolla? Minkälaisia palveluja tai toimintaa vielä kaivattaisiin lisäksi? Missä asioissa sote- ja kulttuurikenttä voisivat tehdä yhteistyötä? Mitä uutta voitaisiin kehittää?

Olisitko kiinnostunut lähtemään mukaan yhteiseen kehitystyöhön? Onko mielessäsi kysymyksiä tai joku, joka ehdottomasti tulisi kutsua vielä mukaan?

Vastaa mielelläni lisäkysymyksiin.

Yhteistyöterveisin,

Suvi Saarinen p. 040 665 8350

Hanketyöntekijä Kymsote

Monitoimialaisten yhdyspintojen kehittämishanke

KYSELY IKÄÄNTYNEIDEN KULTTUURIHYVINVOINNIN EDISTÄMISTÄ VARTEN

Taiteen ja kulttuurin merkitys ihmisen hyvinvoinnille on jo pitkään ollut tiedossa ja sen saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi on alettu tehdä töitä myös sote-alalla. Kymsotessa on käynnissä hanke, jossa yhtenä tavoitteena on saada aikaan ikääntyneiden kulttuurihyvinvointisuunnitelma, jonka avulla taide- ja kulttuuritoiminta saataisiin paremmin osaksi ikääntyvän väestön elämää niin kunnissa kuin Kymsoten ikääntyneiden palveluissa. Kulttuurihyvinvointisuunnitelman mallintamisen toteuttaa XAMK kulttuurihyvinvoinnin YAMK-opiskelija opinnäytetyönään.

Kehittämisen- ja opinnäytetyön tueksi keräämme ikääntyneiltä kyselyn avulla tietoa taiteeseen ja kulttuuriin liittyvistä kokemuksista ja palvelujen saatavuudesta. Kyselyssä ei kerätä henkilötietoja ja kyselyyn osallistuvat eivät ole yksilöitävissä hanke- tai opinnäytetyöraportissa. Kyselyyn osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja kyselyt aineistona tuhoetaan opinnäytetyön valmistuttua.

Vastaamalla kyselyyn hyväksyt, että vastauksia käytetään kyseisen opinnäyte- ja kehittämistyön aineistona.

Palauta kyselylomake valmiiksi maksetussa kirjekuoressa postilaatikkoon 15.8.2021 mennessä!

Kiitos osallistumisestasi!

Kotkassa 18.6.2021

Suvi Saarinen
Hanketyöntekijä Kymsote
Xamk kulttuurihyvinvoinnin YAMK-opiskelija

Sanna Koste
Hyte- ja yhdyspintatyön
kehittämispäällikkö Kymsote

KYSELYLOMAKE

Rastita sopiva vaihtoehto (voit valita useamman) tai vastaa sanallisesti avoimeen kysymykseen. Kaikkiin kysymyksiin ei ole pakko vastata.

1. Sukupuoli

- Nainen
- Mies
- Muu

2. Ikä

_____ vuotta

3. Asuinpaikkakunta

- Kotka
- Kouvola
- Hamina
- Pyhtää
- Miehikkälä
- Virolahti

4. Asuinalue

- Kaupungin keskustan läheisyys
- Taajama
- Haja-asutusalue

5. Minkälaisia kulttuuripalveluja käytät tai olet aiemmin käyttänyt?

- Taidenäyttelyt
  - Museot
  - Teatteri
  - Baletti
  - Ooppera
  - Konsertit
  - Elokuvateatteri
  - Kirjasto
  - Muu, Mikä?
-

6. Minkälaista kulttuuritoimintaa harrastat?

- Instrumentin soittaminen tai laulaminen
 Musiikin kuuntelu
 Tv:n ja elokuvien katselu
 Lukeminen/äänikirjat
 Sanataide (kirjoittaminen, runot tms.)
 Kuvataide (piirtäminen, maalaaminen, grafiikka, valokuvaus, keramiikka tms.)
 Tanssi
 Harrastajateatteri/draama/ilmaisu
 Käsityöt/puukäsityöt
 Muu taide- tai kulttuurimuoto, mikä?
-

7. Pystytkö mielestäsi osallistumaan kulttuuripalveluihin tai sen harrastamiseen riittävästi?

- Kyllä
 En, miksi?
-
-

8. Minkälaista kulttuuritoimintaa toivoisit ikääntyneille enemmän?

- Kulttuurikaveri-toimintaa (seurana ja käytännön apuna varauksissa, kulkemisessa)
 Ohjattua ryhmätoimintaa (taide/teatteri/tanssi –työpajat, retket, lauluhetket tms.)
 ”Sukupolvet yhdessä” (toimintaa yhdessä lasten/nuorten kanssa)
 Muistelupiirit, keskustelupiirit
 Ikäsirkus (ohjattua sirkustoimintaa ikääntyneille)
 Kaipaisin jotakin ihan uudenlaista toimintaa, en osaa tarkemmin määritellä mitä
 Minulla on ehdotus uudenlaisesta toiminnasta:
-
-
-

9. Käytätkö/käyttäisitkö taiteen ja kulttuurin digipalveluja? (esim. TV:n tai netin kautta näyttösten striimaukset, virtuaaliset päivätanssit tms.)

- Kyllä
 En, miksi?
-

Voit myös ehdottaa digipalveluihin sisältöä:

---

10. Mitä taide/kulttuuri tai sen harrastaminen merkitsee sinulle?

Kiitos vastauksistasi!

**Palautathan kyselylomakkeen oheisessa kirjekuoressa postilaatikkoon
15.8.2021 mennessä!**

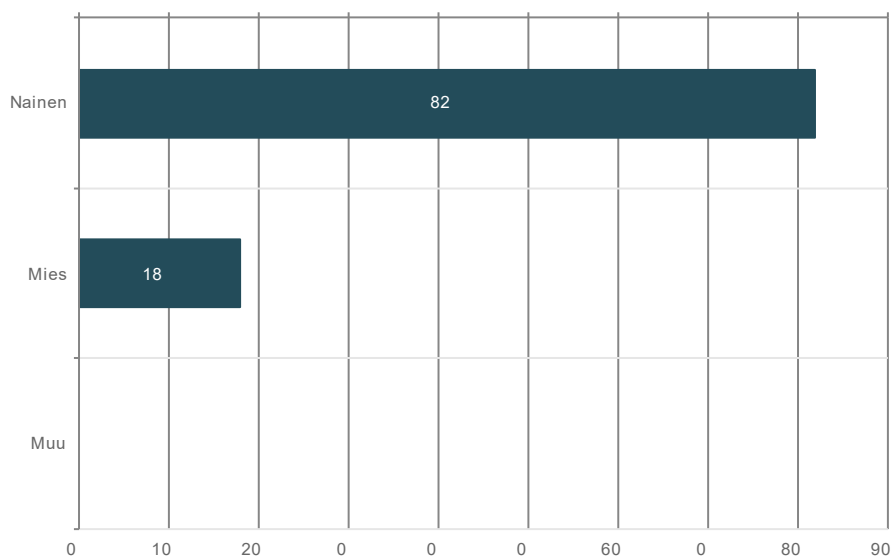
Perusraportti

Osallistu ikääntyvälle väestölle suunnattuun kyselyyn taide- ja kulttuuritoiminnasta!

Vastaajien kokonaismäärä: 110

u kupuoli

Vastaajien määrä: 110

1. Sukupuoli

Vastaajien määrä: 110

	n	Prosentti
Nainen	90	81,8%
Mies	20	18,2%
Muu	0	0,0%

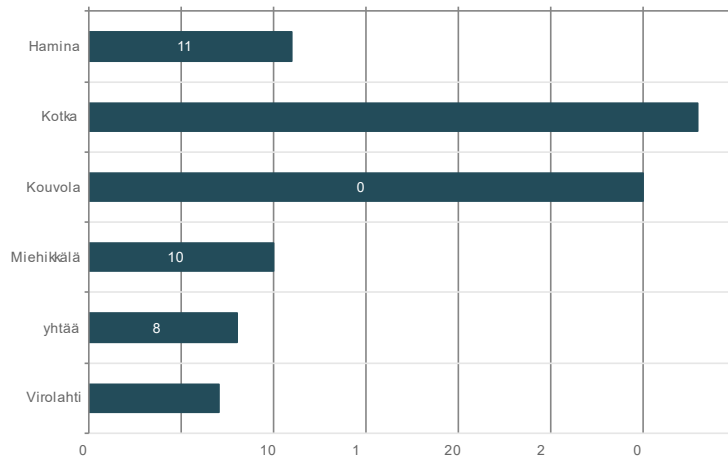
2. Ikä

Vastaajien määrä: 110

	Minimiarvo	Maksimiarvo	Keskiarvo	Mediaani	Summa	Keskiahajonta	Moodi
Vuotta	34,0	96,0	73,3	74,0	8014,0	12,5	74

suinpaikkakunta

Vastaajien määrä: 108, valittujen vastausten lukumäärä: 108

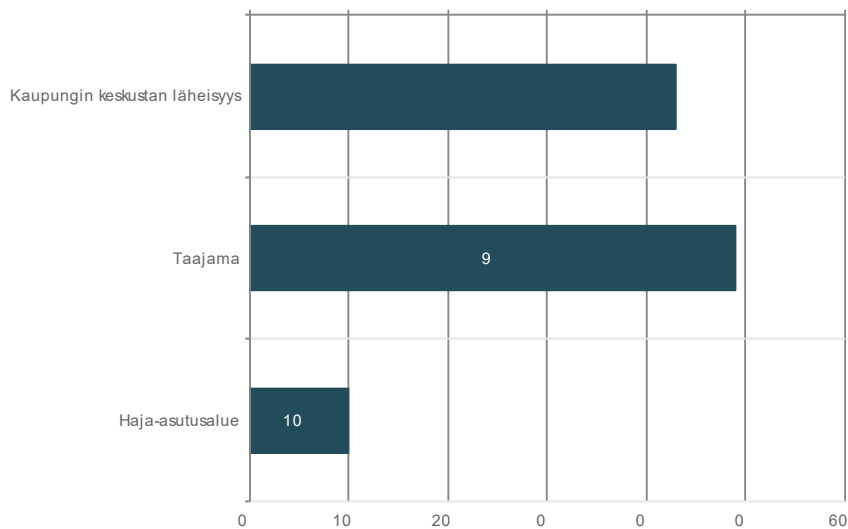
3. Asuinpaikkakunta

Vastaajien määrä: 108, valittujen vastausten lukumäärä: 108

	n	Prosentti
Hamina	12	11,1%
Kotka	36	33,3%
Kouvola	32	29,6%
Miehikkälä	11	10,2%
Pyhtää	9	8,3%
Virolahti	8	7,4%

suinalue

Vastaajien määrä: 109, valittujen vastausten lukumäärä: 111

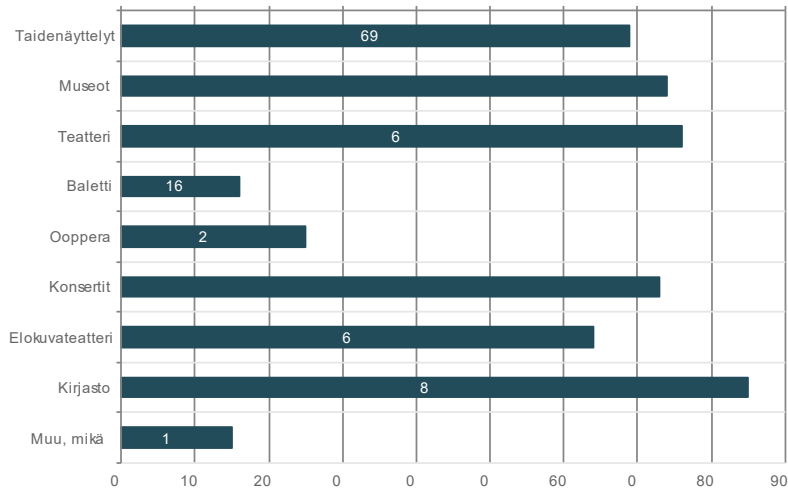
4. Asuinalue

Vastaajien määrä: 109, valittujen vastausten lukumäärä: 111

	n	Prosentti
Kaupungin keskustan läheisyys	47	43,1%
Taajama	53	48,6%
Haja-asutusalue	11	10,1%

i nkälaisia kulttuuripalveluja käytät tai olet aiemmin käyttänyt

Vastaajien määrä: 110, valittujen vastausten lukumäärä: 6

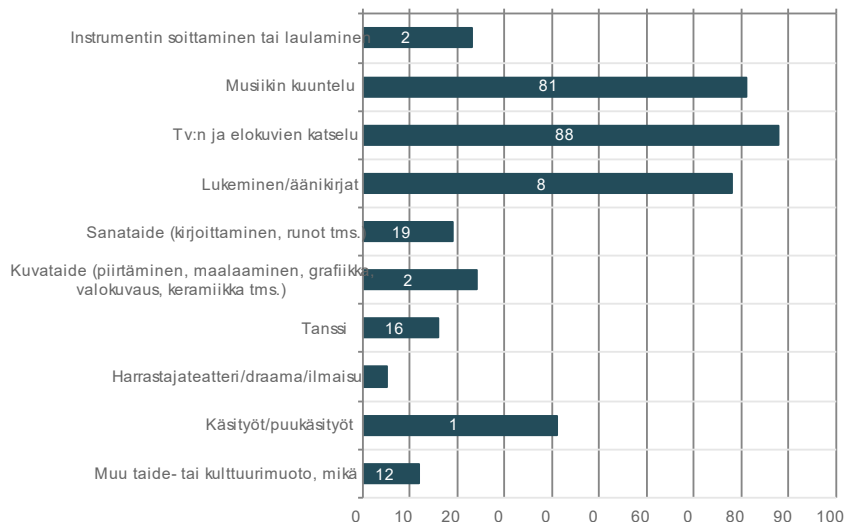

	n	Prosentti
Taidenäyttelyt	76	69,1%
Museot	81	73,6%
Teatteri	84	76,4%
Baletti	18	16,4%
Ooppera	28	25,5%
Konsertit	80	72,7%
Elokuvateatteri	70	63,6%
Kirjasto	93	84,5%
Muu, mikä?	16	14,5%

Vastausvaihtoehdot	Teksti
Muu, mikä?	Käsillä tekemisen harrastusryhmät (keramiikka, kuivakukat), opiskelu kansalaisopiston ryhmissä
Muu, mikä?	Live-keikat
Muu, mikä?	erilaiset tapahtumat
Muu, mikä?	Lavataanssit
Muu, mikä?	Ulkoilmatapahtumat
Muu, mikä?	Tanssi
Muu, mikä?	Yhteisöllinen toiminta, Opiskelijat, Martat, Kettumäen kansanpuisto, Kuusankoski-seura, Taideseura, Memory Line (ohjaajana) Muistojeni Aarre-arkku ikäihmisten muistoista koottu näyttely.
Muu, mikä?	Retket
Muu, mikä?	Nettiyhteydessä klassisissa konserteissa
Muu, mikä?	Liikuntapalvelut
Muu, mikä?	Tapahtumissa käynti
Muu, mikä?	Kaiken ikäisten käsityönäyttelyiden perustamiset. Talonpoikaimuseon suunnittelu ja toteuttaminen. Kaikkien alueiden historiaan tutustuminen - eri tyyllilajit, rakennukset ja esineistö
Muu, mikä?	Aluetta koskevat historiaa ja muita asioita koskevat esittelytapahtumat
Muu, mikä?	Tanssi
Muu, mikä?	Tanssikoulu Mikko ja Katri Vikman, "Bailatino"
Muu, mikä?	Kaikkea mahdollista

i nkälaista kulttuuritoimintaa arrastat

Vastaajien määrä: 108, valittujen vastausten lukumäärä: 1

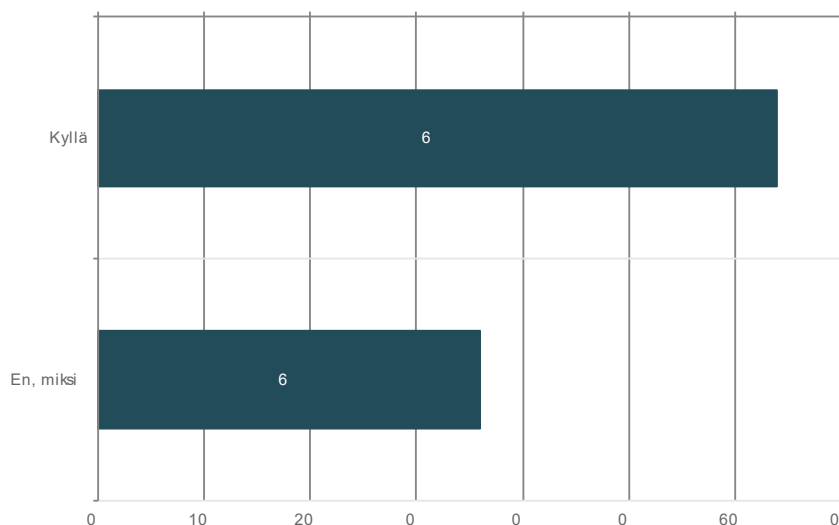
	n	Prosentti
Instrumentin soittaminen tai laulaminen	25	23,1%
Musiikin kuuntelu	88	81,5%
Tv:n ja elokuvien katselu	95	88,0%
Lukeminen/äänikirjat	84	77,8%
Sanataide (kirjoittaminen, runot tms.)	20	18,5%
Kuvataide (piirtäminen, maalaaminen, grafiikka, valokuvaus, keramiikka tms.)	26	24,1%
Tanssi	17	15,7%
Harrastajateatteri/draama/ilmaisu	5	4,6%
Käsityöt/puukäsityöt	44	40,7%
Muu taide- tai kulttuurimuoto, mikä?	13	12,0%

Vastausvaihtoehdot	Teksti
Muu taide- tai kulttuurimuoto, mikä?	taidenäyttelyt, valokuvanäyttelyt, kesäteatteriesitykset
Muu taide- tai kulttuurimuoto, mikä?	sukututkimukseen liittyvien tarinoiden kirjoitus
Muu taide- tai kulttuurimuoto, mikä?	liikunta jumppaseurassa
Muu taide- tai kulttuurimuoto, mikä?	kulttuurintutkimus
Muu taide- tai kulttuurimuoto, mikä?	Tanssi
Muu taide- tai kulttuurimuoto, mikä?	kirjoitan tärkeitä muistoja ja minulle tärkeitä ihmisistä
Muu taide- tai kulttuurimuoto, mikä?	Kotiseututyö, paikallishistoria, sukututkimus
Muu taide- tai kulttuurimuoto, mikä?	Puutarhanhoitoa
Muu taide- tai kulttuurimuoto, mikä?	Liikunta, puutarhanhoito
Muu taide- tai kulttuurimuoto, mikä?	Ikonimaalaus, tietokone
Muu taide- tai kulttuurimuoto, mikä?	Mihin pääsee
Muu taide- tai kulttuurimuoto, mikä?	Runojen esittäminen
Muu taide- tai kulttuurimuoto, mikä?	Näyttelyiden toteuttaminen

Pystytkö mielestäsi osallistumaan kulttuuripalveluihin tai sen harrastamiseen riittävästi

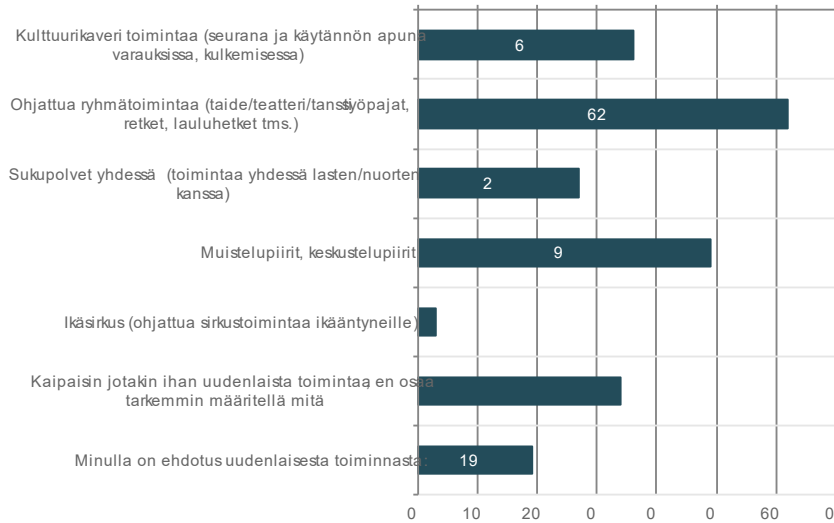
Vastaajien määrä: 106, valittujen vastausten lukumäärä: 106

	n	Prosentti
Kyllä	68	64,2%
En, miksi?	38	35,8%
Vastausvaihtoehdot	Teksti	
En, miksi?	Matkat, iän tuoma kömpelyys yms.	
En, miksi?	korona	
En, miksi?	Yksin on vaikeampi lähteä	
En, miksi?	pitkät matkat	
En, miksi?	välimatkat = kuljetus	
En, miksi?	julkisilla liikennevälineillä tapahtumiin osallistuminen erittäin hankalaa Pyhtäältä käsin, jos ei ole aina omaa autoa käytettävissä	
En, miksi?	Kotkassa liian vähän tarjontaa	
En, miksi?	onko niitä ?	
En, miksi?	korona	
En, miksi?	Ajanpuute	
En, miksi?	ei ole tarjontaa, korona estää myös normaalin osallistumisen	
En, miksi?	korona	
En, miksi?	Vähävarainen	
En, miksi?	Palvelut ovat usein liian kaukana	
En, miksi?	Kaikki kaukana ja ikä painaa	
En, miksi?	Pieni eläke, sairauksia	
En, miksi?	liikuntakyky heikentynyt	
En, miksi?	kytyi puuttuu	
En, miksi?	korona-aika vaikeuttanut osallistumista	
En, miksi?	Ikä on tuonut vaikeuksia tekemiselle	
En, miksi?	ei kuljetusta	
En, miksi?	Liikenneyhteydet huonot, vaikea käyttää. Heikko näkö, korkea ikä.	
En, miksi?	Liikuntarajotteisuus esteenä	
En, miksi?	Olen rollaattorin käyttäjä. Saan kyllä kiitettävästi apua.	
En, miksi?	Julkinen liikenne ei huomioi esim. elokuvien loppuaikoja riittävästi	
En, miksi?	Rahan puute	
En, miksi?	Kyllä ja en - riippuu paikasta (astma)	
En, miksi?	Koronavuosi on katkaissut kaikki	
En, miksi?	Korona	
En, miksi?	Ei ole kuljetuksia mihinkään harrastuksiin, liikun rollaattorilla	
En, miksi?	Liikkuminen huonoa	
En, miksi?	Raha. Ei omaa autoa, joten joskus jätettävä väliin, kun ei ole kuljetusta.	
En, miksi?	raha - rollaattori, taksi oltava kuljetuksena joka on liian kallis	
En, miksi?	Liikkuminen rajoittaa (rollaattori)	
En, miksi?	Polvikivun ja keino nivelien takia en pysty tanssimaan, harmi	
En, miksi?	Liikuntarajotteinen	

i nkäläista kulttuuritoimintaa toivoisit ikääntyneille enemmän

Vastaajien määrä: 101, valittujen vastausten lukumäärä: 21

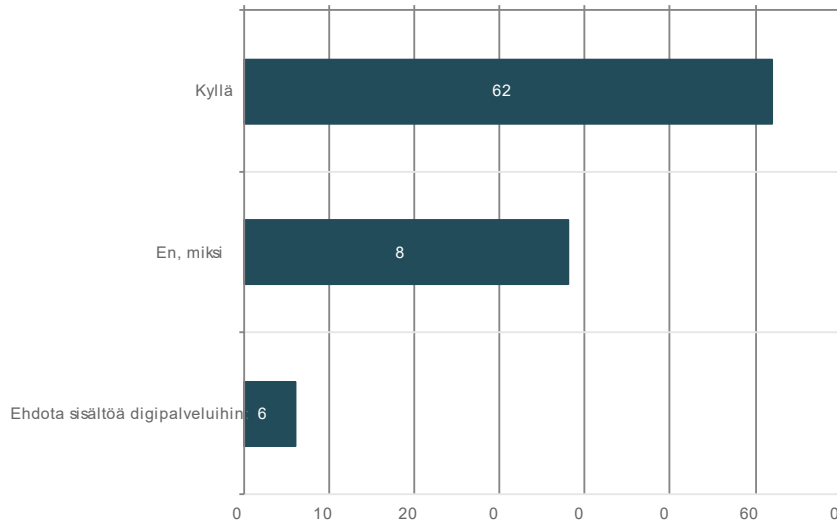

	n	Prosentti
Kulttuurikaveri-toimintaa (seurana ja käytännön apuna varauksissa, kulkemisessa)	36	35,6%
Ohjattua ryhmätoimintaa (taide/teatteri/tanssi-työpajat, retket, lauluhetket tms.)	63	62,4%
"Sukupolvet yhdessä" (toimintaa yhdessä lasten/nuorten kanssa)	27	26,7%
Muistelupiirit, keskustelupiirit	49	48,5%
Ikäsirkus (ohjattua sirkustoimintaa ikääntyneille)	3	3,0%
Kaipaisin jotakin ihan uudenlaista toimintaa, en osaa tarkemmin määrittellä mitä	34	33,7%
Minulla on ehdotus uudenlaisesta toiminnasta:	19	18,8%

Minulla on ehdotus uudenlaisesta toiminnasta:	Haminaan aiotaan perustaa kulttuurikeskusverkostosto, toimintoja eri puolille kaupunkia, jonka toivotaan houkuttelevan koti- ja ulkomaisia kulttuurintekijöitä Haminaan. Tätä seuraan kiinnostuksella.
Minulla on ehdotus uudenlaisesta toiminnasta:	Ryhmämatkoja muiden paikkakuntien teattereihin, konsetteihin ja taidenäyttelyihin.
Minulla on ehdotus uudenlaisesta toiminnasta:	Eivät itsenäiset ikääntyneet ole mikään erityisryhmä. Hoitolaitokset ovat erikseen.
Minulla on ehdotus uudenlaisesta toiminnasta:	retket taidenäyttelyihin, museoihin, luontokohteisiin ja luennot eri aiheista
Minulla on ehdotus uudenlaisesta toiminnasta:	kulttuurimatkoja lähiseudun musoihin jne
Minulla on ehdotus uudenlaisesta toiminnasta:	Näitä voisi järjestää yhteistyössä paikallisten esim. eläkeläisjärjestäjien, SPR yms kanssa.
Minulla on ehdotus uudenlaisesta toiminnasta:	erityisen tärkeää sukupolvien kohtaaminen. tätä harrastan koulumummoiluna, mutta olisin valmis laajentamaan tointaan. tiedon ja taidon levittämistä sukupolvelta toiselle ja lapset ja nuoret haastavat ikäihmiset
Minulla on ehdotus uudenlaisesta toiminnasta:	Ikääntyneet samaan pöytään, työpajaan aitoon kohtamiseen. Ei Teamsia tai ruksi ruutuun
Minulla on ehdotus uudenlaisesta toiminnasta:	Voisi kutsua esim. kirjailijoita tai taiteilijoita kertomaan toiminnastaan
Minulla on ehdotus uudenlaisesta toiminnasta:	Musiikkihetkien kuuntelua ikäihmisille. Uusien tietojen kertomista eri aloilta.
Minulla on ehdotus uudenlaisesta toiminnasta:	Palveluseteli 1 x kk / yli 85v edestakaiseen taximatkaan kulttuuritilaisuuteen (jossa mukana kulttuurikaveri)
Minulla on ehdotus uudenlaisesta toiminnasta:	Päivä jolloinpukeutuminen sisältäisi vuosisadat tai kymmenet, eli laidasta laitaa (pukujen värien käyttöä suomalaisille). Lukupiiri.
Minulla on ehdotus uudenlaisesta toiminnasta:	Keskustelutilaisuudet, joiden alussa voisi olla n. 15-20 minuuttia kestäviä esityksiä erilaisista asioista, esim. mitä pitäisi saada asioiden parantamiseksi. Puhelinsoitot ja niiden nopeampi vastauspalvelu, kustannusten vähentäminen, oman soiton ei pitäisi maksaa mitään.
Minulla on ehdotus uudenlaisesta toiminnasta:	Kirjojen keskustelupiirit kiinnostaisi
Minulla on ehdotus uudenlaisesta toiminnasta:	Kodin ulkopuolella olevaa toimintaa! Korttelikoteihin toimintaa kaivataan kipeästi!
Minulla on ehdotus uudenlaisesta toiminnasta:	Enemmän toimintaa korttelikodin asukkaille, uusia ohjelmia.
Minulla on ehdotus uudenlaisesta toiminnasta:	Ikääntyneiden jumpat, kunnon mukaan jaetut ryhmät
Minulla on ehdotus uudenlaisesta toiminnasta:	Kortinpeluu

Äytätkö käyttäisitkö taiteen ja kulttuurin digipalveluja esim netin kautta näyttösten striimaukset virtuaaliset päivätanssit

Vastaajien määrä: 10 , valittujen vastausten lukumäärä: 109

	n	Prosentti
Kyllä	64	62,1%
En, miksi?	39	37,9%
Ehdota sisältöä digipalveluihin:	6	5,8%

En, miksi?	En ole ihastunut digilaitteisiin.
En, miksi?	Ikääntyneille yhteisöllisyys on vielä tärkeämpää kuin ehkä nuoremmille.
En, miksi?	taide, etenkin musiikki pitää kokea liveinä
En, miksi?	en osaa
En, miksi?	ihmisten kohtaaminen ja kohtaaminen liveinä jäänyt taka-alalle tässä digihuumassa on erittäin huolestuttavaa ja huono asia. Tässä on paljon parannettavaa, Puhelin ja digisysteemit eivät koskaan pysty korvaamaan normaalia kanssakäymistä. armiossa, ei hyvä.
En, miksi?	Ei ehkä aika riitä
En, miksi?	En sairauden vuoksi kykene
En, miksi?	En osaa. Käyttäisin kyllä
En, miksi?	Tunnelma puuttuu
En, miksi?	Tunnelma puuttuu.
En, miksi?	Mistä - Mitä?
En, miksi?	Analoginen elävä esitys on se oikea. Kaikkea ei tarvitse digitoida
En, miksi?	yksin ei kovin mielekästä
En, miksi?	Televisio on täyteen kaikenlaista höttöä, Ei virtuaalitanseja
En, miksi?	Aika ei riitä kaikkeen
En, miksi?	En ole vain oppinut siihen
En, miksi?	Tällä hetkellä ei aikaa, kudontaharrastus vienyt mennessään
En, miksi?	Ei ole nettiä eikä älykännykkää
En, miksi?	En osaa käyttää, en omista tietokonetta
En, miksi?	En ole oppinut digipalveluja.
En, miksi?	Heikko näkö
En, miksi?	Ei ole nettimahdollisuutta
En, miksi?	Korkea ikä!
En, miksi?	Ei ole nettiä - en välitä siitä
En, miksi?	Huonohko näkö
En, miksi?	Ne eivät vastaa livejuttuja
En, miksi?	Haluan tavata ihmisiä
En, miksi?	Ei ole laitteita
En, miksi?	En ole sinut sellaisen toiminnan kanssa
En, miksi?	Ei ole nettiä
En, miksi?	Ehkä useille vaikeaa käytännössä
En, miksi?	Tylsää touhua, tapaamiset kasvokkain paljon parempia
En, miksi?	Ei pysty

Ehdota sisältöä digipalveluihin:	Paikallisten tapahtumien striimausta, esim. avoimen yliopiston luentoja Kasper-salissa tai erilaisia juhlatapahtumia
Ehdota sisältöä digipalveluihin:	avoin yliopisto
Ehdota sisältöä digipalveluihin:	elokuvaklassikkoja, konserttistriimejä
Ehdota sisältöä digipalveluihin:	Taidenäyttelyn kiert- jaesittely.
Ehdota sisältöä digipalveluihin:	Käsillä tekemistä, Esim Suuri keramiikkakisa, Dokumentit, haastattelut, kerronta, kädentaito-ohjelmia.
Ehdota sisältöä digipalveluihin:	Tärkeää on meille vanhoille kokoontua yhteen, ei pelkästään virtuaalisia elämyksiä.

Mitä taide/kulttuuri tai sen harrastaminen merkitsee sinulle?

Vastaaajien määrä: 95

Vastaukset
Mahdollisuus osallistua kerhoihin/kursseihin ja käydä kirjastossa, näyttelyissä (Jukka Rintalan puvut upeita) ja luennoilla on tosi tärkeä osa elämää. Omien seinien sisäpuolelle jääminen kaventaasi elämää kovasti, vaikka kirjoja, TV-sarjoja ja dokumentteja voisikin harrastaa kotona. Sosiaalinen vuorovaikutus kuitenkin puuttuisi.
sekä ajankulua että hengen ravintoa.
Saa ajatukset liikkeelle. Piristää. Rentouttaa. Tuottaa mielihyvää.
Keinoa pysyä yhteiskunnan toimivana jäsenenä ja mahdollisuutta kokea elämää suht virkeänä näilläkin vuosikymmenillä.
Virikkeitä, ajanvietettä, lukuelämyksiä, historiaa jne 😊
keep my health and life interest
Rentoutumista irti arjesta ehkä uusia ajatuksia
Piristystä, nautintoa, hyvää oloa, uusia virikkeitä, uutta sisältöä yksitoikkoiseen arkeen.
Tärkeää hyvinvoinnin kannalta.
se on elinehto, että voi nauttia elävästä musiikista ja muusta taiteesta kaiken arkipäiväisen keskellä
Sisältöä elämään, "pysyy ajassa."
rikastaa elämää, ajattelun aihetta
Monipuolisia elämyksiä ja virkistäytymistä. Ne antavat myös paljon ajattelemisen aiheita.
Kulttuuri parhaimmillaan liikuttaa, niin kehoa kuin mieltä. Ajattelu saattaa laajeta, opin mahdollisesti uutta. Kulttuuri voi myös ravistaa ajattelumallejani. Kulttuuririennot ovat myös yhteisöllisiä tapahtumia, koetaan yhdessä. Laadukasta ajankulua.
Kaikkea. Elämän sisältöä. Musiikki on hyvä lääke suruun ja siitä takaisi iloon. "Lue enemmän, luulet vähemmän." Käsitöiden tekeminen on luovuutta parhaimmillaan. Vielä vanhanakin on hyvä tunnistaa juurensa, niin voi antaa jälkipolville siivet.

Virkistystä, elämyksiä, yhdessä oloa, hyvää mieltä, ahdistuksen karkoitusta ja uusien ajatusten herättelyä. Avartaa maailmankuvaa. Lohduttaa. Ilahduttaa.
sisältöä elämään
Hyvin paljon
henkireikää,jaksamista, ajankulua
Virkistää ja antaa uusia ajatuksia
Elämän suola
Henkistä ravintoa, uusia ajatuksia, piristystä
Edistää hyvinvointia, antaa henkistä rikkautta ja hyvällä onnella myös uusia ystäviä
On erittäin tärkeää.Antaa uskoa tulevaisuuteen ,pitää mielen virkeänä ja tuo päiviin aktiivista toimintaa..Hyvä ,että näihin asioihin kiinnitetään huomiota nyt,Ikkääntyvät ihmiset ovat olleet hiukka taka-alalla toiminnan kaikessa suunnittelussa.Taide ja kulttuuri kuuluvat kaikille ja niiden piiriin tulee jokaisella olla mahdollisuus päästä osallistumaan.
Mukavaa vaihtelua
Tuo elämään iloa.
Elämäniloa ja elämän suolaa
Ystävien tapaamista, mielen virkistymistä, kuntoilua,
Hyvin keskeistä elämänsisältöä
Elämyksiä ja kokemuksia jotka tukevat hyvinvointia ja luovat uusia ideoita omaan arkeeni.
Rentoutumista, ihmisten tapaamista ja uusia ajatuksia.
Se on minulle henki ja elämä. Taidenäyttelyt ja museot antavat uutta ajattelemisen aihetta. Klassinen musiikki ja ooppera vievät uusiin maailmoihin.
Innostavaa tekemistä.
Kuulunut elämään lapsesta asti, on siis osa normaalia elämää. Eläkeläisenä näistä nauttii entistä enemmän.
On kuulunut elämäni lapsesta asti. Eläkeläisenä näistä nauttii entistä enemmän.
Tuo sisältöä elämään. Voi jotain ehkä oppiakkin
Uusia ajatuksia, elämyksiä, kokemuksia, ajanvietettä, liikuntaa, oppimista, tuttavuuksia.
Ei paljon mitään
Hyvää mieltä
Rentouttaa ja saan hyvän mielen.
On merkinnyt aina paljon. Saa uusia kokemuksia ja virkistää iäkkäänkin osallistujan mieltä.
Taide, kulttuuri nostavat ihmisen korkeammalle ihmisyiden laatutasolle. On erittäin tärkeää!
yhtinkunnassa mukanaoloa ja seuraa /ihmisten kohtaamista
Kulttuurin harrastaminen, kuluttaminen ja opettaminen ovat minulle elämäntapa. Olen koko ikäni harrastanut taiteita ja kulttuuria. Olen myös opiskellut niitä laajasti ja nykyään työskentelen laajasti kulttuurin saralla.
ajattelun syventämistä, nautintoja, oman maailmankuvan laajentamista. vuorovaikutteinen kohtaaminen
Rakkautta elämään:: Antaa elämälle sisältöä, innostusta.Mielenkiintoisia kohtaamisia, laajentaa näkemystä elämästä, tapaa uusia ihmisiä, mielipiteiden vaihtoa. yhdessä tekemistä, tietoa, taitoa, yhteisten kokemusten jakaminen, hauskaa yhdessä, ideointia ja energiaa..
Mielen virkistymistä ja ikätoveriden tapaamist
yhteis
Todella tärkeää
Nuorena harrastin näytelmissä mukana olemista. Olen ollut myös kuoro toiminnassa.
Paljon
Kuuluu elämään ja antaa sisältöä
Tuo iloa ja virkeyttä
Vuosia olen käynyt taidepiirissä
Se piristää ja antaa voimaa

Arvokkaita kokemuksia
Tärkeää, ihminen "näivetty" ilman sitä
Mukavia keidashetkiä arkeen!
Merkitsee paljon kun vielä kykenee ja tällä hetkellä on aikaa
Luovuutta
Virkistystä
Tulee hyvä mieli
Ovat mielenkiintoisia seurata
Vaihtelua elämään
Vaihtelua päivään
Se pitää mielen pirteänä. Se antaa uutta tietoa ja ajattelemisen aihetta. Se vaikuttaa fyysisestikin positiivisesti.
Henkireikää! Yhdessä oloa
Tärkeä hyvinvoinnille! Muistille ja mielenterveydelle!
Kivaa, tapaa tuttuja, tulee lähdettyä kotoa pois
Tuo elämään virkistystä. Elämä ei saa olla vain vanhan kertaamista, vaan myös uuden oppimista hitaallakin tavalla.
Kauneutta ja asioiden ymmärtämistä uudella tavalla.
Olen ollut suurkuluttaja. Harmitta TV:n ohjelma-ajat: myöhään illalla tai päivällä, katson TV:tä 17-21
Elinpiirin avartamista
Tällä iällä taide ja kulttuuri on henkireikä, hyvin tärkeä
Virkistystä, näkee uusia asioita

Virkistystä
Nautintoa, elämyksiä, sisältöä arkeen
Musiikki merkitsee minulle kaikkein eniten. Konsertit ovat olleet aina tärkein kulttuuriharrastukseni, samoin perheelle.
Hyvää oloa
Ovat kaikki sinänsä tärkeitä. Me ihmiset tarvitsemme sitä sielun ja mielen rikastuttamiseksi. Emme voi elää ilman niitä! Kiitos, että löydämme päivittäin tällaisia tykötarpeita!
Saa ajatukset pois muista asioista
Se in elämän suola tässä ikäihmiselle
Varsinkin teatteri piristää, taidenäyttelyt, Vellamon vaihtuvat näyttelyt
Rentoutumista
Virkistystä, ystävien tapaamista, uusia ideoita
Kuului entiseen elämään!
Mielihyvää, yhteisöllistä toimintaa, elämyksiä.
No sehän antaa elämään sisältöä ja täten myös ihmiselle virtaa jaksaa elämässä eteenpäin.
Elämään jotakin piristystä, tapaa ihmisiä.
Iloa - hyvää mieltä - avartaa maailmaa
Hyvin paljon. Saa päiviin sisältöä. Yhdessäolo saman ikäisten kanssa mukavaa.
Auttaa jaksamaan arjen keskellä, vie ajatukset pois kivuista ja pitkistä päivistä
Iloa elämään, uusia elämyksiä, ystävien kanssa koettuja hetkiä. Tapahtumien odottaminen ja niiden muistelu auttavat jaksamaan arjessa.
Kaikkea hyvää, kivaa ja ihanaa!
Kaikkea hyvää ja ajankulua... kiitos!

IKÄÄNTYVÄN VÄESTÖN KULTTUURIHYVINVOINTI, HENKILÖKUNNAN HAASTATTELUJEN KOOSTE:

Kysymykset	Ikääntyneiden avoimet kohtaamispaikat (Gerontologinen sosiaalityö ja ennalta ehkäisevät palvelut)	Kotihoito	Asumispalvelut
Kuville palveluyksikkösi toimintaa ja asiakkaan/asukkaan kohtaamispaikkeitä siinä	<ul style="list-style-type: none"> - Ennalta ehkäisevät palvelut, joissa asiakkaat eivät varsinaisesti ole sote-palvelujen asiakkaita - Kohtaamispaikkatoiminta (matalan kynnyksen avoin kohtaamispaikka, jossa järjestetään erilaista terveyttä ja hyvinvointia tukevaa toimintaa, johon henkilökunta tuo sote-alan asiantuntijuuden mukaan) - Ennen koronaa ollut hyvinvointia edistäviä tapaamisia ryhmätoimintana, nyt toteutettu kotikäynteinä - Ikäasemalla senioriterveysneuvoja (1 työntekijä) - Liikkumista tukevat palvelut (sosiaalihoitolain mukaiset kuljetuspalvelut) sekä liikkumisen ohjaus ja harjoittelu - Gerontologinen sosiaalityö ja -ohjaus on asiakaskohtaista työtä asiakkaan kotona, elämänhallintaa tukevaa työtä 	<ul style="list-style-type: none"> - Kotihoito tapahtuu asiakkaan omassa kodissa, lisäksi ryhmämuotoista toimintaa päiväkeskusten kautta - Asiakkaita n. 2100 + 500-600 tilapäistä asiakkuutta - Kohtaukset/mahdollisuudet hyvin erilaisia riippuen asiakkaasta -Kotihoidon rooli ehkä enemmän ohjaava, päiväkeskusten kautta mahdollista olla toiminnan"tuottajana" 	<ul style="list-style-type: none"> - Tehostetussa palveluasumisessa asiakkaalla oma asunto, joka sisustettu asiakkaan omilla tavaroilla/muistoilla + asukkaiden yhteiset tilat (soveltuvat ryhmätoiminnalle) - Yksiköt kooltaan ja tiloiltaan hyvin erilaisia - Mielenterveys- ja päihdepalvelut + vammaispalvelut kuuluvat myös asumispalveluihin
Kuinka kulttuurihyvinvointia on mielestäsi huomioitu/toteutettu yksikössäsi?	<ul style="list-style-type: none"> - Henkilökunta vahvasti arvostaa kulttuurinäkökulmaa ja kulttuuri on jo iso osa toimintaa - Kouvolan kaupungin kanssa ollut yhteistyötä, kulttuuritarjottimen mukaisesti kaupungin varoilla järjestetty kulttuuritapahtumia kohtaamispaikoilla - Kymsoten myötä toimintaa pitäisi vielä yhtenäistää (pohjoisen ja etelän välillä ollut suuret erot kuinka toimintaa järjestetään) - Sote-puolelta henkilökunta jo innostunut ja motivoitunut, sosiaalityön puolelta ei vielä niinkään 	<ul style="list-style-type: none"> -Tällä hetkellä huomioidaan rutiinisti vielä aika vähän, nousee enemmän esille, jos tulee luontevasti esiin asiakkaan historiasta ja voimavarojen kartoituksessa - Tällä hetkellä osa hoitajista toteuttaa tiedostamattaan, jos esim. laulaminen on vahvasti osa omaa persoonaa - Vaatii tällä hetkellä asiakkaan tai omaisen omaa aktiivisuutta 	<ul style="list-style-type: none"> - Käytössä toiminta, koulutus ja hyvinvointisuunnitelman "vuosikello" johon koottu erilaista toimintaa, tukee lähiesimiehen työtä - Myös asiakastyössä "vuosikello-ajattelu" eli yhdessä asukkaiden kanssa suunnitellaan tulevaa toimintaa - Pohjois-Kymenlaaksossa ollut jo pitkään yhteistyötä kulttuurivirran kanssa - Kuntakohtaiset käytännöt vaihtelevat paljon asumispalveluyksiköiden kesken - Virikevastaavat yksiköissä järjestävät viikoittaista ohjelmaa esim. karaokea, bingoa, pelejä, ulkopuolisia esityksiä,
			<ul style="list-style-type: none"> juhlia, kioskitoimintaa, leipomista lettujen/makkaran paistoa jne. - Osalle hoitajista luonteva tapa asukkaan kohtaamisessa, esim. laulaminen/runoilu/tanssi - Koirakaverit toimintaa (ja muitakin eläinkavereita) - Radio, C.D:t, TV, juhlapyhät - Joissakin yksiköissä ollut myös yksiköiden tapaamisia esim. ulkokonserteissa tai pihajuhlissa (ennen koronaa) - Kesämuusikot, pihamuusikot - Joissakin yksiköissä asukkaiden syntymäpäivä tai nimipäiväkortit ja onnittelut (toisille asukkaille todella tärkeää, ei ole esim. omaisia)
Minkälaisia haasteita kulttuurihyvinvoinnin huomioimiseen ja toteuttamiseen on mielestäsi liittynyt?	<ul style="list-style-type: none"> - Korona on ollut toiminnan osalta iso haaste - Sosiaalityön asiakkaiden näkökulmasta asiakkailla olisi halua osallistua kulttuuritoimintaan, mutta usein taloudellisia haasteita tai arkuutta lähteä ylipäätään mihinkään -> haaste palvelujen saavutettavuus - Etäyhteydet/digipalvelut ja niiden saavutettavuus (onko osittain myös henkilökunnan ennakoasennetta, että asiakkailla ei olisi laitteita/osaamista?) 	<ul style="list-style-type: none"> - Henkilökunnan saatavuus ja kiire (sen taakse myös mennään helposti) - Oma työ mielletään voimakkaasti terveydenhuollon palvelutehtäväksi, eli on vahvasti hoitopainotteinen -> työstä on jäänyt sosiaalinen ja yhteisöllinen elementti pois, eikä mielletä sitä osaksi omaa tehtäväkenttää - Kuvitellaan, että nähdään ihminen kokonaisuutena, mutta tosiasiaa näkemys on rajoittunut - Digipalvelujen jakaminen tällä hetkellä vielä vaikeaa, kaikilla ei ole laitteita jne. - Virtuaalinen kotihoito, eli kuvapuhelukäynnit, soveltuu vain laitteiden toimittajan sisältöön - Asiakkaiden toimintakyky monesti alentunutta, liikkuminen vaikeaa - Asiakkaan taloudelliset haasteet 	<ul style="list-style-type: none"> - Korona ollut iso haaste, rajoitusten kanssa eläminen rajoittaa toimintaa ja asukkaiden henkinen kunto heikkenee, olisi jo kova tarve päästä oman yksikön ulkopuolelle - Toiminnan järjestäminen korona-aikana erityisen vaikeaa, jos vaatisi ulkopuolisia toimijoita - Hoitajien työnkuva aiemmin sisältänyt mm. siivoamista, tiskaamista tms. joka vieny aikaa pois kaikelta muulta toiminnalta (nyt lakimuutos tuo tähän muutoksen) - Digipalvelut hankalia, koska monissa yksiköissä esim. niin vanhat TV:t ettei hdmi-ominaisuutta - Toiminnan järjestämiselle ei ole riittävää budjettia - Omahoitajan kanssa suunnitellut "tähtihetket" eivät käytännössä toteudu, koska henkilöstötilanne ei riitä - Toisille hoitajille ryhmätoiminnan järjestäminen luontevampaa kuin toisille

<p>Miten taide- ja kulttuuritoimintaa saisi mielestäsi konkreettisesti jalkautettua paremmin palveluihin?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Gerontologisen sosiaalityön näkökulmasta palveluihin lähdön helppous, kulkuyhteydet, kutsu kotiin ehkä tavoittaisi paremmin - Kohtaamispaikoilla helpompi toteuttaa ja on jo "sisäänrakennettu", eli on taidetta seinillä ja järjestetään kulttuuritapahtumia jne. - Kulttuuri ehkä mielletään vielä vähän erilliseksi asiaksi -> arjen kulttuurin taso työntekijän tuomana asiakkaalle myös sosiaalityössä? - Pohjoisen ja etelän väliille yhtenäinen toimintamalli, jossa toimintaa tehdään yhdessä kunnan kanssa (huomioitava myös budjetoinnissa) - Sosiaalityön puolelta henkilökunnan kouluttaminen 	<ul style="list-style-type: none"> - Henkilökunnan koulutus ja asennemuutos tarpeen - Kulttuurikaveritoiminta voisi auttaa osaa asiakkaista pääsemään palvelujen piiriin - Olisi valmiita "työkaluja" joita hoitajat osaisivat käyttää/tarjota jos tulee RAI herätteitä (mieliala, yksinäisyys, muisti jne.) - Myös arjen kulttuurin mieltäminen osaksi työtä - Voisiko kannustaa asiakasta kotona piirtämään, runoilemaan tms.? - Voisiko olla jotakin kotiin vietäviä palveluja? - Päiväkeskuksiin helpompi järjestää asiaan liittyvää toimintaa ja palveluja - Digipalvelujen parempi hyödyntäminen tulevaisuudessa - Tahtotilana voimavaralähtöinen palvelusuunnitelma ja toimintakyky edistävää ja kuntouttavaa työtä 	<ul style="list-style-type: none"> - Tarve tasapuolistaa toimintaa alueellisesti - Henkilökunta saatava innostumaan toiminnasta ilon kautta - kehittämiskoordinaattorien kautta toiminnan jalkauttaminen onnistuu paremmin, henkilökunta mukaan suunnitteluun - Alueelliset ohjaustilaisuudet (mukana esimiehet, virikevastaavat ja kehittämiskoordinaattorit) -> henkilökunnan sitouttaminen, ymmärrys, että tehtävämme on tuottaa asukkaille myös mielihyvää - Hoitokulttuurillinen muutos -> täytetään viikko elämällä, sillä aikapääomaa on nyt paremmin (koska kodinhoidolliset tehtävät siirtymässä toiselle henkilöstöryhmälle) - Hoivakoti kuntoon – projektin ideologiaa - "Vuosikelloon" kulttuuritoiminnan voisi juurruttaa paremmin - Henkilökunta tarvitsee "käytännön työkaluja" asian tiimoilta - Asian esittämistapa henkilökunnalle on tärkeä, ettei käänny itseään vastaan - Hyvinvointityö ei synny ilmaiseksi, tarvitaan budjetoitua tarvikkeisiin ja esim. esiintyjien/ohjaajien palkkaamiseen myös kunnallisella puolella
<p>Miten kulttuurihyvinvointi näkyy asiakastietoihin kirjaamisessa?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Näkyy, jos tulee ilmi asiakkaan arjessa - Ei vielä näy systemaattisesti - Tällä hetkellä kirjataan sosiaalityön kantarakenteiden mukaisesti - Ennalta ehkäisevässä työssä kirjaamista ei vielä ole valtakunnallisestikaan riittävästi ratkaistu, selkeä kirjaamismalli esim. hyvinvointia edistäville käynneille puuttuu. Kotikäynnit kyllä kirjaataan. 	<ul style="list-style-type: none"> - Kirjataan tällä hetkellä hyvin vähän, ei mitenkään <u>rutini</u>sti - RAI kirjaaminen käytössä, mutta ei omaa kohtaa kulttuurihyvinvoinnille (antaa kyllä herätteitä joihin sopisi apuvälineeksi) 	<ul style="list-style-type: none"> - Näkyy yksittäisten hoitajien kirjaamisessa, mutta kokonaisuutena näkyy aika vähän - Tällä hetkellä <u>Hoke</u>-kirjaaminen, joka on hyvin terveyspainotteista -> vaihtuu sosiaalipuolen <u>Lifecareen</u> - Toteuttamissuunnitelmapohjassa (sosiaalihuoltolain mukainen toimenpide) on sosiaalisen toimintakyvyn osio, johon voisi lisätä fraasin joka pakottaisi
<p>Miten taide- ja kulttuuritoimintaa saisi mielestäsi konkreettisesti jalkautettua paremmin palveluihin?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Sosiaalityöntekijät vastaavat erityisen tuen palvelutarpeen arvioinnista yhdessä asiakasohjauksen kanssa, jolloin asiakasohjaaja tekee RAI:n ja sos. <u>tt</u> kirjaa sosiaalityön kantarakenteiden mukaisesti - RAI – <u>Helsa</u> lomake sisältää yksinäisyys ja voimavara kysymysten ohella kysymyksiä osallistumisesta (harrastukset ja muu toiminta kotona, kodin ulkopuolella, kuinka usein, harrastuksista luopuminen, tarve lisätä harrastuksia tai muuta toimintaa) mutta EI vielä ole käytössä 	<ul style="list-style-type: none"> - Kohentaisi asiakkaan mielialaa, lisäisi fyysisistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä ja elämän mielekkyyttä - Asiakas kokisi tulleensa kokonaisvaltaisemmin huomioituksi - Voisi lisätä hoitajien työn mielekkyyttä ja työhyvinvointia, mutta myös riski, että koetaan lisätyönä -> asian "markkinointi" oikealla tavalla tärkeää 	<ul style="list-style-type: none"> huomioimaan myös kulttuurisen hyvinvoinnin - RAI kirjaaminen käytössä, mutta sen osaaminen ei kovin hyvällä tasolla ja kirjaamista tehdään vasta kun takaraja lähestyy, eli ei heti kun asukkaan tilanne muuttuu (RAI olisi kyllä hyvä mittari hoidon vaikuttavuudesta)
<p>Mitä kulttuurihyvinvointitoimintaa vois mielestäsi parhaimmillaan tarjota asiakkaiden hoidossa?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Hyvinvoinnin, toimintakyvyn ja toimijuuden edistämistä - Työntekijät varmasti kulttuurihyvinvoinnille hyvin vastaanottavaisia ja kokevat tärkeänä 	<ul style="list-style-type: none"> - Kohentaisi asiakkaan mielialaa, lisäisi fyysisistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä ja elämän mielekkyyttä - Asiakas kokisi tulleensa kokonaisvaltaisemmin huomioituksi - Voisi lisätä hoitajien työn mielekkyyttä ja työhyvinvointia, mutta myös riski, että koetaan lisätyönä -> asian "markkinointi" oikealla tavalla tärkeää 	<ul style="list-style-type: none"> - Ihmisen pitää pystyä elämään täyttä elämää ja kulttuurihyvinvointityö on iso osa sitä myös asumispalveluissa - <u>Win-Win</u> -> asukkaiden hyvinvointityö kulttuurin kautta tuo myös henkilökunnalle työhyvinvointia

KOKOUSHUISTIO 5.10.2021

Ikääntyneiden kulttuurihyvinvoinnin yhteiskehittämisen työpaja 1/3

Kokous alkaa klo 9.00.

Hankevastaava esittelee hieman hankkeen taustaa ja siirtyy sitten toiseen kokoukseen. Jatketaan johdatuksella päivän aiheeseen ja opastamalla pienryhmätyöskentelyn. Learning cafe –menetelmän hengessä työtetään pienryhmissä ideointia ja suunnittelua tulevasta ikääntyneiden kulttuurihyvinvointitoiminnasta Itä-Suomen kulttuurihyvinvoinnin portaita hyödyntäen 40min ajan. Lopuksi osallistujat saivat äänestää kolmea tärkeimmäksi kokemaansa ideaa jokaiselta portaalta.

Portaalle 1 (esiintymistoiminta, näyttelyt, taideinvestoinnit ja arkkitehtuuri kokemisen näkökulmasta) tärkeimmiksi ideoiksi äänestettiin mm. taiteen viemistä hoitolaitoksiin/kohtaamispaikoille, matkalaukkumuseot (voisi olla myös taidesisältöinen), taideseuran tms. kuukauden välein vaihtuvat näyttelyt palvelutalossa, kuljetuspalvelut, esiintymisten mahdollistaminen, kirjasto matalan kynnyksen toimijana ja hyvä verkostoituminen sekä taiteen harrastajille myös vierailu mahdollisuuksia yksiköihin.

Portaalle 2 (omaehtoinen harrastaminen, tekeminen ja oppiminen) tärkeimmiksi ideoiksi äänestettiin mm. kotiin vietävät harrastukset, kuten eloilo pilotti 'elämäni räsymatto' koettu hyväksi ja piristää omaishoitajakin (miten saisi pysyväksi toiminnaksi? Kulttuuriseteli? Kotitalousvähennykset?), omaehtoinen harrastaminen voi olla myös esim. näyttelyissä käymistä, mutta liikkuminen usein hankalaa – mistä apua ja tukea liikkumiseen, kimpakyydit taksilla tai 'kulttuuritaksi', kulttuuribussi, jossa voi matkalla kohteeseen muistella ja musisoida, tukiryhmä/henkilö jonka kanssa rohkaistuu lähtemään, kotihoitolle tiedottaminen, senioritanssit sekä striimatut kulttuurielämykset ja virtuaalinäyttelyt.

Portaalle 3 (osallistavat taiteilijavierailut sekä taiteen soveltava käyttö) tärkeimmiksi ideoiksi äänestettiin mm. kulttuuritaksi kyyditsisi myös kyliltä, luontokulttuuri, mainostaminen kotihoidon kautta, tanssija esiintymään osallistaen, myös runo/laulu ja kuvataide & kädentaidot (vaikka ei itse osallisuus, saisi olla halutessaan läsnä, sillä osallistumisen tasoja on monia), kirjastolta kotiinkuljetuskassit/laatikot ja ääneen lukeminen jos äänikirja ei suju, musiikin ja käsillä tekemisen yhdistäminen, taiteilijavierailut (rahoitus?), monikulttuurisuuden osallistaminen, virtuaalivierailut museoihin ja näyttelyihin hoivakotien asukkaille sekä yhteisötaideteos (kaikilla samat työpajat joissa tehdään osia, lopulta koko teos näytille).

Portaalle 4 (eri alojen välinen yhteistyö) tärkeimmiksi ideoiksi äänestettiin mm. koulutusta henkilökunnalle, yhdistysten asiakkaille myös toimintaa, kotihoidolla olisi työparina kulttuuriyöpajahenkilö vaikka 1-2 x kk tarjoamassa 15min kulttuurielämyksen, miten kotona asuvat saadaan liikkeelle? (etsivä vanhustyö), alan ammattilaiset sote-alalle palkatuiksi työntekijöiksi, verkostoyhteistyö mukaan työnkuviin ja siihen varattava myös aikaa, hyvien käytänteiden ja kokemusten jakaminen säännöllisesti eri alojen kesken, ikäpolvien välinen yhteistyö (koulut ja päiväkodit mukaan), tiedon vieminen kulttuuralalta sote-alalle sekä kunta tarvitaan mukaan.

Portaalle 5 (pysyvä toiminta: kulttuuri osana sote-toimintaa) tärkeimmiksi ideoiksi äänestettiin mm. nimetyt kulttuuriyhdyshenkilöt Kymsotelta yhteistyöhön kuntien ja järjestöjen kanssa, pysyvä rahoitus kulttuuriseen vanhustyöhön, kuntien budjettiin tietty pysyvä rahoitus ikäihmisten kulttuuriin josta voisi eri toimijat hakea rahoitusta tapahtumiin ja toimintoihin, haasteellista kun ollaan hankerahoituksen varassa, hoitotahtoon kulttuurin kirjaaminen rutiiniksi, RAI-kirjaamiseen mukaan kulttuurihyvinvointi, kulttuurihyvinvointihoitaja, koulutuksiin kulttuurihyvinvointi mukaan jotta siitä tulee osa arkea, koulutusta lisää, ihmisen historian tunteminen, eläimet mahdollisuuksien mukaan toimintaan, rohkeus oman persoonan käyttöön työvälineenä sekä resursointi - työntekijöillä ei ole aikaa!

Lopuksi kiitokset ja muistutus seuraavasta työpajasta viikon kuluttua. Kokous päättyi klo 11.07.

KOKOUMUISTIO 12.10.2021

Ikääntyneiden kulttuurihyvinvoinnin yhteiskehittämisen työpaja 2/3

Kokous alkaa klo 9.00.

Aloitetaan viime viikkoisen työpajan tapaan johdatuksella päivän aiheeseen ja opastamalla ryhmätyöskentelyyn, tällä kertaa ideoidaan tulevaa toimintaa yhdessä muistilappujen avulla Jamboard alustalle, ilman että jakaannutaan pienryhmiin.

Itsenäisesti kotona pärjäävien ikääntyneiden osalta ideointiin tulevaksi toiminnaksi: Kansalaisopistoilla jo olemassa senioriryhmiä eri taidelajeilla, voisiko lisäksi jossakin järjestää viikoittaisia työpajoja (esim. taide/teatteri/käden taidot tms.) vaikka kunnan rahoittamana? Senioritansseja, puistokävelyitä, valokuvanäyttelyitä, muusikon ja maalaamisen yhdistelmää (musiikin inspiroimaa maalaamista), taideretkiä, joihin matkattaisiin ”kulttuuribussilla” jossa voisi muistella ja lauleskella matkalla ehdotettiin. Haastavaksi koettiin, että moni toiminta toteutuu hankerahoituksella ja loppuu kun hanke loppuu, toivottiin jonkinlaista pysyvää rahoitusta ikääntyneiden kulttuurihyvinvointityöhön esim. kuntien budjetista, josta eri toimijat voisivat hakea rahoitusta toiminnalle ja tapahtumille. Järjestetyistä tapahtumista toivottiin myös kuvaavia lehtijuttuja ja paikallISRadiot ja –lehdet koettiin hyväksi tiedon välityksen kanaviksi muutenkin. Kirjastoja ehdotettiin matalan kynnyksen toimijoiksi ja tapahtumapaikoiksi, kyytikirjastoilla on myös 5 kpl museolainalaukkuja olemassa kaikkien Kymenlaaksolaisten lainattavissa. Keskustelupiirejä ja muistelupiirejä on järjestetty mm. museoiden vetäminä ja näistä hyvä tiedottaminen olisi tärkeää. Sukupolvien välistä yhteistyötä ja toimintaa kaivattiin myös. Tapahtumien ja palvelujen esteettömyyteen tulisi myös kiinnittää huomiota ja ikääntyneille kaivattiin kohdennettuja teatteri ja elokuvaesitysaikoja ja kulttuuripalveluista tiedottamista yhdistysten/järjestöjen kautta, ehkä jopa kutsuina kotiin tai ”haastekampanjan” avulla, puskaradiota unohtamatta. Kumppanuustalot ja yhteisöalat voisivat olla monenlaisen toiminnan keskuksia, mm. harrastelijakulttuurin esille tuomisen paikkoina. Huolta herätti myös digipalvelujen saavutettavuus, ikääntyneet tarvitsisivat monesti digitukea. Myös tukitoimia tarvitsevien ikääntyneiden löytäminen ja tavoittaminen olisi tärkeää, etsivä vanhustyö voisi tässä olla apuna. Osalla ikääntyneistä voi olla myös taloudellisia haasteita tai kulttuuripalvelujen luokse pääsemisen haasteita, olemassa olevien taksipalveluiden lisäksi pohdittiin mm. kulttuuritaksin tai –bussin mahdollisuutta esim. kunnan järjestämänä sekä kulttuurisetelin/reseptin tai Kaikukortin käyttöönoton mahdollisuutta. Myös kotoa pois lähteminen voi olla monelle ikääntyneelle vaikeaa, kulttuurikaveritoiminta avuksi? Vapaaehtoisten saaminen mukaan toiminnan tueksi Ehdotettiin myös ”kylätaloja” kauempana palveluista asuvien näkökulmasta, joihin vaikka 1xkk järjestettäisiin taide/kulttuuri teemapäiviä pullakahvien kera.

Kotihoidon palvelujen piirissä olevien ikääntyneiden osalta ideointiin tulevaksi toiminnaksi: Kotihoidon henkilökunnan rooli tärkeä kulttuuripalveluista tiedottajana ja kulttuuripalvelujen piiriin ohjaajana. Mahdollisesti kulttuurikaveritoiminta palvelujen piiriin pääsyn helpottajana. Kaivattiin selkeitä yhdyshenkilöitä kulttuuripalveluista tiedottamiseen eri toimijoiden kesken. Mietittiin kotiin vietävien kulttuuripalvelujen mahdollisuutta, esim. ”Elämäni räsymatto –toimintaa jo olemassa josta hyviä kokemuksia ja palvelee myös omaishoitajia, miten toiminnasta saisi pysyvää? Kirjastojen palvelut, kotiinkuljetuskassit ja kirjastolaatikot sekä ääneen lukeminen niille, joille äänikirjankaan käyttö itsenäisesti ei onnistu (Lue minulle –toimintamalli!). Digipalveluista Koti TV:n lisäksi pohdittiin mahdollisuutta muunkinlaisiin viikoittaisiin kulttuurisisältöihin jo kotihoidon käytössä oleville kuvapuhelutableteille, tästä selvittelyt laitevalmistajan kanssa menossa. Myös digituen tarve tällaisten palvelujen kanssa tärkeää, jotta olisi asiakkaalle mahdollisimman helppo. Kotihoidon päiväkeskukset koettiin myös kotihoidon piirissä olevien ikääntyneiden kulttuuripalvelujen piiriin pääsemiseksi yhdeksi parhaimmista mahdollisuuksista erilaisen kulttuuri-toiminnan tarjoamiseksi (esim. äijäkööri, kuntien kulttuuripalvelujen virtuaalityöt, ohjatut kulttuurihetket, Lue minulle –toimintamalli tai lukupiiri yhteistyössä kirjaston kanssa tms.), kulttuurillinen kuntouttava päivätoiminta Kymsoteen! Tämä vaatii osaltaan kyllä mm. laitteiden (esim. videotykkit) hankintaa tai päivittämistä. Pohdintaa käytiin tämänkin asiakassegmentin osalta palvelujen piiriin pääsemisen osalta, kuljetuspalvelut/kulttuuriseteli tai –resepti/Kaikukortin mahdollisuus? Lisäksi pohdittiin kotihoidon henkilökunnan resursseja käytännössä kulttuuripalveluista tiedottamiseen/ohjaamiseen, sekä muistuteltiin myös yksityisen tukipalveluja tiedonkulun ja toiminnan kanavana.

Asumispalveluiden piirissä olevien ikääntyneiden osalta ideointiin tulevaksi toiminnaksi: Henkilökunnan koulutusta ja motivoitinta kulttuurihyvinvoinnin huomioimiseksi ja arjen kulttuurin tason hyödyntämiseksi tarvitaan. Ikääntyneiden elämänsäkaaren kartoittamista tullaan avustamaan jatkossa esim. Elämän vene –julistella. Sukupolvityötä esim. lasten koulunäytelmien viemiseksi palvelutaloihin tms. esitettiin. Kaivattiin yhteistyökanavaa päiväkotikoulu-ikäntyneiden palvelut. Myös omaisten tai vapaaehtoisten roolia kulttuurihyvinvoinnin lisäämiseksi olisi myös hyvä tukea, vaikkapa Lue Minulle –toimintamallin toteuttamista tai kannustaa omaisia/vapaaehtoisia keksimään ja järjestämään erilaista toimintaa.

Taiteen viemistä hoitolaitoksiin tulisi tukea, esim. tiloja voisi hyödyntää näyttelyille ja ehdotettiin yhteisötaideteoksen järjestämistä, eli eri toimijat sarallaan tekevät osia, jotka lopulta yhdistetään yhdeksi taide- teokseksi. Yhdistysten esim. korttelikotien kotiapu -toiminta yhteistyökanavana tulisi myös muistaa ja hyödyntää. Eläinkaverit jo olluinkin joissakin yksiköissä käytössä ja koettu hyvänä. Ehdotettiin myös muisteluryhmiä järjestettäväksi asumispalveluissakin esim. vapaaehtoisten tai omaisten vetäminä.

Toiminnan pysyväksi saamisen osalta mietittiin eri toimijoiden työnjakoa ja rooleja toiminnan edistämiseksi: Valitaan kaikilta toimialoilta nimetty kulttuuriyhdyshenkilö, jotka kokoontuvat vuosittain ja saavat tarvittaessa lisäkoulutusta asian tiimoilta.

Kymsoten osalta toivottiin lisäksi: eri yksiköihin kulttuurihyvinvointivastaavat koordinoimaan ja jalkauttamaan toimintaa, henkilökunnan työn organisointi ja riittävä kohdentuminen kulttuurihyvinvointityöhön huomioitava myös ja kannustettava rohkeuteen oman persoonan käytöstä työssä. Asiakkaan elämänsäkaaren kartoittaminen Elämän vene –julisteen avulla. Voisiko tulevaisuudessa olla taide/kulttuurialan ammattilaisia töissä myös sote-alalla? Asiakaskirjaamiseen tulisi saada kulttuurihyvinvointi myös näkyväksi.

Kuntasektorille toivottiin lisäksi: Kuntien budjettiin pysyvä osuus ikääntyneiden kulttuurihyvinvointityötä varten, josta eri toimijat voisivat hakea rahaa toimintaa ja tapahtumiin. Kulttuuriseteli/Kuljetuspalvelut? Digipalvelujen kehittämistä edelleen kuntien kulttuuripalveluista. Museo/taide/kirjalainalaukku toimintaa toivottiin myös pysyväksi yhteistyön malliksi ikääntyneiden palvelujen kanssa. Sukupolvityötä päiväkotikoulu-ikäntyneiden palvelujen kesken toivottiin kehitettäväksi, kuten myös etsivän vanhus-työn toimintamallin laajentamista Haminan lisäksi muihinkin kuntiin tukipalveluja tarvitsevien ikääntyneiden löytämiseksi.

Muilta toimijoilta (järjestöt/yhdistykset/oppilaitokset/seurakunnat/taiteen ammattilaiset) toivottiin lisäksi: hyvä viestintä kulttuuripalveluista kunnille ja Kymsoten ikääntyneiden palveluihin. Yhdistysten toimitilojen hyödyntäminen ikääntyneille suunnattuun taidetoimintaan ja taiteen esille tuontiin ja palveluihin ohjaaminen. Kulttuurikaveritoiminnan kehittäminen ja siitä viestintä.

Lisäksi vielä yhdessä pohdittavia/kehitettävää asioita: Maakunnallisen kulttuuripalveluiden tuotetarjottimen koonti ja kerran vuodessa ajan tasalla pito, jotta kaikki toimijat tietoisia eri palveluista. Lisäksi taiteilijat toivoisivat saavansa tietää konkreettisia hintoja, joilla palveluja oltaisiin valmiita ostamaan, jotta osaisivat räätälöidä sopivia palveluja myös sote-puolelle. Kulttuurilähetteen ja palveluihin ohjaamisen kehittäminen? Olisiko Kaikukortti mahdollista saada käyttöön myös Kymenlaakson alueelle? Yhteisiä alueellisia koulutusilaisuuksia eri toimijoille tulevaisuudessa? Hybridialat hyötykäyttöön, eli esim. henkilökunnalla paljon sekä sote- että kulttuuripuolen osaamista ja koulutusta, joka jää toistaiseksi hyödyntämättä. Jonkinlaisen pysyvän rahoitusmallin luominen kulttuurihyvinvointityötä varten, ettei oltaisi aina vain hankerahoituksen varassa, jolloin kehitetty toiminta loppuu, kun hanke loppuu.

Lopuksi kiitokset ja muistutus seuraavasta työpajasta loppuvuodesta, johon lähetetään kutsu hieman lähemmin. Kokous päättyi klo 11.12.

Monitoimialaisten yhdyspintojen kehittämishanke

Loppuraportointi

Ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelman mallintaminen

1. Hankkeen tausta ja yleiskuvaus

Opetus ja kulttuuriministeriö sekä Sosiaali- ja terveysministeriö on antanut vahvan suosituksen taiteen ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi sote-alalla. Hankkeessa on kartoitettu Kymenlaakson ikääntyneen väestön osalta kulttuurihyvinvointipalvelujen nykytarjontaa ja saavutettavuutta sekä haastateltu Kymsoten henkilökuntaa ikääntyneiden palveluista ja järjestetty alueemme ikääntyneille mahdollisuus vastata kyselyyn kulttuuri- ja taidetoiminnasta. Tämän jälkeen on monialaisen yhteiskehittämisen avulla työpajoissa suunniteltu tulevaa toimintaa ja työnjakoa sote- ja kulttuurikentän kesken.

2. Hankkeen tavoitteet

Tavoitteena on lisätä Kymenlaakson alueen ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointia, osallisuutta sekä kulttuurihyvinvointipalvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta. Lisäksi tavoitteena on yhtenäistää kulttuurihyvinvointityön käytänteitä alueellisesti. Näiden tavoitteiden saavuttamista varten on hankkeessa mallinnettu alueellinen ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelma, joten hankkeen osalta tavoite voidaan katsoa saavutetuksi. Pidempiaikaiset tavoitteet tulevat toteutumaan vasta hankkeen päätyttyä.

3. Hankkeen tuotokset

Hankkeen aikana on luotu hyvä yhteistyöverkosto ikääntyneiden kulttuurihyvinvointiin vaikuttavien tahojen kesken ja yhteisenä tuotoksena on mallinnettu Kymenlaakson alueellinen ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelma, johon liittyen yhteistyö jatkuu myös tulevaisuudessa.

4. Keskeiset hyödyt

Alueemme ikääntyneen väestön parantuneella kulttuurihyvinvoinnilla tavoitellaan taide- ja kulttuuri-toiminnan avulla saatuja terveyden edistämisen hyötyjä, joita ovat mm. toimintakyvyn edistäminen ja ylläpitäminen, mielenterveyden tukeminen ja yksinäisyyden vähentäminen. Nämä auttavat vähentämään valtion talouden kannalta merkittäviä riskikohtia, joista voisi yhdessä muodostua merkittävä talousmeno.

5. Vaikutukset ja vaikuttavuus

Tulevien hyvinvointivaikutusten suoraa kustannusvaikutusta on vaikeaa euromääräisenä arvioida, mutta tutkimustiedon valossa on oletettavaa, että panostus ikääntyneiden hyvinvointiin palautuu moninkertaisena investointeja tarkasteltaessa.

6. Riippuvuudet

Aikaansaatu alueellinen ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelma auttaa toteuttamaan alueellista ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelmaa vuosille 2021–2025, alueellisen hyvinvointikertomuksen- ja suunnitelman strategiaa vuosille 2020–2025 sekä sen täydentävänä liitteenä tehtyä Kymenlaakson kulttuurihyvinvointisuunnitelmaa, jonka yhdeksi painopisteeksi on valittu kulttuurinen vanhustyö.

Kymenlaakson alueellinen
**ikäntyneen väestön
kulttuurihyvinvointi-
suunnitelma
2021–2025**

UUSI TOIMINTAMALLI

Ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelma auttaa toteuttamaan Kymenlaakson alueellista ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelmaa vuosille 2021-2025, Alueellisen Hyvinvointikertomuksen ja –suunnitelman vuosille 2020-2025 strategiaa sekä sen täydentävänä liitteenä tehtyä kulttuurihyvinvointisuunnitelmaa, jonka yhdeksi painopisteeksi valittiin kulttuurinen vanhustyö.

SUUNNITTELU & ARVIOINTI

Tämä toimintamalli on suunniteltu monialaisena yhteistyönä alueen sote- ja kulttuurikentän toimijoiden kanssa, ja sitä arvioidaan vuosittain osana Alueellista hyvinvointikertomusta- ja suunnitelmaa, kulttuurihyvinvointisuunnitelmaa sekä alueellista ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelmaa.

HAASTEET	TAVOITTEET
<p>Kulttuurihyvinvoinnin saaminen vakiintuneeksi osaksi sote-palveluja vaatii yhteistyötä kuntien, kuntayhtymän ja alueen kulttuurikentän eri toimijoiden kesken. Lisäksi kuntakohtaiset erot kulttuurihyvinvointityön toteuttamisessa ovat olleet hyvin vaihtelevia.</p>	<p>Yhteisenä tavoitteena on lisätä Kymenlaakson alueen ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointia, osallisuutta sekä kulttuurihyvinvointipalvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta. Lisäksi tavoitteena on yhtenäistää kulttuurihyvinvointityön käytänteitä alueellisesti.</p>

KYMENLAAKSOLAISTEN IKÄÄNTYNEIDEN KULTTUURIHYVINVOINNIN EDISTÄMISEN VISIO

Ikääntyneet innostuvat osallistumaan ja vaikuttamaan omaan, yhteisönsä ja ympäristönsä kulttuurihyvintoihin.

Kaikki yhteistyötahot mahdollistavat ikääntyneiden kulttuurihyvinvoinnin parissa paikallisen toiminnan ja saumattoman yhteisen tekemisen.

Johdanto

Taiteen ja kulttuurin merkitystä ihmisen hyvinvoinnille ja terveydelle on tutkittu paljon ja WHO teki v. 2019 asiasta kattavan katsauksen¹ kannustaen jäsenmaitaan ryhtymään toimiin, joilla saavutettaisiin kulttuurihyvinvoinnin tutkitut hyödyt. Taiteen ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa onkin alettu tehdä töitä Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Sosiaali- ja terveysministeriön yhteisen suosituksen v.2018² mukaisesti. Ikääntyneiden osalta Sosiaali- ja terveysministeriö on tehnyt laatusuosituksen hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2020–2023³ sekä kansallisen ikäohjelman vuoteen 2030⁴, joiden tavoitteina ovat ikäystävällinen ja ikäkyvykäs Suomi.

Taustalla vaikuttavat myös Suomen perustuslain §17 oikeudesta omaan kieleen ja kulttuuriin⁵, kuntien kulttuuritoimintalain määrittämä velvollisuus kunnille järjestää kulttuuritoimintaa ja edistää kulttuurin ja taiteen yhdenvertaista saatavuutta ja monipuolista käyttöä⁶ sekä YK:n ihmisoikeusjulistus⁷ ja Unescon yleismaailmallinen julistus kulttuurisista oikeuksista⁸.

Lisäksi Suomessa Taiteen edistämiskeskus on julkaissut aiheesta v. 2020 Kulttuurihyvinvoinnin käsikirjan⁹ ja kulttuurista vanhustyötä kehittämään on v. 2016 perustettu valtakunnallinen ALLI-verkosto¹⁰. Kunnilta kerätään nykyään joka toinen vuosi tietoa terveydenedistämistyöstä TEAviisari kyselyiden¹¹ perusteella, jossa kulttuuri on yhtenä osa-alueena.

Kymenlaaksossa valmistui syksyllä 2020 alueellisen hyvinvointikertomuksen- ja suunnitelman¹² täydentäväksi liitteeksi kulttuurihyvinvointisuunnitelma¹³. Sen yhdeksi painopisteeksi valittiin kulttuurinen vanhustyö. Vuonna 2021 valmistui lisäksi alueellinen ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelma¹⁴, johon ikääntyneiden kulttuurihyvinvoinnin edistäminen on kirjattu toimenpiteisiin.

Tietoa kulttuurihyvinvoinnista ja sen merkityksestä

Mitä kulttuurihyvinvointi on?

”Ihminen on kulttuurin kokija ja toimija riippumatta iästään, voinnistaan ja elinolosuhteistaan. Jokaisella ihmisellä on kulttuurisia oikeuksia ja niiden toteutuminen tarkoittaa kulttuurihyvinvointia.”

Kulttuurihyvinvoinnin valtakunnallinen yhteyspiste ja yhteistyöverkosto Taikusydän¹⁵

”Kulttuurihyvinvointi on 2010-luvulla vakiintunut suomenkieliseksi kattokäsitteeksi puhuttaessa taiteen ja kulttuurin hyvinvointi- ja terveysvaikutuksista ja ihmisten kulttuurisista oikeuksista. Termi viittaa ymmärrykseen siitä, että kulttuuri ja taide lisäävät hyvinvointia ja ovat yhteydessä terveyteen.”

Taiteen edistämiskeskus, Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja⁹

Kulttuurihyvinvointipalvelut ovat toimintaa, tekoja ja palvelua, jotka tarjoavat kulttuurin ja taiteen merkityksiä ja mahdollisuuksia yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvoinnin sekä hyvän elämän elementeiksi. Keskeistä palveluissa on osallistujan oman toimijuuden ja osallisuuden mahdollistaminen.

Lilja-Viherlampi & Rosenlöf 2019¹⁶

Kulttuuripalvelujen saatavuudella tarkoitetaan sitä, paljonko ja minkälaisia kulttuuripalveluita on tarjolla. **Kulttuuripalvelujen saavutettavuus** puolestaan merkitsee sitä, että kulttuuripalvelut ovat erilaisten ihmisten käytettävissä riippumatta käyttäjien ominaisuuksista.

Taiteen edistämiskeskus, Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja⁹

Osallisuus tarkoittaa yhteisöön kuulumista, siinä toimimista sekä kokemusta yhteisöön kuulumisesta ja omasta merkityksestä sen jäsenenä. Osallisuuden lisäämisen katsotaan kasvattavan yksilön hyvinvointia.

Kulttuurihyvinvoinnin valtakunnallinen yhteyspiste ja yhteistyöverkosto Taikusydän¹⁵

Ikäntyneiden kulttuurisilla oikeuksilla tarkoitetaan YK:n ihmisoikeuksien julistuksessa sekä Suomen perustuslaissa määriteltyjä perusoikeuksia, joita ovat mm.

- oikeus osallistua taiteisiin ja kulttuuriin
- kehittää itseään ja yhteisöään niiden avulla
- mahdollisuus ilmaista itseään vapaasti

Ikäntyneillä tulee olla käytännössä mahdollisuus osallisuuteen, oppimiseen ja itseilmaisuuksiin taiteen ja kulttuurin parissa sekä niiden avulla.

AILI-verkosto¹⁰

Ikäntyväälle väestölle on monia nimiä, kuten vanhukset, ikä-ihmiset, seniorit tai eläkeläiset. On kuitenkin vaikeaa löytää yhtä termiä, joka kuvastaisi tätä nopeasti kasvavaa väestönosaa. Joka kolmas eurooppalainen on yli 65-vuotias vuonna 2060, mutta sopiiko ikä numeroina enää aikuisen elämän ja ikääntymisen mittariksi?

Sitra²¹

Kymenlaakson sosiaali- ja terveyspalveluissa ja tässä kehittämistyössä käytetään termiä **ikäntynyt** ja **ikäntyneiden palvelut**, ilman että niillä viitataan tiettyyn ikään numeroina.

Kulttuurihyvinvointi terveyden ja hyvinvoinnin edistäjänä

Maailman terveysjärjestö WHO:n vuonna 2019 julkaistun raportin mukaan taide voi tarjota innovatiivisia ratkaisuja monimutkaisiin terveyshaasteisiin. *What is the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review* –raportin¹ mukaan **taidetoimintaan osallistuminen** sekä taiteen kokijana että tekijänä **voi ehkäistä** lukuisia psyykkisiä ja fyysisiä sairauksia **sekä auttaa selviytymään useiden** akuuttien ja kroonisten **sairauksien kanssa** (mm. dementia, diabetes, keuhko-, sydän- ja verisuonisairaudet). Taide voi tarjota ratkaisuja erityisesti sellaisiin monimutkaisiin terveyshaasteisiin, **joihin lääketieteellä ei yksin ole tehokkaita ratkaisuja.**

Tutkimuksissa taiteen ja taiteellisen toiminnan on havaittu voivan mm.

- parantaa hoitotuloksia ja vähentää fyysisiä ja psykologisia oireita
- vähentää rauhoittavien lääkkeiden ja kipu- ja unilääkkeiden tarvetta ja käyttöä
- auttaa vähentämään yksinäisyyttä ja sosiaalista eristäytyneisyyttä
- ehkäistä ja vähentää negatiivisia tunteita, kuten ahdistuneisuutta, **masentuneisuutta** ja surullisuutta sekä
- **tukea mielenterveyden haasteiden kanssa pärjäämistä**

(Taikusydän s.a¹⁵)

ArtsEqual-taidetutkimushankkeen¹⁹ katsaukseen on koottu taiteen hyvinvointivaikutuksiin pureutuvia tutkimuksia vuosien 2010 ja 2017 väliltä ja tehty niiden pohjalta toimenpidesuositus, jossa on **esimerkkejä kulttuurihyvinvoinnin mahdollistamisesta terveyspalveluissa:**

- Potilaan/asiakkaan toimijuuden tukeminen taiteen ja kulttuurin keinoin
- Järjestetään mm. vierailuesityksiä, avoimia harjoituksia, työpajoja tai näyttelyitä terveyspalveluorganisaation tiloissa
- Integroidaan kulttuuri- ja taidetoimintaa organisaation päiväohjelmaan ja viikkorytmiin
- Terveyspalveluorganisaatio sopii taidepalveluorganisaation kanssa vuotuisesta yhteistyöstä
- Holistisen ihmiskäsityksen huomioiminen hoidossa, esimerkiksi tutustutaan asiakkaaseen tai potilaaseen, hänen kulttuuriseen taustaansa ja kulttuurisiin tarpeisiinsa soveltamalla elämänpuuta tai muuta oman elämänkaaren esittelevää menetelmää

Kulttuurihyvinvointi työhyvinvoinnin edistäjänä

Suomen Kulttuurirahaston Etelä-Savon rahasto toteutti vuosina 2011-2013 **KULTA-hankkeen**, jonka tavoitteena oli vanhusten kulttuuritoiminnan lisääminen hoitoyhteisöissä, mikä puolestaan edellyttää henkilökunnan kouluttamista sekä myönteistä suhtautumista taidetoiminnan integroimiseksi osaksi hoitotyötä. **Hankkeen rinnalla toteutettiin lisäksi tutkimus jonka kiinnostuksen kohteena oli selvittää, siirtyvätkö vaikutukset myös työympäristöön**, jos henkilöstölle luodaan mahdollisuus jatkaa mielekkääksi kokemaansa kulttuuriharrastustoimintaa myös työaikana ja työympäristössä, eli voiko taiteen ja kulttuuritoiminnan lisäämisen avulla vahvistaa henkistä työhyvinvointia ja työn voimavaroja. **Tutkimuksen tulosten mukaan taidetoiminta lisäsi myös työhyvinvointia**. Kyseessä on taiteen ja hoivatyön yhdistämisen vaikutukset työhyvinvointiin silloin, kun taidetta sovelletaan palvelutalon arkeen sopivaksi. Henkilökunnan työhyvinvoinnin lisäksi taidetoiminta vaikuttaa myös asukkaiden hyvinvointiin, eli **taide osana työtä on parhaimmillaan sekä henkilökunnan että asukkaiden kokonaisvaltainen elämys ja yhdessä jaettu kokemus**. (Liikkanen 2013²²)

Työyhteisöissä tapahtuva taidetoiminta voi tuottaa myös talouden näkökulmasta hyödyksi luettavia asioita, esimerkkinä **työntekijöiden kasvaneen luovuuden ja vuorovaikutuksen heijastukset työn tuloksiin**. Työntekijöiden tuottavuutta parantaa kuitenkin eniten **vähentyneet sairauspoissaolot**, joten kestävän talouden näkökulmasta työssäkäyviin siis kannattaa investoida ennaltaehkäisevää taidetoimintaa. (Houni 2019¹⁸)

Kulttuurihyvinvoinnin taloudelliset vaikutukset

Terveyden ja hyvinvoinnin kulttuuriset ulottuvuudet ja kulttuurihyvinvointi jäävät helposti sivuun terveyspalveluja tuottavien organisaatioiden ympäristöissä, joiden painopiste kohdistuu enemmän lääketieteellisiin hoitoihin ja toiminnan tehokkuuteen. Kansainvälinen Lancet-komissio on todennut **kulttuurin huomiotta jättämisen terveydenhoidossa yhdeksi suurimmista terveyden edistämisen esteistä.** (Napier ym. 2014¹⁷)

Sosiaali- ja terveydenhuoltomenot ovat merkittävä osa valtion taloutta ja on tärkeää kiinnittää huomiota yksittäisiin riskikohtiin, joista yhdessä kasvaa merkittävä talousmeno. Tällaisia **riskikohtia ovat esimerkiksi mielenterveys ja yksinäisyys.** Ennaltaehkäisevä toiminta on talouden kannalta parhain investointi pitkälinjaisesti tarkasteltuna. **Lisäksi huomion arvoista on, että valtion tasolla sote-menoista lähes viidennes muodostuu vanhusten ympärivuorokautisesta hoidosta.** (Houni 2019¹⁸)

Investointeja taidetoimintaan on mielekästä tutkia pitkäaikaisen vaikutuksen ja kestäväen talouden näkökulmasta. Esimerkiksi **panostus ikääntyneiden hyvinvointiin ja mielenterveyden tunnistamiseen palautuu 1-5 vuoden sisällä viisi kertaa suurempina** sekä terveydenhuollon- että muiden sektoreiden investointeja tarkasteltaessa (toiminnan aikaraami alle 10 vuotta). (Houni ym. 2020⁹)

Ikääntyneiden yksinäisyyden vähentämiseen tähtävällä ryhmämuotoisella toiminnalla on todettu olevan vaikutuksia ikääntyneiden terveyteen, omatoimisuuteen sekä palveluiden käyttöön. **Esimerkiksi Ystäväpiiri-toiminnalla pystyttiin tutkitusti vähentämään palveluiden kokonaiskustannuksia henkeä kohti jopa n 750 euroa vuodessa.** Tutkimuksessa Ystäväpiiri-toimintaan osallistui 117 ikääntynyttä ammattilaisten ohjaamaan ryhmäkuntoutukseen 8 hengen ryhmissä 12 kertaa 3 kuukauden aikana. **Tapaamisten sisältöinä oli liikunta, taide tai omasta elämästä kirjoittaminen** sekä tärkeimpänä iäkkäiden osallistujien omat toiveet tai tavoitteet. **Toiminta paransi terveyttä, psyykkistä hyvinvointia ja kognitiota niin, että tulokset näkyivät varsinkin sairaalahoitojen ja kotisairaanhoidon vähenemisenä.** Tutkimuksessa sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttö oli ystäväpiiriläisillä keskimäärin 3122 euroa/hlö/vuosi ja muilla 4752 euroa/hlö/vuosi. Säästö 1630 euroa on niin merkittävä, että se kompensoi ryhmäkuntoutuksen aiheuttamat kustannukset 881 euroa/kuntoutusjakso. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos²³, Pitkälä ym. 2005²⁴)

Kulttuurihyvinvointia edistäneet tapahtumat Kymenlaaksossa

2017

- Perustetaan Kymenlaakson hyvinvointia kulttuurista –verkosto (KyHy) joka on osa valtakunnallisen kulttuurihyvinvoinnin yhteyspisteen Taikusydämen alueverkostoa

2018

- Kulttuurisote I –hanke (Carea)

2019

- Kymenlaakson Kulttuurisote II –hanke (Kymenlaakson liitto)

2020

- Alkaa Kulttuurihyvinvoinnin YAMK koulutuslinja (Xamk)
- Kymenlaakson alueelliseen hyvinvointikertomukseen ja –suunnitelmaan liitetään täydentävänä asiakirjana Kymenlaakson kulttuurihyvinvointisuunnitelma (Kymsote)

2021

- Valmistuu Kymenlaakson alueellinen ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelma, johon ikääntyneiden kulttuurihyvinvointi on kirjattu toimenpiteisiin (Kymsote)
- Valmistuu Kymenlaakson alueellinen ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelma (Kymsote)

Ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvoinnin kehittäminen Kymenlaaksossa

Tarve Kymenlaakson ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvoinnin kehittämiseksi:

TAUSTALLA:

- Kulttuuritoimintalaki v. 2019
-> velvollisuus kunnille järjestää kulttuuritoimintaa ja edistää kulttuurin ja taiteen yhdenvertaista saatavuutta ja monipuolista käyttöä
- WHO:n raportti kulttuurin ja taiteen terveysvaikutuksista v. 2019
- OKM/STM suositus taiteen ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi sote-alalla v. 2018
- TEA-viisari kyselyt
- Sote ja maakuntaudistus
- Kymenlaakson alueellinen hyvinvointikertomus v. 2020

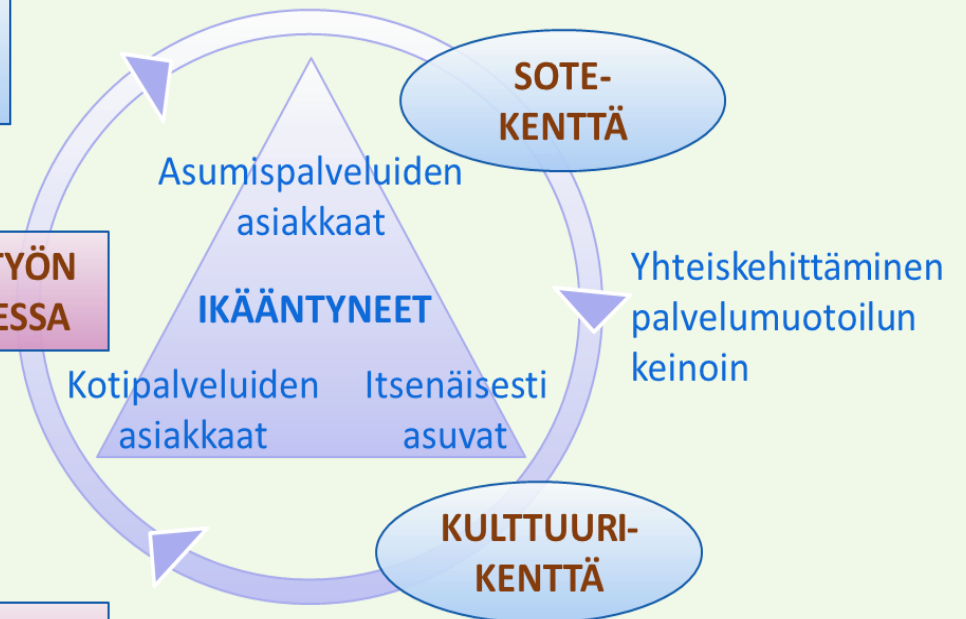
KYMENLAAKSON
KULTTUURIHYVINVOINTI-
SUUNNITELMA V. 2020

IKÄÄNTYNEIDEN HYVIN-
VOINTISUUNNITELMA
V. 2021

KULTTUURISEN VANHUSTYÖN
KEHITTÄMINEN KYMSOTESSA

Tuloksena

IKÄÄNTYNEIDEN KULTTUURI-
HYVINVOINTISUUNNITELMA

Kehittämistyön viitekehys. Saarinen, S. 2021

Kymenlaakson alueellinen
ikäntyneen väestön
kulttuurihyvinvointisuunnitelma

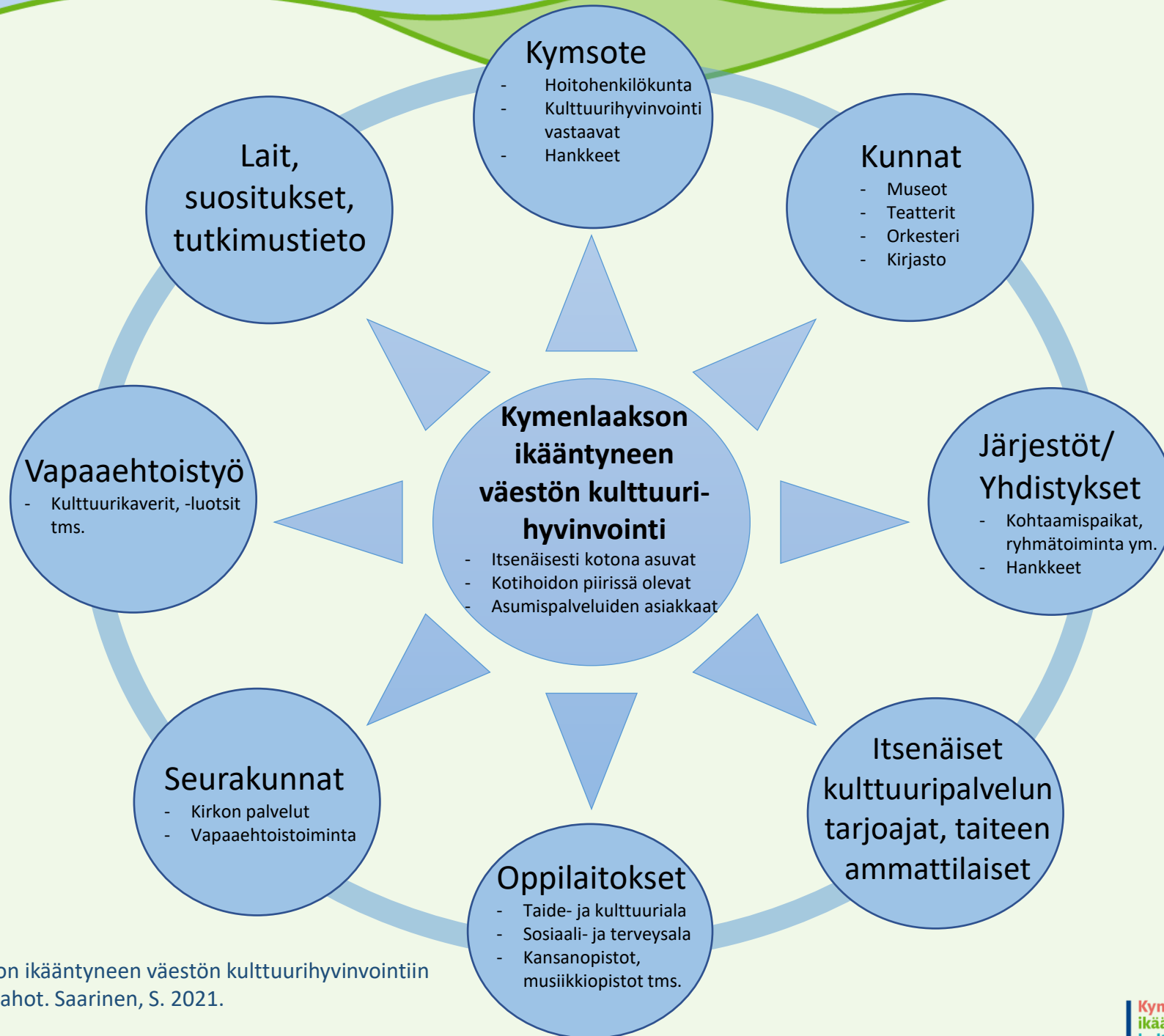

Monialainen yhteiskehittäminen

Tämä kehittämistyö on toteutettu monialaisena yhteiskehittämisenä, johon on osallistunut asiantuntijoita kaikista Kymenlaakson kunnista, Kymsotesta, Kymenlaakson alueen yhdistyksistä sekä itsenäisistä kulttuuripalvelun tarjoajista. Kehittämistyöhön on osallistunut myös muutama ikääntyneitä itseään edustava jäsen vanhusneuvostoista sekä vapaaehtois- tai harrastustoiminnasta. **Alueellisessa ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelmassa on huomioitu 3-tasoinen asiakassegmentointi:**

- 1) Ikääntyvät/ikäntyneet kuntalaiset, jotka eivät ole vielä Kymsoten palveluiden piirissä (apuna mm. kuntayhteistyö sekä avoimet kohtaamispaikat tiedon välittämisessä)
- 2) Kotona asuvat ikääntyneet, jotka ovat jo kotihoidon tai sen tukipalveluiden piirissä
- 3) Asumispalveluissa olevat ikääntyneet

Näiden asiakassegmenttien osalta **taustakartoituksena on selvitetty asioiden nykytilaa** olemassa olevien kulttuurihyvinvointipalvelujen osalta, kartoitettu ikääntyneiden omia kokemuksia ja toiveita taide- ja kulttuuritoiminnasta kyselyn avulla sekä haastateltu Kymsoten henkilökuntaa kulttuurihyvinvointiyön nykytilasta asiakastyössä. **Taustakartoituksen jälkeen on kokoonnuttu yhteiskehittämisen työpajoihin**, joissa on yhdessä ideoitu ja suunniteltu tulevaa toimintaa. Lopputuloksena on syntynyt **Kymenlaakson alueellinen ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelma**, joka on merkittävä askel Kymenlaaksolaisten ikääntyneiden kulttuurihyvinvoinnin huomioimisen ja käytännön toteutumisen edistäjänä.

Kymenlaakson ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointiin vaikuttavat tahot. Saarinen, S. 2021.

Ikääntyneiden omat kokemukset

Kehittämistyön tueksi järjestimme Kymenlaakson ikääntyneille mahdollisuuden osallistua kyselyyn taide- ja kulttuuritoiminnasta. Kysely järjestettiin ajalla 28.6.–15.8.2021 ja siihen pystyi vastaamaan joko paperi- tai digiversioon. Paperiversioita kyselystä jaettiin alueemme ikääntyneiden avoimien kohtaamispaikkojen, korttelikotien, kumppanuustalojen tai soveltuvien yhdistysten kautta. Kyselyn nettilinkki oli saatavilla Kymsoten ja sidoskuntien www-sivuilla ja osa kunnista tai muista kumppaneista jakoi sitä myös facebook-sivuillaan. Vallitseva korona-tilanne heikensi mahdollisuuksia jakaa kyselyn paperiversiota, mutta lopulta kyselyyn saatiin yhteensä 110 vastausta.

”Se piristää ja antaa voimaa”

Eräs kyselyyn vastannut

”Mukavia keidashetkiä arkeen!”

Eräs kyselyyn vastannut

”Tällä iällä taide ja kulttuuri on henkireikä, hyvin tärkeä”

Eräs kyselyyn vastannut

Kyselyn perusteella ikääntyneet ovat tottuneet käyttämään kulttuuripalveluja varsin paljon ja kokivat yhtä vastaajaa lukuun ottamatta taide- ja kulttuuritoiminnan hyvinvoinnilleen erittäin tärkeäksi, toivoen sen harrastamisen olevan mahdollista jatkossakin. Ikääntyneille suunnatuiksi taide- ja kulttuuritoiminnoiksi toivottiin eniten ohjattua ryhmätoimintaa, muistelu/keskustelupiirejä ja kulttuurikaveri -toimintaa. Myös sukupolvityötä ja jotakin ihan uudenlaista toimintaa kaivattiin monessa vastauksessa.

Suurin osa vastaajista koki pystyvänsä osallistumaan kulttuuritoimintaan riittävästi, mutta kieltäviäkin vastauksia oli 36%. Syiksi mainittiin mm. taloudelliset tekijät, korkea ikä, tarjonnan puute, liikkumisen/kulkemisen vaikeudet ja yksin lähtemisen hankaluus.

Digipalveluita käyttää/käyttäisi mielellään 62% vastaajista, mutta vastustajakin oli paljon. Vastustajat mainitsivat syiksi mm. ei ole/ei halua käyttää digilaitteita, taide pitää kokea livenä ja halu kokea taidetta ja kulttuuria yhdessä toisten kanssa.

”Auttaa jaksamaan

arjen keskellä, vie ajatukset pois kivuista ja pitkistä päivistä”

Eräs kyselyyn vastannut

”Keinoa pysyä yhteiskunnan toimivana jäsenenä ja mahdollisuutta kokea elämää suht virkeänä näilläkin vuosikymmenillä.”

Eräs kyselyyn vastannut

Henkilökunnan haastattelut

”Oma työ mielletään voimakkaasti terveydenhuollon palvelutehtäväksi, jolloin työstä on jäänyt sosiaalinen ja yhteisöllinen elementti pois.”

Eräs haastateltava

”Täytetään viikko elämällä!”

Eräs haastateltava

”Win-win –tilanne, asiakkaan hyvinvointityö kulttuurin kautta tuo myös henkilökunnalle työhyvinvointia.”

Eräs haastateltava

Taustakartoituksena kehittämistyölle haastateltiin myös Kymsoten henkilökunnan edustajia jokaisen kolmen asiakassegmentin alueelta, eli gerontologisesta sosiaalityöstä ja ennalta ehkäisevistä palveluista, kotihoidosta sekä asumispalveluista.

Haastatteluista nousi esiin, että kulttuurihyvinvointityötä on jonkin verran jo toteutettu monessa yksikössä, mutta pääsääntöisesti toiminta ei vielä ole kovin systemaattista ja alueelliset erot toiminnan järjestämisessä ovat suuria. Varsinkin kotihoidon puolella kulttuurihyvinvointi on vielä varsin tuntematon käsite ja osa henkilökunnasta on saattanut toteuttaa sitä asiakastyössä lähinnä tiedostamattaan, esimerkiksi laulaen työskennellessään. Toisaalta ikääntyneiden avoimilla kohtaamispaikoilla taide- ja kulttuuritoimintaa on järjestetty jo pitkään, kuten myös asumispalveluissa, mutta alueelliset ja yksikkökohtaiset erot toiminnan järjestämisessä ovat suuria.

Haastateltavat kokivat kulttuurihyvinvoinnin positiivisena tulokkaana sote-kentälle, mutta kokivat, että tarvitaan asenne- ja hoitokulttuurin muutosta hoitopainotteisesta työskentelystä enemmän sosiaaliseen ja yhteisölliseen suuntaan, jossa on toimintakykyä edistävä ja kuntouttava työote. Haastateltavat kaipasivat henkilökunnalle koulutusta asian tiimoilta ja ”selkeitä työkaluja” sekä riittävää budjettia toiminnan toteuttamiseksi käytännössä.

Haastateltavat tiedostivat kulttuurihyvinvointityön potentiaalın työhyvinvointia edistävänä tekijänä, jos sen lanseeraaminen kentälle onnistuu ”ilon kautta” ettei asiaa koettaisi pakollisena lisätyönä.

Haastatteluista kävi myös ilmi, että kulttuurihyvinvoinnin kirjaaminen asiakastietoihin ei tällä hetkellä ole systemaattista, joten taide- ja kulttuuritoiminnan vaikuttavuuden seuraaminen kirjaamisen kautta ei vielä onnistu. Digitaalisuuden odotetaan tulevaisuudessa tarjoavan enemmän mahdollisuuksia hyvinvointityöhön, mutta toistaiseksi sen käyttöön liittyy paljon haasteita mm. laitteiden saatavuuden, käytön osaamisen ja osin vanhentuneen tekniikan vuoksi.

Kaikki haastateltavat nostivat esiin korona-rajoitusten mukanaan tuomat haasteet toiminnan järjestämisessä ja pohtivat sen negatiivisia vaikutuksia asiakkaiden hyvinvointiin.

Minkälaista toimintaa Kymenlaaksossa on jo olemassa

Kymenlaaksossa on toteutettu jo monenlaista ikääntyneille suunnattua taide- ja kulttuuritoimintaa.

Kymsoten palveluissa ikääntyneiden avoimilla kohtaamispaikoilla on jo vuosia tehty yhteistyötä Kouvolan kulttuurivirran kanssa, jonka kautta kohtaamispaikoille on saatu tilattua erilaista toimintaa ja esityksiä. Myös asumispalveluissa henkilökunta on järjestänyt asukkailleen suunnattua taide- ja kulttuuritoimintaa sekä ulkopuolisia esiintyjä. Toimintaa on osin suunniteltu yhdessä asukkaiden kanssa, heidän toiveitaan kuunnellen.

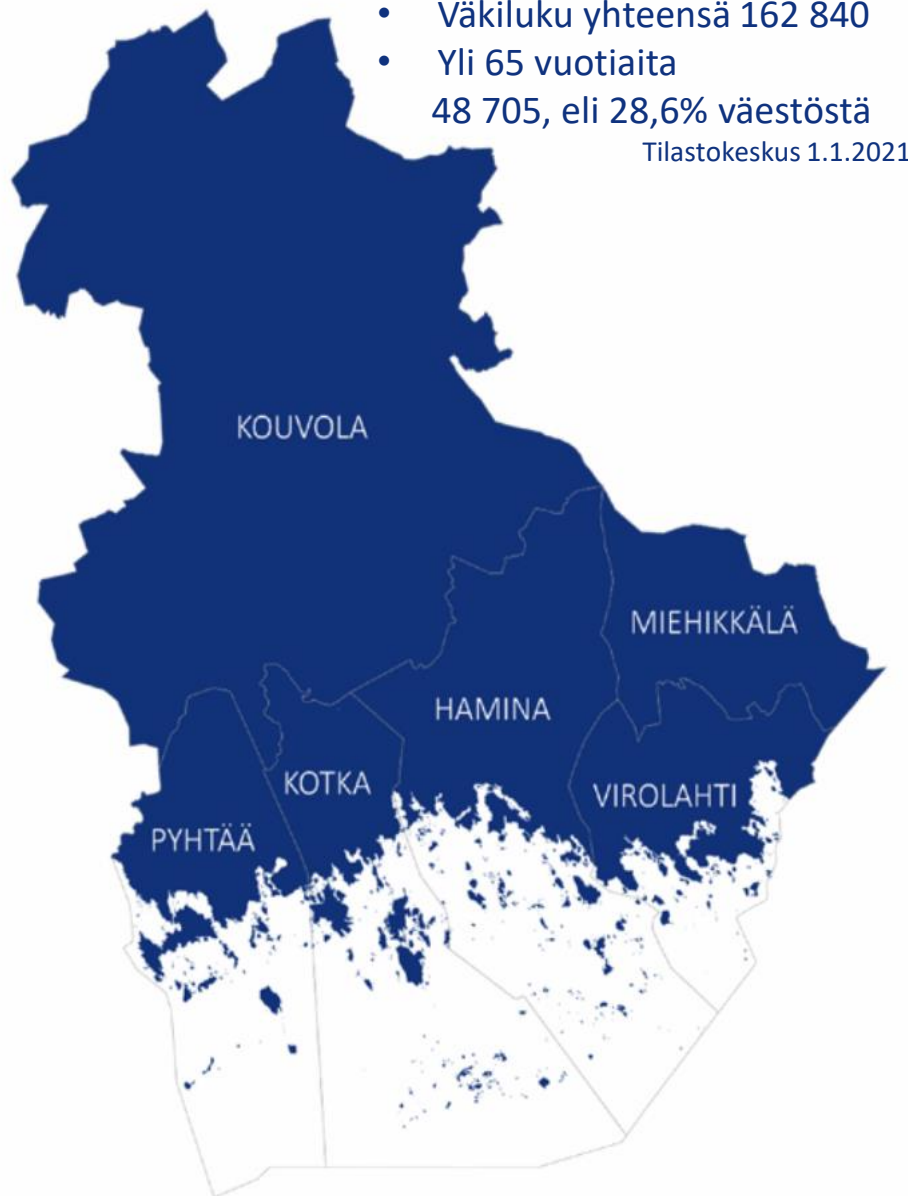
Kunnat järjestävät asukkailleen kulttuuripalveluja, joita ovat esimerkiksi museot, teatterit, orkesterit ja kirjastopalvelut.

Näiden lisäksi eri kulttuuritoimijoiden, yhdistysten sekä alueemme itsenäisten kulttuuripalveluiden tarjoajien ikääntyneille suunnattua toimintaa ovat esimerkiksi tilattavat esitykset/työpajat/ohjatut ryhmätoiminnot, muistelupiirit, museoiden lainalaukku- sekä kirjastojen kirjalainalaukkutoiminta, keskustelutilaisuudet, museokaverien vetämät näyttelykierrokset, Kansalaisopistojen ikääntyneille suunnatut eri taidelajien ryhmät, yhdistysten järjestämät tapahtumat ja kesäkiertueet, sekä Kouvolan kulttuurivirran²⁰ virkistystä ikääntyneille tapahtumat ja vapaaehtoisten kulttuurivertureiden²⁰ vetämät ryhmät.

Myös erilaiset hankkeet ovat edistäneet taide- ja kulttuuritoiminnan saatavuutta ja saavutettavuutta ikääntyneille asukkaillemme.

Kymenlaakso

Nykytilan kuvaus VAHVUUDET

Alueen toimijat innostuneita yhteiskehittämisestä

Kunnissa ikääntyneille suunnatusta taide- ja kulttuuritoiminnasta olemassa jo hyviä toimintamalleja

Aihe koetaan tärkeäksi myös ikääntyneiden itsensä keskuudessa

Nykytilan kuvaus HAASTEET

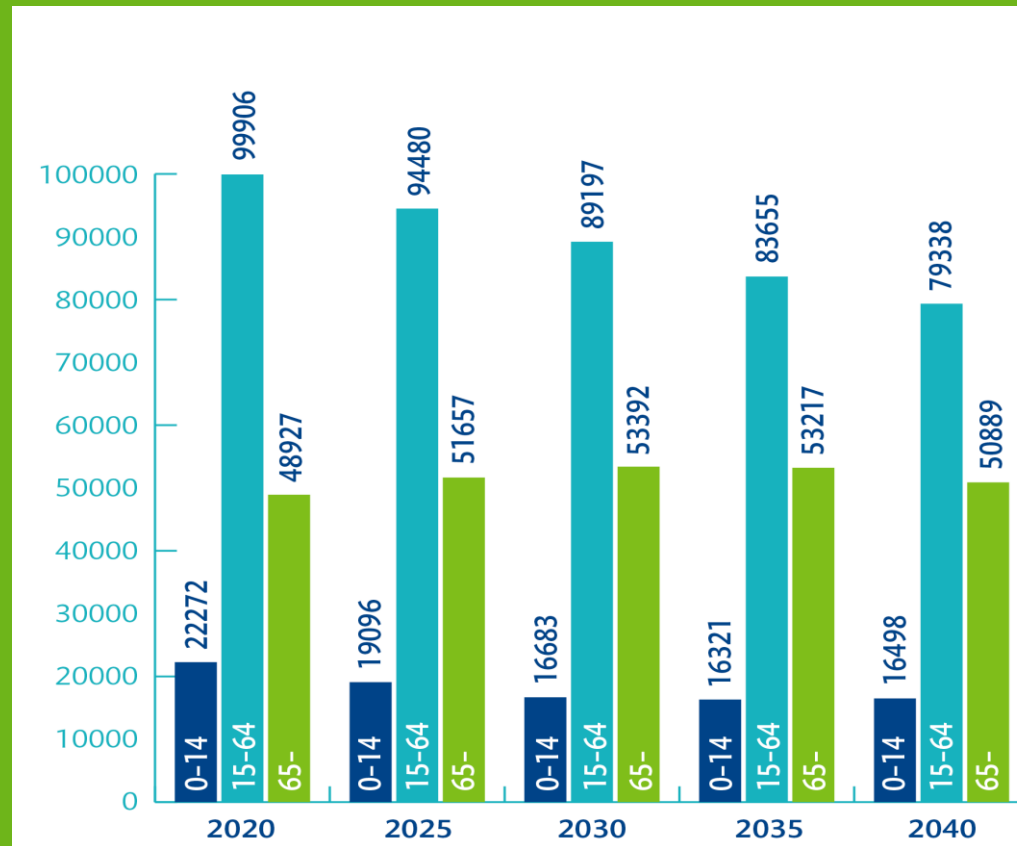
Kuntakohtaiset erot toiminnan järjestämisessä suuria

Alueen ikääntyvän väestön määrän odotetaan koko ajan kasvavan

Toimintakyvyltään alentuneiden, vielä kotona asuvien ikääntyneiden määrän odotetaan kasvavan
 → palvelujen saavutettavuus?

Taulukoita

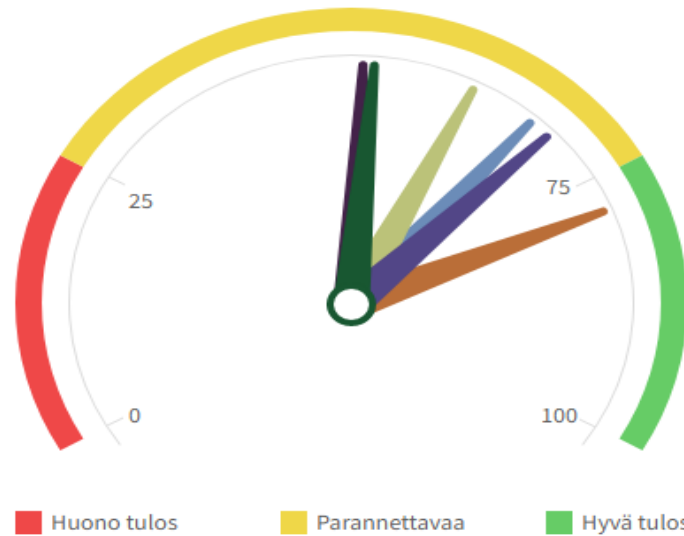
Kymenlaakson ikärakenne-ennuste 2020–2040

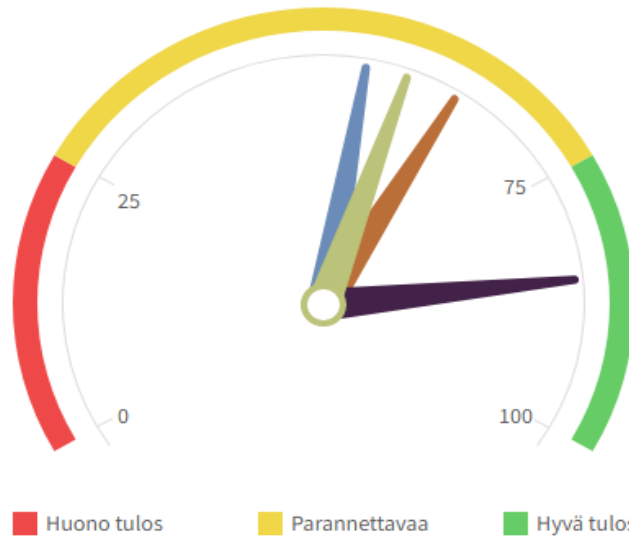
Kymenlaakson kunnat vertailussa koko maan tilastoihin kulttuurin osalta TEAviisarissa 2021:

Kulttuuri : Koko maa 2021

← Pisteet	Koko maa	Kouvola	Kotka	Hamina	Pyhtää	Miehikkälä	Virolahti
Kulttuuri	63	76	78	62	51	47	62
Sitoutuminen i	67	83	60	69	40	62	67
Johtaminen i	78	92	83	80	50	70	70
Seuranta ja tarveanalyysi i	51	100	84	16	76	32	60
Voimavarat i	61	53	76	67	45	44	69
Osallisuus i	69	65	92	88	53	47	80
Muut ydintoiminnot i	52	60	75	52	42	27	27

Kulttuuritoimintaa ryhmille : Koko maa 2021

Kulttuuritoimintaa ryhmille

- Työttömät
- Opiskelun tai työelämän ulkopuolella olevat nuoret
- Erilaisissa laitoksissa asuvat
- Paljon sosiaali- ja terveyspalveluja tarvitsevat kotona asuvat ikäihmiset

Aineisto päivitetty 15.11.2021

← Pisteet	Koko maa	Kouvola	Kotka	Hamina	Pyhtää	Miehikkälä	Virolahti
Kulttuuritoimintaa ryhmille	77	67	100	33	67	33	33
Työttömät i	54 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	0 <i>Ei</i>	100 <i>Kyllä</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>
Opiskelun tai työelämän ulkopuolella olevat nuoret i	63 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	0 <i>Ei</i>	100 <i>Kyllä</i>	0 <i>Ei</i>	100 <i>Kyllä</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>
Erilaisissa laitoksissa asuvat i	85 <i>Toteutuu hyvin</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>
Paljon sosiaali- ja terveyspalveluja tarvitsevat kotona asuvat ikäihmiset i	58 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>

Aluevertailu

Koko maa

Kouvola

Kotka

Hamina

Pyhtää

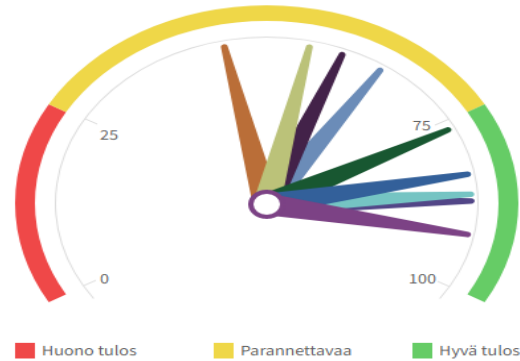
Miehikkälä

Virolahti

+ Lisää alueita

Vuosivertailu

Taloudellinen tukeminen osallistumisen mahdollistamiseksi : Koko maa 2021

Taloudellinen tukeminen osallistumisen mahdollistamiseksi

- Taiteen perusopetusta maksutta tai alennuksella
- Vapaaoppilaspaiikka
- Kulttuuriluotsi, kulttuurikaveri tms.
- Kaikukortti, Kimmoke tms.
- Tarjontaa ja vinkkejä lapsille ja nuorille
- Kulttuuritoimintaa erikseen yli 65-vuotiaille
- Kulttuuritoimintaa sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköihin
- Aikuisten taiteen perusopetus
- Mahdollisuus osallistua verkon kautta välitettäviin kulttuuripalveluihin ja/tai -tapahtumiin

Aineisto päivitetty 15.11.2021

Pisteet	Koko maa	Kouvola	Kotka	Hamina	Pyhtää	Miehikkälä	Virolahti
Taloudellinen tukeminen osallistumisen mahdollistamiseksi	72	89	89	56	56	33	44
Taiteen perusopetusta maksutta tai alennuksella ⓘ	64 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	0 <i>Ei tietoa</i>	0 <i>Ei tietoa</i>	0 <i>Ei</i>
Vapaaoppilaspaiikka ⓘ	45 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	0 <i>Ei tietoa</i>	100 <i>Kyllä</i>	0 <i>Ei tietoa</i>	0 <i>Ei</i>
Kulttuuriluotsi, kulttuurikaveri tms. ⓘ	59 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	100 <i>Kyllä</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>
Kaikukortti, Kimmoke tms. ⓘ	55 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	0 <i>Ei tietoa</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>
Tarjontaa ja vinkkejä lapsille ja nuorille ⓘ	87 <i>Toteutuu hyvin</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>
Kulttuuritoimintaa erikseen yli 65-vuotiaille ⓘ	76 <i>Toteutuu hyvin</i>	0 <i>Ei</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	0 <i>Ei</i>	100 <i>Kyllä</i>
Kulttuuritoimintaa sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköihin ⓘ	86 <i>Toteutuu hyvin</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	0 <i>Ei</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>
Aikuisten taiteen perusopetus ⓘ	83 <i>Toteutuu hyvin</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>
Mahdollisuus osallistua verkon kautta välitettäviin kulttuuripalveluihin ja/tai -tapahtumiin ⓘ	92 <i>Toteutuu hyvin</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>

Aluevertailu

Koko maa

Kouvola

Kotka

Hamina

Pyhtää

Miehikkälä

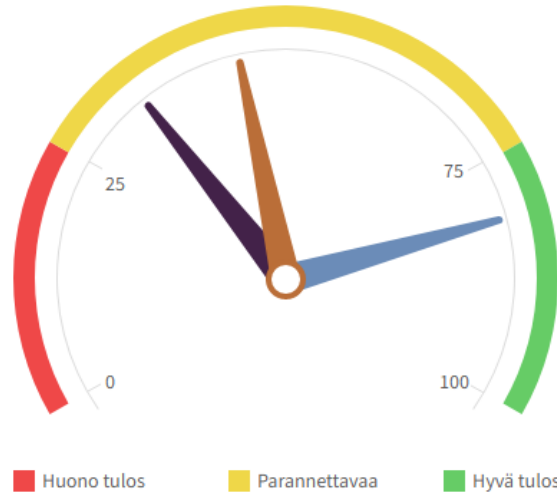
Virolahti

+ Lisää alueita

Vuosivertailu

Ohjelmien käsittely johtoryhmässä : Koko maa 2021

Ohjelmien käsittely johtoryhmässä

- Laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019)
- Peruspalvelujen arviointi, kulttuuripalvelut ja/tai kirjastopalvelut (2017)
- Suositus taiteen ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa (2018, OKM & STM, Kärkihanke)

Aineisto päivitetty 15.11.2021

Pisteet	Koko maa	Kouvola	Kotka	Hamina	Pyhtää	Miehikkälä	Virolahti
Ohjelmien käsittely johtoryhmässä	53	67	67	67	17	50	50
Laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019)	81 <i>Toteutuu hyvin</i>	100 <i>Esitelty ja keskusteltu</i>	100 <i>Esitelty ja keskusteltu</i>	100 <i>Esitelty ja keskusteltu</i>	0 <i>Ei lainkaan</i>	100 <i>Esitelty ja keskusteltu</i>	100 <i>Esitelty ja keskusteltu</i>
Peruspalvelujen arviointi, kulttuuripalvelut ja/tai kirjastopalvelut (2017)	45 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	50 <i>Jaettu tiedoksi</i>	50 <i>Jaettu tiedoksi</i>	50 <i>Jaettu tiedoksi</i>	50 <i>Jaettu tiedoksi</i>	0 <i>Ei lainkaan</i>	0 <i>Ei lainkaan</i>
Suositus taiteen ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa (2018, OKM & STM, Kärkihanke)	34 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	50 <i>Jaettu tiedoksi</i>	50 <i>Jaettu tiedoksi</i>	50 <i>Jaettu tiedoksi</i>	0 <i>Ei lainkaan</i>	50 <i>Jaettu tiedoksi</i>	50 <i>Jaettu tiedoksi</i>

 Aluevertailu

Koko maa

Kouvola

Kotka

Hamina

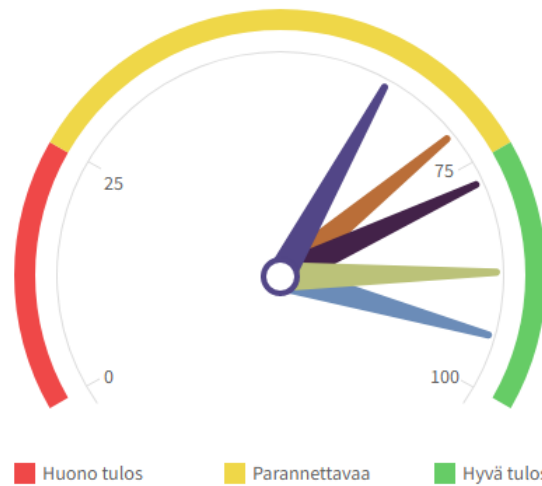
Pyhtää

Miehikkälä

Virolahti

[+ Lisää alueita](#) Vuosivertailu

Tavoitteet toiminta- ja taloussuunnitelmassa : Koko maa 2021

Tavoitteet toiminta- ja taloussuunnitelmassa

- Lasten ja nuorten kulttuuritoiminta
- Työikäisten kulttuuritoiminta
- Ikääntyneiden kulttuuritoiminta
- Hyvinvointia ja terveyttä edistävä sekä osallisuutta tukeva taide- ja kulttuuritoiminta
- Vähemmistö- ja erityisryhmille suunnattu kulttuuritoiminta

Aineisto päivitetty 15.11.2021

Pisteet	Koko maa	Kouvola	Kotka	Hamina	Pyhtää	Miehikkälä	Virolahti
Tavoitteet toiminta- ja taloussuunnitelmassa	78	100	100	80	100	60	60
Lasten ja nuorten kulttuuritoiminta	94 <i>Toteutuu hyvin</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>
Työikäisten kulttuuritoiminta	71 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	0 <i>Ei</i>	100 <i>Kyllä</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>
Ikääntyneiden kulttuuritoiminta	77 <i>Toteutuu hyvin</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>
Hyvinvointia ja terveyttä edistävä sekä osallisuutta tukeva taide- ja kulttuuritoiminta	87 <i>Toteutuu hyvin</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>
Vähemmistö- ja erityisryhmille suunnattu kulttuuritoiminta	62 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>

 Aluevertailu

Koko maa

Kouvola

Kotka

Hamina

Pyhtää

Miehikkälä

Virolahti

 Lisää alueita Vuosivertailu

Tuotos

KYMENLAAKSON ALUEELLINEN IKÄÄNTYNEEN VÄESTÖN KULTTUURIHYVINVOINTISUUNNITELMA VUOSILLE 2021-2025

Tavoitteet	Toimenpiteet	Menetelmät	Edistämisen työnjako Kymsote/Kunta/Muut=Järjestöt/yhdistykset, itsenäiset kulttuuripalvelun tarjoajat, oppilaitokset, seurakunta, vapaaehtoiset Liite 6/28
Alueellisten erojen vähentäminen kulttuurihyvinvointityön toteuttamisessa	Kaikki yhteistyötahot edistävät Kymenlaakson ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelman toteuttamista	Kymenlaakson ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelmasta tiedottaminen alueellisesti	Kymsote/Kunta/Muut
	Kymsoten henkilöstön kouluttaminen kulttuurihyvinvoinnin huomioimiseen asiakastyössä	Ikääntyneiden palvelujen yksiköihin valitaan kulttuurihyvinvointivastaavat, joille järjestetään kulttuurihyvinvoinnin koulutusta asian jalkauttamiseksi käytännön kentälle esimiesten ja kehittämiskoordinaattorien tukemana. Kouluttaminen käynnistyy portaittain, keväälle 2022 valitaan muutamia pilottiyksiköjä, laajempi kouluttaminen pyritään aloittamaan keväällä 2023	Kymsote
Alueen kulttuurihyvinvointityön eri toimijoiden yhteistyön vahvistaminen	Nimetään kulttuuriyhdyshenkilö kaikkien toimijoiden organisaatioista	Kulttuuriyhdyshenkilöiden keskinäinen viestintä ja vuosittaiset kokoontumiset/koulutukset	Kymsote/Kunta/Muut
Kulttuurihyvinvointipalvelujen saatavuuden ja saavutettavuuden lisääminen	Ikääntyneiden kulttuurihyvinvointiin vaikuttavien tahojen yhteistyön parantaminen	Kulttuuriyhdyshenkilöiden ja -vastaavien kautta sujuva viestintä, jotta kulttuurihyvinvointipalvelut saavuttavat paremmin kaikki kolme asiakassegmenttiä	Kymsote/Kunta/Muut
	Alueen kulttuurihyvinvointipalvelujen saaminen kaikkien sidosryhmien tietoon	Kehitetään maakunnallinen kulttuurihyvinvointipalvelujen tuotetarjotin, jota päivitetään vuosittain ja jaetaan kaikkien sidosryhmien käyttöön	Kunta/Muut/Kymsote
	Digipalvelujen hyödyntäminen	Kulttuurin etäpalveluista tiedottaminen ja laajempi käyttöönotto, esim. digitaaliset sisältöpalvelut ja kulttuurilaitosten virtuaaliset yleisötyöt	Kymsote/Kunta/Muut
	Yhteistyön tiivistäminen kulttuurilaitosten ja Kymsoten kesken	Esim. museo-/taide- ja kirjalainalaukkujen käyttö pysyväksi käytännöksi, keskustelu-, luku- ja muistelupiirit ja niistä tiedottaminen	Kunta/Kymsote
	Tuetaan ikääntyneiden mahdollisuutta osallistua kulttuuripalveluihin	Tuetaan ikääntyneiden pääsyä kulttuuripalvelujen piiriin, selvitetään mahdollisuutta kulttuurisetelin/ -reseptin tai Kaikukortin käyttöönottoon, esteettömyyden huomioiminen palveluissa/tapahtumissa, kulttuurikaveritoiminnan kehittäminen	Kunta/Kymsote/Muut

Tavoitteet	Toimenpiteet	Menetelmät	Edistämisen työnjako Kymsote/Kunta/Muut=Järjestöt/yhdistykset, itsenäiset kulttuuripalvelun tarjoajat, oppilaitokset, seurakunta, vapaaehtoiset Liite 6/29
Resurssien ja kulttuuriosaamisen vahvistaminen ikääntyneiden kulttuurihyvinvointityöhön	Eri sidosryhmien kanssa voimavarojen yhdistäminen ja kulttuurihyvinvoinnin tuominen esiin myös päättäjille	Lisätään tietoisuutta kulttuurihyvinvointityön hyödyistä ja parannetaan keskinäistä yhteistyötä eri toimijoiden kesken	Kymsote/Kunta/Muut
	Pysyvän rahoitusmallin luominen ikääntyneiden kulttuurihyvinvointityölle	Esim. selvitetään mahdollisuutta saada kuntien budjettiin pysyvä osuus ikääntyneiden kulttuurihyvinvointityölle, josta eri toimijat voisivat hakea rahaa kulttuurihyvinvointityön toimintoihin ja tapahtumiin	Kunta
	Henkilöstön kulttuuriosaamisen vahvistaminen ja työn kohdentaminen	Ikääntyneiden palveluissa henkilökunnan työn organisoinnissa ja kohdentumisessa sekä koulutuksessa huomioidaan kulttuurihyvinvoinnin toteuttaminen	Kymsote
	Alan opiskelijoiden hyödyntäminen toiminnan kehittämisessä ja toteuttamisessa	Kannustetaan ikääntyneiden kulttuurihyvinvoinnin edistämiseen tähtääviin opinnäytetöihin	Kymsote/Muut
		Käytännön harjoittelujaksoilla kulttuurihyvinvointituokioiden järjestäminen asiakkaille ikääntyneiden palveluissa osana oppimista, esim. Lue minulle -toimintamalli	Kymsote/Muut
Yhteisöllisyyden ja osallisuuden lisääminen sekä yksinäisyyden vähentäminen	Yksinäisten/tukitoimia tarvitsevien ikääntyneiden löytäminen kulttuurihyvinvointipalvelujen piiriin	Esim. Etsivä vanhustyö ja Hoksauta minut –kortit välineenä löytää ne ikäihmiset, jotka kokevat yksinäisyyttä ja turvattomuutta tai ovat haastavassa elämäntilanteessa	Kunta
		Ikääntyneiden avoimet kohtaamispaikat, kumppanuustalot, yhteisötalot tms. ja erilaiset hankkeet kulttuurihyvinvointipalveluista tiedottajina	Kymsote/Muut
	Kulttuurikaveritoiminta	Kehitetään toimintaa alueellisesti ja siitä tiedottaminen kaikille sidosryhmille	Kunta/Muut
	Ikääntyneiden ottaminen mukaan toiminnan suunnitteluun	Yhteistyö mm. vanhusneuvostojen kanssa, kannustetaan ikääntyneitä toiminnan ideointiin myös yksiköissä, kohtaamispaikoilla, kumppanuus-/ yhteisöaloilla jne.	Kunta/Kymsote/Muut
	Ikääntyneet taiteen ja kulttuurin tuottajina	Mahdollistetaan ikääntyneiden taide/kulttuuriteosten esille tuonti näyttelyinä esim. yksiköiden, kumppanuus-/yhteisöalojen tiloissa	Muut/Kymsote/Kunta
		Toteutetaan yhteisötaideteos ja kannustetaan oman ympäristön vaikuttamiseen esim. neulegraffitien avulla	Muut/Kunta/Kymsote

Tavoitteet	Toimenpiteet	Menetelmät	Edistämisen työnjako Kymsote/Kunta/Muut=Järjestöt/yhdistykset, itsenäiset kulttuuripalvelun tarjoajat, oppilaitokset, seurakunta, vapaaehtoiset Liite 6/30
Itsenäisesti kotona asuvien ikääntyneiden kulttuurihyvinvoinnin parantaminen	Kulttuurihyvinvointipalvelujen piiriin ohjaaminen	Etsivä vanhustyö ja avoimet kohtaamispaikat, kumppanuus-/yhteisöalat tms. kulttuurihyvinvointipalveluista tiedottajina ja/tai toimintapaikkoina	Kunta/Kymsote/Muut
	Kuntien kulttuuripalveluista tiedottaminen	Kirjasto matalan kynnyksen toimijana, esim. kirja- ja museolainalaukku –toiminta, kirjasto/kulttuuriautot, lukupiirit, Celia äänikirjat, Lue minulle –toimintamalli	Kunta/Muut/Kymsote
		Museoiden näyttelyt ja virtuaaliset yleisöt, museolainalaukku –toiminta, Virtaa Vellamosta keskustelu- ja muisteluryhmät ja Museokavereiden vetämät museokäyntiryhmät Kotkassa, Muistelopiiri Haminan museolla, Kulttuurivirta ja Kulttuuriveturi –toiminta Kouvolassa	Kunta/Muut/Kymsote
		Orkesterien live/virtuaaliset konsertit, teatterien näytökset ja virtuaaliset yleisöt	Kunta/Muut/Kymsote
	Kulttuurihyvinvointia tukevien toimintamallien kehittäminen ja/tai käyttöönotto	Esim. viikoittainen avoin taide/kulttuurityöpaja, taide/kulttuuriretket joihin matkataan ”kulttuuribussilla”, sukupolvityö, senioritanssit, virtuaaliset tanssiteokset/tanssiohjaus, virtuaalinen kuvataideohjaus, puistokävelyt, vapaaehtoisten hyödyntäminen toiminnan tukena, kulttuurikaverit, viedään kulttuuria kylille ”kylätaloihin” joissa teemapäiviä, digitukitoiminta, postilaatikkohaaste (kirje/runo/piirros ikääntyneelle postilaatikkoon)	Kunta/Muut/Kymsote
Kotihoidon tai sen tukipalvelujen piirissä olevien ikääntyneiden kulttuurihyvinvoinnin parantaminen	Kulttuurihyvinvointipalvelujen piiriin ohjaaminen	Kotihoidon henkilökunta kuntien ja yksityisten toimijoiden kulttuuripalveluista tiedottajana, omatoimiseen kulttuurin harrastamiseen kannustaminen, päiväkeskusten kulttuuritoiminnan piiriin ohjaaminen, vapaaehtoistyön hyödyntäminen esim. kulttuurikaverit	Kymsote/Kunta/Muut
	Kulttuurihyvinvointia tukevien toimintamallien kehittäminen ja/tai käyttöönotto	Esim. digipalvelujen hyödyntäminen ja kehittäminen, kuten digitaaliset sisältöpalvelut ja kulttuurilaitosten virtuaaliset yleisöt, virtuaaliset tanssiteokset/tanssiohjaus, virtuaalinen kuvataideohjaus, Celia äänikirjat, Lue minulle –toimintamalli, kotiin vietävien palvelujen kehittäminen/mahdollistaminen (kuten Elämäni räsymatto –toimintamalli), postilaatikkohaaste (kirje/runo/ piirros ikääntyneelle postilaatikkoon)	Kymsote/Kunta/Muut

Tavoitteet	Toimenpiteet	Menetelmät	Edistämisen työnjako Kymsote/Kunta/Muut=Järjestöt/yhdistykset, itsenäiset kulttuuripalvelun tarjoajat, oppilaitokset, seurakunta, vapaaehtoiset Liite 6/31
Asumispalvelujen ikääntyneiden asiakkaiden kulttuurihyvinvoinnin parantaminen	Kulttuurihyvinvointi osaksi arkea	Arjen kulttuurin taso osaksi hoitokulttuuria, kulttuurihyvinvointivastaavat säännöllisen kulttuuritoiminnan koordinoijina jota asiakkaat mukana suunnittelemassa, digipalvelujen hyödyntäminen esim. digitaaliset sisältöpalvelut ja kulttuurilaitosten virtuaaliset yleisöt, virtuaaliset tanssiteokset/tanssiohjaus, virtuaalinen kuvataideohjaus, Celia äänikirjat	Kymsote/Kunta
	Kulttuurihyvinvointia tukevien toimintamallien kehittäminen ja/tai käyttöönotto	Esim. kirja/taide/museolainalaukku –toiminta, taiteilijoiden vierailut/työpajat tai esiintymiset, taiteen/kulttuurin vieminen hoitolaitoksiin (mm. Palvelukoti Artoteekki taidelainaamo-toiminta, näyttelyiden mahdollistaminen yksiköiden tiloissa), yhteisötaideteoksen toteuttaminen, eläinkaverit, 100 minuuttia taidetta –toimintamalli, omaisten ja vapaaehtoisten hyödyntäminen kulttuurihyvinvoinnin tukena, Lue minulle –toimintamalli, sukupolvityön kehittäminen (esim. koulunäytelmien vieminen asumispalvelujen yksiköihin)	Kymsote/Kunta/Muut
Kulttuurihyvinvointi osaksi asiakastyön kirjaamista	Kulttuurihyvinvoinnin kirjaaminen vakiintuneeksi osaksi asiakastyön kirjaamista	Kehitetään kulttuurihyvinvointia varten fraaseja hoitotyön kirjaamiseen kulttuurihyvinvoinnin näkyväksi saamiseksi asiakaskirjaamisessa, selvitetään mahdollisuutta hyödyntää RAI-kirjaamista osana kulttuurihyvinvoinnin huomioimista ja vaikuttavuuden seurantaa asiakastyössä, Elämän vene –julisteen käyttö ikääntyneiden palveluissa kulttuurisen elämänkaaren kartoittamiseksi ja hyödyntämiseksi asiakastyössä	Kymsote

Kymsoten yksikkökohtainen Ikääntyneiden kulttuurihyvinvointi- suunnitelma vuodelle:

Taide/kulttuuritoiminnan säännöllisyys

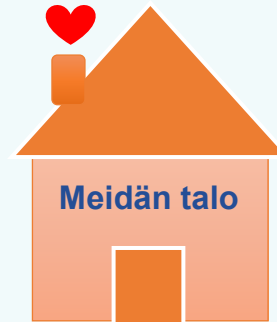
Esim. Vuosikello suunnittelun tukena, mitä toimintaa viikoittain/kuukausittain, 100 minuuttia taidetta –toimintamalli, arjen kulttuuri asiakastyössä tms.

Kulttuurihyvinvointi osaksi kirjaamista

Esim. kulttuurihyvinvointia varten fraaseja hoitotyön kirjaamiseen, RAI –herätteet joihin kulttuurihyvinvointi sopisi apuvälineeksi, Elämän vene –julisteen käyttö jne.

Yhteistyö muiden kulttuurihyvinvointi- palveluja tuottavien tahojen kanssa

Esim. taide/tanssi/teatterityöpajat, museo-/kirja-/taidelainalaukku –toiminta, Taidenäyttelyt yksiköiden tiloissa jne.

Meidän talo

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Esim. Ikääntyneet mukaan toiminnan suunnitteluun, yhteisötaideteoksen toteuttaminen, neulegraffitit ympäristön koristelussa, yksiköiden väliset virtuaaliset tapaamiset yhteisen toiminnan merkeissä jne.

Elämysten tuottaminen

Esim. "Tähtihetkien suunnittelu", Lue minulle –toimintamalli, eläinkaverit, taiteilijoiden/muusikoiden vierailut jne.

Kulttuurin digipalvelujen hyödyntäminen

Esim. Koti-TV, Hilda-palvelu, kulttuurilaitosten virtuaaliset yleisötöyt jne.

Yhteistyö on avain hyvinvointiin

Työprosessiin on osallistunut yhteistyössä monialaisia asiantuntijoita kaikista Kymenlaakson kunnista, Kymsotesta, Kymenlaakson alueen yhdistyksistä sekä itsenäisistä kulttuuripalvelun tarjoajista.

Yhdessä muodostetut ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvoinnin edistämisen tavoitteet ovat sellaisia, että kukin toimija voi toteuttaa niitä omassa toiminnassaan. **VAIKUTTAVUUDEN** aikaansaamiseksi tarvitaan kaikkien toimijoiden yhteistyötä.

Toiminnan **KEHITTÄMISESSÄ** tulee mahdollistaa sekä strategisella että päivittäisjohtamisen tasolla toiminnan ja henkilöstön tavoitteellinen johtaminen ja **kulttuurihyvinvoinnin huomioiminen työn organisoimisessa ja kohdentumisessa sekä koulutuksessa.**

Kulttuurihyvinvoinnin **TUNNISTETTujen** **HYVINVOINTIVAIKUTUSTEN** hyödyntäminen vaatii laajaa yhteistyöhön sitoutumista sekä eri alojen asiantuntijuutta. Yhteistyöllä tuemme alueen kuntien, sote-kuntayhtymän, yhdistysten ja alueen itsenäisten kulttuuripalvelujen tuottajien toimintaa alueemme ikääntyneiden kulttuurihyvinvoinnin edistämiseksi.

Suunnitelmaa tarkastellaan vuosittain

Kymenlaakson alueellista ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelmaa toteutetaan ja arvioidaan vuosittain osana alueellista hyvinvointikertomusta- ja suunnitelmaa, kulttuurihyvinvointisuunnitelmaa sekä alueellista ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelmaa.

Toiminnan toteutumisen vaatii sitoutumista tavoitteisiin ja pitkäjänteistä kehittämistä

Tavoitteiden toteutuksen, seurannan ja arvioinnin varmistamiseksi kaikkien toimijoiden organisaatioista nimetään kulttuuriyhdyshenkilöt, joiden kautta varmistetaan sujuva viestintä ja jotka kokoontuvat säännöllisesti yhteistyön merkeissä sekä saavat tarvittaessa täydennyskoulutusta.

Lisäksi Kymsoten ikääntyneiden palvelujen yksiköihin valitaan asiasta innostuneet kulttuurihyvinvointivastaavat, joille järjestetään koulutusta kulttuurihyvinvoinnin jalkauttamiseksi käytännön kentälle esimiesten ja kehittämiskoordinaattorien tukemana. Myös kulttuurihyvinvointivastaavat tekevät toiminnan toteutuksen arviointia ja seurantaa sekä edelleen kehittämistä.

Kymenlaakson ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelmaa tukevat mm. seuraavat suunnitelmat:

Kymenlaakson kulttuurihyvinvointisuunnitelma

Kymenlaakson alueellinen hyvinvointikertomus ja- suunnitelma 2020-2025

Kymenlaakson alueellinen ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelma 2021-2025

Ikäihmisten taide- ja kulttuurilähtöisten hyvinvointipalvelujen tarjotin,

Kulttuurisote-hanke v.2018 ja Kulttuurisote II –hanke v.2019. (Liite 1)

Hankkeen ohjausryhmä:

Suvi Saarinen, kättilö/sh ja hanketyöntekijä Kymsote sekä kulttuurihyvinvoinnin YAMK opiskelija Xamk

Sanna Koste, hyvinvoinnin ja terveydenedistämistyön kehittämispäällikkö Kymsote

Tommi Reiman, vastaava johtava sosiaalityöntekijä Kymsote

Tuula Jaakkola, asiakkuuspäällikkö, ikääntyneiden palvelut Kymsote

Piia Kleimola, teatteritoimija ja Eloa ja Iloa Kaakkois-Suomeen kehittämistehtävän projektipäällikkö Xamk

Kehittämistyössä mukana:

Kymenlaakson sosiaali- ja terveystalvelujen kuntayhtymä, Kymsote
 Kymenlaakson kunnat: Hamina, Kotka, Kouvola, Virolahti, Pyhtää ja Miehikkälä
 Eloa ja Iloa Kaakkois-Suomeen kehittämistehtävä, Xamk

Haminan museo

Kouvolan Poikilo museot

Kotkan Merikeskus Vellamo ja Vellamon ystävät ry

Haminan, Kotkan ja Kuusankosken teatterit

Kymisinfonietta

Kyytikirjastot

Kotkan ja Kouvolan korttelikodit

Kumppanuustalo Hilma, Hamina sekä Kumppanuustalo Viikari, Kotka

Kouvolan seudun muisti ry

Rateva ry

Kouvolan ja Haminan vanhusneuvostot

Hankkeet:

Voimaa ikämiesten arkeen –hanke, Socom

Ite ja yhdessä –toiminta, Rateva ry

Yhes eteenpäin -hanke, Kaakkois-Suomen sosiaalipsykiatrinen yhdistys ry

Koe Ilo –hanke, Poikilo museot

Sekä alueen itsenäisiä taide- ja kulttuuripalvelun tuottajia

Lähteet:

¹Fancourt, D. & Finn, S. 2019. What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being – a scoping review. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe (Health Evidence Network (HEN) synthesis report 67). PDF-dokumentti. Saatavissa:

<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/329834/9789289054553-eng.pdf>

²Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018. Suositus taiteen- ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-599-0>

³Sosiaali- ja terveysministeriö 2020. Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2020–2023 : Tavoitteena ikäystävällinen Suomi. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5457-1>

⁴Sosiaali- ja terveysministeriö 2020. Kansallinen ikäohjelma vuoteen 2030: Tavoitteena ikäkyvykäs Suomi. PDF-tiedosto. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-6865-3>

⁵Finlex 1999. Suomen perustuslaki. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

⁶Finlex 2019. Laki kuntien kulttuuritoiminnasta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2019/20190166>

⁷Yhdistyneet kansakunnat 1948. Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://unric.org/fi/ihmisoikeuksien-yleismaailmallinen-julistus/>

⁸Unesco 2001. Kulttuurista moninaisuutta koskeva yleismaailmallinen julistus. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/diversity/pdf/declaration_cultural_diversity_fi.pdf

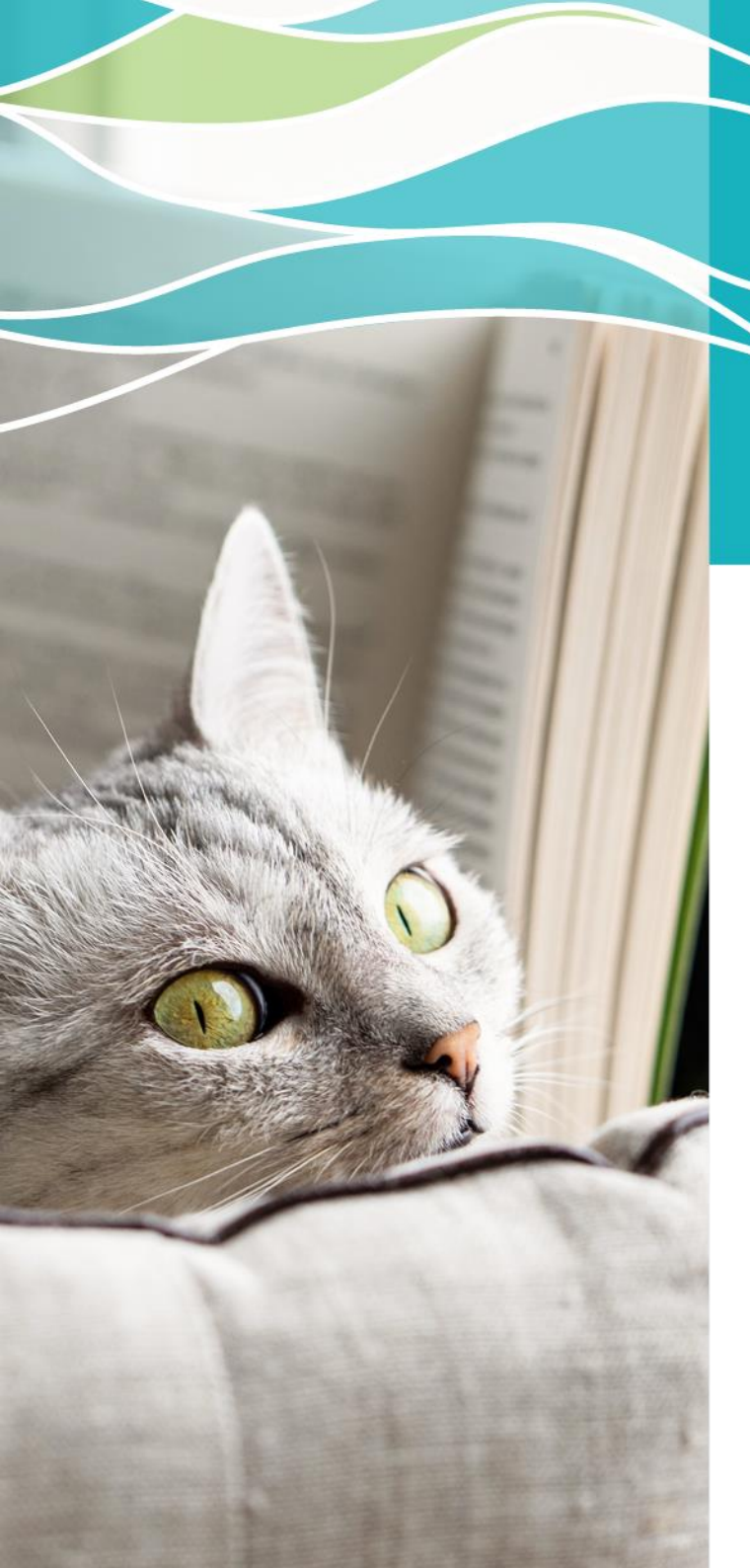
⁹Houni, P., Turpeinen, I. & Vuolasto, J. 2020. Taidetta! Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja. Helsinki: Taiteen edistämiskeskus (TAIKE). WWW-dokumentti. Saatavissa: [Taidetta - kulttuurihyvinvoinnin käsikirja \(taike.fi\)](https://taidetta-kulttuurihyvinvoinnin-kasikirja.taike.fi)

¹⁰Kulttuurisen seniori- ja vanhustyön AILI-verkosto. WWW-sivut: <http://ailiverkosto.fi/index.html>

¹¹Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021. TEAviisari. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/index>

- ¹²Kymsote 2020. Kymenlaakson alueellinen hyvinvointi kertomus ja –suunnitelma 2020-2025. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kymsote.fi/alueellinen-hyvinvointikertomus>
- ¹³Kymsote 2020. Kymenlaakson kulttuurihyvinvointisuunnitelma. PDF-dokumentti. Saatavissa: [Kymenlaakson-kulttuurihyvinvointisuunnitelma-2020-pdf.pdf \(kymsote.fi\)](https://www.kymsote.fi/kymenlaakson-kulttuurihyvinvointisuunnitelma-2020-pdf.pdf)
- ¹⁴Kymsote 2021. Kymenlaakson ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelma.
- ¹⁵Kulttuurihyvinvoinnin valtakunnallinen yhteispiste ja yhteistyöverkosto Taikusydän. WWW-sivut: <https://taikusydan.turkuamk.fi/>
- ¹⁶Lilja-Viherlampi, L-M.; Rosenlöf, A-M. 2019. Moninäkökulmainen kulttuurihyvinvointi. Teoksessa I. Tanskanen. (toim.) Taide töissä – Näkökulmia taiteen opetukseen sekä taiteilijan rooliin yhteisöissä. Turun ammattikorkeakoulun raportteja 256. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 20 - 39. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019082124994>
- ¹⁷Napier, A D., Ancarno, C., Butler, B., ym. 2014. Culture and health. The Lancet, 384: 1607-39, 1618–1630. PDF-dokumentti. Saatavissa: [Culture and health \(thelancet.com\)](https://www.thelancet.com)
- ¹⁸Houni, P. 2019. Taidetoiminta talouden tukijana sosiaali- ja terveyssektorilla. Taiteen edistämiskeskus, Helsinki. PDF-dokumentti. Saatavissa: [taide talous pia houni taike raportti web.pdf \(turkuamk.fi\)](https://www.taidetoiminta.fi/taide-talous-pia-houni-taike-raportti-web.pdf)
- ¹⁹ArtsEqualin toimenpidesuositus: Kulttuuri ja taide sairaalassa ja muissa terveyspalveluissa. WWW-dokumentti. Saatavissa: [ArtsEqualin toimenpidesuositus: Kulttuuri ja taide sairaalassa ja muissa terveyspalveluissa - Artsequal - Uniarts Sites](https://www.artsequal.fi/artikkelit/uniarts-sites)
- ²⁰Kouvolan kulttuurivirta, kulttuurisen seniorityön ohjelma. WWW-sivut: [Kulttuurivirta - Kouvolan kaupunki](https://www.kouvolan.fi/kulttuurivirta)
- ²¹Sitra. Sitran trendit: Superseniorit. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/artikkelit/sitran-trendit-superseniorit/>
- ²²Liikkanen, H-L. 2013. Taidetta ja työn iloa! PDF-dokumentti. Saatavissa: [Taidetta-ja-tyon-iloa-tutkimus.pdf \(vahvike.fi\)](https://www.vahvike.fi/taidetta-ja-tyon-iloa-tutkimus.pdf)
- ²³Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Www-sivut: [Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kustannusesimerkit - Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen - THL](https://www.thl.fi/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-kustannusesimerkit-hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen-thl)
- ²⁴Pitkälä, K., Routsalo, P., Kautiainen, H. ym. 2005. Ikääntyneiden yksinäisyys – psykososiaalisen ryhmäkuntoutuksen vaikuttavuus. Tutkimusraportti 11. Vanhustyön keskusliitto. Vaajakoski: Gummerus.

Ikäihmisten taide- ja kulttuurilähtöisten hyvinvointipalvelujen tarjotin

Kotona asuvat ikäihmiset

Ikäihmiset jotka eivät ole sote-palvelujen piirissä

Sote-palvelujen piirissä olevat ikäihmiset

Muut kuin kotona asuvat ikäihmiset

Palvelutalossa asuvat ikäihmiset

Laitoshoidossa olevat ikäihmiset

Matalan kynnyksen neuvontapalvelut

Asiakas- ja palveluohjaus

Monialainen yhteiskehittämisryhmä

Yhteiskehittämisryhmä suunnittelee ja kehittää taide- ja kulttuurilähtöisiä palveluja ikäihmisille. Ryhmässä on muun muassa kulttuuritoimen edustajia, sote-palvelujen edustajia (esimerkiksi palveluasuminen, kotihoito, päivätoiminta, asiakas- ja palveluohjaus), oppilaitosten edustajia, taide- ja kulttuuripalvelujen tuottajia, palvelujen käyttäjiä ja vanhusneuvoston jäseniä.

Ikäihmisten kulttuurihyvinvointipalvelujen tarjotin

- Kunnan kulttuuritoimi toimii palvelujen välittäjänä, koordinoijana ja tuottajana.
- Kulttuuritoimen ohella palveluja tarjottimelle tuottavat muun muassa taiteilijat, järjestöt, teatterit, museot, kansalaisopistot, kirjastot, seurakunnat, oppilaitokset ja vapaaehtoiset.
- Tarjotin tukee sosiaali- ja terveydenhuoltoa sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Se on sekä asiakas- ja palveluohjauksen että matalan kynnyksen neuvontapalvelujen käytettävissä.
- Palvelutarjotin voidaan toteuttaa kunnittain, seutukunnittain tai maakunnittain.
- Tarjotin on sovellettavissa ja laajennettavissa eri erityisryhmien palveluihin.

Ammattitaiteilijat
Kulttuurialan yrittäjät

Kunnan kulttuuritoimi

Kansalaisopistot

Järjestöt

Seurakunnat

Oppilaitokset

Museot
Teatterit
Orkesterit

Kirjastot

Vapaaehtoiset

Harrastaja-taiteilijat

Palveluntuottajat

Täyttä elämää – läpi elämän!

